

Cilt 9
Sayı 16
Bahar 2017

BİLGE STRATEJİ

Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi

YORUMLAR / COMMENTARIES

Türkiye-ABD İlişkilerinde İhtiyatlı İyimserlik Dönemi
Nurşin ATEŞOĞLU GÜNEY

The future of Global Governance in the age of Trump
Tarık OĞUZLU

MAKALELER / ARTICLES

Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Denizden Kaynaklanan Uluslararası Sorunlar
A. Oğuz ÇELİKKOL & Sibel KARABEL

Suriye İç Savaşı'nda Pyd'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri
Ömer Gökse İŞYAR

Suriye'de Radikal Milliyetçilik: Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi Örneği
Yasin ATLIOĞLU

İsrail'in Devlet İmajının Şekillenmesi
Çağla GÜL YESEVİ

Rapprochement between America and China during the Nixon Era :
A Product of Timing or the Leadership?
Ali Onur OZÇELİK

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ / BOOK REVIEW

Integration in Energy and Transport: Azerbaijan, Georgia, and Turkey /
Alexandros Petersen
Ülviyye AYDIN

BİLGE STRATEJİ

Cilt 9, Sayı 16, Bahar 2017

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

BİLGE STRATEJİ

Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi

Geo-Politics, Political Economy and Socio-Cultural Research Journal

Cilt 9, Sayı 16, Bahar 2017 / *Vol.9, No. 16, Spring 2017*

ISSN: 1309-212X

İmtiyaz Sahibi / Published By: Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Eğt. Dan. Tan. Lob. ve Org. Hiz. A.Ş.

Editör / Editor: Prof. Dr. Atilla SANDIKLI

Yardımcı Editörler / Associate Editors: Dr. Elnur İSMAYIL, Sibel KARABEL

Kapak ve Grafik Tasarım / Graphic Designer: Sertaç DURMAZ

Yayına Hazırlayanlar / Editorial Staff: Ali SEMİN

Yayın Türü / Publication Type: Yerel Süreli Yayın / *Local Periodicals*

Yayın Şekli / Publication Form: 6 Aylık (Mart ve Ekim) / Türkçe ve İngilizce

Baskı / Printing House:

Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi

Mecidiyeköy Yolu Caddesi, Celil Ağa İş Merkezi, No:10, Kat:9, Daire:36-38, Mecidiyeköy-İSTANBUL

www.bilgesam.org | www.bilgestrateji.com | editor@bilgestrateji.com

Tel: 0 212 217 65 91 - Faks: 0 212 217 65 93

Bilge Strateji yılda iki kere Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) tarafından yayımlanan hakemli bir dergidir. Tübitak ULAKBİM, EBSCO HOST, Columbia International Affairs Online (CIAO) ve ASOS tarafından taranmakta ve dizinlenmektedir. Dergide ifade edilen görüş ve fikirler yalnızca yazarlara aittir, BİLGESAM'ın düşüncesi ve politikasını yansıtan metinler olarak değerlendirilemez.

© Bilge Strateji'nin tüm hakları saklıdır. İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

BILGESAM's Wise Strategy Journal is a peer-reviewed journal published on a biannual basis.

This Journal is currently indexed by Tübitak ULAKBİM, EBSCO HOST, Columbia International Affairs Online (CIAO) and ASOS databases. The opinions expressed herein are those of the author and do not necessarily reflect the views and policies of BILGESAM.

© All rights reserved. No portion of this publication may be reproduced, copied, transmitted without the written permission of

BILGESAM.

BİLGE STRATEJİ

Danışma Kurulu	Salim DERVİŞOĞLU, <i>E. Oramiral</i>
<i>Advisory Board</i>	İlter TÜRKMEN, <i>E. Bakan/Büyükelçi</i>
	Kutlu AKTAŞ, <i>E. Bakan/Vali</i>
	Necdet Yılmaz TİMUR, <i>E. Orgeneral</i>
	Oktar ATAMAN, <i>E. Orgeneral</i>
	Emin Murat BİLGEL, <i>E. Oramiral</i>
	Sabahattin ERGİN, <i>E. Koramiral</i>
	Sönmez KÖKSAL, <i>E. Büyükelçi</i>
	Güner ÖZTEK, <i>E. Büyükelçi</i>
	Özdem SANBERK, <i>E. Büyükelçi</i>
	Ümit PAMİR, <i>E. Büyükelçi</i>
	A. Oğuz ÇELİKKOL, <i>Dr., E. Büyükelçi</i>
	Ahmet Ünal ÇEVİKÖZ, <i>E. Büyükelçi</i>
	Sami SELÇUK, <i>Prof. Dr., Bilkent Üniversitesi</i>
	Ali KARAOSMANOĞLU, <i>Prof. Dr., Bilkent Üniversitesi</i>
	Ersin ONULDURAN, <i>Prof. Dr., Ankara Üniversitesi</i>
	İlter TURAN, <i>Prof. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi</i>
	Nur VERGİN, <i>Prof. Dr.</i>
	Orhan GÜVENEN, <i>Prof. Dr., Bilkent Üniversitesi</i>
	Çelik KURTOĞLU, <i>Prof. Dr.</i>
	Oktay F. TANRISEVER, <i>Prof. Dr., ODTÜ</i>
	Sami KOHEN, <i>Gazeteci-Yazar</i>

Yayın Kurulu	Ali KARAOSMANOĞLU, <i>Prof. Dr., Bilkent Üniversitesi</i>
<i>Editorial Board</i>	Nurşin ATEŞOĞLU GÜNEY, <i>Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi</i>
	Atila SANDIKLI, <i>Prof. Dr., Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi</i>
	A. Oğuz ÇELİKKOL, <i>Dr., Kültür Üniversitesi</i>
	Hasret ÇOMAK, <i>Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi</i>

9. Cilt, 16. Sayı

Hakem Listesi

Nurşin ATEŞOĞLU GÜNEY, *Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi*

Yelda DEMİRACI, *Prof. Dr., Başkent Üniversitesi*

Emine Sare AYDIN YILMAZ, *Doç.Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi*

Umut UZER, *Doç.Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi*

Yasin ATLIOĞLU, *Yrd.Doç.Dr., Ömer Halisdemir Üniversitesi*

Kadri Kaan RENDA, *Dr., Hacettepe Üniversitesi*

Müge AKNUR, *Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi*

Levent BAŞTÜRK, *Öğretim Görevlisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*

Editör'den...

Uluslararası sistemdeki önemli dönüşümler küresel düzenin gelecekte nasıl şekilleneceği noktasındaki öngörülerini tekrar gözden geçirmeye yöneltilmektedir. Bir yandan özellikle Batı'da başlayan popülist siyasetin ivme kazanması, ekonomik durgunluk ve iktisadi korumacı politikaların artışı diğer yandan ise güvenlik anlamında küresel müttefiklik ilişkilerinin sorgulanması ve küresel çatışmaların karmaşıklaşması gibi uluslararası sistemi doğrudan etkileyecek unsurlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Kapsam itibarıyla temel uluslararası yönetim kalıplarını ve uluslararası kurumların etkinliğini de büyük ölçüde etkileyecek bu dönüşümler Türkiye gibi jeopolitik konumu fazlasıyla stratejik olan bir ülkeyi de yakından ilgilendirmektedir.

Bu çerçevede Bilge Strateji'nin Bahar 2017 sayısı; iki yorum yazısı ve beş makaleyle küresel gelişmeleri analiz etmeye yardımcı olmayı hedeflemektedir. Bu sayımızda yeni ABD Başkanı Donald Trump'ın küresel sisteme yansımaları ve Türkiye'ye etkileri farklı açılardan değerlendirilmektedir. Ayrıca, Denizden kaynaklanan sorunlar, PYD'nin aktörleşmesi, Çin-ABD uzlaşması, İsrail'in devlet imajının şekillenmesi ve Suriye'de radikal milliyetçilik gibi bölgesel ve küresel konulara değinilmiştir.

Dergimizin ilk yorum yazısında Prof. Dr. Nurşin Ateşoğlu Güney, Trump dönemi Türkiye-ABD ilişkilerini ihtiyatlı ve aynı zamanda iyimser bir dönem olarak nitelendirirken; uzun vadede gelişebilecek bir 'iyimser' dönemin Astana sürecinin devam etmesine, Türkiye-Rusya ilişkilerindeki olumlu atmosferinin devamlılığına ve ABD'nin Suriye politikasındaki PYD ile olan yatırımından vazgeçmesine bağlı olduğunu savunmaktadır.

Diğer yorum yazısında ise Prof. Dr. Tarık Oğuzlu, Trump sonrası oluşabilecek küresel yönetişimi realist ve liberal uluslararası ilişkiler teorilerine atıfla incelemektedir. Prof. Oğuzlu, küresel yönetim inisiyatiflerinde Batılı değer ve normların etkinliğini azaldığına ve bölgeselleşme eğilimlerinin arttığına dikkat çekmektedir.

"Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Denizden Kaynaklanan Uluslararası Sorunlar" adlı ilk makalede E.Büyükelçi Dr.Oğuz Çelikkol ve Sibel Karabel, Türkiye ve Yunanistan arasında Ege Denizi'nden kaynaklanan kıta sahanlığı ve karasuları gibi sorunları uluslararası ilişkilerdeki Güney ve Doğu Çin Denizi'ndeki emsalleriyle değerlendirmektedir. Yazarlar, denizden kaynaklanan sorunların çözümünde; uluslararası hukukun yetersizliği ve ihtilafa konu olan tarafların yorum farklılığı nedeniyle özellikle Türkiye-Yunanistan nezdinde dengeli bir diplomasi ile ekonomik-politik ilişkileri çeşitlendirme yoluyla sonuca ulaşabileceğine vurgu yapmaktadır.

“Nixon Dönemi Amerika ve Çin Arasındaki Uzlaşma: Zamanın bir Ürünü mü yoksa Liderlik mi?” isimli makalesinde Yrd. Doç. Dr. Ali Onur Özçelik, ABD ve Çin arasında 1970’lerde başlayan ve dünya siyasetinin gidişatını değiştiren uzlaşmanın yerel ve uluslararası konjonktür düzeyinde dinamiklerini incelemektedir. Yazar, uzlaşmayı Çin açısından kolaylaştıran etmenlerin Kültür Devrimi’nin sona ermiş olması ve Çin-Sovyet rekabeti olduğunu; ABD açısından ise Nixon döneminde geleneksel ABD politikalarından vazgeçip reel-politik yaklaşımın benimsenmesine bağlı olduğunu öne sürmektedir.

“Suriye İç Savaşı’nda PYD’nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri (2011-2014)” adlı makalede Prof. Dr. Ömer Göksel İşyar, Suriye İç Savaşı’nda PYD’nin bağımsız bir aktör haline gelmesinin en genel tanımıyla Suriye’de savaşın ve kaos ortamının derinleşmesiyle vuku bulduğunu ileri sürmektedir. Buna ilaveten, yazar Suriye’deki savaşa uluslararası camianın doğrudan müdahale yerine vekalet savaşları neticesinde yürüttükleri politikalarla PYD’nin bir devlet altı aktör haline getirdiğini savunmaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Çağla Gül Yesevi, “İsrail’in Devlet İmajının Şekillenmesi” adlı makalesinde İmaj Teorisi perspektifinden İsrail’in kültürel kodları, amaçları ve algıladığı tehdit ve fırsatları incelemektedir. Bu kapsamda İsrail’in negatif ve pozitif öz imajını şekillendiren temalar ve ülkenin gerek iç gerekse dış politikasındaki karar alma mekanizmalarına etkilerine de değinilmiştir.

Yrd.Doç.Dr. Yasin Atlıoğlu, “Suriye’de Radikal Milliyetçilik: Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi Örneği” başlıklı makalesinde Suriye Sosyalist Milliyetçi Partisi (SSMP)’nin kuruluşu olan 1932’den bu yana Suriye iç politikasındaki yerini 2011’de başlayan iç savaştaki rolüne vurgu yaparak anlatmaktadır. Yazar, partinin ideolojik olarak sekülerizm ve Suriyecilik hususlarında kuruluşundaki öğretiye sadık kalsa da zamanla pragmatik bir tutum takındığını öne sürmektedir. Uzun süre siyasetten uzak kalan partinin 2011’de Suriye’de çıkan iç savaş sırasında tekrar ortaya çıktığını ve savaş sonrası Suriye’nin yeniden inşasına muhtemel katkılarını da ele almaktadır.

Bu sayının kitap değerlendirmesi bölümünde; Ülviyye Aydın, Alexandros Petersen tarafından yazılan “Integration in Energy and Transport: Azerbaijan, Georgia, and Turkey” kitabını tahlil ederek dergimize katkıda bulunmuştur.

Dergideki makalelerin, yorumların ve değerlendirmelerin okuyucuya faydalı olmasını ve uluslararası ilişkiler literatürüne katkıda bulunmasını dilerim.

Prof. Dr. Atilla SANDIKLI
BİLGESAM Başkanı

İÇİNDEKİLER

Yorumlar

Türkiye-ABD İlişkilerinde İhtiyatlı İyimserlik Dönemi
Nurşin ATEŞOĞLU GÜNEY _____ 1

Trump Döneminde Küresel Yönetişimin Geleceği
Tarık OĞUZLU _____ 7

Makaleler

Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Denizden Kaynaklanan Uluslararası Sorunlar
A. Oğuz ÇELİKKOL, Sibel KARABEL _____ 13

Suriye İç Savaşı'nda Pyd'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri
Ömer Göksel İŞYAR _____ 33

Suriye'de Radikal Milliyetçilik: Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi Örneği
Yasin ATLIOĞLU _____ 69

İsrail'in Devlet İmajının Şekillenmesi
Çağla Gül YESEVİ _____ 97

**Rapprochement between America and China during the Nixon Era :
A Product of Timing or the Leadership?**
Ali Onur ÖZÇELİK _____ 131

Kitap Değerlendirmesi

**Enerji ve Ulaşımında Bütünleşme: Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye /
Alexandros Petersen**
Ülviyye AYDIN _____ 149

CONTENTS

Commentaries

Prudent Optimist Era in the Relations Between Turkey and the USA
Nursin ATEŞOĞLU GÜNEY _____ 1

The future of Global Governance in the age of Trump
Tarık OĞUZLU _____ 7

Articles

Turkey-Greece Relations and the Disputes Emanating from the Seas
A. Oğuz ÇELİKKOL, Sibel KARABEL _____ 13

Primary Reasons for the Actorness of PYD in the Syrian Civil Conflict
Ömer Göksel İŞYAR _____ 33

Radical Nationalism in Syria: The Case of Syrian Social Nationalist Party
Yasin ATLIOĞLU _____ 69

Shapening of the Israel State Image
Çağla Gül YESEVİ _____ 97

**Rapprochement between America and China during the Nixon Era :
A Product of Timing or the Leadership?**
Ali Onur ÖZÇELİK _____ 131

Book Review

**Integration in Energy and Transport: Azerbaijan, Georgia, and Turkey /
Alexandros Petersen**
Ülviyye AYDIN _____ 149

Türkiye-ABD İlişkilerinde İhtiyatlı İyimserlik Dönemi

Nurşin ATEŞOĞLU GÜNEY*

ABD-Türkiye ilişkilerinde kısa dönemli iyimserliğimizi uzun döneme taşımanın iki kilit noktası var: İlki, Astana sürecinin işlemesidir. Bu sürecin işlemesinde Türkiye-Rusya ilişkilerindeki olumlu atmosfer ve Fırat Kalkanı'ndaki askeri başarı önemlidir. İkinci nokta Türkiye-ABD ilişkilerinin mihenk taşı; Washington'ın, güvenli bölge ve Suriye'nin güvenli hale getirilmesinde PYD'ye yapılan yatırımdan vazgeçmesidir.

Obama Yönetimi'nin Orta Doğu politikasının –ki Trump ve ekibinin benimsemiği söylem ve seçim zaferleri bu politikanın bir felaket olduğunu sürekli ABD kamuoyuna hatırlatıyor- bedelini en ağır biçimde ödeyenlerden biri olan Ankara ile Washington DC'nin arası uzun süredir soğuktu. Türkiye-ABD ilişkileri güven ve güvensizliğin iç içe geçtiği bir tarihe sahip olduğundan, rahatlıkla söyleyebiliriz. Yine “işte öyle bir dönemden” geçiyorduk. Bu dönem sağ salım, hatta stratejik elini güçlendirerek atlatmanın yolunu da Türkiye bulmuş gözüküyordu: Rusya ile ilişkileri iyileştirip ABD'yi dengele, dostların sayısı arttır, diplomatik pazarlıklarda etkili ol, Suriye'de defacto güvenli bölgeyi askeri başarı üzerinden kur ve koru. Tüm bu selamete rağmen Ortadoğu özelinde, dünya genelinde ciddi bir mücadele sürüp gitmekte. Bu nedenle Trump yönetimi iş başına gelip, ilk 20 günlük icraatları sonrası ABD içerisinde bir kavgayı ateşlediklerinde, ateşlemek için de Obama'nın malum siyasi eserlerini hallaç pamuğu gibi savurdularında Ankara Washington'da neler oluyor sorusunu sormaya başladı. Nihayetinde Erdoğan ve Trump arasında Suriye odaklı ve terörizmle mücadele stratejisine yönelik bir telefon görüşmesi gerçekleşti. Bu görüşme kadar önemli başka bir gelişme de stratejileri sahada kurgulayacak figürlerden birinin CIA Başkanı Mike Pompeo'nun

* Prof. Dr., Bölüm Başkanı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, YTÜ, BİLGESAM Başkan Yardımcısı. E-posta: nursinguney@bilgesam.org

Ankara ziyaretiydi. Batılı liderlerin birer ikişer Ankara ile temas kurması, uzun bir aradan sonra siyasi diyalogun hem de bölgesel güvenlik meseleleri üzerinden yeniden başlaması Türkiye’de iki farklı pencereden yorumlandı. Bir pencereden bakanlar Batı-Türkiye ama özellikle Trump ABD’si ile Ankara arasında ilişkilerin yeniden stratejik bir derinlik kazanacağını söyleyen iyimser görüşün penceresi. Diğer pencereden bakanlarsa Ankara’yı ve bizleri uyarıyorlar. İhtiyat, ihtiyat, daha fazla ihtiyat. Bu değerlendirmemizde, biz ise ortada bir konum benimseyeceğiz ve kısa dönemde ABD-Türkiye ilişkileriyle ilgili ihtiyatlı bir iyimserlik içinde olabileceğimizi söyleyeceğiz. Nedenlerini açıklayalım.

İhtiyatlı olalım, çünkü

Washington DC’nin Ortadoğu’da icraat ve icraatsızlığı ile yapabileceklerine karşı ihtiyatlı olmak için Ankara’nın hem Türkiye-ABD ilişkilerinin kendi yaşanmışlıklarından hem de bugün ABD’nin içinde olduğu durumdan kaynaklanan sebepleri var. ABD’nin bir müttefiki olarak Türkiye’yi tehditlere karşı koruma, savunma teknolojisi yönünden destekleme, Batı güvenliği için önemli bir aktör olan Türkiye’ye bu rolü üzerinden gerekli diplomatik saygı ile davranma konusunda hep eksikleri oldu. Her seferinde de Türkiye, kendi kendini korumak, kendi milli savunma sanayini geliştirmek ve kendi diplomatik oyununu kurmak durumunda kaldı. Obama yönetimleri dönemi bu tarihin adeta bir özeti gibiydi. Çünkü Obama -aslında farklı bir solukmuş gibi görünürken, bu bakımdan doktrinleri heyecan yaratırken, uygulamalarıyla ABD’nin 1989 sonrası benimsediği liberal hegemonyacı anlayışın bir parçası olduğunu gösterdi. Nitekim Ortadoğu’da bölgesel güçlerin bir düzen anlayışı geliştirmesinin önüne set konuldu, devlet dışı örgütlerle işbirliği yapıldı, vekalet savaşları bölge ve bölge dışı aktör ve rakiplerin güçsüzleşmesi için seyredildi, bölgede savaşın içerisinde hep tutulacak ama diğerlerini de hep yoracak bir güç olarak İran desteklendi, nihayetinde vekalet savaşları içerisinde de PYD/PKK silahlandırıldı. Kısaca 1991, 2003, 2013’ün yan yana okunabileceği bir çizgiden bahsediyoruz. Bu çizginin stratejik aklının hala ABD kurumlarında yaşadığı da bir gerçek. Amerika liberal hegemonyanın kurumlarına çok yatırım yaptı, maliyetini de üstlendi. Bugün bu yatırım-maliyet denkleminde emin olunmayabilir -ki Trump seçimleri kazandı- ama liberal hegemonyanın yararından hiç şüphesi olmayanlar da var. Trump’ın müesses nizam (the establishment) ile kavgası bu açıdan elbette ki önemli. Son dönemdeki ABD içi tartışmalar ise şunu gösteriyor Trump’ın duruşu net, tavrı kesin ama zaferinin üzerinde bulutlar dolaşiyor. Hatta Obama yönetimini eleştirip Trump’ı, bu yönetimin dış politikasını izlememesi konusunda cesaretlendirenler art arda ikaz sinyalleri gönderiyorlar: “Bu kadar dik, bu kadar yıkıcı olma, stratejik amacını belirlemeden müesses nizama bu kadar sert saldırma”. Sözün özü, ABD içi kavganın geleceği ve Trump’ın elinin gelecekte ne kadar serbest olabileceği belirsiz.

Ankara bu hususları elbette dikkate alıyor, dikkate almaya da devam edecek ama iyimser olmak için de yeterince sebep var. İlk olarak Trump reddi miras yapmakla kalmadı, Obama mirasının değersiz olduğunu da ilan etti. 15 Temmuz başarısız darbe girişiminin ardından Ankara'ya yolladığı destek mesajının gücü bu duruşuyla daha da arttı. En önemlisi son 1-2 haftada ortaya çıkan tablo: Ortadoğu ile ilgili muhafazakâr klişelere (mültecilerin yasaklanması vb) sarılmış görülen Trump yönetimi Suriye konusuna ilgi göstermeye, bu ilginin bir parçası olarak da Ankara'nın Suriye'nin geleceği hakkında sözlerine -yani Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması- çağrısına kulak vermeye başladı. Nitekim Nisan ayına Obama yönetimi tarafından ertelenmiş olan Rakka operasyonu gündeme alındı ve bu operasyonda ABD'ye Türkiye'nin de katkıda bulunabileceği dillendirildi. Rakka'da DAES karşıtı koalisyon Ankara'nın destek sağlayabileceği ilk kez söylenilmiyor, ilk kez önerilmiyor ama ilk kez ciddi bir muhatap buluyor. Hatırlayalım, Ankara'nın benzeri teklifine hayır diyen Obama yönetimi, PYD'yi Suriye'de kara gücü olarak ilan etmişti. Üstelik DAES terörünün bizzat hedefi olan Türkiye'yi PYD/PKK karşısında diplomatik alanda da sıkıştırmak için sınır güvenliğine yönelik suçlamalar kullanılmıştı. Şu anda Washington DC'de, Pentagon, Savunma Bakanlığı, Beyaz Saray üçgeninde bu söylemin yerine çok farklı bir söylem benimsenmeye başlandı. Öncelikle ABD'leri Ankara'yı Al-Bab'daki başarısı için kutladı. Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinin DAES'den temizlenmesi noktasındaki askeri kabiliyet ve kontrolünün övülmesinden donra yapılan açıklama çok daha önemli ve ilginç. Washington, Ankara'nın sağladığı sınır kontrolü sayesinde Suriye'de sıkışan DAES militanlarının Batı'ya geçişinin önemli ölçüde azaldığını vurguladılar. Bu iki vurgu- Ankara bunları 20 günde başaramayacağına göre- hem Obama yönetimleri altında Türkiye karşıtı benimsenen söylemin haksızlığının ortaya dökülmesi anlamına geliyordu, hem de Türkiye-ABD ilişkileri için bir fırsat kapısını Suriye üzerinden açıverdi. Kapının aralığından ilk görünen Rakka operasyonunda olası bir işbirliği.

Rakka'nın ötesi güvenli bölge

Suriye'nin kontrolü açısından, bu arada toprak bütünlüğü açısından Al Bab'daki mücadelenin çok önemli olduğu defalarca yazılıp çizildi. Al Bab operasyonunun doğası, ÖSO birliklerinin kapasitesinin sınanması vb açılardan da da Al-Bab'daki askeri başarı çok önemliydi. Rakka operasyonu ise hem sembolik hem de stratejik bir öneme sahip olacak. Rakka, bilindiği gibi, DAES'in başkenti olarak DAES'in Suriye'deki varlığı açısından bir sembol. Bu sembol indirilirken, Suriye'nin toprak bütünlüğünün garanti altına alınması, yani çeşitli terörist unsurların kara gücü haline getirilerek DAES'le mücadele üzerinden meşrulaştırılmaması çok önemli. Bu konuda Türkiye Rakka'da işbirliği önerme cesaretini kendinde buluyor çünkü hem kendi kapasitesi, hem de ÖSO'yu kontrol altında tutma becerisiyle Al Bab'da DAES'in yenilebileceğini küresel ve bölgesel aktörlere göstermiş oldu. Bu noktada Ankara PYD'nin PKK ile organik bağı gösteren delilleri CIA başkanının

önüne koyarak konunun Ankara ve ABD için de kazan-kazan noktasıyla sonuçlanabileceğini gösteriyor. Ankara'nın ümit ettiği bir gelişme daha böylece gerçekleşebilir. Türkiye olası Rakka operasyonuna destek veren tek güç olmak istemiyor, koalisyonun yerel Arap unsurlarıyla beraber hareket etmek istiyor. Böylece Astana süreci bölgesel zeminde daha da kuvvetlenir. Rakka operasyonunun elbette bir ötesi var ve ABD-Türkiye işbirliği kapısının açılan aralığından Rakka'nın ötesine bakıldığında karşımıza, güvenli bölge planları çıkıyor.

Bilindiği gibi Trump, yönetimi devralır almaz Pentagon'a Suriye'de olası güvenli bölge planları üzerinde çalışması için emir verdi. Pentagon'un tek planla yetinmeyeceği muhakkak. Bir gerçeklik de şu anda Türkiye'nin kendi askeri gücü ile bizzat kurduğu ve koruduğu terörden arındırılmış bir defacto güvenli bölgeye sahip olduğu. Eğer ABD planlarıyla Türkiye'nin sahada askeri ve diplomatik imkân ve kabiliyetlerini kullanarak sağladığı güvenli bölge modelleri örtüşürse iki aktörün ilişkilerinin geleceği açık olacaktır. Bu olasılık bugün dillendirildiği için iyimseriz ama kısa dönemde bu işbirliğinin önü ne kadar açıksa uzun dönemde bu işbirliğine karşı çeşitli faktörlerin ortaya çıkma olasılığı o kadar yüksek.

Uzun dönemde ihtimaller

Önümüzdeki günlerde Trump yönetiminin Ankara'nın önerilerini ciddiye alma şansı var, çünkü Ankara Al Bab'da söylediğini yapabildi. Zaten Trump'da iktidara geldiğinde terörizmle mücadelede gücü kendinden menkul devlet dışı aktörler yerine devletlerle işbirliği yapmak kararlılığında olduğunu göstermişti. Hatta sadece devlet-devlet işbirliği değil, güçlü liderler arasında gerçekleşecek işbirliklerini önemseddiği biliniyor. Üstelik Rusya ile iyi ilişkiler kurmaktan bahseden Trump ekibinin Astana sürecinde inisiyatifi Türkiye-Rusya yakınlaşmasına kaptıran Obama'dan hiç hoşlanmadıklarını bu yazının çeşitli yerlerinde vurguladık. Avrupa güvenliği gibi ABD için sembolik önemde bir meselede dahi sert bir tutum takınıp Avrupa'yı Avrupalılara havale eden Trump yönetimi altında hareket eden Trans-Atlantik bürokrasisi Batı ile Ankara arasında yapıcı (konstruktivist) bir diyalog kurmayı tercih edebilir. Aktörler birbirlerine jest yaparlar, kimlikler ve buna bağlı çıkarlar yeniden tanımlanıverir, hele ki Suriye'de DAES'e karşı askeri başarı kazanılıyorsa. Uzun dönemde ise bu iyimserliği gölgeleyebilecek bazı belirsizlikler var. Yazımızın ilk satırlarında vurguladık; Trump ve müesses nizam arası savaş bitmedi. ABD'de ve ABD güvenlik bürokrasisinde sonunda PKK/PYD'ye yatırım yapan liberal hegemonyacı, önemli, etkili figürler hala var. Avrupalılar Trump ABD'si ile nasıl baş edeceklerini bilemediklerinden Trump'ı Avrupa güvenliğinin en önemli sorunu olarak tanımlamaya başladılar. Kısaca Batı cephesinin ikiye-üç bölünmesi katlanılmaz hale gelirse Trump karşıtı politikalar güçlenebilir. Daha önemlisi, Trump ekibinin Türkiye-Rusya yakınlaşmasının Obama ABD'sini dengeleme olduğunu anladıkları muhakkak ve bu konuda bir şey yapmak istiyorlar ama ABD-Rusya ilişkilerinin geleceğini de

Rusya'nın küresel çıkarları için atacağı adımların ciddiyeti belirleyecek yani Akdeniz'de, Pasifik'te, Çin ve İran ile ilişkilerde Moskova'nın alacağı tavır önem kazanacak.

Bugün kısa dönemli iyimserliğimizi uzun döneme taşımanın iki kilit noktası var görünüyor: İlk nokta, Astana sürecinin işlemesidir. Bu sürecin işlemesinde Türkiye-Rusya ilişkilerindeki olumlu atmosfer ne kadar etkiliyse Ankara'nın Suriye'de Fırat Kalkanı özelinde askeri başarı sağlaması da o kadar önemlidir. İkinci nokta Türkiye-ABD ilişkilerinin mihenk taşı; Washington DC'nin güvenli bölge ve Suriye'nin güvenli hale getirilmesinde PYD'ye yapılan yatırımdan ciddi bir biçimde vazgeçmesi. Umuyoruz bu iki noktada da olumlu gelişmeler olur, zor bir sürecin neticesinde sonunda daha güvenli bir sınır ötesine sahip oluruz. O güne kadar tüm iyimserliğimize rağmen askeri kabiliyetlerle sahada, diplomatik kabiliyetlerle masada olan ve gerektiğinde kendi savunmasını kendi araçlarıyla üstlenebilecek bir ülke olmak zorundayız.

Bu yazı 11.02.2017 tarihinde Star Gazetesinde yayımlanmıştır.

The future of Global Governance in the age of Trump

Tarık OĞUZLU*

The subject of global governance is all about the efforts to find solutions to various problems of global life through the participation of multiple actors within multilateral frameworks in horizontal structures. Different from government, governance requires cooperation of various actors in horizontal structures which have developed a high degree of global consciousness and responsibility among each other. At stake here is to come up with global solutions to global problems and challenges in different issue areas, such as security, finance, trade, development, climate change, environment, migration, etc.

Increasing attempts in the name of global governance can be made sense of in reference to both liberal and realist International Relations perspectives. From a liberal perspective, global governance requires the existence of a global community of humankind which shares common universal values and consciousness. Putting human beings at a higher ethical position than nation-states and assuming that people of different belongings can cooperate in case of common identities and values, liberalism holds that global governance would take strong root in parallel to the shrinking of the world and intensification of interdependent and transnational relations beyond traditional state boundaries. The growing primacy of non-state actors in global governance can be well understood from a liberal perspective because liberalism assumes that the world is bigger than states and unitary state assumption does not hold true in the age of globalism.

* Prof. Dr., Rektör Vekili, Uluslararası Antalya Üniversitesi. E-posta: rektor@antalya.edu.tr

Realism on the other hand assumes that global governance owes its existence to the growing need on the part of different nation-states to join their forces against various kinds of threats and challenges endangering their security and well-being. Confronted with terrorism, environmental problems, transboundary issues and other threats, states would conclude that they are not able to deal with such challenges on their own. From a realist perspective global governance appears to be a well-crafted security strategy that would add up to states' capabilities in warding off threats leveled against their territorial integrity, economic well-being and other concerns. Though global governance implies a degree of erosion of state sovereignty, states might also benefit from such practices in their efforts to maintain their primacy in global politics.

That said, the election of Donald Trump as new American President and the confluence of many other factors appear now to carry great risks and uncertainties as for the legitimacy and effectiveness of various attempts undertaken in the name of global governance. As of today, it is now becoming more difficult than ever to justify global governance initiatives from both theoretical perspectives. This short essay will try to examine various challenges leveled against the sustainability of global governance in the near future.

The first observation to make in this regard concerns the fact that the initial advocates of global governance, namely the developed liberal western powers, seem to have lost their confidence in such exercises in recent years. For long, western powers assumed that their values and norms, particularly pertaining to global governance and management of international relations are universal and that other nations would easily adopt them provided that they are offered the right incentives and notice that they immensely gain from the existing liberal world order. However, what was missing from their analysis is the fact that western powers, mainly the United States and the European Union members, developed a highly positive view of global governance so long as global governance initiatives contributed to the primacy of western powers and the persistence of the liberal world order. They have long overlooked the possibility that various global governance initiatives undertaken under their stewardship might be equally seen as value-laden and one-sided by non-western powers.

Recent years have unmistakeably demonstrated that many non-western powers have begun to view global governance as practiced in line with liberal democratic values as being extremely biased in favour of western powers. Neither the emerging norm of responsibility to protect, nor the universal standards of human rights, nor the non-proliferation of weapons of mass destruction, nor the idea of unfettered free trade, nor the neoliberal economic programs do now strike sympathetic chords with many non-western powers. From the perspective of the latter globalization and the issue of global governance are now being increasingly equated with Americanization and western imperialism.

This issue has two sides. While on the one hand non-western powers equate globalization with US-led imperialism and challenge the legitimacy of existing global governance institutions, a growing number of westerners have on the other hand turned alarmingly sceptical about the merits of global governance in recent years. From the perspective of those critical westerners the existing global governance mechanisms have more facilitated the rise of non-western powers than strengthened the primacy of the West in global politics. To many of them, global governance now denotes the erosion of western primacy in global politics and sharing of western privileges with many others.

Second, regionalisation has now become a much more relevant policy tool than global governance in finding solutions to various problems confronting different groups of countries located in different geographical settings. Countries which share a common regional consciousness and have developed highly interdependent relations among each other tend to develop authentic responses to global challenges. The years ahead will likely see that countries will tend to ally with those with which they share similar security conceptualizations, interdependent economic interactions, same regional environment and similar political values.

Recent years have witnessed the rise of many new regional institutions all over the world. The failure of the United Nations and many existing global institutions in meeting global challenges seems to have driven this process. Shanghai Cooperation Organization and Collective Security Treaty Organization can be considered as security organizations rivalling the legitimacy of western security organizations, such as NATO. On the other hand, Eurasian Economic Union, BRICS, One Belt One Road Initiative and Mercosur can be seen as regional initiatives putting development, trade and economic integration at the center of their missions. BRICS Development Bank and Asian infrastructure and Investment Bank are equally contesting the primacy of World Bank and International Monetary Foundations in the realm of development aid and global finance. Many regional free trade initiatives also rival the well-established free trade initiatives in Europe and North America. China-led Regional Comprehensive Economic Partnership rivals the US-led Trans-pacific Partnership in East and South East Asia. The growing resistance against the western conceptualizations of human rights, state-society relations and humanitarian interventions, particularly on the part of Russia and China, do also reveal that western political values are strongly contested in non-western regions. All such developments suggest that various groups of countries located in particular geographies, sharing common cultural traits, political values and interdependent economic relations do now increasingly see regional platforms more useful than global ones in addressing myriad challenges of globalization.

Third, a particular requirement for the successful implementation of global governance is the presence of political leaders who cherish the values of glo-

balism, internationalism, multiculturalism, secular universal human rights and openness. Adopting win-win approaches to the solution of global problems requires that collective identities transcending national boundaries and particularistic belongings remain the major reference point in the consciousness of people all over the world. However, what have been unfolding over the last decade should cause alarm bells ring for the adherents of global governance. Anti-immigrant, xenophobic, anti-globalist, populist, mercantilist and nativist political circles have been on the rise in many developed western countries. The election of Donald Trump to US presidency, Brexit and the rise of extremely populist parties in many EU members are the most relevant examples in this regard.

The thing that should worry the supporters of global governance is that western countries have lately begun to define globalization and the sharing of power and authority with non-western actors in global institutions as detrimental to their national interests. The differences between the former American presidents Barak Obama and George W. Bush on the one hand and current president Trump on the other are revealing in this context. Obama was a true believer of global governance and thought that opening up to erstwhile enemies while simultaneously asking traditional allies to contribute more to the provision of public goods would eventually result in democratization of international relations and sustainable global governance structures. Obama and Bush were of the view that liberal democratic values of the western international community offered the best road map for the successful implementation of global governance practices around the world.

Yet, unlike Obama, Bush believed that western norms and values were the best and it was the mission of western powers to help project them all over the world through the use of every means available. Bush was in the business of imposing western norms onto others as far as global governance issues were concerned. Obama was more open to the idea that successful global governance passes through democratization of international relations and accommodation of rising non-western powers. Trump, on the other hand, is neither Obama nor Trump. Put simply, he does not believe in the idea of global governance and the value of global multilateral platforms in dealing with myriad global challenges and threats. He is a nativist and defines his main mission as making America great again. Let alone believing in American exceptionalism and adopting a missionary foreign policy stance in the footsteps of early twentieth-century president Wilson, Trump appears to believe that international system is anarchic and states could achieve their survival mainly through self-help security strategies. Relying on allies and outsourcing responsibility to global governance institutions are anathema to him. To him, adopting a mercantilist economic mentality and securing the cooperation of other great powers in a realpolitik manner seem to be the wisest strategies to follow in today's world. Such a mentality does not bode well for strengthening global governance practices.

Finally, non-western powers have also increased their efforts to take advantage of growing disillusionment in the West with globalization. Buoyed by their increasing material power capabilities, particularly in the case of China, and encouraged by the growing reluctance of western powers to take on the responsibility of providing global public goods, particularly in the case of the United States, non-western rising powers have three main choices before them. They would either integrate with the existing global governance institutions in the name of proving their responsible stakeholder identity; or challenge their legitimacy head on by shaking the foundational grounds of the existing system in a revolutionary spirit; or alternatively help craft new institutional settings while simultaneously trying to increase their bargaining power within the existing institutions.

Of all, the leading non-western powers, mainly China and Russia, seem to have chosen the third alternative. That they want to bring into existence new regional governance institutions under their leadership shows that they are not happy with the way how existing institutions operate. They think that they are not represented fairly within them. Their increasing material power capabilities give them hope that they could potentially act as hegemons in their regions. The easiest way to help justify their hegemonic aspirations in the eyes of their neighbours would be to act within particular regional platforms that they establish and ask their neighbours to participate. Their evolutionary approach towards existing global governance institutions on the one hand and revolutionary attitude towards helping bring into existence brand-new institutional platforms on the other suggest that global governance will likely take on a more regional character in the years to come.

Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Denizden Kaynaklanan Uluslararası Sorunlar

Turkey-Greece Relations and the Disputes Emanating from the Seas

Teslim: 30 Ekim 2016

Onay: 23 Mart 2017

A. Oğuz ÇELİKKOL*
Sibel KARABEL**

Öz

Bu makalede, Türkiye ve Yunanistan arasında Ege Denizi'nden kaynaklanan kıta sahanlığı ve karasularının genişliği gibi sorunlar uluslararası ilişkilerde benzer anlaşmazlıklara atıf yapılarak değerlendirilmektedir. İki ülke arasında 1996 Kardak Krizi'yle tırmanan ihtilaflar Ocak 2017'de tekrar gündeme gelmiş ve anlaşmazlıkların birtakım kaya parçasının paylaşımından öte Ege Denizi'nde haklar ve dengeler üzerine olduğuna işaret etmiştir. Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizi'ndeki benzer ihtilaflar da Çin, Japonya ve Filipinler gibi kıyıdaş aktörlerin karmaşık hak iddialarının yanı sıra uluslararası hukukun bu konuda yetersiz oluşu ve taraflarca farklı yorumlanması nedeniyle çözüm bulma açısından zorluk teşkil etmektedir. Bu bağlamda gerek Türkiye-Yunanistan arasındaki denizden kaynaklanan sorunların gerekse Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizi örneklerindeki gibi diğer benzer ihtilafların çözümünde; hassasiyetlere saygı gösteren dengeli bir diplomasi ve siyasi-ekonomik ilişkileri geliştirme yoluna gidilmesi uzun vadede kalıcı olabilecektir.

***Anahtar kelimeler:** Türkiye, Yunanistan, kıta sahanlığı, Güney Çin Denizi, karasuları, Doğu Çin Denizi*

Abstract

The article assesses the disputes between Turkey and Greece emanating from Aegean Sea such as continental shelf and territorial waters with reference to the international disputes that have several characteristics in common. Escalated during 1996 Kardak Crisis, the disputes came to the fore in January 2017 between two countries largely pointing to the rights and balances in Aegean Sea apart from simple partition of some of the rocks. In the same vein, the disputes in South and East China Seas reveal a similar pattern to that of Turkey-Greece disputes in terms of on one side intertwined claims of China, Japan and Philippines; on the other side regarding the insufficiency of relevant international law and various interpretations among contracting parties.

In this context, the dispute resolution process would demonstrate sustainability in the long term, either for the disputes between Turkey and Greece deriv-

* Dr. E. Büyükelçi, Kültür Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Bilge Adamlar Kurul Üyesi.

** BİLGESAM Araştırma Uzmanı.

ing from seas or similar exemplars in South and East China Seas, by conducting a balanced diplomacy that respects sensitivities of parties concerned and focusing on generating economic-political relations.

Keywords: *Turkey, Greece, South China Sea, East China Sea, continental shelf, territorial waters*

Giriş

Uluslararası ilişkilerde denizden kaynaklanan sorunlar; karasuları, kıta sahanlığı ve deniz yetki alanları gibi ihtilafları içermektedir. Denizlerin artan önemi adalar üzerindeki anlaşmazlıkları da körüklemiştir. Deniz hakları sorunları kıyıdaş ve komşu ülkeleri zaman zaman sıcak çatışmaların eşiğine getirebilmektedir. Anlaşmazlıkların çözümü ise, gerek ilgili uluslararası hukukun yetersizliği ve taraflar açısından farklı yorumlanması gerekse küresel aktörlerin sorunlara müdahil olmasıyla zorlaşmaktadır.

Uluslararası konjonktürde denizden kaynaklanan anlaşmazlıkların dile getirilmesinde bir artış gözlemlenmektedir. İhtilafa konu olan taraflar bu sorunları sadece deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, belirli ada, adacık ve kayalıklar üzerindeki anlaşmazlık olarak yorumlamaktan öteye egemenlik hakları ve ulusal çıkarlarıyla özdeşleştirmektedirler. Bu bağlamda makalede Türkiye-Yunanistan arasındaki Ege Denizi'nden kaynaklanan sorunlar irdelenmekte ve uluslararası ilişkilerde denizlerden kaynaklanan diğer bazı sorunlar ortaya konmaktadır. Doğu Çin Denizi'nde Japonya'nın Çin, Rusya ve Güney Kore ile farklı konulardaki ihtilafları; Güney Çin Denizi'nde başta Çin ve Japonya olmak üzere kıyıdaş ülkelerin hak iddiaları konunun önemine ve güncelliğine işaret etmektedir. Bu çerçevede Türkiye ile Yunanistan arasındaki Ege Denizi'nden kaynaklanan sorunlar birtakım kayalıkların aidatından öte ulusal menfaatler açısından son derece önemli jeopolitik anlaşmazlıklar olarak değerlendirilmektedir.

1. Türkiye-Yunanistan ve Ege Denizi

Türkiye-Yunanistan ilişkileri iki ülke için de öncelikli olarak önemlidir. Kara ve uzun bir deniz sınırını paylaşan iki komşu ülke arasındaki ilişkiler bir yandan tarihi unsurların ve Kıbrıs sorununun, öte yandan Ege Denizi'nin coğrafi yapısının etkisi altındadır. Türk ve Yunan ulusları yaklaşık on yüzyıldan beri aynı coğrafyada birlikte ve komşu olarak yaşamaktadır. Bu birliktelik ve coğrafi yakınlık iki ulus arasında birçok benzerliğin zaman içinde ön plana çıkmasını sağlamıştır. Ancak bu uzun tarihi geçmiş iki ulus arasında ciddi bir güvensizliğin de varlık sebebidir. Bugün dünyada bağımsızlığını birbirine karşı kazanan ve koruyan, bağımsızlık gününü diğerine karşı kazandığı zafer olarak kutlayan başka iki ülke bulunmamaktadır.

Yunanistan, bağımsızlığını kazandığı 1833 yılından sonra dış politikasını toprak kazancı esasına oturtmasına ve Osmanlı İmparatorluğu aleyhine topraklarını büyük ölçüde genişletmesine rağmen, iki ulus arasındaki ilişkilerde mağdur taraf olduğuna ve ilişkilerde 'saldırgan' tarafın Türkler olduğuna uluslararası toplumu inandırmakta genellikle başarılı olabilmektedir.

Türkiye, 1950'lerden sonra patlak veren Kıbrıs sorununu ve 1970'lerden sonra ortaya çıkan Yunanistan'ın tüm Ege Denizi'ne sahip çıkma girişimlerini; Yunanistan'ın 'beş deniz ve iki kıtada' Bizans İmparatorluğunu tekrar kurma-

yı amaçlayan ‘Megali İdea’ ideolojisi temelinde topraklarını tekrar Türkiye aleyhinde genişleme politikalarına dönmesi olarak değerlendirmiştir. Türkiye, Yunanistan’ın 1833 yılından bu yana dış politikasını topraklarını büyütme ve sınırlarını genişletme amacına hizmet eden ve tarihi çarpıtan aşırı milliyetçi bir ideolojiye dayandırdığını görmekte, ikili ilişkilerin bu durumdan olumsuz şekilde etkilendiğini düşünmektedir.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler Lozan Anlaşması tarafından Ege’de kurulan dengeye dayanmaktadır. İki dünya savaşı arasındaki dönemde Yunanistan, karasularını 3 milden 6 mile ve hava sahasını da 3 milden 10 mile çıkararak Ege Denizi’ndeki bu dengeyi lehine döndürme yönünde önemli bir adım atmıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise İtalya’nın Osmanlı İmparatorluğu’ndan aldığı On iki Ada’nın Paris Anlaşması ile Yunanistan’a bırakılmasıyla Ege’deki denge ciddi şekilde Yunanistan’ın lehine dönmüştür.

Geçmişte Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde iki ülkenin de başka yönlerden ortak dış tehdit algıladıkları dönemlerde yakınlaşma yaşandığı izlenmektedir. Bu Türkiye-Yunanistan yakınlaşmaların en belirgin örnekleri 1930’larda o dönemde Faşist yönetim altında bulunan İtalya’nın Akdeniz’de ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği’nin iki ülke için doğrudan yarattığı tehdit dönemlerinde yaşanmıştır. İtalya’dan algılanan dış tehdit 1930’lardan 1940’lara kadar sürerken, Sovyetler Birliği’nden algılanan dış tehdit ise iki ülkenin Batı güvenlik sistemi garantilerini aradıkları 1950’li yılların ilk yarısında Türkiye ile Yunanistan’ın işbirliği ve dostluk dönemleri tesis edebilmelerinde önemli bir rol oynamıştır.

2. Ege Denizi’ndeki Sorunlar

1970’lerden başlayıp 1990’lı yıllar boyunca Ege Denizi, Türkiye ile Yunanistan arasında ilişkilerinde zaman zaman iki ülkeyi sıcak çatışmanın eşğine getiren bir gerginlik alanı durumuna gelmiştir. Yunanistan, 1973 yılında müzakerelerine başlanan ve 1982 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Anlaşmasını (UNCLOS) kendi istediği şekilde yorumlayarak Ege Denizi’ndeki dengeleri bu kez tamamen kendi lehine çevirme yönünde harekete geçmiştir. Yunanistan’ın yarı kapalı bir deniz olan ve küçük bir alanda çok sayıda ada barındıran Ege’de karasularını bu kez 6 milden 12 mile çıkartma isteğini ortaya atması, Ankara’da Yunanistan’ın Ege’yi artık tamamen bir Yunan ‘gölü’ olarak gördüğü ve Ege Denizi’ne çok uzun bir sınırı olan Türkiye’nin bu deniz üzerindeki haklarını dikkate almak istemediği inancını daha da güçlendirmiştir.¹

Yunanistan’ı Ege Denizi’nde harekete geçiren faktörler arasında 1960 ve 70’li yıllarda teknolojinin gelişmesi ve deniz yatağında bulunan doğal kaynaklardan istifade edilmesi için yeni teknolojilerin ortaya çıkması, 70’li yıllarda petrol

¹ Ege Sorunları ve Deniz Hukuku ile ilgili bir çalışma için bakınız: Deniz Bölükbaşı, *Turkey and Greece: The Aegean Disputes*, (London: Cavendish Publishing, 2004).

fiyatlarındaki çok hızlı yükseliş ve teknolojik alandaki gelişmelere paralel olarak kıta sahanlığı ve ekonomik bölge gibi yeni terimlerin uluslararası hukuka girmesi sonucu Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi müzakerelerinin başlamasının geldiği görülmektedir.

Kıbrıs sorunu nedeniyle ilişkileri zaten önemli bir yara almış olan Türkiye ve Yunanistan bu kez Ege Denizi'nde birçok kez askeri çatışmanın eşiğine gelmişler ve gerginliklerin sıcak bir çatışmaya dönmemesi için 1976 yılında Bern Mutabakatını imzalamak durumunda kalmışlardır.² Bu mutabakatla Türkiye ve Yunanistan Ege sorunlarında ikili görüşmelerin devamına karar verirken, görüşmeleri tehlikeye düşürecek veya Ege Denizi'ndeki mevcut durumu zorlaştıracak girişimlerde bulunmama ve hareketlere girişmeme taahhüdünde bulunmuşlardır.

Yunanistan 1987 yılında kendisini Bern Mutabakatıyla bağlı saymadığını ileri sürerek Ege Denizi'nde yeni oldu bittilere girişmek istediye de Bern Mutabakatını yeniden kabul etmek zorunda kalmıştır. Davos'ta bir araya gelen iki ülke Başbakanları ikili görüşmelere devam etme ve Ege'de görüşmeleri olumsuz şekilde etkileyecek faaliyet ve davranışlarda bulunmama yönündeki taahhütlerini yenilemişlerdir. Davos'ta yenilenen Bern Mutabakatı bugün de geçerliliğini ve iki ülke için bağlayıcılığını korumaktadır.

Harita 1. Ege Denizi'nin Uzaydan Görünümü

² Türk-Yunan İlişkileri, Kıbrıs ve Ege sorunlarıyla ilgili bir çalışma içi bakınız: Oğuz Çelikkol, "Dünden Bugüne Türk-Yunan İlişkilerine Bir Bakış", (İstanbul: BİLGESAM, 2015).

Türkiye ve Yunanistan bugün Ege Denizi'nde birbirine bağlı beş ana sorunla karşı karşıyadır. Yunanistan'ın Ege Denizi'nde karasularını, bu denizin 'özel coğrafi şartlarını' dikkate almadan, uluslararası hukukta ülkelerin karasuları için uygulayabilecekleri maksimum genişlik olan 12 mile çıkartmak istemesi en ciddi sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye, Ege Denizi'nin çok büyük bir bölümünü Yunan karasuları haline getirecek ve Türkiye'nin Ege'deki açık denizleri kullanarak Akdeniz'e çıkmasını engelleyecek böyle bir gelişmeyi kabul etmeyeceğini ve savaş sebebi (casus belli) sayacağını açıklamıştır.

Türkiye ile Yunanistan, karasularının genişliği dışında Ege kıta sahanlığının iki ülke arasında nasıl paylaşılacağı konusunda da anlaşmamaktadır. Yunanistan, adaların kıta sahanlığı olduğu tezinden hareket etmekte, bununla beraber Türkiye ise Ege kıta sahanlığının Anadolu kıtasının denizdeki devamı olduğu görüşünden hareket ederek 'doğal uzantı' tezine ağırlık vermekte ve Ege kıta sahanlığının iki ülke kıtaları arasında çizilecek ortay çizgiyle paylaşılmasını istemektedir.

Yunanistan'ın uluslararası hukukta yer alan karasularının ve hava sahasının genişliklerinin aynı olması kuralına rağmen, Ege Denizi'nde 10 millik hava sahası uygulamasına devam etmesi başka bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye, Yunanistan'ın ileri sürdüğü 4 millik fazla hava sahasını tanınamaktadır. Türk uçaklarının Yunanistan'ın 6 millik karasuları dışında uygulamaya çalıştığı bu ek 4 millik hava sahasına girişleri Yunanistan tarafından hava sahasının ihlali olarak tanımlanmaktadır. Türkiye ise bu bölgeleri Ege'nin uluslararası hava sahasının bir parçası olarak görmekte ve hava sahası ihlali yaptığı iddiasını kabul etmemektedir.

Türkiye ve Yunanistan'ın 1952 yılında Yunanistan'ın sorumluluğuna bırakılan Ege Denizi 'Uçuş Enformasyon Bölgesi (FIR)' sorumluluklarını farklı yorumlamaları iki ülkenin Ege Denizi'nde karşılaştıkları hava sahasıyla ilgili sorunların diğer bölümünü oluşturmaktadır. Türkiye, Yunanistan'ın FIR sorumluluğunu egemenlik hakkı gibi uygulamasını kabul etmemektedir. Burada sorun; uygulamada sivil uçaklar gibi askeri uçakların da Ege Denizi üzerinde FIR sorumlusu olan Yunanistan'a uçuş planlarını önceden verip vermemeleri konusunda ortaya çıkmaktadır.

Ankara, Yunanistan'ın uluslararası anlaşmalara aykırı olarak Doğu Ege adalarını silahlandırmasını Atina'nın Ege'deki Türk-Yunan dengesinin bozma isteğinin çok açık diğer bir göstergesi olarak değerlendirmektedir. Doğu Ege adaları ve On iki Ada; Lozan Barış Anlaşması, Lozan Boğazlar Sözleşmesi ve Paris Anlaşması'yla silahsızlandırılmışlar ve Yunanistan'a bu şartla bırakılmışlardır.³ Yunanistan'ın 1970'lerden itibaren uluslararası anlaşmalarla silah bulundurmama yükümlülüğü altından bulunduğu Doğu Ege'deki adalarını yoğun bir şekilde silahlandırması Ankara'yı ciddi şekilde rahatsız etmektedir.

3 Lozan Antlaşması tam metni, Erişim tarihi: 10.03.2017, <http://baskinoran.com/belge/LozanBari-sAntlasmasi.pdf>

Kardak krizi Türkiye ve Yunanistan'ın Ege Denizi'nde karşılaştığı diğer önemli bir sorunu 1996 yılında gündeme taşımıştır. Ege Denizi'nde uluslararası anlaşmalarla ismen Yunanistan'a verilmemiş ve aidiyeti belli olmayan önemli sayıda ada, adacık ve kayalık bulunmaktadır. Uluslararası anlaşmalarda adalarının geçmemesi halinde bu ada, adacık ve kayalıkların sahipliğinin Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetinden Türkiye Cumhuriyetine geçtiğini kabul etmek mümkündür. Ankara gerekirse bu ada, adacık ve kayalıkların statüsünün Türkiye ve Yunanistan arasında görüşülmesi gerektiğini savunmakta, Yunanistan ise Ege Denizi'nde sahipliliği tartışmalı ada, adacık ve kayalıklardan oluşan 'gri bölgeler' bulunduğu görüşünü kabul etmemektedir. Bugün Yunanistan Kaş açıklarındaki küçük Meis adasını bahane ederek Doğu Akdeniz'in kıta sahanlığı ve suları üzerinde hak iddia etmekte, Ege'deki sorunlar Akdeniz'e taşınmaktadır.⁴

Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanlıkları uzun bir süreden beri Ege sorunlarını çözebilmek amacıyla 'İstikşafı Görüşmeler' adı verilen müzakereleri sürdürmektedir. Gizli yürütülen bu görüşmelerde bugüne kadar sonuç alıcı ilerleme sağlandığına dair bir işaret gelmemiştir. İki ülkenin Ege sorunlarına bakış şekli ve yaklaşımı da Ege sorunlarını Uluslararası Adalet Divanı hakimliğine götürmeyi imkânsız hale getirmektedir. Yunanistan Ege'deki tek sorunun kıta sahanlığının bölüşümü olduğu iddiasıyla hareket etmekte, Türkiye ise Yunanistan'ın uluslararası hukuka aykırı veya Yunanistan'ın uluslararası hukukun temel ilkesi olan hak ve adalet prensibini dikkate almayan tutumu nedeniyle ortaya çıkan diğer tüm sorunlara dikkat çekmek istemektedir. Bu çerçevede, Yunanistan sadece kıta sahanlığını bölüşüm sorununu Türkiye ise tüm Ege sorunlarını bir paket haline Uluslararası Adalet Divanı'na götürmeyi savunmaktadır.

Ege Denizi'nin coğrafi yapısı, küçük yarı kapalı bir denizdeki ada sayısı ve Yunanistan'a bırakılan birçok Doğu Ege adasının Türkiye sahillerine olan yakınlığı nedeniyle Türkiye ile Yunanistan'ın karşılaştığı sorunlar karmaşık bir hale gelmiştir. 2000'li yıllarda Suriye'de önemli bir dış güvenlik sorunuyla karşılaşan Türkiye ve iç ekonomik buhranlara sürüklenen Yunanistan, Ege'deki sorunları bir anlamda 'dondurarak' iyi ilişkiler sürdürebilmişler ve bunların başta ekonomik olmak üzere diğer alanlardaki ilişkilerini olumsuz şekilde etkilemesine izin vermemişlerdir. Ancak 2017 yılı Ocak ayında yaşanan gelişmeler 1996 Kardak Krizinin iki ülke tarafından da unutulmadığını ve Ege'deki sorunların tekrarlama riski taşıdığını açıkça göstermiştir.

Türkiye için Ege Denizi Yunanistan için olduğu kadar hatta belki daha fazla önem taşımaktadır. Türkiye'nin Ege sahillerinde sadece Ege Denizi'nde bulunan adalardan değil tüm Yunanistan'dan fazla nüfus yaşamaktadır. Ege Denizi'ne çıkış ve Ege Denizi'ni kullanmak Türkiye'nin önemli çıkarları içindedir. Türkiye, Ege Denizi'ndeki mevcut Türkiye-Yunanistan dengesinin

4 Sertaç Hami Başeren (ed.), *Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset*, (Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Yayınları, 2013).

daha da fazla kendi aleyhine bozulmasına izin vermeme konusunda kararlı gözükmektedir.

Suriye ve Irak'ta yaşanan iç savaşların Orta Doğu bölgesinde toprak paylaşımı konusunu yeniden açılıp açılmayacağı ve sınırların yeniden değişip değişmeyeceği konuşulmakla beraber, bugün dünyada kara sınırlarının büyük ölçüde çizilmiş olduğunu; Kıbrıs, Filistin, Yukarı Karabağ, Keşmir gibi geçmişten gelen önemli bazı toprak sorunları dışında dünyanın kara bölümünün paylaşımının tamamlandığını söylemek mümkündür.⁵ Ancak aynı husus denizler için söylenemez.

Kardak hiçbir zaman iki küçük kaya parçası üzerindeki bir mücadele ve iki ülkenin kaya parçaları için savaşın eşiğine gelmesi olarak değerlendirilmemelidir. Konu Ege Deniz üzerindeki haklar ve Ege Denizi'ndeki dengeler meselesidir. Benzer sorunlar Ege ve Akdeniz'de olduğu gibi halen dünyanın diğer bölgelerinde de yaşanmaktadır. Japonya'nın üç komşusu ile yaşadığı ada sorunları, Güney Çin Denizi'nde yaşanan kıta sahanlığı ve ekonomik bölge paylaşımı, Paracel ve Spratly adalarının doğurduğu sorunlar sadece Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya, Rusya, Güney Kore, Vietnam, Filipinler, Malezya gibi bölge ülkelerini ilgilendirmemekte, ABD'nin de karışmasıyla küresel bir boyut almaktadır.

3. Japonya'nın Komşularıyla Denizlerden Kaynaklanan Sorunları

3.1. Japonya-Çin arasında Diaoyu/Senkaku Adaları İhtilafı

Doğu Çin Denizi (DÇD)'nde Japonya ile Çin'i karşı karşıya getiren Diaoyu/Senkaku Adaları⁶ yaklaşık 6,3 km²lik bir alan yer kaplayan 5 küçük adacık ve 3 kayalıktan mütevellit toplam 8 küçük adacıktan oluşmaktadır. Adalar, Tayvan'ın 120 deniz mili (170 km) kuzeydoğusunda, Okinawa (Ryukyu) Adası'nın 200 deniz mili (370 km) güneybatısında ve Çin ana karasının 230 deniz mili (350 km) doğusunda konumlanmaktadır. Dolayısıyla, DÇD'deki adalar coğrafi konumu ve sulardaki doğal kaynaklar nedeniyle Doğu Çin Denizi'ne kıyıdaş ülkeler olan Çin, Japonya ve Tayvan arasında egemenlik hakları açısından uyuşmazlığa sebep olmaktadır.

⁵ Sovyetler Birliği'nin 1991 ve Yugoslavya'nın 1990'lı yıllarda dağılmasından sonra kara sınırlarının değişmezliği konusunda Soğuk Savaş dönemindeki görüşlerde değişiklik yaşandığı gerçek olmakla beraber, dünya kara sınırlarının önemli ölçüde paylaşıldığı hususu gerçekliğini korumaktadır.

⁶ Adaların Çince karşılığı Diaoyu Dao (Balıkçılık Alanı) ve Japoncası ise Senkaku-shoto (Zirve) 'dur. Hatta ihtilafa taraf olan Tayvan tarafından Diaoyutai Lieyu olarak anılır.

Harita 2: Doğu Çin Denizi'ndeki Japonya-Çin İhtilafları

Öncelikle üzerinde anlaşılabilen husus, adaların uluslararası hukuk uyarınca ‘terra nullius (sahipsiz ülke)’ kategorisinde olup olmadığıdır.⁷ Bu bağlamda Çin ve Japonya adaların sahipsiz ülke olup olmadığı noktasında farklı tezler savunmaktadır. Çin, iddiasının temelini kısmen tarihsel olarak resmetmekte ve 14.yüzyıla kadar dayandırmaktadır. Diaoyu Adaları’nın Çin tarafından 1372 yılında keşfedildiğini ve Ming Hanedanlığı (1368-1644) zamanında adaların Çin haritalarında yer aldığını ileri sürmektedir. 1556 yılında ise Çin deniz savunmasına dâhil edildiği savunulan adaların, Çinli balıkçılar tarafından harekât alanı olarak kullanıldığı iddiaların diğer kısmını oluşturmaktadır. Çin, Diaoyu Adaları’nı Japon korsan saldırılarına karşı savunma sistemine kattığını belirtmektedir. Kuşkusuz, bu durum adalarda egemenlik kurucu bir vasıf olarak kanıtlanması halinde önemli bir delil sayılabilmektedir.⁸ Bununla beraber, o dönemde adalar üzerinde herhangi askeri veya sivil yerleşime yönelik ya da adaların deniz üssü olarak kullanıldığına dair bir kanıt bulunmamaktadır.⁹

7 Uluslararası hukukta çeşitli yorumlara açık olsa da ‘terra nullius’ kavramı üzerinde mutabakata varılan temel tanım şu şekilde yorumlanmaktadır: Sahipsiz ülke, egemen bir devlet tarafından işgal edildiği esnada hiçbir ülkenin egemenliğine tabi olmayan veya egemenliği devredilmiş toprak parçasıdır. Bu tanıma ilaveten, yerleşik siyasi ve hukuk sisteminin olmadığı toprak parçası da sahipsiz ülke olarak kabul edilmektedir. Bakınız,

Benjamin Ederington, “Property as a Natural Institution: The Separation of Property from Sovereignty in International Law” American University International Law Review, Volume 13 Issue 2, 1997. Erişim tarihi: 18 Şubat 2017. <http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1351&context=auilr>,

Lesaffer, Randall. (Çev. Ahmet Karakoca) “Modern Uluslararası Hukukta Roma Hukuku Argümanları: İşgal Ve Kazandırıcı Zamanaşımı”, Erişim tarihi: 21 Ocak 2017. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı(3), 2016. <http://andhd.dergi.anadolu.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/59-published.pdf>

8 Erdem Denk. *Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi: 8, 1999. <http://mulkiye.org.tr/wp-content/uploads/2015/09/25.pdf>

9 Bill Hayton. *Struggle for the control of East China Sea*, s.5, Yale University Press, 2014.

Japonya ise tezlerini uluslararası hukuka dayandığını ileri sürmektedir. 1895 yılında Senkaku/Diaoyu Adaları'nı resmi olarak sınırlarına kattığı zaman adaların Çin'e ait olduğuna dair bir kanıt bulunmadığını, 'terra nullius' statüsünde olduğunu ve Çin'in buna karşı çıkmadığını iddia etmektedir. Çin, bu duruma karşı sessiz kalmasını 1894-95 savaş şartlarında gerçekleşmesine bağlamaktadır. Çin-Japonya Savaşı'nı sonlandıran Shimonoseki Antlaşması'na göre savaşta mağlup olan Çin (Qing Hanedanlığı) Japonya'ya Famosa (Tayvan) ve Tayvan'a ait adaları bırakmıştır. Böylelikle, adalar anlaşmaya binaen Japonya'ya devredilmiş olmaktadır.¹⁰

Bu noktada Japonya'nın hak iddiasının karşı tezi olarak Çin'in geliştirdiği söylem, adaların bu tarihten önce çeşitli haritalar ve kayıtlar neticesinde Çin'in egemenliği altında olduğu ve Çin'in zaten mağlup olduğu bir anlaşmayla devrettiği adalar hakkında o dönemde hak iddia edemeyeceğidir. Bunun yanı sıra, Diaoyu/Senkaku Adaları'nın antlaşma kapsamında olup olmadığı da ayrı bir ihtilaf konusudur.

İkinci Dünya Savaşıyla birlikte tartışmalı adalar sorununa ABD yeni bir aktör olarak dahil olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Nansei Adaları başlığında toplanan Diaoyu/Senkaku Adaları, 1951 San Fransisco Barış Antlaşması'yla ABD'nin yönetimine geçmiştir. 1972'de ise Japonya'ya yeniden intikal eden adalardaki egemenlik hakları, Çin ve Tayvan tarafından sorulanmaktadır.

Çin'in yaklaşık 160,000 km²lik adalar üzerindeki ilk resmi hak iddiası 1970'li yıllara denk gelmektedir. 1968 yılındaki Birleşmiş Milletler Asya ve Yakın Doğu Komisyonu'nun raporuna istinaden Diaoyu/ Senkaku Adaları'nın sularında önemli miktarda petrol ve gaz rezerv potansiyeli olduğunu açıklamaları taraflar arasındaki ihtilafı tetikleyen faktör olduğu söylenebilir. Nispeten yeni bir çalışmada, Doğu Çin Denizi'ndeki keşfedilmemiş 100 milyar varillik doğalgaz potansiyeli olduğu ileri sürülmektedir.¹¹

Diaoyu/Senkaku Adalarıyla ilgili Çin ve Japonya arasındaki ikinci uyuşmazlık konusu ise deniz hakları sorunudur. Karasal ihtilafarla kıyaslandığında deniz hakları sorunlarının, 'egemenlik' açısından daha esnek bir kavram olduğu söylenebilir.¹² Bu noktada, Çin ve Japonya Münhasır Ekonomik Bölgeler (MEB) ve kıta sahanlığı konularında yönetsel olarak uzlaşmamaktadır. Uluslararası hukukta deniz yetki alanlarıyla ilgili temel düzenlemeler, 16 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe giren ve Çin ile Japonya'nın da taraf olduğu 1982 Birleşmiş

10 Devir, uluslararası hukukta geleneksel ülke kazanma yöntemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Savaş veya barış durumunda gerçekleşebilecek devir anlaşmasıyla, bir ülke toprak parçası üzerindeki mülkiyet hakkını diğer bir ülkeye devreder.

11 Mark J. Valencia "The East China Sea Disputes: History, Status, and Ways Forward". *Asian Perspective*: April-June 2014, Vol. 38, No. 2, s.128.

12 M. Taylor Fravel, "Explaining Stability in the Senkaku (Diaoyu) Islands Dispute", *Getting the Triangle Straight: Managing China-Japan-US Relations* içinde Gerald Curtis, Ryosei Kokubun and Wang Jisi, eds. (Washington, DC: The Brookings Institution Press, 2010).

Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) esaslarına göre belirlenmektedir. Buna göre kıta sahanlığı; denize kıyısı olan devletlerin deniz altındaki doğal jeolojik uzantısı olup kıta yamacı ve kıta yüksekliğini kapsayan tüm kıta kenarını ihtiva etmektedir. MEB ise kıyı devletlere 200 deniz mili mesafeye kadar deniz yetki alanı vermektedir.¹³

Doğu Çin Denizi'ndeki deniz yetki alanları konusunda Çin 'doğal uzantı' prensibinde ısrar ederken, Japonya 'eş uzaklık' yöntemiyle çözüme ulaşmayı savunmaktadır. Bu bağlamda Çin Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 76. Maddesine istinaden MEB'nin 350 deniz millik kısmının Okinawa Çukuru'na kadar uzadığını ileri sürmektedir. Japonya ise Okinawa'yı kendi kıta sahanlığı içinde görmekte ve Doğu Çin Denizi'nin 400 deniz milinden daha az olması nedeniyle iç içe geçmiş MEB olacağından orta çizgiyle belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır.

Doğu Çin Denizi'ndeki ihtilaflar, tarafların zaman zaman neredeyse sıcak çatışmalara varacak karşı karşıya gelmelerine sebep olmaktadır. 2013 yılında Çin'in DÇD'nin yaklaşık üçte ikilik alanında 'Hava Savunma Bölgesi' oluşturması, ilerleyen dönemde Japonya'nın radar istasyonu kurması, balıkçı gemilerinin adalara yaklaşmaları nedeniyle tırmanan gerilimler ve iki ülkenin sık sık askeri tatbikat yapmaları örnekler arasında sayılabilir.

3.2. Japonya-Rusya Arasında Kuril Adaları Sorunu

Doğu Asya'nın bir diğer uzun süren ihtilafı da Japonya ve Rusya'nın Pasifik Okyanusu'nda yer alan Kuril Adaları (Güney Kuriller)/Kuzey Toprakları'ndaki dört ada üzerindeki hak iddialarıdır. Balıkçılık açısından oldukça elverişli olan ve petrol ile doğal gaz rezervlerine sahip olduğu iddia edilen adalar zinciri yaklaşık 1250 km uzunluğundadır.

Harita 3: Doğu Çin Denizi'nde Japonya-Rusya Sorunları

13 Sertaç Hami Başeren (ed.), *Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset*. (s. 256). Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Yayınları, 2013.

1855 yılında Shimoda Antlaşması'yla kuzey Kuril Adaları'nın egemenlik hakları Rusya'ya ve güneydoğudaki dört ada ise Japonya'ya bırakılmıştır. Çizilen bu sınırlar II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sabit kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin 1945 Yalta Konferansı'ndan sonra tüm Kuril Adaları zincirini işgal etmesinden sonra, güneydoğudaki bu dört adanın nüfusu Japonya'nın kuzeyine yerleştirilmiştir. Ayrıca, Japonya ABD ile imzaladığı San Fransisco Barış Anlaşması'yla Kuril Adaları üzerindeki tüm haklarından feragat etmiştir. Fakat Sovyetler Birliği'nin anlaşmayı imzalamamış olması ve buna ek olarak, Japonya'nın anlaşmanın güneyindeki adaları kapsamadığı yönündeki itirazları neticesinde anlaşmayı ihtilafli adalar noktasında geçersiz kılmaktadır.

Kuril Adaları'ndaki hak iddialarının gerginleşmesi özellikle 2009 yılından sonra alevlenmiştir. Japonya'nın 2009 yılında hukuki girişimleri Rusya'nın adalardan birinde askeri tatbikat yapmasıyla karşılık bulmuştur. 2010 yılında ise Rusya Devlet Başkanı Medvedev'in Kuril Adalarını ziyareti Japonya tarafından diplomatik kriz olarak değerlendirilmiştir.

3.3. Japonya-Güney Kore Arasındaki Dokdo/Takeshima Kayalıkları Sorunu

Doğu Çin Denizi'nde Japonya'nın yaşadığı bir diğer sorun ise; Güney Kore'nin Dokdo ve Japonya'nın ise Takeshima Kayalıkları olarak isimlendirdiği kayalıkların aidiyeti konusundaki ihtilaftır.¹⁴ Dokdo/Takeshima Kayalıkları, Japonya'dan 211km ve Güney Kore ana karasından 215 km uzaklıkta bulunan yaklaşık 30 kayalık ve 2 volkanik adadan oluşmaktadır. Adaların bulunduğu bölgenin gerek balıkçılık gerekse keşfedilmemiş doğal gaz rezervi bakımından zengin olması iki ülke arasındaki rekabeti artırmaktadır.

Harita 4: Japonya-Güney Kore Dokdo/Takeshima Adaları Sorunu

14 Takashi Tsukamoto, "An Outline of the Territorial Dispute over Takeshima" Rule of Law Series, Japan Digital Library (March 2015), Erişim tarihi: 17 Şubat 2017, https://www2.jiia.or.jp/en/pdf/digital_library/Tsukamoto_takeshima.pdf

kayalık ve sığılıklar üzerinde hem MEB hem de kıta sahanlığı hususlarında iç içe geçmiş hak iddialarından oluşmaktadır. GÇD’de yaklaşık 394,00 km²lik alana denk gelen hak iddialarında başlıca aktörler; Çin, Filipinler, Tayvan, Bruney, Endonezya ve Vietnam olmakla beraber suların uluslararası dolaşıma açık olması ABD gibi küresel aktörleri de zaman zaman sorunlara dahil etmektedir.

Bu bağlamda, GÇD’nde taraflar arasında uyuşmazlığa konu olan 4 bulunmaktadır. Bunlar: Paracel Adaları, Scarborough Sığılığı, Spatly Takımadası ve Pratas Takımadası’dır. GÇD’nin iki büyük ada grubu olan Spatly ve Paracel Adalarında Çin, Tayvan ve Vietnam egemenlik iddiasında bulunurken; Scarborough Sığılığı’nda Filipinler, Tayvan ve Çin arasında ihtilaf yaşanmakta ve Paratas Adalarında da baş aktörler Çin ve Tayvan olarak geçmektedir.

İddiaların temeline bakıldığında, yöntem olarak farklılıklar mevcuttur. Çin ve Tayvan hak iddialarını tarihsel olarak şekillendirirken Filipinler hak iddialarını hukuksal düzenlemelerle savunma yoluna gitmiştir. Bu noktada, Çin’in tartışmaları adalara yaklaşımı 18. Ve 19. Yüzyıla ait çeşitli haritalara atfen Spratly Adaları’ndaki balıkçılık gibi etkinliklerini ve egemenliğe yönelik uygulamalarını desteklemek olmuştur. Benzer şekilde Vietnam da birtakım haritalara atıfla tarihsel tezler öne sürmektedir. 1975 yılında tezini uluslararası camiaya resmi olarak ilan eden Vietnam, 1977 yılında Spratly ve Paracel adalarına ilişkin 200 millik MEB’ni ilan etmiştir. Filipinler, hak iddialarının temelini 2009 yılına kadar, 1898 Paris Anlaşması’nın belirlediği sınırlara dayandırmıştır. Bu tarihten sonra ise, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin belirlediği 12 deniz millik karasuları ve 200 deniz millik MEB ile uyumlaştırdığını deklare etmiştir. Bruney ve Malezya, MEB açısından BM Deniz Hukuku Sözleşmesi’ne paralel hak iddialarında bulunmaktadır.

Çin, 1949 yılında yayımlanmış olduğu harita çerçevesinde GÇD’ni U şeklinde çevreleyen kesik çizgilerden oluşan 9 Kesik Çizgi (Jiuduanxian) ile demarkasyon yapmıştır. Bu harita Çin tarafından resmi olarak ilk defa 2009 yılında Birleşmiş Milletler’e sunulmuştur. Çin, bu iddiaya paralel olarak 1951 yılında GÇD’ndeki Paracel ve Spratly Adalarında egemenliğini ilan etmiştir. 1974 yılından bu yana Tayvan ve Vietnam’ın da hak iddiasında bulunduğu Paracel adalarının kontrolünü elinde tutmaktadır. Bu tarihten itibaren Çin’in resmi kaynaklarında kullanılan anlatım büyük ölçüde aynı çizgide devam etmiştir.

Coğrafi olarak dağınık olan ve yaklaşık 230 ada/adacıktan oluşan Spratly Adalarında; 1970’li yıllardan itibaren Filipin’in 53 hak iddiası ve 7 tane de işgal ettiği adacık bulunmaktadır. Çin ise 5 adacığı kontrol altında tutmaktadır. Çin ve Filipinler tarafından egemenlik iddiası altında olan Scarborough Sığılığı’nda 2012 yılında yaşanan bir gerginlikten sonra sığılığın çevresindeki suları da fiili olarak Çin kontrol etmektedir.

GÇD’de etki alanı bakımından hiç kuşkusuz en belirleyici aktör Çin olarak

görülmektedir. Çin'in son çeyrek yüzyılda genişleyen gayri safi hasılasına paralel bir oranda artan askeri harcamaları ve özellikle 1990'lı yıllardan itibaren askeri modernleşme kapsamında donanmasını güçlendirmesi bölgesel aktörler açısından tansiyonu yükseltmektedir. Tüm bunlara ek olarak, Çin tarihsel hak iddiaları ile kontrolü altında bulunan adalarda denizi doldurarak arazi genişletme faaliyetlerinde bulunmuştur. Öyle ki, Çin'in adalardaki tekrar düzenlediği alanın yaklaşık 12,000 km²lik bir alan olduğu varsayılmaktadır.

Tüm bunlara ek olarak, Filipinler, Ocak 2013 tarihinde Hollanda'da bulunan Daimi Tahkim Divanı'na başvurarak GÇD'ndeki Çin ile ihtilaflarına dair hukuki süreci başlatmıştır. Filipinler Mahkeme'ye sunduğu 15 ana kalemden oluşan savunmasının ilk maddesinde; Çin'in 9 kesik çizgiyle şekillendirdiği ve GÇD'nin %60'ı ile MEB'lerin %90'nına denk gelen bir bölgeyi kapsayan hak iddialarının uluslararası hukuk temelinde sorgulanmasını talep etmiştir. Diğer maddelerinde ise; ihtilafa konu olan Scarborough Sığılığı'nın ne MEB ne de kıta sahanlığını gerektirecek bir coğrafi şekil olmadığını iddia etmiştir. Mischief ve Subi Resifleri ile Second Thomas Sığılığı'nın düşük su seviyesinde kalması sebebiyle deniz yetkilendirmesi oluşturmayacağı ve Mischief Resifi ile Second Thomas Sığılığı'nın Filipinlerin MEB'e ait olduğunun altını çizmiştir.

Buna karşılık Çin bir sözlü nota ile Mahkeme'nin yargılama yetkisi olmadığını belirtmiş ve Filipinler'e müzakereleri ikili diyalogla yürütmeyi teklif etmiştir. Sonrasındaki bir sözlü nota ile de Filipinlerin tek taraflı tahkim kararını tanımadığını ve hukuki sürece dahil olmayacağını açıklamıştır. Tahkim Divanı, Çin'den Aralık 2014'e kadar Filipinlerin sunduğu önergeye bir karşı önerge geliştirmesini istemiştir. Filipinler'in tahkime başvurmaya istinaden, Aralık 2014'te Çin bir Görüş Belgesi yayımlamıştır. Belgede, Tahkim Divanı'nın ihtilafı ilgili yargılama hakkı bulunmadığı iddiasını 3 temel çıkarım üzerinde savunmaktadır. 1) Tahkimin esas konusu olan Güney Çin Denizi'ndeki deniz şekilleri üzerindeki egemenlik hakları, BM Denizler Kanunu Anlaşması'nın kapsamı dışındadır. Dolayısıyla, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin uygulama esaslarıyla veya yorumlanması ile ilgisi yoktur. 2) Çin ve Filipinler aralarındaki anlaşmazlıkların çözümünde, gerek ikili araçlarla gerekse 2002 yılında imzalanan TDB ile ihtilaf çözümü mekanizmalarını ilerletmektedir. Bu bağlamda, Filipinlerin tek taraflı olarak tahkime başvurusu uluslararası hukuka aykırılık teşkil etmektedir. 3) Tahkimin, Konvansiyonun yorumu veya uygulamasıyla ilişkili bulunduğu varsayılsa bile; bu defa deniz alanlarının sınırlandırılması konusuna çatışmaktadır. Çin 2006 yılında yaptığı deklarasyonu ile BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ndeki sınırlandırmayla ilgili arabuluculuk yollarından imtina ettiğini belirtmiştir. Çin ihtilaf çözüm mekanizmalarının tükenmediğini savunmakta ve uygun araç olarak 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni görmemektedir. Bunun yanı sıra, Tahkim Divanı'nın sorunu 'deniz alanlarının sınırlandırılması' ile ilişkilendirilmesini ileri sürmekte ve bu nedenle tanımadığını belirtmektedir.

GÇD'nin stratejik önemi göz önüne alındığında uluslararası kamuoyunun karara olan yaklaşımları da aynı derecede önem arz etmektedir. Burada altının çizilmesi gereken husus; ABD ve uluslararası camianın kararı zafer edasıyla karşılamayıp temkinli bir diplomasi sürdürdüğüdür. Tahkim kararıyla ilgili taraf olsun olmasın karar öncesi ve sonrası diğer ülkelerin resmi açıklamalarına istinaden yapılan bir çalışmanın verilerine göre; mahkeme kararından önce ülkelerin %63'ü ya tarafsız kalmış ya da resmi açıklama yapmamıştır. Bununla beraber, %21'i tahkim kararının bağlayıcı olacağını söylerken, %16'sı kararın gayrimeşru olduğunu belirtmiştir. 12 Temmuz kararından sonra ise; tarafsızların oranı %76'ya çıkmış, %17'si kararı kabul ettiğini açıklarken karara riayet etme konusunda görüş bildirmemiştir. Buna ek olarak, %4'lük bir kısım karara saygı gösterilmesini ifade ederken, %3'ü ise karara karşı çıkmıştır.¹⁶ Bu da büyük ölçüde, Çin'in GÇD sorunlarını ikili ilişkilerle sürdürme konusundaki ısrarı ile birlikte değerlendirildiğinde uluslararası camianın temkinli yaklaşımını gerektirdiği yönünde sonuca ulaştırmaktadır.

5. Uluslararası Deniz Hukuku ve Denizden Kaynaklanan Sorunlar

Denizden kaynaklanan sorunların bugün olduğu gibi önümüzdeki dönemde de büyüyerek uluslararası sistem için ciddi sorunlar yaratması beklenmelidir. Arjantin ile İngiltere güney Atlantik Okyanusu'nda Arjantin kıyıları açıklarındaki Falkland (Malvinas) adaları nedeniyle 1982 yılında savaşmışlardır. Arjantin'in adaları işgaliyle başlayan savaş, İngiltere'nin adaları geri almasıyla sonuçlanmış, ancak adalar üzerindeki İngiltere ve Arjantin hak iddiaları ve çekişmesinin devam etmiştir.

Denizlerden kaynaklanan sorunlar bu denizleri paylaşan ülkeler için ciddi boyutlardadır. Teknolojinin gelişmesi ve küresel ısınmayla ilgili öngörülerin gerçekleşmesi durumunda önümüzdeki yıllarda Kuzey ve Güney Kutbu'yla ilgili yeni sorunların gündeme gelmesi, mevcut uluslararası düzenlemelerin yetersizliği nedeniyle Kuzey Kutbu Denizi ve Antarktika kıtasını çevreleyen sularla ilgili yeni iddiaların ortaya atılması mümkündür.¹⁷ Akdeniz, Pasifik ve Atlantik bölgelerinde karşılaştığımız mevcut denizlerden kaynaklanan sorunlara yenilerinin eklenmesi, denizlerin paylaşımıyla ilgili çekişmelerin boyutlarını daha da büyütecektir.

Deniz ve adalardan kaynaklanan sorunların mevcut uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde çözümü, bu kuralların yetersizliği, ülkelerin bu kuralları farklı şekillerde yorumlamaları gibi nedenlerle kolay görülmemektedir. Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan hangi sorunların uluslararası yargıya götür-

16 "What Countries Are Taking Sides After The South China Sea Ruling?" Asia Maritime Transparency Initiative, Erişim tarihi: 22 Şubat 2017, <https://amti.csis.org/sides-in-south-china-sea/>

17 Ferreti, Zachary ve Zweig, Allison. Arctic Council MetMUNC XLV, "Territorial Disputes within the Arctic Circle", Erişim tarihi: 14 Şubat 2017, <http://jfkmetmunc.weebly.com/uploads/3/0/9/3/30935305/arcticcouncilbackgroundguide2territorialdisputeswithinthearcticcircle.pdf>. Ayrıca Bakınız: Byers, Michael. *International Law and the Arctic*. New York: Cambridge University Press, 2013.

rülebileceği konusunda bile anlaşmamaktadır. Türkiye, Ege sorunlarının bir bütün halinde bir arada uluslararası yargıya iki ülkenin üzerinde anlaşacağı ortak bir başvuruyla götürülmesini savunurken, Yunanistan Ege Denizi'ndeki tek sorunun kıta sahanlığının bölüşümü olduğu iddiası çerçevesinde tek bu sorunun uluslararası yargıya taşınması gerektiğini öne sürmektedir.

Türkiye ve Yunanistan doğru bir politikayla Ege Denizi'nde karşılaştıkları ve çözümleyemedikleri sorunları dondurma yoluna gitmişler ve bu sorunların iki ülke arasında artan siyasi ve ekonomik işbirliğinin gelişmesini engellemesine izin vermemişlerdir. Yunanistan'ın iç ekonomik sorunlara boğulması, Türkiye'nin ise Orta Doğu'dan kaynaklanan tehlikelere odaklanması Türkiye ile Yunanistan arasında 1999'da başlayan yakınlaşma ortamının güçlenmesinin kolaylaştırmıştır. Siyasi iyi ilişkiler ve gelişen ekonomik işbirliği iki ülkenin de yararındır.

Kıbrıs sorununun çözümünün ne kadar zor olduğu ve Ege Denizi'ndeki sorunların her an sıcak çatışma riski taşıdığı kısa bir süre önce bir kez daha görülmüştür. Buna rağmen Türkiye ve Yunanistan'ın, bir yandan bu sorunları görüşmelerle çözmeye çalışırken, birbirlerinin hassasiyetlerine saygı göstermeleri ve aralarındaki sorunları dondurarak ikili siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmeye gayret göstermeye devam etmeleri izleyebilecekleri en doğru yol olacaktır. Atina ve Ankara'nın 'deprem diplomasisi' sonrası 1990'lı ve 2000'li yıllarda kurmakta başarılı oldukları siyasi ve ekonomik işbirliğini geliştirme ortamının devamının vazgeçilmez iki şartı karşılıklı hassasiyetlere saygı ve mevcut sorunların (yenilerininin ortaya çıkmasına izin verilmeden) buzdolabında tutabilmesidir.

Kaynakça

Akçadağ, Emine ve Elnur İsmayilov, “Ukrayna Krizinin Rusya ve Japonya Arasındaki Kuril Adaları Sorununa Etkisi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 12, Sayı 48, s. 95-115.

Arı, Tayyar. “Ege Sorunu ve Türk-Yunan İlişkileri: Son Gelişmeler Işığında Kara Suları ve Hava Sahası Sorunları”, Erişim tarihi: 06 Mart 2017.<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/468/5378.pdf>

Başeren, Sertaç Hami (ed.), *Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset*. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Yayınları, 2013.

Bölükbaşı, Deniz. *Turkey and Greece: The Aegean Disputes*. London: Cavendish Publishing, 2004.

Byers, Michael. *International Law and the Arctic*. New York: Cambridge University Press, 2013.

Çelikkol, Oğuz. *Dünden Bugüne Türk-Yunan İlişkileri’ne Bir Bakış*. İstanbul: BİLGESAM, 2015.

Denk, Erdem. *Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi: 8, 1999. <http://mulkiye.org.tr/wp-content/uploads/2015/09/25.pdf>

Ferreti, Zachary ve Zweig, Allison. Arctic Council MetMUNC XLV, “Territorial Disputes within the Arctic Circle”, Erişim tarihi: 14 Şubat 2017, <http://jfkmetmunc.weebly.com/uploads/3/0/9/3/30935305/arcticcouncilbackgroundguide2territorialdisputeswithinthearticcircle.pdf>

Fravel, M.Taylor. “Explaining Stability in the Senkaku(Diaoyu) Islands Dispute”, *Getting the Triangle Straight: Managing China-Japan-US Relations* içinde Gerald Curtis, Ryosei Kokubun and Wang Jisi, eds. (Washington, DC: The Brookings Institution Press, 2010).

Ham, Peter,& Montesano, Francesco Saverio& Putten, Frans Paul. Clingendael Report, Mayıs 2016, Erişim: 22 Şubat 2017, “A South China Sea Conflict: Implications for European Security: a Scenario Study”, <https://www.clingendael.nl/sites/default/files/Clingendael%20Report%20South%20China%20Sea.pdf>

Hatipoğlu, M. Murat, “Yunanistan’daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101. yılı (1821-1922)”, TKAE Yayını, Ankara-19.

Hayton, Bill. *Struggle for the control of East China Sea*, Yale University Press, 2014.

Karabel, Sibel. “Güney Çin Denizi’ndeki Çin-Filipinler İhtilafı ve Tahkim Kararının Değerlendirilmesi”, 08 Eylül 2016, Erişim: 16 Ocak 2017, <http://www.bilgesam.org/incele/2519/-guney-cin-denizi-ndeki-cin-filipinler-ihtilafi-ve-tahkim-kararinin-degerlendirmesi/#.WOIGavmLQdU>

Lesaffer, Randall. (Çev. Ahmet Karakocalı) “Modern Uluslararası Hukukta Roma Hukuku Argümanları: İşgal Ve Kazandırıcı Zamanaşımı”, Erişim tarihi: 21 Ocak 2017. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı(3), 2016.

Lozan Antlaşması tam metin, Erişim tarihi: 17 Ocak 2017. <http://baskinoran.com/belge/LozanBarisAntlasmasi.pdf>

TC Dışişleri Bakanlığı, “Başlıca Ege Denizi Sorunları”, Erişim tarihi: 17 Şubat 2017. <http://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>

Omirbek, Hanayi. “Güney Çin Denizi’ndeki Temel Sorunlar ve Çözüm Yolları: Çin’in Yaklaşımı”, Avrasya Araştırma Enstitüsü, Erişim tarihi: 22 Şubat 2017. <http://eurasian-research.org/tr/research/comments/international-relations/g%C3%BCney-%C3%A7-denizi%E2%80%99ndeki-temel-sorunlar-ve-%C3%A7%C3%B6z%C3%BCm-yollar%C4%B1-%C3%A7in%E2%80%99>

Oran, Baskın. ed. *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt I*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.

Oran, Baskın. ed. *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt II*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.

Oran, Baskın. ed. *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt III*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.

Ülger, İrfan Kaya. *Türk-Yunan İlişkilerinde Ege Sorunları*, Derin Yayınları, 2008.

“What Countries Are Taking Sides After The South China Sea Ruling?”, 15 Ağustos 2016, Asia Maritime Transparency Initiative, Erişim tarihi: 21 Temmuz 2016, <https://amti.csis.org/sides-in-south-china-sea/>.

Tsukamoto, Takashi. “An Outline of the Territorial Dispute over Takeshima” Rule of Law Series, Japan Digital Library (March 2015), Erişim tarihi: 17 Şubat 2017, https://www2.jiia.or.jp/en/pdf/digital_library/Tsukamoto_takeshima.pdf

Valencia, Mark J. “The East China Sea Disputes: History, Status, and Ways Forward”. Erişim tarihi: 15 Ocak 2017. Asian Perspective: April-June 2014, Vol. 38, No. 2, pp. 183-218. <http://journals.rienner.com/doi/abs/10.5555/0258-9184-38.2.183?code=lrpi-site>

Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri Primary Reasons for the Actorness of PYD in the Syrian Civil Conflict

Teslim: 16 Kasım 2016

Onay: 20 Mart 2017

Ömer Göksel İŞYAR*

Öz

PYD'nin aktörleşmesi açısından Suriye iç savaşının 2011-2014 arası kesiti, incelenmesi gereken önemli bir dönemdir. PYD açısından Suriye topraklarının tarihsel rolü ve Şam rejimi ile olan kuvvetli bağlarının önemi yadsınamaz. PYD, aktörlük sürecinde, ideolojik olarak bağlı olduğu PKK liderliğinden ve bunun yanında Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin fikirsel ve eylemsel başarılarından büyük ölçüde etkilenmiştir. PYD'nin Suriye'de takip ettiği 'Kürtlük davası' ve diğer Kürt partileriyle arasındaki irtibatı da oldukça belirleyici olmuştur. Suriye'deki Kürt partileri içinde, askerî yapılanmaya en fazla önem veren örgüt olarak bilinen PYD, rakipleri ve düşmanları ile başarılı savaş ve mücadeleler verebilmiştir. Dolayısıyla örgütün aktörlüğü bu askerî başarılarla da bağlı olmuştur. PYD'nin etkinleşmesi açısından Türkiye ve ABD politikalarının rol ve etkileri de analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Suriye İç Savaşı, Ortadoğu, Arap Baharı, PYD / YPG / PKK, Türk Dış Politikası.

Abstract

In terms of the actorness of the PYD, the period between 2011-2014 of the Syrian civil war is important to be examined. For the PYD, the historical role of the Syrian land and the strong ties with the Damascus regime can not be denied. The PYD was largely influenced by the PKK leadership, which was ideologically dependent, and by the ideological and operational achievements of the Iraqi Kurdish Regional Government. The 'Kurdish case' followed by the PYD in Syria and the contact with other Kurdish parties have also been quite decisive. Within the Kurdish parties in Syria, PYD, known as the organization that attaches great importance to military structure, has been able to proceed successful warfare and struggles with its competitors and enemies. Therefore, the actorness of the party is also linked to its military success. The role and effects of Turkey and US policies have also been analyzed in terms of the effectiveness of PYD.

Keywords: Syrian Civil War, Middle East, Arab Spring, PYD / YPG / PKK, Turkish Foreign Policy.

* Prof. Dr., Ömer Göksel İşyar, Uludağ Üniversitesi

Giriş

Suriye'deki Demokratik Birlik Partisi'nin (PYD¹) Suriye iç savaşının 2011-2014 arası kesitinde 'aktörleşmesinin' temel nedenlerini araştıracağımız bu makalede, konumuz gereği, uluslararası ilişkilerdeki 'aktörlük' meselesine, 'devlet merkezli' olmaktan ziyade, *plüralist* bakış açısından 'çoklu merkezli' (*multi-centric*) olarak bakmaya çalışacağız.²

ABD'nin, 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra başlattığı 'küresel teröre karşı savaş', şüphesiz ki net sınırları olmayan bir savaştır ve çoğunlukla da devlet altı ve devlet dışı aktörleri hedef veya alternatif olarak ön plana çıkarmaktadır.³ Çünkü 11 Eylül saldırıları, eski aktörler üzerinden yeni bir dünya düzeninin kurgulanamayacağını göstermiştir. Böylelikle uluslararası sistemde devlet altı ve devlet dışı aktörlere yönelik ilgi bir hayli artmıştır. Hatta Smith gibi yazarlar, beklentilerini çok daha ileri boyuta taşıyıp, uluslararası aktörlerin, yerlerini zamanla daha küçük kolektif birimlere (terörist gruplar da dâhil) bırakacaklarını bile düşünmüşlerdir.⁴

Arap Baharı sürecinde ise Ortadoğu alanı, 3 temel aktörün belirginleşmesine sahne olmuştur: devletler (merkezî rejimler), direniş örgütleri ve sivil toplum. Makalemizde inceleyeceğimiz PYD de, işte bu dinamik süreçten yarar sağlama çalışmaktadır. Öncelikle, bu sürecin somut bir çıktısı olarak, PYD başta olmak üzere, Hizbullah, Hamas, El Kaide gibi devlet altı ve devlet dışı aktörler, Ortadoğu devletlerinin düzenli ordularına ve güvenlik sistemlerine karşı kafa tutmaya başlamışlardır.⁵ Devletlerin ve düzenli orduların inandırıcılıkları ise, bu süreç içinde büyük yaralar almıştır.⁶

İç savaşın devam ettiği Suriye örneğinde de izlendiği gibi, sistem, başkaldırıdan ziyade teslimiyeti teşvik etme eğilimini ön plana çıkardıkça, bir noktaya kadar, toplumsal dönüşümü sağlayacak potansiyel aktörlere karşı görece bir ilgisizliği ve hatta dışlamayı güdülemiştir. Ancak dönüşümün dinamikleri de yine bu süreç içinde gizli kalmıştır. Nitekim Frankfurt Okulu'na yakın düşünürlerden biri olan Herbert Marcuse'un da belirttiği gibi, dönüşümün po-

1 PYD: Partiye Yekitiya Demokrat.

2 Bkz. James N. Rosenau, *Along the Domestic-Foreign Frontier: Exploring Governance in a Turbulent World*, 2. Baskı (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 64-65.

3 Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler: Bir Giriş*, 5. Baskı, (Çev.) Ahmet Kemal Çağlar ve diğerleri, (Ankara: Adres Yayınları, 2013), 308.

4 Steve Smith, "Singing Our World into Existence: International Relations Theory and September 11," *International Studies Quarterly*, 48, No. 3, 2004'ten atıfta bulunan Hakan Övünç Ongur, "Kimlik, Uluslararası İlişkilerde Kuram Yapımı ve 11 Eylül 2001 Olayları," İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9, No. 17, 149.

5 William Hale ve Ergun Özbudun, *Islamism, Democracy, and Liberalism in Turkey: The Case of The AKP* (London & New York: Routledge, 2010), 134.

6 William C. Taylor, *Military Responses to the Arab Uprising and the Future of Civil-Military Relations in the Middle East: Analysis from Egypt, Tunisia, Libya, and Syria* (New York: Palgrave Macmillan, 2014), 134.

tansiyel aktörleri, esasında her zaman için, sistemden dışlanmışlar arasında bulunmaktadır.⁷ Bu aktörler ise, zamanı geldiğinde, amaçlarına ulaşmak için değiştirmek istedikleri bir çevre veya sistemle kaçınılmaz olarak yüz yüze gelmişlerdir.⁸ Bu anlamda daha evvel, sistemde sadece bir ‘faktör’ durumunda olan güçler, bir noktada hareket kabiliyetine sahip birer ‘aktör’ haline dönüşebilmişler ya da aktörlüklerinin ‘aktif evresine’ ulaşabilmişlerdir.⁹ Bilhassa da bölgesel düzene ayak uyduramayan ‘başarısız devletler’, devlet dışı ve devlet altı aktörlerin asimetrik sıkıştırma operasyonlarının hedefi haline gelmişlerdir.¹⁰ Suriye iç savaşı boyunca PYD de, aktörlük vasfı gösterebilme istikametine kısmen bu türden bir dönüşüm geçirmiştir.

1. Uluslararası İlişkiler Kuramlarında Devlet Dışı Aktörler

Uluslararası ilişkiler disiplinindeki birçok kuram, aktörlük konusuna farklı bakış açılarından hareketle açıklamalar getirmişlerdir. Örneğin, gücü siyasetin belirleyici unsuru olarak gören realizm, hedeflerine ulaşmak için sürekli iktidar mücadelesi veren yegâne aktör olarak devletleri kabul etmiştir.¹¹ Neorealizmin en önde gelen temsilcilerinden Waltz ise, devlet dışı aktörleri tamamen dışlamamıştır. Ona göre, devlet dışı aktörlerle ilişkilerin koşullarını yalnızca devletler belirleyebilir; kritik an geldiğinde ise devletler, diğer aktörlerin (devlet dışı) işleyişlerine izin veren kuralları tekrardan istedikleri gibi değiştirebilirler.¹²

Liberalizm kuramına baktığımızda ise, ona göre, realizmin tam tersine, dış politika ve uluslararası ilişkiler, tek türden bir aktöre dayalı olarak sağlıklı bir analize tâbi tutulamaz.¹³ Liberalizm kuramının ana ekseninde değerlendirilen neofonksiyonalizm yaklaşımı çerçevesinde, örneğin PYD gibi siyasî parti şeklinde örgütlenmiş ‘devlet altı aktörler’ de dış politika analizlerinde dikkate alınmalıdır.

7 Zikreden David West, *Kıta Avrupa Felsefesine Giriş: Rousseau, Kant ve Hegel'den Foucault ve Derrida'ya*, (Çev.) Ahmet Cevizci, (İstanbul: Paradigma Yayınları, 1998), 98.

8 Murray N. Rothbard, *İnsan, İktisat ve Devlet*, Cilt 1, (Çev.) Ahmet Uzun ve Ayşe Meral Uzun, (Ankara: Liberte Yayınları, 2009), 4.

9 C.W. Mills, *Toplumbilimsel Düşün*, 2. Baskı, (Çev.) Ünsal Oskay, (İstanbul: Der Yayınları, 2007), 49.

10 T.V. Paul, “Regional Transformation in International Relations”, *International Relations Theory and Regional Transformation* içinde (Der.) T.V. Paul, (New York: Cambridge University Press, 2012), 12.

11 Stephanie Lawson, *Theories of International Relations: Contending Approaches to World Politics* (UK: Polity Press, 2015), 58.

12 Zikreden, Mario Telò, *International Relations: A European Perspective* (Farnham, England: Ashgate, 2009), 53.

13 Ole R. Holsti, “Theories of International Relations and Foreign Policy: Realism and Its Challenge”, *Contraversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge* içinde (Der.) Charles W. Kegley, Jr. (New York: St. Martin's Press, 1995), 43-44'dan zikreden, Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Kuramları-I* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013), 30.

Aynı şekilde, liberalizm öğretilerine uygun tezler ileri süren pluralizm, devlet altı aktörler bakımından çok daha ileri düzeyde savlara yer vererek, devleti oluşturan çeşitli parçaların, analitik olarak daha küçük parçalara ayrılabilceğini ve bunlar arasındaki karmaşık etkileşimlerin araştırılabileceğini ifade etmektedir. Pluralist kuramcılar, devletlerin dış politikada rasyonel ve üniter bir aktör olduğu fikrine karşı çıkararak, kararların çeşitli devlet altı ve devlet dışı aktörler arasında bir rekabet ve uzlaşma süreci sonucu tesis edildiğini ileri sürerler.¹⁴ Dolayısıyla pluralizm'e göre, devletler kadar, bunların üstünde (*uluslararası*, *uluslararası*, *uluslararası*) ve altındaki (*devlet altı*) birçok güç unsurunu da aktör olarak kabul etmek gerekir.¹⁵

Pluralist yaklaşımlar içinde gösterilen 'yönetişim kuramı' (*governance theory*) ve onun önde gelen temsilcilerinden Rosenau'ya göre, uluslararası sistemde, karar verici pozisyonundaki devlet altı ve devlet dışı aktör formlarının sayısı her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla artık çeşitli tiplerde ve düzeylerdeki aktörler, devletlerin dış politik karar verme süreçlerine daha çok katılmaya başlamışlardır.¹⁶

Liberalizm eksenli kuramlardan bir diğeri olan 'karmaşık karşılıklı bağımlılık' yaklaşımı da, devletler ve devlet dışı aktörler arasındaki ilişkilere dayalı analizler yapılabileceğini hassasiyetle vurgular. Anlaşılacağı üzere, uluslararası ilişkilerin aktörleri düzeyinde çeşitliliğin olduğunu ve olması gerektiğini savunan pluralist yaklaşımlar, ulus devletler açısından artık her düzeyde yeni tip aktörlerin yolunu açacak boyutlarda bir tür analitik '*Magna Carta*'nın kabul edilmesi zamanının geldiğini düşünmektedirler.¹⁷

Günümüz uluslararası ilişkiler ortamında, devlet egemenliği kavramının artık çok daha kıyıda-köşede kaldığını ve bulanık hale geldiğini savunarak, aktör tanımlamasında klasik uluslararası ilişkiler teorilerinden farklılaşan güncel bir yaklaşım ise, inşacılık (konstrüktivizm)'tir. İnşacılığa göre de, devletlerin çıkarları, varolan küresel sivil toplumda devlet ve devlet dışı aktörlerin etkileşimi yoluyla inşa edilen uluslararası normatif yapılar tarafından yeniden şekillendirilmektedir.¹⁸

2. Uluslararası İlişkiler Düzleminde Aktörlük Yeteneğinin Temel Göstergeleri

Young, Dougherty, Hopkins ve Mansbach'ın vurguladıkları üzere, özde davranışsalci yaklaşımlar tarafından geliştirilen 'aktör' kavramı, bünyesinde mutlak surette iki unsurun var olmasını gerektirir: 'otonom varlık', yani başka ak-

14 Mustafa Aydın, "Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51, No. 1, 83.

15 Lucian M. Ashworth, *A History of International Thought* (London: Routledge, 2014), 266.

16 Telò, *International Relations*, 53.

17 Alex Callinicos, *Toplum Kuramı: Tarihsel Bir Bakış*, 6. Baskı, (Çev.) Yasemin Tezgiden, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), 501.

18 Robert Jackson ve Georg Sorensen, *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*, 5. Baskı (Oxford, UK: Oxford University Press, 2013), 103-104.

törlere tamamen tâbi olmamak ve uluslararası arenada az çok ‘etkinlik gösterebilmek’, yani diğer aktörlere bağımsızca etkilerde bulunabilmek.¹⁹ Aktör olabilmek için gereken ideal özellikleri daha fazla detaylandırmak gerekirse, şu şekilde belirtilebilir:²⁰

- Wendt’in işaret ettiği kadarıyla, fiziksel güvenlik, istikrar (öngörülebilirlik), tanınma ve kalkınma başarımları;²¹
- Weber’in ileri sürdüğü üzere, eylemlilik gösterebilme, deneyim yaşayabilme ve bu surette tanınabilir, fark edilebilir hale gelme;²²
- Jervis’in ifadesiyle, çoğu zaman yanlış algılamaya dayalı ve irrasyonel çıktılar şeklinde de olsa, bir takım tepkiler gösterebilme;²³
- Cohen’in belirttiği şekilde, bazı şeyleri hissedebilme, duygulara sahip olabilme, hedef ve politikalarını ortaya koyma anlamında niyetlenebilme²⁴ ve dolayısıyla bazı kararlar verip, bunları uygulayabilme;²⁵
- Tüm bunları yaparken de kendisi gibi olma becerisi gösterebilme.²⁶

Tüm bu göstergelerden hareketle anlaşılacağı üzere, aktörün tavır ve davranışlarının arkasında bir ‘benlik’ duygusunun olduğu varsayılmaktadır. Dolayısıyla, kendisini etrafındaki dünya içinde bir ‘aktör’ ve hatta bazen de bir kahraman, kurtarıcı, rehber vs. olarak tanımlaması bile önemli bir gösterge olarak kabul edilebilir.²⁷

19 Zikreden, Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, 6. Baskı, (İstanbul: Der Yayınları, 2014), 20-21.

20 Brian Fay, *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi: Çok Kültürlü Bir Yaklaşım*, 2. Basım, (Çev.) İsmail Türkmen, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005), 36, 45, 58, 85-6, 95, 101.

21 Alexander Wendt, “Collective Identity Formation and the International State”, *The American Political Science Review*, 88, No. 2, 385.

22 Weber’e göre, aktör şu 4 olası eylem şekliyle kendini belli eder: araçsal rasyonel eylem, değersel rasyonel eylem, duygusal (duyuşsal) eylem ve geleneksel eylem. Ayrıntılı bilgi için bkz. zikreden, Ahmet Çiğdem, *Bir İmkân Olarak Modernite: Weber ve Habermas* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1997), 152.

23 Robert Jervis, “Yanlış Algı Üzerine Varsayımlar,” *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler* içinde (Haz.) Esra Diri, (İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 2013), 114-115.

24 Aktörler niyetleri hakkında yeterli bilinci gösterip bunları ifade edebilirler. Giddens, bu durumda aktörün “sözel bilinci”nden (*discursive consciousness*) bahseder. Aktörler bazı niyetlerini de içlerinde taşıdıkları halde bunları daha henüz ifade edebilecek seviyeye ulaşmamış olabilirler. Giddens buna ‘pratik bilinç’ demektedir. Anthony Giddens, *Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi*, (Çev.) Ümit Tatlıcan, (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000), 28.

25 Raymond Cohen, *International Politics: The Rules of the Game* (London & New York: Longman, 1981), 102.

26 Nietzsche, kişiler üzerinden hareket ederek, aktörlük hususunda bilhassa şu unsuru sorgular: serbest irade veya tutsak irade. Friedrich Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüş*, (Çev.) Korkut Ata, (İstanbul: İlgü Kültür-Sanat, 2010), 119.

27 Bilhassa kriz veya tehdit hallerinde, kahramanlaş(tır)ma süreci de aktörü ortaya çıkaran bir faktör olabilir.

İçinde bulunulan zaman da, aktörlük üzerinde doğrudan etkili olabilmektedir. Foucault'un dediği gibi, tarihsel değişim, aktörler tarafından yaratılamaz; bilâkis aktörler, belli bir zamandaki hâkim 'söylem sistemi' tarafından yaratılırlar.²⁸ Çünkü tarih, farklı söylem sistemlerinden oluşan bir dönemler dizisidir. Her bir söylem sisteminin kendi iç varlığı bulunmaktadır. Aktörler, kendi niyetlerini hayata geçirmek ve kafalarındaki projelerini gerçekleştirmek için bu hâkim söylem sistemlerine katılarak bir 'kültürlenme' süreci yaşarlar. Kendi kültürel inanç, kural ve değerlerini kullanarak katıldıkları bu sistemler içinde, aynı zamanda kültürlerini yeniden yaratırlar. Yani aktörlük için toplumsallaşmak (diğerleriyle iletişim kurmak) da gerekmektedir.

Öte yandan Risse'nin vurguladığı üzere aktörler aynı zamanda, düzenli ve rutin olarak kendi davranışlarını, diğer aktörlere açıklamak ve böylelikle meşrulaştırmak ihtiyacı hissetmektedirler.²⁹ Gerçi Nietzsche'nin belirttiği gibi, kişi/lider düzeyinde bazı aktörler, kendi halkı dâhil, kolektif bir birliktelik içinde olmayabildikleri için, sadece kendi ideallerinin aktörleri haline gelebilirler. Çünkü "onların akli, kendi başına sonsuz bir evrensel tekliği veya hiçliği temsil edebilir"³⁰.

Aktörlerin, diğerleriyle ilişkiye girdikçe onlardan etkilenmeleri gayet doğaldır. Bergson'cu bir mantıkla, bu etkileşim sonucunda aktörler, kendilerine uygun bazı roller geliştirebilecekleri gibi, dışarıdan empoze edilen rolleri de (kurgulanan senaryoları) kabullenebilirler.³¹ Buna yakın şeyler söyleyen Parsons'a göre de, aktörlerin eylemlerinde ihtiyaca binaen bu tip rol beklentileriyle sürdürülen davranışlar sözkonusu olabilmektedir.³² Anlaşılacağı gibi, aktörden bahsederken, oyun olgusunu da gözden uzak tutamayız. Her aktör değişik amaç, tutku ya da ideolojilerin (düşünce sistemlerinin) etkisiyle bir takım oyunlara katılarak, bunların gerektirdiği rolleri oynayabilir. Fakat bazen de oyuna katılmak (aktör olmak) yerine, sadece seyircisi olmayı tercih edebilir. Yani bu durumda aktörü ortaya çıkaran bir etken de, oyunun niteliğinde ve çekiciliğinde aranmalıdır.³³ Yine de şunun unutulmaması gerekir ki, "aktör her zaman rolden daha [ön planda ve] üstündür".³⁴

28 Michel Foucault, *Bilginin Arkeolojisi*, (Çev.) Veli Urhan, (İstanbul: Birey Yayıncılık, 1999), 74, 102.

29 Zikreden, Scott Burchill ve diğerleri, *Theories of International Relations*, 3. Baskı, (New York: Palgrave Macmillan, 2005), 158.

30 Zikreden, Christopher Hill ve diğerleri, *Bir Eylem Felsefesi: Komünist Manifesto ve İktidar Mücadelesi*, (Çev.) Tonguç Ok, (İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2014), 91, 94.

31 Gustave Le Bon, *Kitle Zihni Üzerinde Tarihin Gözden Geçirilmesi: Devrimin Psikolojisi*, (Çev.) Ayten Gündoğdu, (İstanbul: Scala Yayıncılık, 2011), 20.

32 Zikreden, Anthony Giddens, *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları: Yorumcu Sosyolojilerin Pozitif Eleştirisi*, (Çev.) Ümit Tatlıcan ve Bekir Balkız, (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2003), 29.

33 George Lichtheim, *Sosyalizmin Kökeni*, (Çev.) Ali Seden, (İstanbul: Altın Kitaplar, 1976), 30, 233.

34 Aldous Huxley, *Kalıcı Felsefe*, 2. Baskı, (Çev.) Latif Boyacı, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2003), 12.

3. Tarihte Pkk/Pyd'nin Gelişiminde Suriye Topraklarının Önemi

Genel olarak Ortadoğu'daki Kürt aktörleşmesinde, tarihsel süreç içinde Suriye sahasının rolü ve önemi büyük olmuştur. 1930'ların sonlarında, merkezi Şam'da bulunan *Kürt Xoybun (Hoybun) Cemiyeti* (Bedirhan Hoybun Birliği), Türkiye'deki Kürt isyanlarını örgütlemişti.³⁵ PYD'nin ideolojik olarak doğrudan bağlı olduğu Kürdistan İşçi Partisi (PKK) de, öncelikle Suriye ve Lübnan sahalarında aktörleşmişti.³⁶

Konumuz olan PYD'nin ise, esasında, ilk kurulduğunda siyasete pek ilgi duymamasına rağmen; kendine özgü bir 'Kürt yaşam alanı-sahası' ve bu anlamda da bir nevi 'yurt' tasavvuruna ("*niştiman*") sahip olduğu dikkat çekmektedir.³⁷ Kendince koruması gerektiğine inandığı bu ana vatan-yurt ise, "*Rojava*"³⁸ olarak adlandırılmıştır. Bu tasavvuru, PYD'ye hiç şüphesiz ki bir 'var olma nedeni' sağlamıştır. Esasında eğer Sovyetleri saymazsak, Kürtlerin tarihte kendilerine ait hissettikleri toprakların yüzdelik olarak en küçük bölümü (Türkiye, Irak ve İran'da iddia ettikleri bölgelerle karşılaştırıldığında) Suriye'de bulunmaktadır. Ona rağmen Kürtler, Suriye'nin ilgili bölgelerini ana vatanlarının önemli bir kısmı olarak görmektedirler.

Öte yandan PYD'nin ideolojik olarak bağlı olduğu PKK üst örgütlenmesinin gelişiminde, Suriye'nin çok önemli bir koruma alanı olduğu unutulmamalıdır.³⁹ PKK'nın ilk kongresi (yaklaşık 60 kişi ve koruma amaçlı 20 militanın katılımıyla) Lübnan'ın Suriye kontrolündeki Helve Kampı'nda yapılmıştır.⁴⁰ Suriye'ye geçen PKK militanlarına Şam, Halep ve Kamışlı'da onlarca ev tahsis edilmiştir.⁴¹ Bu militanların yiyecek ve temel ihtiyaçları, Abdullah Öcalan'ın görevlendirmesiyle, *Suriye Emin Kavmiyye Millî İstihbarat* isimli teşkilat tarafından karşılanmıştır.⁴² PKK'nın 2. Kongresi de 1982 yılının ağustos ayında

35 Denise Natali, *Kürtler ve Devlet: Irak, Türkiye ve İran'da Ulusal Kimliğin Gelişmesi* (İstanbul: Avesta Basın Yayın, 2009), 80-81.

36 Reese Erlich, *Inside Syria: The Backstory of Their Civil War and What the World Can Expect* (New York: Prometheus Books, 2011), 96.

37 Abbas Vali, *Kürdistan Cumhuriyeti: İran'da Kürt Kimliğinin Oluşumu* (İstanbul: Avesta Yayınları, 2010), 45.

38 "Rojava" ("Batı Kürdistan" olarak kavramı, daha önceleri de kullanılmakta olan bir yer ismidir. Örneğin, Kürdistan Sosyalist Partisi'nin (PSK) 1993 yılı programında da "Rojava" (Bati) terimi geçmekteydi; ancak bu terimin geçtiği yerde, parantez içinde "Türkiye" (Türkiye) ibaresi yazılmaktaydı. Bkz. Kürdistan Sosyalist Partisi, *Parti Programı*, 2. Baskı, (Türkiye: PSK Yayınları, Ağustos 1993), 9, 33.

39 Bkz. Bill Bowring, "Türkiye Kürtleri: Bir Azınlığın Haklarını Savunma", *Ortadoğu'da Azınlıklar* içinde (Der.) Kirsten E. Schulze, Martin Stokes ve Clom Campbell, (Çev.) Kenan Kalyon, (İstanbul: Totem Yayıncılık, 2006), 44.

40 Ahmet Cem Ersever, *Kürtler, PKK ve A. Öcalan*, 4. Baskı, (Ankara: Kiyap Yayın Dağıtım, 1992), 66.

41 A.g.e., 73.

42 A.g.e., 74.

yine Suriye'de, bu sefer Ürdün sınırındaki bir kampta tertiplenmiştir.⁴³ PKK bu kongrelerinde, Türkiye-İsrail eksenine karşı Suriye-İran eksenine yakın olması gerektiğine ilişkin önemli kararlar almıştır.⁴⁴

4. İç Savaş, Suriye'de Rejimin Direnci Ve Pyd'nin Aktörlüğü

Suriye'de (güneydeki Dera'da ve hemen peşinden Şam, Hama, Humus, Kamışlı, Haseke ve Deyr ez Zor'da olmak üzere)⁴⁵ 15 Mart 2011'den itibaren gerçekleşen halk hareketleri, 2011 sonlarında ülke geneline yayılmış ve bir iç savaşa dönüşmüştür. Kürtler, daha iç savaşın ilk belirtilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, Esad rejimini yıkmak isteyenler tarafından Esad'a karşı harekete geçirilmeye çalışılmıştır. Geleceğin Kürt Akımı Hareketi (ŞPKS) lideri Mişel Temo'nun, Ekim 2011'de Kamışlı'da öldürülmesi hadisesi, suikast suçu Esad rejimine mal edilerek, Kürtleri Esad'a karşı tahrik etmek amacıyla kullanılmak istendi.⁴⁶ Günümüze kadar ülkenin her noktasına yayılarak devam eden iç savaş boyunca, PYD, aktörleşme yolunda bu krizi bir fırsata çevirmeye çalışmıştır.⁴⁷ Bu konudaki ilk uyarıyı, PKK-Kandil sorumlusu Murat Karayılan, 20 Kasım 2011 tarihinde yayımladığı bildiriyle yapmıştır. Karayılan şu uyarıda bulunuyordu: "Gelecek günler için hazırlık yapın. Suriye'deki olaylar, Kürtler için tarihsel bir fırsattır. Kürtler, Suriye'de temel yasal haklarını elde edip, bir halk olarak tanınabilirler. Bunun için Kürtlerin birliği gereklidir."⁴⁸

Ancak herhalde Suriye devlet başkanı Beşar Esad, savaşta bu denli direnç gösteremeyip, başlarda hemen devrilseydi; PYD muhtemelen, Suriye sahasında bu kadar da aktörleşip, ön plana çıkamayabilirdi. Yani, Esad'ın devrilmemesi, PYD'nin aktörleşmesinde önemli bir sebep teşkil etmiştir. Ama öte yandan, PYD, öncelikle Suriye rejiminin gözünde aktörleşmiştir.⁴⁹ İlk bakışta buna sebep olarak, PYD ile rejim arasında El Nusra, El Kaide, Irak Şam İslam Devleti (İŞİD), İhvan-ı Müslimin, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) gibi örgütlere karşı *spontan* olarak gelişen 'ortak düşmanlık hisleri' gösterilebilir.⁵⁰ PYD'nin Suriye rejimi nazarında aktörleşebilmesinde, Şam yönetiminin daha evvelki (tarihsel) PKK bağlantıları da hiç şüphesiz önemlidir.⁵¹

43 A.g.e., 82.

44 Garbis Altınoğlu, *Seçme Yazılar: Ortadoğu* (İstanbul: Belge Yayınları, 2011), 41.

45 John McHugo, *Syria: A Recent History*, 2. Baskı, (New York: The New Press, 2015), 206.

46 Ayşe Karabat, *Suriye Savaşları* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), 260.

47 Shelly Culbertson, *The Fires of Spring: The Post-Arab Spring Journey Through the Turbulent New Middle East* (New York: St. Martin's Press, 2016), 95.

48 "Karayılan'dan Suriye'deki Kürt Muhalefetine Önemli Mesajlar", *ANF*, 20 Kasım 2011.

49 E. Ahmet Tonak, *Sonuna Doğru* (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2015), 271.

50 Esad rejimiyle kurulan ilişkilerin arkasındaki önemli bir diğer sebep olarak da, PYD'nin içinde çok sayıda Alevi ağırlıklı Kürt bulunması gösterilmektedir. Örneğin bkz. Mustafa K. Erdemol, *Suriye Denklemi* (Ankara: NotaBene Yayınları, 2013), 43.

51 Eva Savelsberg, "The Syrian-Kurdish Movements: Obstacles Rather Than Driving Forces for Democratization", *Conflict, Democratization, and the Kurds in the Middle East: Turkey, Iran, Iraq, and Syria* içinde (Der.) David Romano ve Mehmet Gürses, (New York: Palgrave Macmillan, 2014), 99.

İç savaşın genel seyri içinde Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Arap Birliği vs. Esad yönetimine karşı direkt müdahale edememişler ve onun yerine vekillerini (*proxies*) kullanmayı denemişlerdir. Dolayısıyla Suriye'deki iç savaş daha en başından itibaren bir 'Vekâlet Savaşına' dönüşmüştür. Bu ortamda ise PYD, tabii ki ön plana çıkmıştır. Esad da bu bağlamda ön plana çıkan PYD'yi rakiplerine/düşmanlarına kaptırmak istememiştir. Onun için, Esad yönetimi, daha iç savaşın hemen başında PYD'yi tanımış ve onu Şam merkezli olarak eşgüdümü sağlanan 'Demokratik Değişim İçin Ulusal Komite'ye davet etmiştir. PYD de ilk etapta bu komiteye katılmayı uygun bulmuştur. Zaten hatırlanacağı üzere, Esad yönetimi, Arap Baharı'nın başlangıcından sonra 2011 yılının haziran ayından itibaren yaklaşık 1.500 PYD mensubunu hapisten çıkarmış ve bazı kimliksiz, kaydı olmayan Kürtlere kimliklerini de dağıtmaya başlamıştı.⁵²

Diğer yandan PYD'nin, başından itibaren 'antiemperyalist' ve 'üçüncü yolcu' stratejiler izlemeyi tercih etmesi veya böyle bir görüntü vermesi, onun en azından Rusya ve İran'ın gözünde aktörleşmesine de yardımcı olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin 2003 yılında gerçekleştirdiği Irak operasyonu sırasında Türk ve Kürt kimi solcu kesimlerin kullandığı "ne Sam, ne Saddam" yaklaşımından esinlenen PYD, Suriye iç savaşında, üçüncü yolcu bir tonda "ne Şam, ne muhalifler" söylemini geliştirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla Rusya gibi Şam rejimini destekleyen ülkeler, iç savaşın başından itibaren, PYD'yi "terörist" olarak nitelemedikleri gibi, onun radikaller ve muhalifler karşısında daha kuvvetli bir aktör haline gelebilmesi için destek de olmuşlardır.

Sürecin daha en başından itibaren, Türkiye ve Batılı ülkelerin, PYD'yi Esad'ın elinden alıp, onu kendi taraflarına çekmeye çalışma siyasetleri de, örgütün oldukça önem kazanmasına ve aktörleşmesine yardım etmiştir. Nitekim PYD'nin, Suriye sahasında öne çıkmaya başlamasının hemen akabinde, İstanbul merkezli Suriye Ulusal Konseyi'nin (SUK) başına Kürt asıllı muhaliflerden Abdülbasit Seyda getirilmiştir. Ardından Gaziantep il sınırları içerisinde oluşturulan 'Suriye Geçici Hükümeti'nin başına da yine Kürt asıllı Ghassan Hitto atanmıştır.

PYD'nin aktörleşmesinde 'şans faktörü' de tabii ki önemli bir yer tutar. Aynen Sovyetler Birliği'nin yıkılıp dağılması sürecinde olduğu gibi, PYD de, Suriye'nin dağılma sürecine girmesinden itibaren kısa süre içinde ve hatta başlarda neredeyse pek fazla bir şey yapmadan kolayca aktörleşebilmiştir. 18 Temmuz 2012 tarihinde gerçekleşen 'Büyük Şam Saldırısından' hemen bir gün sonra, 19 Temmuz'dan itibaren PYD, Suriye'nin kuzeyinde kantonlaşma sürecine girmiştir.⁵³

Yani PYD, aktörleşmesini bir bakıma Suriye iç savaşına ve onun ülkede ya-

52 Hüsnü Mahalli, *Ortadoğu'da Kanlı Bahar: Acılı Bir Coğrafyanın Uyumlu İslam'la İmtihanı*, 7. Baskı, (İstanbul: Destek Yayınevi, 2012), 202.

53 Arzu Demir, *Devrimin Rojava Hali*, 4. Baskı, (İstanbul: Ceylan Yayınları, 2015), 38-39.

rattığı otorite boşluğuna borçluymdu. Suriye iç savaşı ise, ilhamını Arap Baharından almıştır. Dolayısıyla olayların başlangıcından itibaren Kürtler bilinçlenerek şu fırsatı yakalamaya çalıştılar: 'Arap Baharı, acaba bir Kürt yazına dönüştürülebilir mi?'

Açıkçası Suriye'deki otorite boşluğu, başta PYD olmak üzere, birçok devlet-altı unsura/örgüte (ÖSO, El Nusra, IŞİD gibi) aktör olabilme şansını verdi.⁵⁴ Ancak bu sefer de, bahsi geçen aktörler kendi aralarında hâkimiyet mücadelelerine/rekabete girdiler. Hatta bu hâkimiyet mücadeleleri zaman zaman savaş boyutlarına bile ulaştı. Hâkimiyet mücadelesi şeklindeki bu savaşlar ise, PYD'nin aktörleşmesine yardımcı oldu⁵⁵; hâlâ da yardımcı olmaya devam ediyor. Aşağıda sıralamaya çalışacağımız ve PYD'nin aktörleşmesine yardımcı olan bu savaşlar vasıtasıyla, her şeyden önce, dağılmış vaziyette olan Kürt bölgeleri (Afrin, Kobani ve Haseke/Cezire) elden geldikince birleştirilmeye çalışılmıştır. Hâlbuki şunun da unutulmaması gerekir, PYD, esasında PKK'nın Türkiye'deki silahlı (askerî) başarısızlığının kabullenilişi veya doğal bir neticesi olarak, 2003 yılında Suriye'de partileşerek, siyâsî hayata dâhil olmuştur.

5. Suriye'deki Silahlı Mücadeleler ve PYD'ye Etkileri

Güncel anlamda PYD'nin aktörleşmesinde etkili olan savaşların belli başlıları, aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır:

- **PYD-ÖSO savaşları:** Bu savaşlardaki başarısı, PYD'yi, hiç şüphesiz (Mesut Barzani'nin gözünde bile) aktörleştirdi. Nitekim PYD'nin askerî başarılarından sonra, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) başkanı Mesut Barzani, Erbil'de bir 'Kürt Ulusal Kongresi' toplaması yönündeki çağrılarını artırmıştır. Hatta 11 Temmuz 2012 tarihinde Erbil'de PYD'ye bağlı bölgesel halk meclisinin de katılımıyla bir 'güç birliği mutabakatına' varılmıştır.⁵⁶
- 17 Kasım 2012 tarihinde PYD'nin **Kamışlı'da yaptığı gösterilerde**, "Ne Şam, ne ÖSO" ve "Rejim Şam'da düşer; Serekani'de değil" gibi sloganlar kullanıldığı dikkat çekmiştir.⁵⁷
- **ÖSO'ya bağlı Selahaddin Tugayı ile arasındaki savaşlarda** ise PYD, Suriye'nin Kuzey Irak sınırına (Semelka) doğru ilerleyen koridoru ele geçirmiştir.⁵⁸ Bu arada şunu da hatırlatmak gerekir ki, PYD'nin, ÖSO

54 Aydemir Güler, *Bir Türkiyelileşememe Öyküsü: Kürt "Açılımı" Hakkında Yazılar* (İstanbul: Yazılama Yayınevi, 2013), 216.

55 Robert Fisk, Patrick Cockburn ve Kim Sengupta, *Suriye, Cehennem Düşüş-2011-2014: Çağdaş Haberciliğin Unutulmaz Antolojisi*, (Çev.) Aslı Adalier ve diğerleri, (İstanbul: Matbuat Yayın Grubu, 2015), 560.

56 Cengiz Çandar, *Mezopotamya Ekspresi: Bir Tarih Yolculuğu* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012), 620.

57 Hasan Cemal, "Suriye Kürtlerinin 'Güç Savaşı!'", *Milliyet*, 18 Kasım 2012.

58 PYD'ye karşı mücadele eden askerî teşekküllerden biri de, Suriye Ordusu'ndan kaçmış Kürt asıllı

içindeki Tevhid Livası'yla yakın bağlantıları olabilmıştır. PYD'nin 'ben merkezli' politikaları ve askerî ilerleyişine tepki gösteren Barzani yönetimi ise, bu parti örgütünün Suriye'nin kuzeyinde kontrolü neredeyse tamamen ele geçirmesinden hemen sonra, 21 Mayıs 2013 tarihinde, Suriye'nin Kürt bölgesine açılan sınır kapısı olan Semelka'yı kapatmıştır.⁵⁹

- ÖSO ile PYD arasındaki Rasulayn Savaşı (21 Kasım 2012) da, örgütün özgüven kazanıp, aktörleşmesinde önemli dönüm noktalarından biri olmuştur.
- İç Savaş boyunca PYD ile Suriye ordusu arasında zaman zaman Kamışlı'da da gerginlikler yaşanmıştır.
- PYD'nin, El Nusra ile çatışmaları da çok önemli etkilerde bulunmuştur.
- PYD'nin, 3 Mart 2013 tarihinde enerji kaynakları itibarıyla zengin olan Rumeylan'ı (Rimelan) ele geçirmesi, ona enerji koridoruna hükmedebilme gücü kazandırmıştır.⁶⁰
- Halep'in, Şeyh Maksut ve Eşrefiye gibi, Kürtlerin çokça yaşadıkları mahallelerinde PYD ile Suriye Ordusu arasında bazı çatışmalar yaşanmıştır. İlki 11 Şubat 2013 tarihinde gerçekleşen bu çatışmalar vasıtasıyla PYD, bir devletin düzenli ordusuna karşı başarıyla çatışabileceğini de hissetmiştir.⁶¹
- ÖSO'nun, rejim güçleri karşısında Halep'teki başarısızlığı ise, sıfır toplamı olarak PYD'ye yaramış ve mücadele ruhunu beslemiştir.
- Aynı şekilde ÖSO'nun, El Nusra ile arasındaki bazı karşı konulamaz bağlantıları, 'radikaller karşısında aranan ılımlı-laik bir muhalif örgüt olabilmesi' anlamında PYD için olumlu sonuçlar doğurmuştur.
- Ülkenin kuzeyinde, kantonlaşma adına gösterilen ilk başarının birinci yıldönümü günü olan 19 Temmuz 2013 tarihinde, Rasulayn'ın PYD tarafından El Nusra'nın elinden alınması ise, hiç şüphesiz aktörleşme düzeyinde geçilmiş çok önemli bir basamağı teşkil etmiştir.

askerlerden oluşan ve ÖSO'ya bağlı Selahaddin Tuğayı'ydi. Ceylanpınar'ın karşısındaki Serekaniye bölgesindeki mayınlar temizlenmiş ve bu Tuğay, bölgedeki geçiş koridorunu kullanmaya başlamıştı. ÖSO grupları işte bu koridordan yararlanarak PYD ile savaşmaya devam etmişlerdir.

59 Adnan Muhammet El Arabi, "Suriye Kürtleri: Suriye Sorununun Yönünü Belirliyor", *AKP'nin Suriye Savaşı: Erdoğan'ın Yıkılan Hayalleri*, 2. Baskı içinde (Der.) Hamide Yiğit, (İstanbul: Tekin Yayınevi, 2014), 136.

60 Fehim Taştekin, *Suriye: Yıkıl Git, Diren Kall*, 3. Baskı, (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2015), 204.

61 Charles R. Lister, *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, The Islamic State and the Evolution of an Insurgency* (New York: Oxford University Press, 2015), 95.

- Öte yandan El Nusra Cephesi örgütünün 21 Temmuz 2013 tarihinde, Tel Abyad'ı ele geçirmesi, geçici bir süre için PYD'de moralleri bozduysa da, ona eksikliklerini tamamlama yollarını göstermesi anlamında öğretici olmuştur. El Nusra örgütünün, 8 Ağustos 2013 tarihinde Tel Abyad'a yaptığı ağır saldırıda, çoğu kadın ve çocuklardan oluşan 450 Kürdü katletmesi, dünyayı ayağa kaldırmıştır. Rusya hemen harekete geçerek, BM-Güvenlik Konseyi'ni göreve çağırmıştır. Uluslararası toplum ise, böyle trajik bir olay vasıtasıyla, Suriye'de yaşanan insanî dramlar hakkında daha da bilinçlenmeye başlamıştır. Bu aşamada doğrudan 'mağdur pozisyonuna' giren PYD, Barzani'yle ilişkilerini de düzeltme yolları aramış ve bu yönde bazı girişimlerde bulunmuştur. Öncelikle bir 'Kürt Birliği Ruhu' oluşturulmaya çalışılmıştır.
- ÖSO ile El Nusra arasındaki çatışmalar da PYD üzerinde doğrudan etkili olmuştur. Nitekim sözü edilen çatışmalar devam ederken, ÖSO ile PYD arasında bazı bağlantılar kurulmuştur. Hatta ÖSO'nun içerisinde PYD'nin girişimiyle 'Kürtler Cephesi' (Ekrad) adlı bir Kürt oluşumu bile tesis edilmiş; taraflar arasında bazı entegrasyon teşebbüsleri gerçekleşmiştir. Ardından, ÖSO ile PYD arasında, 'Esad yönetiminin yıkılması' ve Suriye için gelecekte 'federal bir devlet yapılanması' üzerine alternatif planlar hakkında bazı görüşmeler yapılmıştır.
- 31 Temmuz 2013 tarihinde ise, PYD, Suriye'de El Nusra'ya yönelik 'seferberlik' ilan ederek, radikal muhaliflere karşı oluşturulan cepheye yer almıştır. Peşinden 8 Ağustos 2013 tarihinde El Nusra, Tel Abyad'a yeniden saldırınca, PYD-Nusra çatışmaları yeni bir aşamaya geçmiştir.⁶² Tel Abyad'ın PYD tarafından önce Nusra'nın, sonra da İŞİD'in elinden kurtarılması ise ancak 2015 yılının temmuz ayında gerçekleşmiştir.
- Bu anlamda PYD, Suriye'de giderek güçlenen radikal İslami gruplara yönelik olarak somut tepkisel bir pozisyon almıştır. Nitekim Selefiler, iç savaş devam ederken, ilk olarak Halep'te 18 Kasım 2012 tarihinde bir 'İslam Devleti' kurduklarını ilan etmişlerdi. Diğer yandan, kurulan bu radikal birlik, Suriye sahasında PYD'yi, laikçi, ılımlı muhalif taraf durumuna getirerek; ona, aktörleşmesinde daha da yardımcı olmuştur. Suriye'de oluşturulan radikal birlikler karşısında, 'Kürt Birliği' sağlanması yönündeki çağrılar da astronomik hızda artmıştır. Sünni radikalizmin Suriye'de hayat bulmasıyla beraber, PYD gibi aktörler de, İran'ın gözünde kolaylıkla aktörleşebilmişlerdir. Üstelik ÖSO'nun, radikallerle mukayese edildiğinde, yaşadığı başıbozukluk ve dağılma belirtileri de (El Kaideci gruplar karşısındaki etkisizliği ve yetersizliği) malumdu. Yani anlaşılan, PYD'nin radikal gruplarla

62 Yavuz Güçtürk, *İnsanlığın Kaybı: Suriye'deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu* (Ankara: SETA Yayınları, 2014), 63.

mücadelesi, Batıya ve Avrasya eksenine eklenmesinde yardımcı olmuştur.⁶³

Yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız savaş ve mücadelelerde elde ettiği başarılar ve karşılaştığı mağduriyetler, PYD’yi, genel olarak Batının ve hatta Barzani’nin gözünde aktörleştirmiştir.

6. Suriye’deki Kürtlerin Problemleri ve PYD

Hiç şüphesiz, PYD’nin Suriye’deki diğer Kürt gruplarına göre daha derli toplu ve otoriter bir yapıda olması, onun aktörleşmesine yardım eden ilave bir faktör niteliğindedir. Savaşlarda gösterdiği performansın neticesinde, Suriye’de yaşayan Kürt *Maktumiler* (kayıd olmayanlar) ve Kürt *Ecnebilerin* çoğu da ister istemez PYD’ye bağlanmışlardır. Bu yakınlaşma, PYD’yi, kaçınılmaz olarak bir çeşit ‘Kürt davası partisi’ haline getirmiştir. *Maktumiler* zaten, herhalde pek kaybedecek bir şeyleri bulunmadığından olsa gerek, ironik bir şekilde Suriyeli Kürtler arasındaki en politize olmuş olan gruptur.

Suriye’deki Kürtlerin statüleriyle ilgili problemlerin çözümü, PYD için önemli bir erek oluşturmuştur. Şam yönetimi, Ağustos 1962 Kararnamesi’ne dayanarak, uzun süredir “Arap Kemeri/Kuşağı” denilen bir strateji izlemekteydi.⁶⁴ Buna göre, 1945 yılından veya daha öncesinden beri Suriye’de yaşadığını ispat edemeyen Kürtler, vatandaş olarak kabul edilmeyeceklerdi. Bunu ispat edebilmiş yaklaşık 1 milyon 900 bin Kürt, vatandaşlık hakkı elde edebilmiştir. İspat edemeyenlere ise, özel kırmızı kimlik belgesi verilmiştir. Sayıları 350 bin civarında olan, dışarıdan gelmiş ve yabancı (*ecnebi*) olarak kabul edilen bu Kürt grup, özel kırmızı kimlik belgelerini almışlardır. *Maktumiler* (hiç kaydı olmayan, vatansızlar) ise, kırmızı kimliğe bile sahip olamamışlardır. İç savaş öncesi tahminlere göre, sayıları yaklaşık 80 bin civarında olan bu grup, temel haklardan yararlanmada çok önemli eksiklikler yaşamaktaydılar.⁶⁵ PYD işte daha ziyade bu dezavantajlı grubun sorunlarını hedeflemiştir.

Suriye’deki Kürt grup ve partileri arasında bilhassa PYD’nin askerî güce ve savunmaya öncelik vermesi de onun aktörleşmesinde olumlu etki sağlamıştır. Bilindiği gibi, Suriyeli Kürt grupları arasındaki ilk askerî teşkilatlanmaya PYD gitmişti. Nitekim PYD’ye bağlı olarak 12 Mart 2004 tarihinde ‘Halk Savunma Birlikleri’ (YPG⁶⁶) oluşturulmuştu. YPG, iç savaş başladığında, çatışmalar kendi bölgelerine sığramasın diye büyük uğraş göstermiştir.⁶⁷ Bu askerî oluşum, kuşkusuz hemen diğer Kürt grupları tarafından da taklit edilmeye çalışıl-

63 Pierre-Jean Lizard, *İŞİD Tuzağı*, (Çev.) Yasemin Özden Charles, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 93.

64 Hüsnü Mahalli, *Diren Suriye* (İstanbul: Destek Yayınları, 2014), 261.

65 Nevzat Bingöl, *Suriye’nin Kimliksizleri: Kürtler*, 4. Baskı, (İstanbul: Do Yayınları, 2013), 108.

66 YPG: Yekineyen Parastina Gel.

67 Selah Bedreddin, *Kürt Ulusal Özgürlük Mücadelesi: Suriye*, (Çev.) Ümid Demirhan, (İstanbul: Hivda İletişim ve Yayıncılık, 2014), 276-277.

dı ama pek de başarılı olunamadı. Buna örnek olarak şu verilebilir: PKK'dan Kürdistan Demokratik Partisi'ne (KDP) geçenlerce oluşturulup, Kuzey Irak'ta eğitilen, 'Kamışlı Peşmerge Gücü'. Ancak unutulmaması gerekir ki, PYD'nin bu askerî yapılanması, başarısını, sürekli olarak Kandil'deki PKK milislerinden gördüğü desteğe borçluydu. Hatta bu bağlamda bir 'Kandil-Kamışlı hattının' işlevsel olduğu iddia ediliyordu. Nitekim dönemin dışişleri bakanı Ahmet Davutoğlu, "Kandil'den Kamışlı'ya bir terör hattı var; PKK'lılar bu hattı kullanıyorlar"⁶⁸ tespitinde bulunmuştur.

Bu arada, Türkiye'de devam etmekte olan Açılım süreci yoluyla da bazı PKK'lılar, PYD'ye daha rahatça yardım edebilmek üzere sınır dışına çıkıp, Suriye tarafına geçebilmişlerdir. PKK yöneticilerinden Murat Karayılan'ın da ifadesiyle PKK'nın bu örgüte verdiği destek biraz da şundandır: "Rojava özerkleşirse, [yani PYD aktörleşirse] PKK'nın Türkiye'deki açılım sürecinde eli daha da güçlenecekti"⁶⁹. Gerçekten de, Rojava'daki gelişmelerle kabaran ulusal duyguların etkisiyle ve çözümün kolaylaşacağı inancıyla, bu arada seçim barajını da aşabilmesi için, Türkiye'deki muhafazakâr Kürt seçmeni, 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde çoğunlukla Halkların Demokratik Partisi'ne (HDP) oy vermişlerdir.

7. PYD'nin PKK İle Bağlantıları

Hiç şüphesiz, PYD'nin, Suriye sahasında askerî ve siyasî olarak elde ettiği başarılar, 1998'den beri Suriye'den soyutlanmış olan PKK'nın yeniden bu alana geri dönmesini sağlamıştır.⁷⁰ Ancak bunun yanında, PYD'nin aktörleşmesinde, PKK'nın başı olarak kabul edilen Abdullah Öcalan'ın, İmralı'da hapiste olmasına rağmen, bireysel yönlendiriciliği ve müdahaleleri de son derece etkili olmuştur. Öcalan'ın, PYD üzerindeki manevi etkisinin büyük olduğu zaten malumdur. Ayrıca Öcalan ile PYD eşbaşkanı Salih Müslim arasında bir aşiret bağı da (Pazuki Aşireti) bulunmaktadır.⁷¹

Öcalan, hapiste olmasına rağmen bölgesel meselelerle ilgili olarak, sürekli Türk devlet ve hükümet yetkilileriyle temas kurmaya çalışmıştır. Örneğin, Ocak 2005'te Başbakan Erdoğan'a yazdığı iddia edilen mektubunda⁷² Ortadoğu'nun

68 Zikreden, Duygu Güvenç, "Davutoğlu'ndan Erbil'e 4 Kritik Mesaj", *Sabah*, 1 Ağustos 2012.

69 ANF, 17 Temmuz 2013.

70 Kenan Kahlıoğulları, *Suriye: Özgürlük Mücadelesi mi, Uluslararası Komplomu? (Barışa Çağrı)* (Ankara: Ürün Yayınları, 2012), 147.

71 Bu bağ hakkında Salih Müslim, 8 Aralık 2013 tarihli beyanatında şu açıklamayı yapmıştır: "Öcalan da bizim aşiretimizdendir. O, Besni kolundan; biz ise Maaf kolundamız". Bkz. Amberin Zaman, "Salih Müslim: Elli Kez Umreye Gittim, İki Kere de Hacı Oldum", *Taraf*, 8 Aralık 2013.

72 Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Ali Güller, *Hükümet-PKK Görüşmeleri (1986-2011)*, 2. Basım, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2011), 66.

kırılma noktalarını kendince 2 aşamada şöyle anlatmıştı:⁷³

- Birinci kırılma noktası: “İsrail’in kurulmasıdır.”
- İkinci kırılma noktası: “Şimdi ikinci büyük kırılma, Kürdistan-Arap-Acem üçgeninde ortaya çıkan çatışmalı Kürt milliyetçiliği[dir].” Öcalan’a göre; “Kürt hâkim işbirlikçi tabaka[sı], ABD, İngiltere ve Avrupa’ya dayandırılarak devletleştiriliyor. Bu milliyetçiliği, Arap, İran ve Türk’e karşı savaştıracaklar”.

Bu mektuba yönelik, hapisane şartlarında yazılmış olduğuna dair bir takım itirazlar olabilir. Hâlbuki Öcalan, daha 1991 yılında Lübnan’ın Bekaa Vadisi’nde faaliyetten de benzer şeyler söylüyordu. Nitekim Öcalan, Lübnan’da Cumhuriyet gazetesinden Rafet Ballı’ya verdiği röportajında şöyle demişti:

“Tabii Irak Kürt önderlerine, biraz da ‘İkinci İsrail’ olmaya benzer bir rol vermek istiyorlar. Arap âlemini kuzeyden kemerleyecek, İsrail üzerindeki Arap tehlikesini hafifletecek bir rol niyetini sezmemek mümkün değil. [...] Türkiye bunu desteklemek durumundadır. [...] Sistem bunu gerektiriyor. Sistemin gücü Ankara’nın gücünden daha üstündür. Kürt özerkliğini, Türk devleti bu aşamada destekleyecektir. Emperyalist mantık, dolayısıyla rejim de bu mantık içinde yer ettiğine göre bunu böyle emrediyor.”⁷⁴

Öte yandan PKK, Arap Baharı sürecinin başlamasından itibaren, içten içe Suriye için hazırlık yapıyordu. 2010 yılında örgüt, Suriye kökenli yöneticilerini ardı ardına örgüt içinden ayıklamaya başladı. Bu süreç 2011 yılı başlarında da sürdü. Bu dönemde Suriye’deki iç savaş daha henüz başlamamıştı. PKK’nın üst düzey yöneticisi konumundaki Suriyeliler dışında, grup komutanları olarak tanımlanan Suriye kökenli yöneticiler de görevlerini bırakmışlardı. Görevlerini bırakan bu yöneticiler, sıkça Suriye’ye gidip gelmeye ve bu ülkede uzun süre kalmaya başladılar. Hatta Şahin Cilo kod adlı Ferhat Abdi Halil, bu dönemde yaklaşık 20 adamıyla Suriye’nin kuzeyine geçip, orada 2 aya yakın bir süre kaldı. Güvenlik kaynakları ise, daha henüz Suriye olayları patlak vermediği için büyük fotoğrafı tam net olarak göremediler. Daha sonradan bu alt yapı faaliyetlerinin PYD’yi güçlendirmek için yapıldığı anlaşıldı. Örgütte Suriye’nin geleceği düşünülerek dönüşümler yapılıyordu. Öcalan’a göre ise; “PYD, Arap Baharı olarak tanımlanan halk hareketlerinin Suriye’ye yansıtılmasını öngörerek, hemen örgütsel yapısını geliştirmiş ve dışarıdaki kadrolarını bölgeye çekme inisiyatifini ortaya koymuştu.”⁷⁵ Öcalan ayrıca, 2010 yılında avukatlarına verdiği talimatta, “Suriye’de Kürtlere belirli hakların tanınması ve bazı belediyelerin verilmesi durumunda Esad rejimini

73 Cengiz Kapmaz, Öcalan’ın İmralı Günleri (İstanbul: İthaki Yayınları, 2011), 305-6.

74 Rafet Ballı, “Öcalan, ‘Kürdistan’a ‘İkinci İsrail’ Diyordu”, *Aydınlık*, 21 Kasım 2013.

75 Zikreden, bkz. Mustafa Karasu, “Rojava Devrimine Karşı Olmak”, *Pirtükxane*, 27 Kasım 2013. <http://pirtukxane.org/2013/11/27/rojawa-devrimine-karsit-olmak/> (Erişim: 13.01.2017)

destekleyebileceklerini"⁷⁶ belirtmişti.

Suriye iç savaşı sürecinde ise, Öcalan'ın PYD üzerinde hâlâ yönlendirici olabilmesi, hiç kuşkusuz Türkiye'nin müsaadesine bağlı bir değişken olarak görülmelidir. Türkiye'nin müsaadesi ise bir dönem sürdürülen 'Açılım' sürecinin devamına bağlı gibi gözüküyordu. Gerçekten de 'Açılım' yoluyla PKK'lılar, PYD'ye daha rahatça yardım edebilmek üzere sınır dışına çıkararak, Suriye'ye geçebilmişlerdir. Nitekim bu durumun bir göstergesi olarak, Bağımsız milletvekili Aysel Tuğluk Nisan 2013'de, PKK'nın aktörlüğünü 3 kategoride sınıflandırmıştır: "Suriye'de bir müddet daha silahlı, İran'da yakın gelecekte silahlı, Avrupa'da ise kurumsal [aktör] olacaktır"⁷⁷.

Öcalan'ın, iç savaş boyunca PYD'yi direkt ya da dolaylı olarak yönlendirici bazı somut mesajları ise, aşağıdaki gibi örneklendirilebilir:

- 4 Ekim 2012 tarihli mesajı: Derhal "15.000 kişilik bir Kürt ordusunun kurulması"⁷⁸ ve "üçüncü yol/güç stratejisinin"⁷⁹ izlenmesi... Nitekim bu mesajın hemen ardından, YPG güçlendirilerek Kürdistan Halk Tuğayları Ordusu'nun kurulduğu ilan edilmiştir.
- 18 Kasım 2012 tarihli mesajı: "6 ili ele geçirmekle sorun çözülmez. Beraberce demokratik yapılar kurun. Özerkliği hedefleyin. Kürtlerin haklarını verirse, Esad'ı da destekleyebiliriz."⁸⁰ Nitekim bu mesaj, olduğu gibi hedefine ulaşmıştır. PYD'nin diğer eşbaşkanı Asya Abdullah, 'Demokratik özerklik projesinin uygulandığı ilk yer, Rojava'dır' iddiasında bulunmuştur. Bu mesajın üzerinden çok zaman geçmeden, Salih Müslim de, 19 Aralık 2012 tarihinde yaptığı açıklamada, Esad'dan yeterli karşılığı göreceklereinden emin olamayarak Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu'na (SMDGUK) katıldıklarını bildirmiştir.⁸¹
- 26 Kasım 2012 tarihli mesajı: PYD ile Suriye Kürt Yüksek Ulusal Konseyi (SKYUK) arasındaki Erbil toplantısından (22-23 Kasım) hemen sonra, 24 Kasım 2013 tarihinde Kürtler arasında 'Ortak Askeri

76 Ceyhan Bozkurt, "PKK Suriye'de 3 Yıldır Hazırlık Yapıyordu", *Aydınlık*, 24 Kasım 2013.

77 *Radikal*, 11 Nisan 2013.

78 Loveday Morris, "Syria's Kurds Prepare For Life After Assad", *Financial Times*, 2 October 2012. <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/707b7fa8-0bf2-11e2-8e06-00144feabdc0.html#axzz40MzXzTTP> (Erişim: 10.01.2017)

79 A.g.m.

80 "Mehmet Öcalan, Açlık Grevini Bitiren Görüşmenin Ayrıntılarını Anlattı", *Kurdistan-Bakur. Net*, 19 Kasım 2012. http://www.kurdistanbakur.net/index/..%3C/images/topics/themes/Mavimsn_C1/images/modules.php?name=News&file=article&sid=6699&mode=&order=0&thold=0 (Erişim: 11.01.2017)

81 Salih Müslim'in açıklaması şöyledir: "Biz SMDGUK'a katıldık; SUK da yakında SMDGUK içinde eriyecektir". (Kısaltmalar, makalenin yazarına aittir). Salih Müslim'le röportaj için bkz., Fehim Taştekin, "Kürtler Zapatista Taktiği İle Yol Alıyor", *Radikal*, 19 Aralık 2012.

Konsey'in oluşturulduğunun ilan edilmesinin peşinden, Öcalan, kaleme aldığı bu mesajında, Türkiye'nin, "Ortadoğu'da Kürtlerle bü-yütülmesini" öngören "Genişletilmiş Misak-ı Millî" söylemini 'yeniden' gündeme getirmiştir. 'Yeniden' diyoruz, çünkü bir iddiaya göre, Öcalan Eylül 2012'de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a yazdığı mektupta "Türkiye'yi Kürtlerle büyötmek"⁸² tezinden bahsetmişti. Bu önerisi, bölgede bir Türk-Kürt ekseninin kurulması hayaline dayanmaktaydı.

- Öcalan'ın PYD'ye yazdığı 9 Ocak 2013 tarihli mektup: Öcalan, bu mektupta PYD liderlerine hitaben şu emri vermiştir: "Diğer oluşumları tasfiye edin; bunun için gerekirse şiddet kullanın. Esad'a vereceğiniz enerjiyi, Araplara verin".⁸³ Mektupta, İran'dan gelebilecek bazı olası provokasyonlara da dikkat çekmiştir. Dolayısıyla Öcalan, aynı gün gerçekleşen 'Paris cinayetlerinin'⁸⁴ sorumlusu olarak sanki İran'ı göstermiştir. Gerçekten de bu mektuptan hemen sonra, Türkiye ve Suriye'deki Kürt siyasî çevreleri, hadisenin arkasında, 'Açılımı kendisi açısından tehlikeli gören' İran'ın olma ihtimalini vurgulamışlardır. Nitekim Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) eşbaşkanı Ahmet Türk, 16 Ocak günü yaptığı açıklamada, olayı, "Paris cinayetinin arkasında Suriye ve İran olabilir"⁸⁵ sözleriyle yorumlamıştır.
- 28 Şubat 2013 tarihli mesajı: Öcalan'ın bu mesajı, onu, belki de bugün mevcut olan 'Suriye Demokratik Güçleri'nin (SDG) fikir babası olarak telâkki etmemizi sağlayabilir. Nitekim Öcalan, mesajında açıkça bir "Suriye Demokratik Kurtuluş Cephesi'nin" kurulmasını istemiştir.
- 21 Mart 2013 tarihli mesajı: Öcalan, burada daha önce gönderdiği 26 Kasım 2012 tarihli mesajında geçen, "Genişletilmiş Misak-ı Millî" vizyonunu detaylandırarak tekrarlamıştır. 26 Kasım tarihli mesajının detaylarında gizli olan düşünceler ise, 21 Mart mesajında şöyle ifade edilmiştir:⁸⁶
 - "Bölge, Misak-ı Millî'ye aykırı olarak bölünmüştür",
 - "Irak ve Suriye'de ağır sorunlar altında yaşamaya mahkûm edilen halklar ["Kürt, Türkmen, Asuri, Arap"], birleşerek, millî dayanışma göstermelidirler",

82 Mustafa Sönmez, "Kürt Siyasetinde Neo Liberal Sapma", 22 Nisan 2013. <http://mustafasonmez.net/?p=2994> (Erişim: 28.12.2016)

83 Abdülkadir Selvi, "PKK "Gözlem Gücü" Denetiminde Çekilecek", *Yeni Şafak*, 9 Ocak 2013.

84 PKK-Vejin'i kuran Sakine Cansız ve 2 kadın PKK'lı, Paris Kürt Enformasyon Bürosu'nda öldürülmüşlerdi.

85 Zikreden, Okan Konuralp, "İki Ülkeyi İşaret Etti", *Hürriyet*, 16 Ocak 2013.

86 Zikreden, Zeynep Güranlı, "Öcalan'ın Mesajının Şifreleri", *Hürriyet*, 21 Mart 2013.

- “Bir barış konferansı tertiplenmelidir”,
- “Bu konferansta, halklar, kendi geleceklerini tartışıp, kararlaştırmalıdır”.

Bu mesajdan sonra PYD, Esad'dan daha da uzaklaşarak, Türkiye'ye ve Esad muhaliflerine yaklaşmış; dolayısıyla bir o kadar da Esad güçlerinin doğrudan hedefi olmaya başlamıştır.

- PKK içi kısmî kampaşmanın yaşandığı Nisan 2013 sürecinde, Öcalan'ın, örgüt geneli üzerindeki etkileyici gücü sorgulanmaya başlasa bile, PYD eşbaşkanı Salih Müslim, Kandil gibi düşünmeyip Öcalancı kampa yakın durmuş ve o sırada Esad'dan tamamen kopma işaretleri vermiştir. Müslim, bu aşamada, “Esad bizim celladımızdır” fikrini dile getirmiştir. Bu söylemin arkasında iki unsur etkili olmuş olabilir: Halep'te o sırada gerçekleşen kimyasal saldırının Kürtlerce, yıllar önce Irak'ta gerçekleşen ‘Halepçe’nin provası’ gibi algılanması ve 15 Nisan 2013 tarihinde Esad güçlerinin Tirbesipi’de PYD’ye saldırması. Dolayısıyla bu noktada, Türkiye’deki Açılım atmosferinin de verdiği rahatlama ve özgüvenle PYD, ‘Üçüncü Yol Stratejisi’nden iyice uzaklaşmıştır.
- Öcalan, 7 Haziran 2013 tarihinde, Barzani’ye hitaben bir mektup yazmıştır. Mektupta Barzani’yi “Sadece Kürt bölgesinin başkanı olarak değil, dört parçalı Kürdistan’ın lideri olarak gördüğünü”⁸⁷ ifade eden Öcalan, Türkiye’deki açılım sürecinde oynadığı rolden dolayı, Kürt lidere teşekkür etmiştir. Barzani’dense “Oraya gelen PKK gerillalarını sahiplenmesini ve onların yaşamlarının teminat altına alınmasını”⁸⁸ rica etmiştir.
- 2013 Haziran Halk Hareketinin etkisiyle Açılım sürecinin askıya alındığı bir ortamda Öcalan, Başbakan Erdoğan’a bir mektup daha göndererek, görüşmelerin yeniden başlatılmasını talep ederken, Suriye’de de işbirliği yapmayı teklif etmiştir.
- Kürdistan Topluluklar Birliği’nin (KCK⁸⁹) 10 Temmuz 2013 tarihindeki 9. Kongresi’nde ise, PYD üzerinde artan Kandil (kişisel olarak da Cemil Bayık’ın) etkisiyle örgüt, tekrardan en başta savunduğu ‘Üçüncü Yol Stratejisi’ne geri dönme sinyalleri vermiştir.
- Uzun süredir üzerinde çalışılan Kürt Ulusal Kongresi’nin, sonunda 24-26 Ağustos tarihlerinde (2013) Erbil’de toplanması planlanmıştır. PKK yöneticisi Cemil Bayık, bu kongreyi “100 yıllık bir hayal” ola-

87 Milliyet, 8 Haziran 2013.

88 A.g.m.

89 KCK: Koma Civakên Kurdistan.

rak tanımlıyordu. Esasen Öcalan'ın bir rüyası olan bu Kongre fikri, hayat bulması durumunda “Dört Parçalı Kürdistan” için bir “*Üst Parlamento*” işlevi görecek. Fakat Suriye sahasında cereyan eden olağanüstü gelişmeler, bu kongrenin toplanmasını bir kez daha engellemiştir. Zaten Dört Parçalı Kürdistan söylemi, Kürtlerin yaşadığı dört ülkenin kaçınılmaz olarak bölünmesi anlamına geliyor ve en başta da Türkiye’yi rahatsız ediyordu.

- Türkiye’de tehlikeye düşen Açılım sürecini kurtarabilmek adına, Abdullah Öcalan, 13 Kasım 2013 tarihinde İmralı’da kendisini ziyaret eden HDP ve BDP heyetine “Suriye’de Kürtlerin yaşadığı bölgedeki çalışmaların, Hükümeti [Türkiye’yi] rahatsız etmeyecek boyuta çekilmesi”⁹⁰ talimatını vermiştir.

8. Güvenlik Paranoyası

Yukarıda belirttiğimiz gibi, PYD’nin, askerî güç mevhumuna ve realitesine Suriye’deki diğer tüm Kürt örgütlerinden daha fazla önem verdiği malumdur. Bunun arkasında ise, bir bakıma, 1998 yılında Türkiye ile Suriye arasında varılan ‘Adana Mutabakatı’nın yarattığı travmatik hatıralar da aranabilir. İleride Türkiye’nin ve/veya Suriye’nin PYD’yi dışlayarak yeni ittifaklar kurup, mutabakatlar yapabileceği olasılığı, Kürtler arasında adeta aşılamayan bir korkuya dönüşmüştür. Neredeyse, ‘Adana Mutabakatı Sendromu’ olarak adlandırabileceğimiz bu korkunun gerisinde yatan yakıcı olasılık hesabı ise şuydu: ‘Ya tarihteki bu mutabakat sürecini andıracak şekilde, Suriye ile muhalifler⁹¹ veya Suriye ile Türkiye yeniden anlaşılırsa; o zaman ne yaparız?’

Bu arada bir noktanın daha ayırdında olmak gerekmektedir. PKK’dan farklı olarak PYD’nin aktörleşebilmesinin, ihmal edilmemesi gereken bir unsuru ise; ‘direnişin tek aracı, silahlı mücadeledir’ diyen PKK’dan farklı olarak, PYD’nin diplomasiye de en az askerî yöntemler kadar önem vermesi olmuştur. Kurulduğu günden beri, Suriye istihbarat örgütü *El Muhaberat*’ın sıkı gözetim ve kontrolü⁹² altında kalan PYD, biraz da bu sebepten dolayı oldukça *pragmatik* ve hatta *oportünist* davranmak durumunda kalmıştır. PYD’nin burada bahsettiğimiz *pragmatizmi* ve *oportünizmi*, analizde ihmal edilmemesi gereken unsurlar arasındadırlar. Ona göre, davaya götüren her yol ve müttefik mubahtır. Nitekim PYD, başlarda Suriye’ye yakın bir aktörken; Esad rejimi giderek zayıflamaya ve bir o kadar da tehditkâr olmaya başlayınca, Suriye’nin kuzeyindeki *Baas* rejimi unsurlarını kendine açık bir tehdit kaynağı olarak görüp, ele geçirdiği 3 kantonda, 11 Ekim 2012 tarihinde bir bildiri yayımlayarak 3 Kürt tugayı kurmuştur. Afrin, Kobani ve Kamışlı’da kurulan bu 3 tugayın merkezî karargâhı ise, Kobani’deki ‘Şehit Sadık Kobane Tugayı’ olmuştur.

90 Okan Konuralp, “İmralı’ya Akil Adam ve Basın Ziyareti Olabilir”, *Hürriyet*, 14 Kasım 2013.

91 2013 yılı şubat ayı itibarıyla ve sonrasında, SMDGUK başkanı Muaz el Hatib, Esad rejimiyle görüşmeye yeşil ışık yakmıştı.

92 Ömer Ödemiş, *AKP’nin Suriye Yenilgisi ve Esad* (Ankara: NotaBene Yayınları, 2014), 111.

tur. PYD'ye göre, bu noktadan sonra, sadece Suriye'de değil, tüm Ortadoğu bölgesindeki Esad tipi rejimlerin yıkılması artık elzem hale gelmiştir.

9. Diğer Muhalifler Arasında PYD'nin Konumu

Esasında PYD, Esad karşıtı cepheye yaklaşıncaya dek, Suriye'deki hiç bir muhalif oluşuma girmek istememiştir. Dolayısıyla hiçbir bütünlüğün içinde eritilemeyen PYD, adeta bir 'çelik çekirdek' gibi kalmayı başarmıştır.⁹³ Kendisini genelde tüm muhalif teşkilatların dışında ve hatta üstünde gören PYD örgütü, SUK, ÖSO, SMDGUK, SKYUK⁹⁴, Barzani ve İhvan'a hep şüpheyle bakmıştır. Hatta 2004'teki Kamışlı olayları sonrasında bile, 11 partili bir oluşum olarak kurulan 'Suriye Kürt Partileri Birliği'ne bile katılmamıştı. Ama tam tersine, birçok devletle birebir doğrudan iletişim kurabilmeyi başarmıştır. Ankara, Şam, Bağdat, Moskova, Tahran ve Erbil'le bağlantılar içinde olmuştur. Kendisini adeta bir 'devlet gibi' veya 'devletsiz' aktör olarak telâkki etmiştir.⁹⁵

10. Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin Etkisi

Öte yandan aktörleşme sürecinde PYD, bilhassa düşünsel bazda IKBY modelinden de etkilenmiştir, diyebiliriz. Hatta PYD'nin kuruluş bildirgesi bile, PKK bağlantılı Mervan Zerki'nin, Öcalan sonrası çalışmalarının bir sonucu olarak, 20 Eylül 2003 tarihinde Kuzey Irak'ta oluşturulmuştu. Zerdest Haco ise, yine bu ortamda partinin ilk genel başkanlığına seçilmişti.

IKBY bir bakıma, örgütün gözünde adeta bir 'Mezopotamya Kaplamı' olarak görülmüştür. ABD'nin 2003 Irak operasyonunun, Ortadoğu'daki *nativist* (yerli) yaklaşımları özgürleştirici etkileri olduğu iddia edilirse; IKBY, bunun en iyi örneklerinden biri olmuştur. Kuzey Irak Kürt yönetiminin, zaman içinde geliştirdiği ve sıkça kullandığı 'ortak devlet', 'özerklik', 'federal sistem' ve 'bağımsızlık' gibi fikir ve söylemleri, hatta eylemsel başarıları, PYD üzerinde çok yönlendirici ve etkili olabilmiştir. PYD, Suriye sahasında ele geçirdiği bölgelerde (Kamışlı, Derik, Amude, Derbesiye gibi) her daim özerlik girişimlerinde bulunmuştur.

IKBY'nin denize çıkış sağlama siyaseti de PYD'yi etkilemiştir. Buna göre, PYD, jeopolitik olarak çok önemli bir bölgede aktivite gösteriyordu. Zira Erbil'deki otoritenin 'denize ulaşma hattı', doğal olarak Suriye'nin kuzeyindeki PYD bölgelerinden geçmekteydi. Zaten ABD de (Kissinger Projesi⁹⁶ çerçevesinde) bu projede Kürtlere uzun zamandır yardımcı olmaktaydı. Buna, ABD'nin bir çeşit *Grand Stratejisi* de diyebiliriz.

93 Berzan Botî, "PKK/PYD'nin Suriye'deki Siyaseti ile Türkiye'deki Siyaseti Bire Bir Örtüşüp, Örgüt Çıkarlarına Endekslidir", *Ortadoğu, Suriye ve Batı Kürdistan'daki Gelişmeler* içinde (Der.) Seid Veroj, (İstanbul: Doz Yayıncılık, 2012), 237.

94 SKYUK'a, KUK (Kürt Ulusal Konseyi) da denilmektedir.

95 Mustafa Peköz, *Küresel Savaşta Büyük Ortadoğu* (İstanbul: Vivo Yayınevi, 2015), 145.

96 Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Aaron Latham, "What Kissinger Was Afraid of in the Pike Papers", *New York* 9, No. 40, 50-68.

Amerikalı stratejist Michael Rubin ise, “Kürtlerin en büyük tarihsel zaafı, kendi aralarındaki bölünmüşlükleridir”⁹⁷ der. Doğrudur ama PYD bahsi geçen koridor hattını oluşturabilmek adına, bu zaafı kendi lehine kullanmış ve sonuçta Kürt olan ve olmayan rakipleri ile çatışarak, onlar karşısında başarılı olmuştur.

11. ABD’nin Desteği

Bu dönüşümün tetikleyicisi olan diğer bir gelişme ise, daha öncesinde Bağımsız milletvekili Gültan Kışanak başkanlığında bir BDP heyetinin Washington’ı ziyareti sırasında, ABD ile PYD arasında ilk temasların kurulma aşamasına gelmesidir. Neticesinde, 2 Ağustos 2012 tarihinde Washington’da bir PYD bürosu açılmıştır. O sıralarda, bilhassa Amerikan basınında (Obama yönetiminin dış politika danışmanlarından John Hannah’ın, basında çıkan bir yazısında da belirtildiği üzere) ‘Suriye’nin dörde bölüneceği’ gibi haberler görülmeye başlayınca, hemen PYD’li (başta Salih Müslim olmak üzere) ve diğer Kürt liderler de, Öcalan’ın sözde “Dört Parçalı Kürdistan” (sözde “Büyük Kürdistan”) söylem ve hayaline yakın bir vizyon geliştirdiler. Tüm bunlar muvacehesinde, Kasım 2012 gibi PYD, ABD’nin gözünde de aktörleşme çalışmalarını hızlandırdı. Türkiye’nin Dışişleri eski bakanlarından ve aynı zamanda akademisyen kişiliklerinden biri olan Şükrü Sina Gürel’in de belirttiği gibi Kürtler, esasında ABD’nin geleneksel “Kürt Koridoru Planına” çok daha önceden eklenmiştir.⁹⁸

Hemen peşinden İstanbul merkezli Suriye muhalefetinin (SUK) yetersizliği bahanesiyle Amerika Birleşik Devletleri, Kasım 2012’de Katar’ın başkenti Doha’da ‘Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu’nu tesis etmiştir. Dolayısıyla Beyaz Saray yönetimi, bundan böyle muhalefet üzerindeki çalışmalarını PYD’yi de içerecek (dışlamayacak) şekilde devam ettirmeyi amaçlamıştır. Bu aşamada PYD, Türkiye’nin gözünde de aktörleşme kıvamına gelmiştir. Bunun belirtileri ise hemen algılanmıştır. Türkiye, ÖSO ile PYD arasında bazı anlaşmaların yapılmasında aracı olmuştur. Halep’te Ekim 2012’de başlayan ÖSO-PYD çatışmaları sırasında yapılan esir değişim anlaşmasında, Kasım 2012’de Rasulayn Savaşı devam ederken girişilen işbirliği anlaşmasında⁹⁹, 18 Şubat 2013 tarihinde yine Rasulayn’da ortak bir şehir yönetimi kurulması konusunda ve son olarak da 21 Temmuz 2013 tarihinde Tel Abyad mutabakatında Türkiye, direkt olarak tarafları biraraya getirci rol oynamıştır.

97 *Aydınlık*, 17 Ocak 2014.

98 Bknz., zikreden, Erkin Yurdakul, “ABD’nin Türkiye Planı: Kuzey Irak’tan Çık, Irak’ta Boğul”, *Türk Solu*, No. 40. <http://www.turksolu.com.tr/40/yurdakul40.htm> (Erişim: 12.11.2016)

99 Bu anlaşmanın ilk maddesi olarak, ‘Esad rejimine karşı ortak mücadele edilmesi’ üzerinde ortak irade gösterildi.

12. Türkiye'nin Rolü

Konuya başlarken belirtmeliyiz ki, Türkiye'nin biri iç politikayı, diğeri de dış politikayı ilgilendiren iki konuda sergilediği tavırlar, ister istemez PYD'nin Suriye sahasında aktörleşmesinde oldukça etkili olmuştur. Bu tavırlardan biri, 28 Aralık 2011 tarihinde vukuu bulan 'Uludere Olayı' sonrasında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sınır operasyonlarını bariz ölçüde azaltması ve hatta çok uzun bir süre durdurmasıdır. Diğer tavrı ise, Türkiye'nin Suriye sınır bölgelerinde hayata geçirdiği 'Yeni Angajman Kurallarının' tatbik edilmeye başlanmasıdır. Bu yeni kurallar gereğince, Suriye ordusuna ait hiçbir taşıt-araç, Türkiye sınırına 10 kilometreden fazla yaklaştırılmıyordu. Bu iki tavır ise, Suriye'nin kuzey bölgelerinde, PYD'nin daha rahat varlık gösterip, aktörleşmesine yardımcı oldular.

Türkiye'nin bazı gerekli durumlarda bile, Suriye meselesine müdahalede bulunamaması ya da bulunmamayı tercih etmesi de yine büyük ölçüde PYD'nin işine yaramıştır. Ağustos 2012'de, Gaziantep'te bombanın patlatılması, Akçakale'ye havan mermilerinin düşmesi, Reyhanlı'da patlatılan bomba ya da düşürülen jet uçağımız hadiselerinde de gördüğümüz üzere, Türkiye Suriye sahasına bir askerî karşılık vermekten imtina etmiştir. Dolayısıyla bu atalet imajı, Suriye'deki otorite boşluğunun devamına ve PYD'nin de bu boşluğu doldurmak üzere bir nevi aktörleşmesine yardımcı olmuştur. Hareket olanakları kısıtlı olan Türkiye ise tepkisel olarak, Barzani'nin bölgedeki dengeleyici rolü üzerinde durduğunda, Suriye'nin kuzeyindeki PYD, bu seçeneğe karşı oldukça tepkisel yaklaşarak aktörleşme yoluna daha da ağırlık vermiştir. Kandil bölgesi üzerinde bile tam anlamıyla etkili olamayan Barzani'nin aktörleştirilmek istenmesi, PYD'deki hoşnutsuzluğu yükseltmiştir. Bu arada Bağdat ile Ankara arasındaki ilişkilerin kötü seyri de, PYD'yi Türkiye karşısında daha ileri gitme noktasında cesaretlendirebilmiştir. Nitekim Bağdat Hükümeti, 2 Ekim 2012 tarihinde, ülkedeki tüm yabancı üslerin, tabii bu arada Kuzey Irak'taki Türk üs ve tesislerinin de kapatılmasını talep ettiğini duyurmuştu.

İç savaşın başından itibaren, Türkiye'nin bazı söylemleri de PYD'yi gayri ihtiyari ön plana çıkarmıştır. Ankara yönetiminin, bilhassa, 'PYD'nin Esad'la işbirliği yaptığına' dair kullandığı ısrarlı söylem, bu örgütün üstünün çizilmesi istenirken, altının çizilmesine vesile oldu. Gazeteci Cengiz Çandar'ın da belirttiği üzere, bahse konu söylem, Türkiye tarafından genel olarak iki gerekçeye istinaden sıkça kullanıldı: Birincisi, 'bu vesileyle ÖSO'ya yapılacak yardımları daha meşru gösterebilmek' ve ikincisi ise, 'Suriye'ye olası bir askerî müdahaleyi daha meşru kılabilmek' için... Buna karşın PYD tarafı ise daha ziyade Batının ve Rusya'nın gözünde aktörleşebilmek adına, şöyle bir zorlama-sunî söylemi tekrarlamıştır: 'Türkiye - El Nusra bağlantıları'. 'El Nusra, Ankara'nın teröristidir'¹⁰⁰ algısını yaratmaya çalışan örgüt, bir yandan

100 Bknz., Semih İdiz, "El Nusra Neden Artık Türkiye İçin Kullanışlı Değil?", *Al Monitor*, 10 Haziran 2014. <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2014/06/idiz-turkey-syria-opposition-nusra-terrorist-uncsc-erdogan.html#> (Erişim: 09.09.2016)

da bu gibi iddialara sığınarak, kendini dünyanın gözünde daha haklı ve meşru göstermeye çalışmıştır.

Bu arada bölgesel dengeler değiştikçe PYD, bölgenin en önemli güçlerinden biri olan Türkiye'nin gözünde de meşru bir aktör haline gelebilmeyi öncelikli hedeflerinden biri olarak almıştır. Bu hedefe ulaşabilmek içinse, bölgede kendi varlığının Türkiye için faydalı olacağını ispatlamaya çalışmıştır. PYD, kendince Türkiye için şu faydalı rolleri oynayabileceğini ileri sürmüştür:

- Türkiye'nin güneyindeki istikrarsız Arap komşularıyla arasında bir 'tampon rolü',
- Bölgedeki artan Şii/İran etkisine karşı bir 'mihver rolü',
- Türk ticarî firmaları için sağlayabileceği bir 'yatırım-ticaret pazarı rolü',
- Musul-Kerkük petrollerinin, Türkiye'nin güneyinden Akdeniz'e güvenle ulaştırılmasını sağlayabilecek bir 'nakliyat köprüsü/koridoru rolü' gibi...

Ama Türkiye, esasen 'kara şerit' olarak algıladığı bu PYD koridorunun bir kez oluşması halinde, bu faydalardan çok daha büyük zarar ve tehditlerle karşılaşabileceğini idrak etmiştir. Her şeyden önce, Türkiye böyle bir durumda artık Ortadoğu ülkeleriyle ancak PYD üzerinden irtibat kurmak zorunda kalacaktı. Türkiye'nin bölünmesi ihtimali de güçlenecekti. Diğer taraftan ise, İsrail bölgede çok daha rahat hareket edebilecekti.

PYD'nin, bütün bu engelleri aşabilmesi için Türkiye'yle iletişim kurması elzemdi. Ancak Türkiye'yle sağlıklı ilişkilerin kurulması, PYD'ye bölgede büyük fırsatlar doğurabilirdi. Hakikaten de, PYD eşbaşkanı Salih Müslim'in Türkiye'yi ziyareti, onun İran'ın gözünde de aktörleşmesine yardımcı olmuştur. Nitekim Müslim, 13 Ağustos 2013 tarihinde gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretinden hemen sonra, 19 Ağustos günü İran'dan aldığı davet üzerine Tahran'a gitmiştir. Tahran yönetimi, bu ziyaret sırasında önemli bir adım atarak, o zamana kadar karşı çıktığı, 'Suriye'de bir Kürt birliği kurulması' fikrini, artan El Kaide tehlikesine karşı bir çıkış yolu olarak görüp, desteklemeye başlamıştır. İran, bu ziyaret sırasında PYD eşbaşkanı Salih Müslim ile El Parti lideri (aynı zamanda SKYUK başkanı) Abdülhakim Beşşar'ı Tahran'da biraraya getirmiştir. İran'ın sözkonusu girişimi üzerine hemen Irak KDP'si de bu birlikteliği destekleyici bir yaklaşım sergilemeye başlamıştır. Irak KDP'sinin sözcüsü Cafer İbrahim Eminki, partisi adına 23 Ağustos 2013 tarihinde gönderdiği mesajda, "Suriye Kürtleri bir ölüm-kalım mücadelesi veriyorlar. PYD ile kapsamlı işbirliği yapabiliriz"¹⁰¹ değerlendirmesinde bulunmuştur. Erbil'de

101 Zikreden, Hiwa Barzنجy, "Iran and Turkey Fear Kurdish Unity: Spokesman for Barzani's KDP", *E Kurd Daily*, 23 August 2013. <http://ekurd.net/mismas/articles/misc2013/8/state7296.htm> (Erişim: 01.10.2016)

hazırlıkları sürdürülen Ulusal Kongre süreci ise hızlandırılmıştır. Fakat Barzani yönetimi, PYD/YPG ile Nusra arasındaki Rasulayn çatışmalarından kaçan 20 bin kişilik Kürt topluluğunu sınırlarından içeri almayınca, yaratılmaya çalışılan birlik ruhu, bedeni yeniden terk etmiştir. Kaçanlara yine Türkiye kucak açmış ve sayıca bu büyük topluluk Akçakale'ye sığınmışlardır. PYD, Türkiye'ye müteşekkir olsa da, öte yandan çatışmalar sırasında Nusra'ya karşı yine, Suriye Ordusu'na bağlı birliklerle hareket etmiştir.

17 Ağustos 2013 tarihinde, Rasulayn'da patlayan YPG-Nusra çatışmalarının, Suriye'deki PYD odaklı Kürt aktörleşmesine yardımcı olduğu çok açıktır; ancak Kürtler bu savaş sırasında da kabul edilmesi imkânsız diyebileceğimiz bir *pragmatizm* izleyerek, Türkiye ve Suriye rejimiyle aynı anda iyi ilişkiler kurmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla PYD açısından aktörleşme süreci oldukça zorlu olmakla birlikte, başarılı bir seyir izlemiştir. Nitekim bir taraftan da Kamışlı'da IŞİD'le mücadele eden PYD, 2013 yılının ekim ayı sonlarında, kendisi açısından son derece stratejik bir nokta olan, Suriye'nin Musul'a doğru açılan kapısı diyebileceğimiz Yarubiye bölgesini (Til Koçer-Rabia hattını) ele geçirebilmiştir.

Bu başarısının ardından, iyi ya da kötü yönde, Türkiye'nin gözünde bir aktör haline gelebilen PYD, ister istemez Barzani'nin gözünde de önem kazanmıştır. Hatta PYD bu aşamada, Suriye Kürt Yüksek Ulusal Konseyi (*Destiya Blind a Kurd*) içine dâhil edilmek üzere kuvvetli bir ivme ile karşılaşmıştır. PYD'ye bu yönde resmî davetler yapılmıştır. PYD de davetlere icabet edince, taraflar arasında SKYUK çerçevesinde bir 'Adalet Divanı' kurulması tartışmalarına bile girilebilmiştir.

Öte yandan Türkiye'nin, PYD'nin aktörlüğünü kayıtsız şartsız kabul ettiğini söylemek de mümkün değildir. PYD'yi aktör olarak görmeye başladıktan sonra, Ankara, bu örgütle resmî temaslar kurabilmek ve onu resmen tanıyabilmek için 'bazı koşullar' ileri sürmüştür. Suriye savaşı boyunca Türkiye'nin, PYD'yi tanıma ve aktörleştirme istikametinde adım atabilmek için, örgütün 5 temel koşulu yerine getirmesi gerektiğini ileri sürdüğünü görüyoruz. İki aşamada ortaya konulan bu tanıma koşullarının ilk sepeti, 24 Ocak 2013 tarihinde, dönemin dışişleri bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından, Davos Ekonomi Forumu devam ederken, 3 madde olarak belirtilmişti. Bunlar:¹⁰²

- 'PYD'nin, Esad rejimiyle arasına mesafe koyması'¹⁰³,
- 'Muhalifler cephesine fiilen katılması'¹⁰⁴

102 Bu son koşul herhalde şunun için konulmuştu; zira o sırada Suriye Ordusu, Kuzey Fırtınası hareketini sürdürerek, yeniden ülkenin kuzey bölgelerinde etkili olmaya başlamıştı. Bunun için Kamışlı'yı bir tür üs, sığınma yeri veya tahkimat mevki olarak kullanabilirdi.

103 "Turkey's Davutoglu Warns Syrian Kurdish Group", *Iraqi Turkmen Front News Portal*, 24 January 2013. <http://www.kerkuk.net/eng/?p=8712> (Erişim: 04.11.2016)

104 A.g.m.

- ‘Kamışlı’daki Suriye birliklerinin boşaltılmasını sağlamasıydı’¹⁰⁵.

Ortaya koyduğumuz fiilî tanıma koşullarımızın ikinci sepeti ise 24 Temmuz 2013 tarihinde 2 madde olarak, ilk 3 maddeye ilave edildi. Bu iki madde ise şunlardı:¹⁰⁶

- ‘Esad sonrası için oluşturulacak Suriye Parlamentosunun resmen açılmasına kadar, PYD’nin, kendi hâkim olduğu bölgesinde bir oldubitti (*fait accompli*) yaratmaması’,
- ‘Türkiye’deki teröre destek vermemesiydi’.

PYD’nin, 2013 yılı sonlarında, kafasındaki/gönlündeki bazı plan ve amaçlarını deşifre etmesi de onu, ister istemez Türkiye’nin muhatabı haline getirmiştir. Zira bu dönemde (1 Eylül’den itibaren) PYD, Suriye’nin kuzeyinde ilan ettiği kantonlarında bir ‘Geçici Hükümet’ kuracağını, bölgesel bir ‘Anayasa’ için hazırlık çalışmaları yapacağını ve bir ‘Bölgesel Parlamento’ oluşturacağını açıklamıştır.¹⁰⁷ Bu türden açıklamaları ise, PYD’yi Türkiye’nin gözünde direkt olarak ciddi bir tehdit unsuru haline getirmekteydi. Üstelik PYD bu süreç zarfında Barzani ve SKYUK’la da tekrar yakınlaşmıştı. Bu durumda Türkiye, onu daha fazla ihmal edemezdi. AK Parti Hükümeti, artık bu çerçevede, Suriye Ulusal Konseyi ile Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu’nu da birbirlerine yakınlaştırmaya çalışarak; PYD’yi böylelikle bu entegre yapılar içerisinde kontrol etmek için uğraştı.

Bu arada, ister istemez Türkiye’nin PYD ile giriştiği bir müzakere süreci de olmuştur. Bu süreç ise, örgütün daha fazla aktörleşmesine katkıda bulunmuştur. Aynen Jürgen Habermas’ın, ‘müzakere tuzağı’ tezinde belirttiği gibi...

Türkiye’nin ortaya koyduğu tüm koşullara rağmen PYD, yanına Suriye’deki 16 Kürt partisini de alarak, Suriye’nin kuzey bölgelerinde, 12 Kasım 2013 tarihinden itibaren, tüm Suriye Kürtleri adına bir ‘Rojava Halk Meclisi’nin ve buna bağlı bir ‘Rojava Geçiş Dönemi Yönetimi’nin kurulduğunu ilan etmiştir. Ardından PYD ile SKYUK da biraraya gelebilmişler ve o zamana dek defalarca ertelenen ‘Dördüncü Kürt Ulusal Kongresi’ni Erbil’de toplayabilmişlerdir.

13. IŞİD Faktörüne Karşı Mücadele ve PYD’nin Aktörleşmesi

2014 yılından itibaren PYD’nin aktörleşmesinde etkili olmaya başlayan yeni bir unsur ise, IŞİD’le mücadele süreci olmuştur. IŞİD, Irak’ta Musul ve diğer Türkmen bölgelerini ele geçirince, Peşmerge de başta Kerkük’te olmak üzere IŞİD’e karşı silahlanıp, mücadele etmeye başlamıştır. Suriye’de ise, Kürt

105 Bu son şart, esasında ilk kez Temmuz 2012’den itibaren ileri sürülmeye başlanmıştır. Bknz., Namık Durukan, ‘Peşmerge Gözünü Suriye’ye Dikti’, *Milliyet*, 23 Temmuz 2012.

106 *Yeni Şafak*, 26 Temmuz 2013.

107 Robin Yassin-Kassab ve Leila Al-Shami, *Burning Country: Syrians in Revolution and War* (London: Pluto Press, 2016), 73.

bölgelerini IŞİD'e karşı koruma rolünü, ancak PYD/YPG yerine getirebilirdi. IŞİD, 2014 yılı temmuz ayında Irak'ın Sincar bölgesinde Ezidilere karşı saldırıya geçince, yine PKK-PYD-YPG, bölgedeki temel savunma gücü görüntüsü verme gayretinde olmuşlardır. PYD-YPG, Sincar bölgesinde 30 km. uzunluğunda bir Askeri Direniş Hattı kurmuş ve ardından Sincar-Rabia yolunu ele geçirmiş; Haseke vilayetine kadar olan güzergâhta bir 'Güvenlik Şeridi' oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Bu aşamada IŞİD tehlikesine karşı, bir 'Kürt Ordusu'nun kurulması yönündeki girişimler yeniden depreşmiştir.

Temmuz 2014'te IŞİD'in, Kobani'ye (Ayn el Arab) doğru ilerlemesi ise, Kürt dayanışmasını ve aktörleşmesini yeni bir aşamaya taşımıştır. Öte yandan IŞİD tehlikesi, 7 Eylül 2014 tarihinde Kilis'e yakın Suriye topraklarındaki IŞİD mevzilerine karşı ÖSO-PYD ortak cephesinin kurulması örneğinde olduğu gibi bir yakınlaşma sürecini de tetiklemiştir. Peşinden, 29 Ekim 2014 tarihinde, Türkiye, kendi sınırlarından Kobani'ye doğru Peşmerge yardım konvoylarının geçmesine ve ÖSO'nun da PYD'ye destek amaçlı geçişler yapmasına izin vermiştir. Çatışmalar devam ederken 1 ay içinde 964 YPG militanının Suruç'taki hastanelere getirilerek tedavi edilmesine olanak sağlamıştır.

Türkiye'nin gözünde daima sorunlu bir aktör olarak kalan PYD, ilginçtir ki, bu aşamada (IŞİD'le mücadelesi çerçevesinde) ABD'nin nazarında daha kolayca aktörleşebilmiştir. ABD'deki düşünce kuruluşları, neredeyse tüm raporlarında Amerikan yönetimini, PYD ile ilişkiler kurulması yönünde harekete geçmeye çağırılmışlardır. Buna bir misal vermek gerekirse *New America Foundation* adlı düşünce kuruluşunun analistlerinden Barack Barfi'nin hazırladığı "Suriye Kürtlerinin Dik Kafalı Siyaseti" başlıklı raporda, Washington yönetimine şu öneride bulunulmaktaydı: PKK'dan ayrı tutulan PYD'nin, ABD için Suriye'de "güvenilir bir müttefik haline getirilmesi"¹⁰⁸.

Sonuç

Güç dengesi yaklaşımının vurguladığı kadarıyla, uluslararası sistemdeki anarşik ortam, devleti başat aktör haline getirirken, Suriye'de olduğu gibi devletin kendi içinde yaşadığı kaos ve anarşi de PYD örneğinde görüleceği üzere, devlet altı ve devletimsi yapıları bağımsız ya da otonom aktörler haline dönüştürebilmiştir. Sandıklı ve Kaya'nın, altını çizdikleri gibi, her türden savaşlar ve kaos ortamı, sistemin aktörlerini dönüştürme işlevini yerine getirebilir.¹⁰⁹ Yani üst sistemin güç durumu (güçlülüğü ya da güç zafiyeti), sistemin aktörleri üzerinde doğrudan etkiler yaratır. Nitekim Suriye'deki iç savaş ortamının derinleşerek ve yayılarak devam etmesi de en başta PYD'nin karar ve eylemleri üzerinde çok sert etkiler yapmıştır. Bu şartlar altında 2014 yılının başlarında da devam etmek üzere, Suriye'nin kuzeyindeki Kürt bölgelerinde çok önemli

108 *Aydınlık*, 23 Aralık 2013.

109 Atilla Sandıklı ve Erdem Kaya, "Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış", *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri* içinde (Der.) Atilla Sandıklı, (İstanbul: BİLGESAM Yayınları, 2012), 133.

hadiseler vukuu bulmuştur. PYD eşbaşkanı Müslim, 18 Ocak 2014 tarihinde, partisinin, Cenevre-2 Konferansı'na katılabilmesi için şu temel şartı ileri sürmüştür: 'Kürt sorununun, konferansta ayrı bir başlık olarak ele alınması'. Nitekim bu şart kabul edilmeyince de konferansa katılmamıştır. Diğer taraftan ise, konferansın başladığı gün, yani 22 Ocak 2014 tarihinde¹¹⁰, El Cezire kantonunda, 'demokratik özerklik' ilan edilmiştir. Ardından 28 Ocak'ta Kobani, 29 Ocak'ta ise Afrin'de buna benzer özerklik ilanlarında bulunulmuştur.¹¹¹ PYD'nin bu eylemi, neofonksiyonalist yaklaşımın sıkça kullandığı bir çeşit 'build-up stratejisi'¹¹² olarak betimlenebilir. Bu 3 kantonda peşpeşe özerklik ilan edilmesi, bölgede giderek artan IŞİD tehdidine karşı mücadele gereksinimi ile birleşince, yeni süreçlerin fitili de böylelikle ateşlemiştir.

Esasen böyle bir ortamda, PYD gibi devlet altı aktörlerin dar ve bencil çıkar tanımlamalarını aşabildikleri ölçüde başarılı olabilecekleri iddia edilebilir. Fakat PYD tam tersine oldukça egosantrik, dışlayıcı ve ötekileştirici tarzda hiyerarşik bir yapılanma sürecine girmeyi tercih etmiştir. Bu gibi hiyerarşik yapılanmalar, takdir edileceği üzere, belli bir mikro milliyetçi oluşuma, bölgede yaşayan diğer etnik, dinî ve siyasî unsurların hilafına olacak şekilde ruhsatlar sağlayabilir.¹¹³ Dolayısıyla Wendt'in de vurguladığı üzere, Rojava'daki gibi, kurulmak istenen bir yapının 'sosyal' ve sağlıklı nitelikte olduğunun söylenebilmesi için, buradaki aktörlerin, en başta da PYD'nin, eylemlerini seçerken diğer aktörleri de (diğer Kürt gruplarını ve öteki etnik-dinî unsurları) mümkün olduğunca dikkate almaları gerekir. Zira inşacı yaklaşımın belirttiği gibi¹¹⁴, bir aktörün (amil veya ajan) bir yapı ya da kuralı nasıl inşa ettiği ve diğerlerinin bunlara nasıl baktığı olguları karşılıklı etkileşim halindedir.¹¹⁵

Türkiye ise genelde PYD'yi bu yanlışlara düşmemesi konusunda elinden geldiğince uyardı, çalışmış, fakat karşı taraftan yeterli hassasiyeti göremeyince de bu iddialı adımlara oldukça sert 2 karşılık vermiştir:

- 'PYD, PKK'nın Suriye'deki uzantısı olarak, tıpkı IŞİD gibi bir terör örgütüdür',

110 Bu tarihin oldukça sembolik bir anlamı bulunmaktadır. 22 Ocak 1946 tarihinde İran'daki Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edilmiştir. İşte 22 Ocak'taki özerklik ilanı da, bu kuruluş gününe denk getirilmiştir. Üstelik bahsi geçen bu devlet tecrübesi, Kürtlerin görece sayısal olarak en az güçlü olduğu İran'da yaşanmıştır.

111 Bknz., Alptekin Dursunoğlu ve İsa Eren, *Suriye'de Vekâlet Savaşı* (İstanbul: Önsöz Yayıncılık, 2014), 1102.

112 Schmitter bu stratejinin temelinde, bir sahada özerklik kararı alınmasının yanında, ortak kurumların kapasitesinin artırılmasını da görmektedir. Philippe Schmitter, "A Revised Theory of European Integration", *Regional Integration: Theory and Research* içinde (Der.) L.N. Lindberg ve S.A. Scheingold, (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1971).

113 Bu konu hakkında bkz. Umut Özkırmı, *Milliyetçilik Üzerine Genel Tartışmalar: Eleştirel Bir Müdahale* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), 31.

114 Onuf, Lapid ve Kratochwill, Wendt gibi inşacı yazarların genel kanısı olduğu üzere...

115 Martin Hollis ve Steve Smith, *Explaining and Understanding International Relations* (New York: Clarendon Press, 1990), 409-410.

- 'İŞİD'le mücadele çerçevesinde ABD'nin YPG'ye silah tedarik etmesi, Türkiye'nin kabul edemeyeceği bir hamledir'.

Hâlbuki Türkiye, karşılık bulması durumunda, 'Suriye'de olası bir özerkliğe bile olumlu bakabiliriz' mesajını vermekten de uzak durmamıştır. Ancak bu mesajları, hedefine ulaşmamıştır. Bunda PKK'nın rolünün olduğunu da söyleyebiliriz. Zira PKK-Kandil sorumlusu Cemil Bayık bu sırada, Türkiye'ye karşı, 'çatışmaların Afrin'e sığraması halinde, çözüm sürecini bitirecekleri' tehdidinde bulunmuştur. Türk yetkililer ayrıca, HDP'nin PYD'yle ilgili tavrından da fazlasıyla rahatsız olmuşlardır. Nitekim HDP eşbaşkanı Figen Yüksekdağ, Temmuz 2015'te Suruç'ta yaptığı "Sırtımızı YPJ¹¹⁶, YPG ve PYD'ye yashıyoruz" şeklindeki açıklamasıyla büyük tepki çekmiştir. Bu arada PYD/YPG birlikleri, Türkiye-Suriye sınırında hızlı ilerleyişlerine devam etmişler ve 2015 yılı itibarıyla sınırın 632 km'lik kısmını (yaklaşık %70'ini) kontrol altına almışlardır. Türkiye ise bu noktadan sonra, oluşan PYD koridorunu kesme refleksi ile hareket etmiştir.

Rus analist Glazova'nın belirttiği gibi, sonuçta Türkiye istemese de PYD, tüm Ortadoğu'nun geleceğini belirleyecek ölçüde bir 'üçüncü güç' haline gelmiştir.¹¹⁷ Bu noktaya gelinceye kadar, PYD, uyguladığı politikadan ödün vermemiş ve politikasını kendince bir takım mantıkî nedenlere bağlamıştır.¹¹⁸ Bu noktada PYD'nin başvurduğu en dikkat çekici aklı neden, herhalde, realizm kuramında da vurgulanan, anarşik ortamın hâkim olduğu bir sahada her aktörün kendi başının çaresine bakmak (self-help) ve güvenliğini sağlayabilmek için mücadele etmek zorunda olduğudur. PYD bundan dolayı, belki de hemcinslerini yiyen bir 'zombi aktöre'¹¹⁹ dönüşmeyi bile göze almıştır.

Öte taraftan, bu politikalarında dışarıdan, bilhassa Batı dünyasından da büyük destek görebilmiştir. Özdağ'ın da ifade ettiği gibi, PYD'nin esasen her iki kanat ve kampla (Batı kadar bölge ülkeleriyle) iletişiminin bulunması, onun aktörleşmesine önemli ölçüde yardımcı olmuştur.¹²⁰ Bu şekilde çok boyutlu bir strateji izleyebilmesinin sebebini ve kaynağını ise, hiç şüphesiz yine, PYD'nin 'üçüncü yol stratejisinde' aramak gerekir. Bu strateji, PYD'nin bir tür *pragmatizmi* veya *oportünizmi* olarak görülebileceği gibi, bir anlamda yeri geldiğinde '*Bandwagoning*' tercihinde bulunabilmesi olarak da yorumlanabilir.

116 Yekineyen Parastina Jin: Kadın Koruma Birlikleri.

117 Anna Glazova'nın konuşması için bkz. ORSAM, *Ortadoğu'da Kürtler ve Bölgenin Geleceğine Etkisi* (İzmir: ORSAM Tutanakları, No. 34, Kasım 2013), 11.

118 Aktörler genelde baskıcı eylemlerini, seçili bir takım zorunlu nedenlere bağlamakta güçlük çekmezler. Bkz. Steven C. Roach, *Critical Theory and International Relations: A Reader* (New York & London: Routledge, 2008), 119-120.

119 Bkz. Daniel W. Drezner, *Theories of International Politics and Zombies*, 2. Baskı, (Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2015).

120 Özdağ'a göre, bölgede bir tarafta Türkiye, S. Arabistan-Katar-İsrail-Barzani bloku, diğer tarafta ise, Suriye-İrak-İran-Hizbullah bloku arasında gerçekleşen bir saflaşma vardır. Bknz., Ümit Özdağ, "İçişleri Bakanı Sayın İdris Naim Şahin'e Açık Mektup", *Yeniçağ*, 24 Ağustos 2012.

Devam etmekte olan Suriye iç savaşı sürecinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin önemli bir rolünün bulunduğu asla inkâr edilemez. Zira sonuçta Suriye'den bir "Kürdistan" çıkarmaya çalışan Amerika Birleşik Devletleri, bu hedefe, Esad'la işbirliği yapıp Türkleri, Arapları ve diğer Kürt partilerini ötekileştiren bir PYD üzerinden ulaşmak istememektedir. Tam aksine, bizzat kendisinin de verdiği açık destekle, IŞİD'e karşı mücadele eden meşru bir PYD üzerinden, bahsi geçen bu "Kürdistan'ı" oluşturmayı planlamaktadır.¹²¹ Bu kapsamda ABD, Türkiye'yi IŞİD'le mücadelede İncirlik Üssü'nün koalisyon güçlerine açılması ve dolayısıyla Ankara'nın ilgisinin tamamen IŞİD üzerinde odaklanması konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Nitekim 7 Temmuz 2015 tarihinde taraflar arasında bir 'İncirlik Mutabakatı'na ulaşılmıştır. Bu aşamada, adı geçen üssün kullanılarak IŞİD'le ortak mücadele prosedürünün netleşmeye başlaması ise, PYD'yi aktörleşme istikametinde rahatlatmıştır. Zaten bunun sonuçları da hemen alınmış ve PYD güçleri 23 Temmuz 2015 tarihinde, IŞİD'in merkezi sayılan Rakka vilayetinin kuzey kesimlerini ele geçirmiştir. Ancak Kürt güçleri, bu işgal sırasında bölgedeki Arap ve Türkmenleri göçe zorlayınca, Türkiye, "PYD'nin, Fırat Nehri'nin batısına geçemeyeceği" uyarısında bulunmuştur.

Bütün bunların ötesinde, PYD'nin önünde, aktör olarak eylemlerini belli değer standartlarına çekecek ve aynı zamanda Türkiye de dâhil diğer aktörlerin tepkilerini optimize edebilecek bir üst kurumlaşma yoluna gitmek seçeneği bulunmaktadır. PYD bu bağlamda Türkiye'nin de arzuladığı gibi, SKYUK¹²² ve/veya SMDGUK'a girmeyi düşünmüştür. Hatta bu konuda sonu gelmeyen bazı başarısız denemeleri de olmuştur.

121 Fikret Akfırat, *Erdogan'ın Suriye Seferi* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2015), 121.

122 SKYUK'la olası birlikteliği, PYD'yi bölgedeki diğer Kürt unsurları ile birlikte bir 'çoklu aktör' (*multiple actor*) haline getirebilir.

Kaynakça

- AKFIRAT, Fikret. *Erdoğan'ın Suriye Seferi*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2015.
- ALTINOĞLU, Garbis. *Seçme Yazılar: Ortadoğu*. İstanbul: Belge Yayınları, 2011.
- ARI, Tayyar. *Uluslararası İlişkiler Kuramları-I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.
- ASHWORTH, Lucian M. *A History of International Thought*. London: Routledge, 2014.
- AYDIN, Mustafa. "Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz." *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51, No. 1, (1996): 71-114.
- BEDREDDİN, Selah. *Kürt Ulusal Özgürlük Mücadelesi: Suriye*. (Çev.) Ümîd Demîrhan. İstanbul: Hivda İletişim ve Yayıncılık, 2014.
- BİNGÖL, Nevzat. *Suriye'nin Kimliksizleri: Kürtler*. 4. Baskı. İstanbul: Do Yayınları, 2013.
- BOTÎ, Berzan. "PKK/PYD'nin Suriye'deki Siyaseti ile Türkiye'deki Siyaseti Bire Bir Örtüşüp, Örgüt Çıkarlarına Endekslidir". *Ortadoğu, Suriye ve Batı Kürdistan'daki Gelişmeler* içinde (Der.) Seîd Veroj. İstanbul: Doz Yayıncılık, 2012: 237-244.
- BOWRING, Bill. "Türkiye Kürtleri: Bir Azınlığın Haklarını Savunma". *Ortadoğu'da Azınlıklar* içinde (Der.) Schulze, Kirsten E., Martin Stokes ve Clom Campbell, (çev.) Kenan Kalyon. İstanbul: Totem Yayıncılık, 2006.
- BURCHILL, Scott ve diğerleri. *Theories of International Relations*. 3. Baskı. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- CALLİNİCOS, Alex. *Toplum Kuramı: Tarihsel Bir Bakış*. 6. Baskı. (Çev.) Yasemin Tezgiden. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- COHEN, Raymond. *International Politics: The Rules of the Game*. London & New York: Longman, 1981.
- CULBERTSON, Shelly. *The Fires of Spring: The Post-Arab Spring Journey Through the Turbulent New Middle East*. New York: St. Martin's Press, 2016.
- ÇANDAR, Cengiz. *Mezopotamya Ekspresi: Bir Tarih Yolculuğu*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.

ÇİĞDEM, Ahmet. *Bir İmkân Olarak Modernite: Weber ve Habermas*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1997.

DEMİR, Arzu. *Devrimin Rojava Hali*. 4. Baskı. İstanbul: Ceylan Yayınları, 2015.

DREZNER, Daniel W. *Theories of International Politics and Zombies*. 2. Baskı. Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2015.

DURSUÑOĞLU, Alptekin ve İsa Eren. *Suriye'de Vekâlet Savaşı*. İstanbul: Önsöz Yayıncılık, 2014.

EL ARABİ, Adnan Muhammet. "Suriye Kürtleri: Suriye Sorununun Yönünü Belirliyor". *AKP'nin Suriye Savaşı: Erdoğan'ın Yıkılan Hayalleri*. 2. Baskı içinde (Der.) Hamide Yiğit. İstanbul: Tekin Yayınevi, 2014: 134-137.

ERDEMOL, Mustafa K. *Suriye Denklemi*. Ankara: NotaBene Yayınları, 2013.

ERLICH, Reese. *Inside Syria: The Backstory of Their Civil War and What the World Can Expect*. New York: Prometheus Books, 2011.

ERSEVER, Ahmet Cem. *Kürtler, PKK ve A. Öcalan*. 4. Baskı. Ankara: Ki-yap Yayın Dağıtım, 1992.

FAY, Brian. *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi: Çok Kültürlü Bir Yaklaşım*. 2. Basım. (Çev.) İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.

FISK, Robert. Patrick Cockburn ve Kim Sengupta, *Suriye, Cehenneme Düşüş-2011-2014: Çağdaş Haberciliğin Unutulmaz Antolojisi*, (Çev.) Aslı Adalier ve diğerleri. İstanbul: Matbuat Yayın Grubu, 2015.

FOUCAULT, Michel. *Bilginin Arkeolojisi*, (Çev.) Veli Urhan. İstanbul: Birey Yayıncılık, 1999.

GIDDENS, Anthony. *Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi*, (Çev.) Ümit Tatlıcan. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000.

GIDDENS, Anthony. *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları: Yorumcu Sosyolojilerin Pozitif Eleştirisi*, (Çev.) Ümit Tatlıcan ve Bekir Balkız. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2003.

GÜÇTÜRK, Yavuz. *İnsanlığın Kaybı: Suriye'deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu*. Ankara: SETA Yayınları, 2014.

GÜLER, Aydemir. *Bir Türkiyelileşememe Öyküsü: Kürt "Açılımı" Hakkında Yazılar*. İstanbul: Yazılama Yayınevi, 2013.

GÜLLER, Mehmet Ali. *Hükümet-PKK Görüşmeleri (1986-2011)*, 2. Basım. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2011.

HALE, William ve Ergun Özbudun. *Islamism, Democracy, and Liberalism in Turkey: The Case of The AKP*. London & New York: Routledge, 2010.

HEYWOOD, Andrew. *Siyasî İdeolojiler: Bir Giriş*, 5. Baskı, (Çev.) Ahmet Kemal Çağlar ve diğerleri. Ankara: Adres Yayınları, 2013.

HILL, Christopher ve diğerleri. *Bir Eylem Felsefesi: Komünist Manifesto ve İktidar Mücadelesi*, (Çev.) Tonguç Ok. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2014.

HOLLIS, Martin ve Steve Smith. *Explaining and Understanding International Relations*. New York: Clarendon Press, 1990.

HUXLEY, Aldous. *Kalıcı Felsefe*, 2. Baskı, (Çev.) Latif Boyacı. İstanbul: İnsan Yayınları, 2003.

İDİZ, Semih. “El Nusra Neden Artık Türkiye İçin Kullanışlı Değil?”. *Al Monitor*. 10 Haziran 2014. <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2014/06/idiz-turkey-syria-opposition-nusra-terrorist-unsc-erdogan.html#> (Erişim: 09.09.2016)

JACKSON, Robert ve Georg Sorensen. *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*, 5. Baskı. Oxford, UK: Oxford University Press, 2013.

JERVIS, Robert. “Yanlış Algı Üzerine Varsayımlar.” *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler* içinde (Haz.) Esra Diri. İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 2013: 265-290.

KAHLIOĞULLARI, Kenan. *Suriye: Özgürlük Mücadelesi mi, Uluslararası Komplomu? (Barışa Çağrı)*. Ankara: Ürün Yayınları, 2012.

KAPMAZ, Cengiz. *Öcalan'ın İmralı Günleri*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2011.

KARABAT, Ayşe. *Suriye Savaşları*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.

KARASU, Mustafa. “Rojava Devrimine Karşıt Olmak”. *Pirtükxane*. 27 Kasım 2013. <http://pirtukxane.org/2013/11/27/rojave-devrimine-karsit-olmak/> (Erişim: 13.01.2017)

KÜRDİSTAN SOSYALİST PARTİSİ. *Parti Programı*, 2. Baskı. Türkiye: PSK Yayınları, Ağustos 1993.

- LATHAM, Aaron. "What Kissinger Was Afraid of in the Pike Papers". *New York*. 9, No. 40, 4 October 1976: 50-68.
- LAWSON, Stephanie. *Theories of International Relations: Contending Approaches to World Politics*. UK: Polity Press, 2015.
- LE BON, Gustave. *Kitle Zihni Üzerinde Tarihin Gözden Geçirilmesi: Devrim Psikolojisi*, (Çev.) Ayten Gündoğdu. İstanbul: Scala Yayıncılık, 2011.
- LICHTHEIM, George. *Sosyalizmin Kökeni*, (Çev.) Ali Seden. İstanbul: Altın Kitaplar, 1976.
- LISTER, Charles R. *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, The Islamic State and the Evolution of an Insurgency*. New York: Oxford University Press, 2015.
- LIZARD, Pierre-Jean. *İŞİD Tuzağı*, (Çev.) Yasemin Özden Charles. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- MAHALLİ, Hüsnü. *Ortadoğu'da Kanlı Bahar: Acılı Bir Coğrafyanın Uyumlu İslam'la İmtihani*, 7. Baskı. İstanbul: Destek Yayınevi, 2012.
- MAHALLİ, Hüsnü. *Diren Suriye*. İstanbul: Destek Yayınları, 2014.
- MCHUGO, John. *Syria: A Recent History*, 2. Baskı. New York: The New Press, 2015.
- MILLS, C.W. *Toplumbilimsel Düşün*, 2. Baskı, (Çev.) Ünsal Oskay. İstanbul: Der Yayınları, 2007.
- MORRIS, Loveday. "Syria's Kurds Prepare For Life After Assad". *Financial Times*. 2 October 2012. <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/707b7fa8-0bf2-11e2-8e06-00144feabdc0.html#axzz40MzXzTTP> (Erişim: 10.01.2017)
- NATALI, Denise. *Kürtler ve Devlet: Irak, Türkiye ve İran'da Ulusal Kimliğin Gelişmesi*. İstanbul: Avesta Basın Yayın, 2009.
- NIETZSCHE, Friedrich. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, (Çev.) Korkut Ata. İstanbul: İlgi Kültür-Sanat, 2010.
- ONGUR, Hakan Övünç. "Kimlik, Uluslararası İlişkilerde Kuram Yapımı ve 11 Eylül 2001 Olayları." İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9, No. 17 (2010): 135-163.
- ORSAM. *Ortadoğu'da Kürtler ve Bölgenin Geleceğine Etkisi*. İzmir: ORSAM Tutanakları, No. 34, Kasım 2013.
- ÖDEMİŞ, Ömer. *AKP'nin Suriye Yenilgisi ve Esad*. Ankara: NotaBene Yayınları, 2014.

ÖZKIRIMLI, Umut. *Milliyetçilik Üzerine Genel Tartışmalar: Eleştirel Bir Müdahale*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.

PAUL, T.V. “Regional Transformation in International Relations”. *International Relations Theory and Regional Transformation* içinde (Der.) T.V. Paul. New York: Cambridge University Press, 2012.

PEKÖZ, Mustafa. *Küresel Savaşta Büyük Ortadoğu*. İstanbul: Vivo Yayınevi, 2015.

ROACH, Steven C. *Critical Theory and International Relations: A Reader*. New York & London: Routledge, 2008.

ROSENAU, James N. *Along the Domestic-Foreign Frontier: Exploring Governance in a Turbulent World*, 2. Baskı. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

ROTHBARD, Murray N. İnsan, İktisat ve Devlet, Cilt 1, (Çev.) Ahmet Uzun ve Ayşe Meral Uzun. Ankara: Liberte Yayınları, 2009.

SANDIKLI, Atilla ve Erdem Kaya. “Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış”. *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri* içinde (Der.) Atilla Sandıklı. İstanbul: BİLGESAM Yayınları, 2012: 133-161.

SAVELSBERG, Eva. “The Syrian-Kurdish Movements: Obstacles Rather Than Driving Forces for Democratization”. *Conflict, Democratization, and the Kurds in the Middle East: Turkey, Iran, Iraq, and Syria* içinde (Der.) David Romano ve Mehmet Gürses. New York: Palgrave Macmillan, 2014: 85-110.

SCHMITTER, Philippe. “A Revised Theory of European Integration”. *Regional Integration: Theory and Research* içinde (Der.) L.N. Lindberg ve S.A. Scheingold. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1971.

SÖNMEZOĞLU, Faruk. *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, 6. Baskı. İstanbul: Der Yayınları, 2014.

TAŞTEKİN, Fehim. *Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal!*, 3. Baskı. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2015.

TAYLOR, William C. *Military Responses to the Arab Uprising and the Future of Civil-Military Relations in the Middle East: Analysis from Egypt, Tunisia, Libya, and Syria*. New York: Palgrave Macmillan, 2014.

TELÒ, Mario. *International Relations: A European Perspective*. Farnham, England: Ashgate, 2009.

TONAK, E. Ahmet. *Sonuna Doğru*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2015.

VALİ, Abbas. *Kürdistan Cumhuriyeti: İran'da Kürt Kimliğinin Oluşumu*. İstanbul: Avesta Yayınları, 2010.

WENDT, Alexander. "Collective Identity Formation and the International State". *The American Political Science Review*. 88, No. 2, (1994): 384-396.

WEST, David. *Kıta Avrupa Felsefesine Giriş: Rousseau, Kant ve Hegel'den Foucault ve Derrida'ya*, (Çev.) Ahmet Cevizci. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1998.

YASSİN-KASSAB, Robin ve Leila Al-Shami, *Burning Country: Syrians in Revolution and War*. London: Pluto Press, 2016.

Suriye’de Radikal Milliyetçilik: Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi Örneği Radical Nationalism in Syria: The Case of Syrian Social Nationalist Party

Teslim: 17 Aralık 2016

Onay: 20 Mart 2017

Yasin ATLIOĞLU*

Öz

1932’de Beyrut’ta Grek Ortodoks Antun Sa’ade tarafından kurulan Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi (SSMP), tarihi, siyasi tecrübesi ve ideolojisiyle sadece Suriye’de değil tüm Arap dünyasındaki en önemli siyasal partilerden biridir. SSMP’nin “Büyük Suriye” idealine dayalı Suriyecilik ideolojisi ve partinin seküler görünümü daima Suriye ve Lübnan’da farklı mezhepsel aidiyetlere sahip olan insanları cezbetmiştir. Bununla birlikte 1955’te Ba’asçı subay Adnan el-Malki’nin suikast sonucu öldürülmesinin ardından SSMP yasa dışı ilan edilmiş ve parti üyeleri yıllarını Suriye hapishanelerinde geçirmiştir. Bundan sonra uzun bir süre SSMP Suriye siyasetinin dışında kalmıştır. 2011’de Suriye’de başlayan ayaklanma SSMP’nin Suriye siyasetine dönüşü ve ülkede yeniden örgütlenmesi için iyi fırsat yaratmıştır. Kötü anılara ve ideolojik farklılıklara rağmen SSMP sivil ve silahlı muhalefete karşı mücadelesinde Suriye Ba’as yönetimine destek vermiş ve bu sayede iç savaştaki önemli siyasi ve askeri aktörlerden biri haline gelmiştir. Bu bağlamda SSMP’nin ideolojisini, tecrübelerini ve faaliyetlerini tarihsel bir süreç içinde incelemek partinin günümüzde Suriye siyasetindeki önemini anlamayı kolaylaştıracaktır. Makale SSMP’nin iç savaştaki rolüne odaklanmakta ve partinin iç savaş sonrası dönemde Suriye’nin yeniden inşasına muhtemel katkılarını irdelemektedir.

Anahtar kelimeler: Suriye iç savaşı, Suriye milliyetçiliği, Büyük Suriye, Suriyelilik kimliği

Abstract

The Syrian Social Nationalist Party (SSNP) founded by Greek Orthodox Antoun Saadeh in Beirut, in 1932, is one of most significant parties not only in Syria but also in the entire Arab world with its history, political experience and ideology. The SSNP’s Pan-Syrianism ideology based on “Great Syria” ideal and its secular outlook became attractive to people from different sects in Syria and Lebanon. However after the 1955 assassination of pro-Baath army officer Adnan al-Malki the SSNP was banned and its members suffered in Syrian jails. Thereafter the SSNP stayed out Syrian politics for a long time.

* Yrd.Doç.Dr., Yasin Atlıoğlu, Ömer Halis Demir Üniversitesi

The Syrian uprising of 2011 became an opportunity for the SSNP to return Syrian politics and reorganize in Syria. Despite bad memories and ideological differences, the SSNP has considerably supported to Syrian Ba'ath government's struggle against opposition, thus it became one of most significant political and military actors in the civil war. In this context to examine the ideology, experiences and activities of the SSNP in a historical process would facilitate to understand how important party is in Syrian politics nowadays. This article focuses on the role of SSNP during the civil war and examines its possible contributions to rebuilding of Syria in the post-war era.

Keywords: *Syrian civil war, Syrian nationalism, Greater Syria, Syrian identity*

Giriş

Suriye krizinin başından beri ülkedeki siyasi ve askeri mücadelenin içinde yer alan en sıra dışı aktörlerden biri kuşkusuz Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi (SSMP)'dir. SSMP'yi sıra dışı kılan ve sahadaki diğer aktörlerden farklılaştıran özelliklerin büyük kısmı partinin 85 yıllık tarihinde saklı olmakla birlikte son 6 yılda Suriye'de ortaya çıkan gelişmeler partinin günümüzdeki siyasi pozisyonunu doğrudan etkilemektedir. SSMP uluslararası kamuoyunun ilgisini diğerleri (İŞİD, Nusra Cephesi, Hizbullah) kadar cezbetmeyi başaramasa da ideoloji, örgütlenme, propaganda gücü ve sahada savaşan milis kuvvetleri ile iç savaşın incelenmeye değer aktörlerinden biridir. İç savaşta aktörlerin en ilımlısından en radikaline neredeyse tümü mücadele motivasyonlarını farklı seviyelerde dini argümanlar veya etnik aidiyetlere dayandırırken SSMP dini/mezhepsel veya etnik farklılıkları yok sayan coğrafyaya dayalı birleştirici bir milliyetçilik anlayışına sahip olduğu iddiasını taşımaktadır. SSMP, kurulduğundan beri Arap milliyetçisi Ba'as Partisi'nin ideolojik rakibi olarak görül-müş ve bu rekabetten dolayı uzun süre Suriye'deki siyasal sistemin dışında kalmıştır. Bu rağmen SSMP 2011'de iktidardaki Ba'as yönetimine karşı bir ayaklanma patlak verdiğinde muhalefete katılmak yerine devletin yanında kalmayı tercih etmiştir. SSMP'nin resmi açıklamalarında Ba'as yönetimine verilen desteğin mevcut otoriter sistemin sürmesi değil ülkenin istikrar ve bütünlüğünü koruma manasına geldiği sürekli olarak vurgulanmaktadır. Bununla birlikte SSMP'nin ülkedeki silahlı çatışmalara müdahil olması da fazla zaman almamış ve parti iç savaş koşullarını ülke içinde örgütlenmesini yeniden kurmak ve nüfuzunu genişletmek için kullanmıştır. Kuşkusuz SSMP iç savaşta Ba'as yönetiminin yanında savaşan örgütlerin hiç birinin sahip olmadığı kadar köklü bir geçmişe ve güçlü bir ideolojik söyleme sahiptir. SSMP'nin "Suriyecilik" olarak ifade edilen karasal milliyetçilik anlayışı ve seküler yapısı, partinin ülkedeki tüm dini ve mezhepsel gruplardan taraftar bulmasını ve gençler için milliyetçi bir çekim merkezi haline gelmesini sağlamaktadır. SSMP'nin ideolojik söyleminin merkezinde yer alan "Büyük Suriye" idealinin ise partinin birden fazla ülkede faaliyet göstermesini ve parti liderliğinin bugünkü devlet sınırlarını aşan iddialı bir söylem benimsemesini beraberinde getirmektedir. Büyük Suriye'nin siyasi istikrarı ve milli bütünlüğünü koruma misyonu partinin günümüzdeki siyasi tercihlerini doğrudan etkilemektedir.

Günümüzde SSMP üyeleri kendilerini büyük ölçüde 1949'da idam edilen partinin lideri Grek Ortodoks Antun Sa'ade'nin fikirleri çerçevesinde tanımlamaktadır. SSMP'nin Sa'ade'den miras kalan ve partinin siyasi doktrinin merkezinde yer alan Suriyecilik ve sekülerizm gibi temel ilkelere sıkı sıkıya bağlı kaldığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte kurucu liderin idam edilmesinden sonra SSMP'nin mevcut siyasi koşullara ayak uydurarak varlığını sürdürme eğilimde olduğu aşikârdır. 1955'te Suriye'de yasa dışı ilan edilmesiyle SSMP faaliyetlerini Lübnan'da yoğunlaştırmış ve daha önce rakip/düşman olarak gördüğü aktörlerle işbirliği içine girebilmiştir. Diğer yandan SSMP'nin 1950'ler boyunca suikastlar ve askeri darbe girişimlerine adının karışması

partinin marjinal bir örgüt olarak görülmesine yol açmıştır. SSMP'nin çatışmacı ortamları kendi lehine kullanma alışkanlığı ise partinin siyasi mücadelenin yanında silahlı mücadeleyi de meşru bir yöntem olarak benimsendiğini göstermektedir. Marjinalleşmenin önemli sonuçlarından biri 1960'lar boyunca partinin ideolojik bir yenilenmeye gitmek zorunda kalmasıdır. 1970'lerin başında Lübnan'da tekrar faaliyet gösterme imkânı elde eden SSMP, Filistin meselesine odaklanarak Arap milliyetçisi ve solculara karşı daha ılımlı bir tutum takınmış ve aynı süreçte parti ile Hafız Esad liderliğindeki Suriye arasındaki ilişkiler normalleşme sürecine girmiştir. Hafız Esad'ın "Suriyecilik" söylemine yaptığı vurgu SSMP ile Ba'as arasındaki ideolojik rekabeti yumuşatırken Lübnan'daki iç savaş şartları da iki taraf arasında bir askeri ittifakın doğmasına yol açmıştır. Tüm bunlara rağmen Hafız Esad'ın ölene kadar SSMP'ye Suriye içinde yasal statü ve faaliyet gösterme izni vermemesi partiye yönelik şüphelerin sürdüğünü göstermektedir. SSMP Suriye siyasetine geri dönmek için Beşşar Esad iktidarını beklemek zorunda kalmıştır. 2011'de Suriye'de başlayan kriz SSMP için ülke siyasetinde yeni bir sayfa açmıştır. Bu bağlamda SSMP'nin 2011'de ortaya çıkan çatışmada neden Ba'as yönetiminin yanında yer aldığı sorusu hassasiyetle yanıtlanması gereken bir konudur. Makalemizde SSMP'nin kuruluşu, ideolojisi ve faaliyetleri tarihsel bir süreç içinde ele alınmakta ve Suriye Ba'as yönetimi ile SSMP arasındaki ilişkiler incelenmek suretiyle partinin iç savaş boyunca oynadığı rol analiz edilmektedir.

SSMP'nin Doğuşu ve İdeolojisi

Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi (*el-Hizb es-Sûrî el-Kavmî el-İctimâ'î*) 16 Kasım 1932 tarihinde Antun Sa'ade tarafından Beyrut'ta kurulmuştur.¹ SSMP'nin ideolojisi ve örgütlenmesi büyük ölçüde partinin kurucusu Antun Sa'ade'nin fikirleri çerçevesinde şekillenmiştir. 1904'te Grek Ortadoks bir ailenin çocuğu olarak Cebel Lübnan'da doğan Antun Sa'ade'nin 1920-1930 yılları arasında babası Khalil Sa'ade'nin yanında Brezilya'da yaşadığı dönem onun entelektüel gelişimi açısından da bir başlangıç sayılabilir. Sa'ade, Suriye milliyetçisi olan babasının çıkardığı *el-Mecelle* adlı dergide çalışarak gazetecilik konusunda tecrübe kazanmış ve Almanca öğrenmiştir.² Sa'ade'nin Suriye'nin Fransız egemenliğinden nasıl kurtulacağı ve ülkesinde yaşayan insanlar arasında bir birliğin nasıl kurulacağı yönündeki düşünceleri de Brezilya'da kaldığı yıllarda şekillenmiştir.³ Sa'ade, Suriye'ye döndüğünde Almanca dersleri verdiği Bey-

1 Partinin kuruluşundaki orijinal adı Suriye Milliyetçi Partisi-SMP (*el-Hizb es-Sûrî el-Kavmî*)'dir. Fransız resmi belgelerine partinin adı hatalı bir biçimde *Parti Populaire Syrien* olarak geçmektedir. Parti, 1944 yılında Lübnan'da siyasi faaliyetlerde bulunmak için hükümetten Milliyetçi Parti (*el-Hizb el-Kavmî*) adıyla izin almıştır. Partinin adına sosyal (*ictimâ'î*) kelimesi ise 1947'den sonra Antun Sa'ade tarafından eklendi. Labib Zuwiyya Yamak, *The Syrian Social Nationalist Party: An Ideological Analysis* (Cambridge: Harvard University Press, 1966), 167; Michael W. Suleiman, *Political Parties in Lebanon: The Challenge of a Fragmented Political Culture* (New York: Cornell University Press, 1967), 92-93.

2 Daniel Pipes, "Radical Politics and the Syrian Social Nationalist Party", *International Journal of Middle East Studies* 20, No.8 (1988), 306; Suleiman, *Political Parties in Lebanon*, 91.

3 Christoph Schumann, "Nationalism, diaspora and 'civilizational mission': The case of Syrian na-

rut Amerikan Üniversitesi'ndeki öğrencileri ve arkadaşlar ile gizli toplantılar yaparak milliyetçi fikirlerini yayma fırsatı yakalamıştır. Bu gizli toplantıların en önemli sonucu ise 1932'de Suriye Milliyetçi Partisi-SMP (*el-Hizb es-Sûrî el-Kavmî*) kurulması olmuştur.

Gizli faaliyet gösteren partinin ilk yıllarında üye sayısı sınırlı düzeyde kalsa da partinin mezhepçiliği dışlayan ideolojisi bilhassa eğitilmiş orta sınıftan çok sayıda kişinin partiye katılmasına yol açmıştır. Partinin seçkin üyeleri arasında Na'mi Thabet, Mamûn İyas, Ghassan Tueyni, Feyiz Sayigh, Said Akl, Hişam Şarabi, İssam Mahayri, Ghassan Cedid ve Adonis gibi farklı mezhepsel aidiyetlere sahip isimleri saymak mümkündür. 1935'te SMP'nin faaliyetlerinin Fransız otoritelerin dikkatini çekmesiyle parti ciddi bir baskıyla karşı karşıya kalmıştır. 1936 ve 1937'de iki kez tutuklanan Sa'ade 1938'de ülkesinden ayrılmak ve 1947'ye kadar Latin Amerika'da sürgün hayatı yaşamak zorunda kalmıştır.⁴ Kuşkusuz 1932-1938 dönemi Sa'ade'nin partinin ideolojisini, felsefesini ve programını açıklayan çalışmaları kaleme aldığı yıllardır. Bu çalışmaların en önemlisi, 1937'de Şam'da basılan *Nuşû' el-Umam* (Milletlerin Oluşumu) adlı eseridir. Sa'ade'nin kitabı yazma amacı milletlerin doğuşu ve gelişiminde rol oynayan birleştirici unsurlar konusunda milli bir bilinç duygusu yaratmaktır.⁵ Sa'ade'ye göre milletlerin ortaya çıkışında temel belirleyici unsur coğrafyadır. Sa'ade, sınırları belli bir coğrafi bütünlük içinde yüzyıllardır süren toplumsal etkileşimin, ortak çıkarlar, paylaşılmış kimlikler, ortak vicdan ve ortak kültür çerçevesinde kendini millet olarak gören toplulukların ortaya çıkmasını sağladığını söylemektedir. Bu bağlamda Akdeniz'den Fırat Nehri'ne Toroslar'dan Sina'ya kadar uzanan "Büyük Suriye" terimi sınırları belli bir coğrafi bütünlüğü temsil etmekte ve Suriye milletinin var olmasını sağlamaktadır. Sa'ade, milletin oluşmasında din, dil ve tarih gibi faktörleri ise dikkate almamaktadır.⁶

Antun Sa'ade'nin Latin Amerika'da yaşadığı yıllarda partisinin Lübnan'daki faaliyetlerine Na'mi Thabet liderlik etmiştir. 1943'te Lübnan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla parti Milliyetçi Parti (*el-Hizb el-Kavmî*) adını kullanarak ülke siyasetindeki yeni koşullara uyum sağlamaya çalışmıştır. Adından "Suriye" kelimesini çıkaran parti, Mayıs 1944'te Lübnan hükümeti tarafından yasal parti statüsü sağlanarak ödüllendirilmiştir. Fakat Mart 1947'de Brezilya'dan

tionalism in Latin America between World War I and World War II", *Nations and Nationalism* 10, No.4 (2004), 605. Ayrıca bkz. Antoun Saadeh, "What Motivated me to Establish the Syrian Social Nationalist Party", <http://www.ssnp.com/new/library/saadeh/misc/en/motivated.htm> (Erişim Tarihi: 24 Ocak 2017).

4 Daniel Pipes, *Greater Syria: The History of an Ambition* (New York: Oxford University Press, 1990), 101-102; Suleiman, *Political Parties in Lebanon*, 92-93; Joseph Zeidan, "Myth and Symbol in the Poetry of Adunis and Yusuf al-Khal", *Journal of Arabic Literature* 10 (1979), 70-94.

5 Adel Beshara, Der., *Antun Sa'adeh: The Man, His Thought and Anthology* (Reading, UK: Ithaca Press, 2007), s. 3-4.

6 Schumann, "Nationalism, diaspora and 'civilizational mission'", 604; Nassif Nassar, "Sa'adeh and the Concept of Regional Nationalism", *Antun Sa'adeh: The Man, His Thought and Anthology* içinde (Der.) Adel Beshara, (Reading, UK: Ithaca Press, 2007), 17-32.

dönen Sa’ade, partisindeki değişimden rahatsızlığını açıkça belirtmiş ve parti üzerinde kişisel otoritesini tekrar kurmaya çalışmıştır. İlk olarak partinin adından “Suriye” kelimesini çıkarılmasını reddeden Sa’ade, ardından partinin adına “sosyal” kelimesinin eklenmesini uygun bulmuştur. Latin Amerika’da geçirdiği yıllar Sa’ade’nin Büyük Suriye konusundaki fikrinin de değişmesine yol açmış ve Kıbrıs ve Irak’ın içine alınmasıyla Büyük Suriye’nin sınırları genişletilmiştir. Tüm bu değişiklikler parti içinde ihraçları ve istifaları beraberinde getirmiştir.⁷ Sa’ade’nin dönüşü sadece parti içinde değil Lübnan siyasetinde de yeni bir iktidar mücadelesini tetiklemiştir. Sa’ade’nin Suriye’den koparılmış bağımsız bir Lübnan Devleti’ni tanımayı reddetmesi, hem Lübnan hükümeti hem de Marunîlerin başını çektiği Lübnan milliyetçilerinden tepki görmüştür.⁸

30 Mart 1949’da Suriye’de Hüsnü ez-Zaim’in askeri darbeye iktidarı ele geçirmesi SSMP’nin Lübnan siyasetinde etkili olması için yeni bir fırsat ortaya çıkarmıştır. SSMP üyesi subayların darbeye rol oynamış olması Lübnan hükümetinin SSMP’ye karşı duyduğu şüpheleri daha da arttırmıştır. 9 Haziran 1949’da Beyrut’un Cummaizeh bölgesinde silahlı Marunî Keta’ib Partisi taraftarları ile SSMP üyelerine arasında patlak veren çatışma Lübnan hükümetine SSMP’yi ülke siyasetinden tasfiye etmek için uygun bir fırsat tanımıştır. SSMP’nin darbe planlamakla suçlanması ve lideri hakkında alınan tutuklama kararı partinin Lübnan’daki hareket alanını daraltmıştır. Antun Sa’ade ise Suriye’ye kaçarak buradan Lübnan hükümetine karşı silahlı mücadeleyi başlatmıştır. Hüsnü ez-Zaim’in desteğini alan silahlı SSMP üyeleri Temmuz ayı başında sınırdaki Lübnan jandarma birliklerine saldırılar düzenlemiş, fakat bu saldırılar parti üyelerinin kayıplar vermesi ve bir kısmının tutuklanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu başarısızlık Sa’ade’nin sonunu hazırlamıştır. 6 Temmuz gecesi Suriye güvenlik güçlerince tutuklanan Sa’ade Lübnanlı yetkilere teslim edilmiş ve 8 Temmuz’da Beyrut’ta idam edilmiştir.⁹

Antun Sa’ade’nin 20. yüzyılın ilk yarısında ideoloji ve örgütlenme olarak Arap dünyasındaki en etkili ve tartışmalı siyasi partilerden birinin kurucu olduğu aşikârdır. Sa’ade’nin ideolojisi seküler bir karasal milliyetçilik anlayışı üzerine inşa edilmiş ve gerçek bir milli birlik kurulmasının önünde engel olarak görülen siyasi ve dini parçalanmışlık ile sürekli bir mücadeleyi öngörmüştür. Bu ideolojik çerçeve Arap dünyasında SSMP’nin popüler bir siyasi parti olmasının yolunu açmıştır. Arap milliyetçiliğinin ideoloğu Satı el-Husri’nin ifadesiyle Arap dünyasında SSMP’nin insan aklına ve duygularına nüfuz eden güçlü propagandasının niteliği ve yeraltında olduğu kadar yerüstünde

7 Na’mi Thabet, Mamûn İyas ve Esad el-Aşkar gibi liderler SSMP’nin temel prensiplerinden saptıkları gerekçe gösterilerek partiden ihraç edildi. Fayez Sayegh ve Ghassan Tueyni ise lider tarafından yapılan değişikliklere karşı çıkıp partiden istifa etti. Suleiman, *Political Parties in Lebanon*, 94-95.

8 Adel Beshara, *Outright Assassination: The Trial and Execution of Antun Sa’adeh, 1949* (Ithaca Press, 2010), 27-30.

9 Beshara, *Outright Assassination*, 36-51; Patrick Seale, *The Struggle for Syria: A Study of Post-War Arab Politics, 1945-1958* (Londra: I.B. Tauris, 1986), 69-71.

de etkili olan organizasyonun gücüyle rekabet edecek başka bir parti yoktu. Fakat Sa'ade'nin idamından sonra Husri, SSMP'nin ideolojisine yönelik sert eleştiriler yönelmiş ve bu eleştiriler daha sonra partiye muhalif olanlar tarafından sıkça kullanılmıştır¹⁰ Kuşkusuz Sa'ade'nin Arap milliyetçiliğine karşı olması ve Suriyecilik fikrini savunması Husri'nin eleştirilerinin temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Sa'ade'nin Suriyecilik ideolojisine sert eleştiri getirenler Husri ile sınırlı kalmamıştır. Sa'ade'nin Lübnan'ı Büyük Suriye'nin bir parçası olarak görmesi Lübnan milliyetçilerini de oldukça rahatsız etmiştir. Partiye yönelik sert eleştiriler yönelten diğer bir grup da Siyonizm taraftarlarıdır. Sa'ade'nin Yahudileri Büyük Suriye'de yaşayan halklardan biri olarak görmeyi reddetmesi ve 1948'de kurulan İsrail Devleti'ne muhalefeti Siyonist çevrelerde anti-semitik bir tavır olarak yorumlanmıştır.¹¹ Tüm bunlarla birlikte Sa'ade'nin partisine yönelik en çok dile getirilen suçlama, partinin Avrupa'daki faşist rejimlerle ilişkilendirilmesidir. SSMP'nin faşist bir parti olduğunu iddia edenler genellikle partinin liderlik yapısı, örgütlenmesi, slogan ve sembollerini dikkate almaktadır. Sa'ade'nin parti içindeki tek adamlığı (*ez-Za'im*), SSMP üyelerinin sağ ellerini yukarı kaldırarak selam vermeleri, *Tahya Suriyye, tahya ez-Za'im* (Çok yaşa Suriye, çok yaşa lider) sloganı ve partinin militarist yapısı Avrupa faşizminden etkilenme olarak yorumlanmaktadır. Yine parti bayrağında yer alan dört köşeli kırmızı *zavba 'a* (kasırğa) sembolü ile Nazilerin kullandığı svastika (gamalı haç) arasındaki benzerlik partiye yönelik faşist suçlamalarında sıkça kullanılmaktadır.¹²

SSMP liderleri ve taraftarları partinin faşist olarak nitelenmesine ve Avrupa faşizmi ile ilişkili olduğu iddialarına şiddetle karşı çıkmaktadır. Parti üyelerine göre Sa'ade daha 1935 gibi erken bir tarihte partisinin kesinlikle Hitlerci veya faşist bir sistemi örnek almadığını ve Suriye'ye özgü bir sisteme sahip olduğunu açıkça ifade etmiştir.¹³ SSMP üyeleri partinin sembollerinin Nazilerden ilham aldığını da reddetmektedir. Örneğin *Zavba 'a*'nın Müslüman hilali ile Hıristiyan haçının bir birleşimi ve antik dönem Suriye menşeli bir sembol olduğunu söylemektedirler. Partinin Avrupa faşizmi ile ilişkilendirilmesine yol açan diğer bir neden de Sa'ade'nin 1938'de Latin Amerika'ya giderken kısa süreliğine İtalya ve Almanya'yı ziyaret etmesidir. Sa'ade'nin İtalya ve Almanya'da faşist rejimlerin temsilcileriyle görüştüğü iddia edilmektedir. Bununla birlikte partiye yakınlığıyla bilenen Yamak ve Beshara gibi yazarlar Sa'ade'nin savaş boyunca asla İtalya ve Almanya yanlısı bir tavır takınmadığı kanısındadır.¹⁴

10 Bassam Tibi, *Arab Nationalism: A Critical Enquiry*, Çev: M. Farouk-Sluglett ve P. Sluglett (Almancadan İngilizceye), (Londra: Macmillan Press, 1981), 170-171.

11 Edmond Melhem, "Sa'adeh and Lebanon: A Historical Perspective", *Antun Sa'adeh: The Man, His Thought and Anthology* içinde (Der.) Adel Beshara, (Reading UK: Ithaca Press, 2007), s. 223-233; Suleiman, *Political Parties in Lebanon*, 116.

12 Suleiman, *Political Parties in Lebanon*, 110-113; Götz Nordbruch, *Nazism in Syria and Lebanon: The Ambivalence of the German Option, 1933-1945* (Londra: Routledge, 2009), 44-45; Michael Johnson, *All Honourable Men: The Social Origins of War in Lebanon* (Londra: I.B. Tauris, 2001), 150.

13 Antoun Saadeh, "Speech of June 1, 1935", http://www.ssnp.org/new/library/saadeh/misc/en/june_1_35.htm (Erişim Tarihi: 17 Ocak 2017).

14 Yamak, *The Syrian Social Nationalist Party*, 59-60; Nordbruch, *Nazism in Syria and Lebanon*,

Bağımsız Suriye'de SSMP

Antun Sa'ade'nin idam edilmesinin ardından SSMP'nin yeni lideri olan George Abdülmesih partinin merkezini Şam'a taşımıştır. Parti, bu süreçte popülaritesini arttırıp Kasım 1949 seçimlerinde parlamentoya 9 milletvekili sokmayı başarmıştır. Eski bir SSMP üyesi olduğu iddia edilen Edip Çiçekli'nin 19 Aralık'ta askeri bir darbe yapmasıyla partinin Suriye'deki hareket alanı daha da genişlemiştir. 1950'de SSMP genel sekreterliğine seçilen İssam el-Mahayri de bu süreçte parti içinde nüfuzu yükselen bir siyasetçi olarak ön plana çıkmaya başlamıştır. Edip Çiçekli'nin 1951'de iktidarı tamamen ele geçirmesiyle Mahayri'nin siyasi kariyerindeki hızlı yükseliş sürmüştür. Çiçekli'nin kurduğu otoriter yönetim, neredeyse ülkedeki tüm siyasi partileri tasfiye ederken SSMP'ye dokunmamış, aksine Mahayri Çiçekli'nin yakın bir müttefiki ve medya danışmanı olmuştur. Ayrıca Çiçekli döneminde SSMP üyesi Ghassan Cedit'in¹⁵ Humus Askeri Akademisi müdürlüğüne atanmasıyla parti ordu içinde ideolojisini yayma imkânı elde etmiştir. Şubat 1954'te Çiçekli'nin yeni bir askeri darbeyle devrilmesi ise hem Mahayri hem de SSMP için sonun başlangıcı olmuştur.¹⁶

SSMP'nin Suriye siyasetinden tasfiyesini getiren kırılma noktası 22 Nisan 1955'te Ba'asçı Albay Adnan el-Malki'nin bir futbol maçı sırasında vurularak öldürülmesidir. Suikastın SSMP üyesi Astsubay Yusuf Abdürrahim tarafından yapıldığının anlaşılması partiye yönelik Ba'asçılar ve Komünistlerin başını çektiği geniş çaplı bir suçlama kampanyasının başlamasına yol açmıştır. Şam'daki meydanlarda toplanan kızgın kalabalıklar partinin yayın organı olan *el-Bina* gazetelerini yakarak tepkilerini gösterirken parti üyeleri de ülkenin her yerinde tutuklanmaya başlanmıştır.¹⁷ Suriye Devlet Başkanı Haşim el-Attasi, Ba'asçılar ve ordunun baskısına dayanamayarak SSMP'yi yasa dışı ilan etmiştir. George Abdülmesih başta olmak üzere partinin lider kadrosundan Antun Sa'ade'nin dul eşi Juliet el-Mirr, Ghassan Cedit, İskender Şavi ve İssam el-Mahayri gibi isimler suikasta bulaşmakla suçlanmıştır. SSMP liderlerinin Irak ve ABD yönetimleriyle işbirliği yaparak suikastı planladıkları iddiaları da

87-88; Adel Beshara, "Gotz Nordbruch's Porftayal of Antun Sa'adeh Political Ideas", *Al-Mashriq* 8, No.31 (2009), 63-74.

15 Cebelili bir Nusayrî (Alevî) ailenin oğlu olan SSMP liderlerinden Ghassan Cedit, 1960'ların ikinci yarısında Hafız Esad ile iktidar mücadelesine giren Ba'asçı General Salah Cedit'in kardeşidir. Ghassan Cedit 1955'te Baasçı subay Adnan el-Malki'ye düzenlenen suikast ve 1956'da Suriye hükümetini devirmeye yönelik darbe girişimine karışmakla suçlanmıştır. 1957'de Suriye istihbaratı tarafından Beyrut'ta öldürülen Ghassan Cedit'in diğer kardeşi Fuad da SSMP üyesi olduğu için 1957-1963 yılları arasında yedi yıl hapiste kalmıştır. Patrick Seale, *Assad of Syria: The Struggle for the Middle East* (Londra: I.B. Tauris, 1988), 105.

16 Sami Moubayed, *Steel & Silk: Men and Women who Shaped Syria 1900-2000* (Seattle: Cune Press, 2006), 58-59; Nabil Kaylani, "The Rise of the Syrian Ba'th, 1940-1958: Political Success, Party Failure", *International Journal of Middle East Studies* 3, No.1 (1972), 15.

17 Seale, *Assad of Syria*, 50; Kaylani, "The Rise of the Syrian Ba'th", 17; Hisham Bashir Sharabi, *Governments And Politics Of The Middle East In The Twentieth Century* (New York: D. Van Nostrand, 1962), 129-130.

sıkça dile getirilmiştir. Suriye Askeri İstihbaratı Başkanı Abdülhamid Saraç'ın baskısına rağmen partinin çok sayıda üyesi Lübnan'a kaçmayı başarmıştır. Malki suikastının Ba'as Partisi'nin ülkedeki en ciddi ideolojik rakibinden kurtulmasını sağladığı aşikârdır. Bu tasfiye Arap milliyetçiliğinin Suriye milliyetçiliğine karşı bir zaferi olarak da yorumlanabilir. Nitekim suikasta kurban giden Adnan el-Malki'nin Ba'as tarafından günümüze kadar Suriye Ordusu'nun en önemli şehitlerinden biri ve ilerici siyasi düşüncenin bir sembolü haline getirilmiş olması bir tesadüf değildir. Bununla birlikte suikast SSMP liderleri tarafından parti liderliğine danışılmadan George Abdülmesih tarafından alınan ve partiye büyük zarar veren bir komplo olarak görülmektedir.¹⁸

1955-1961 yılları arasında faaliyetlerine Lübnan'da devam eden SSMP, hem parti içi birliği sağlama hem de ideolojisini muhafaza etme adına büyük hayal kırıkları yaşamıştır. 1951'de Lübnan Başbakanı Riyad es-Sulh'a karşı düzenlenen suikastın sorumlusu olan SSMP, Lübnan'da yasadışı olmasına rağmen bölgedeki siyasi şartları kullanarak Marunî Devlet Başkanı Kamil Şam'un ile birlikte komünizm ve Nasır karşıtı bir ittifakın içinde yer almıştır. Parti bu süreçte anti-empyralist görüşlerini bir kenara bırakarak Batılı ülkelerle daha fazla temas kurmuştur. Bu temasın en açık göstergesi, SSMP üyelerinin 1956'da ABD, İngiltere ve Irak'ın hazırladığı Suriye hükümetini devirmeye yönelik başarısız bir darbe planına karışmasıdır.¹⁹ SSMP merkezini Lübnan'a taşıdıktan sonra parti liderliğini Lübnanlı Grek Ortodoks Abdullah Sa'ade üstlenmiştir. İlimli bir siyasetçi olan Sa'ade Lübnan hükümetiyle ilişkileri geliştirmek istemiştir. Parti içindeki diğer bir ilimli lider Marunî Esad el-Aşkar'dır.²⁰ Aşkar, 1957 seçimlerinde Lübnan Parlamentosu'na milletvekili olarak girmeyi başarmıştır. Aşkar'ın Lübnan hükümetiyle ilişkilerini düzeltmek için partinin adındaki "Suriye" kelimesini kaldırması ve George Abdülmesih, İskender Şavi gibi liderleri partiden uzaklaştırması parti içinde bölünmenin yolunu açmıştır. Abdülmesih ve yandaşları parti kurucusunun fikirlerinin gerçek temsilcisi oldukları iddiasıyla SSMP adını kullanmaya devam etmiştir. Aşkar'ın liderliğindeki fraksiyon ise 1958'de Lübnan'da patlak veren iç savaş boyunca Batı yanlısı Devlet Başkanı Şam'un ve eski düşmanları Marunî Keta'ib milisleriyle birlikte ülkedeki Arap milliyetçisi muhalefete karşı savaşmıştır. Temmuz 1958'de ABD'nin askeri müdahalesiyle iç savaş sona ererken Şam'un da devlet başkanlığını bırakmak zorunda kalmıştır. Şam'un görevini bırakmaya günler kala Aşkar liderliğindeki SMP'nin yasal parti olmasını sağlayan bir karar almıştır.²¹

SMP yasal bir parti olsa da yeni Devlet Başkanı Fuad Şihabi döneminde par-

18 Sami Moubayed, *Damascus Between Democracy and Dictatorship* (Lanham: University Press of America, 2000), 137-140; Ayrıca bkz. Yamak, *The Syrian Social Nationalist Party*, 70.

19 Bonnie F. Saunders, *The United States and Arab Nationalism: The Syrian Case, 1953-1960* (Greenwood Publishing Group, 1996), 48-52.

20 Eyal Zisser, "The Syrian Phoenix: The Revival of the Syrian Social National Party in Syria", *Die Welt des Islams* 47, No.2 (2007), 198.

21 Suleiman, *Political Parties in Lebanon*, 98-99.

ti ile hükümet arasındaki ilişkiler hızla bozulmuştur. Partinin hükümette yeterince temsil edilmediğini düşünmesi ve 1960 seçimlerindeki başarısızlığı yasa dışı yollara başvurmasının yolunu açmıştır.²² Parti, 31 Aralık 1961’de Lübnan Ordusu içinden Fuad el-Avad, Şevki Khayrallah, Bedi Ghazi ve Ali el-Hac Hasan gibi subayların desteğini alarak hükümeti devirmeye yönelik bir askeri darbe girişiminde bulunmuştur. Darbe girişiminin arkasında Ürdün Kralı Hüseyin’den destek gören Abdullah Sa’ade, Esad el-Aşkar, Muhammed el-Ba’albaki, İn’am Ra’d gibi SMP liderleri vardır. Darbenin başarısız olması üzerine partinin lider kadrosunun büyük kısmı tutuklanmış veya ülkeden kaçmak zorunda kalmıştır. Lübnan hükümeti partiyi yasa dışı ilan etmiş ve tüm faaliyetlerini yasaklamıştır.²³

İdeolojik Yenilenme: Suriye ile Yakınlaşma

1960’lı yıllar SSMP için yeni bir ideolojik yenilenme dönemidir. 1969’da serbest bırakıldıktan sonra Abdullah Sa’ade ve arkadaşları hızla Filistin meselesine odaklanmış ve partiyi yeniden yapılandırmaya girişmiştir. 1970’te Lübnan’da tekrar yasal bir parti haline gelen SSMP, Dürzî Kemal Canbulat liderliğindeki Lübnan Ulusal Hareketi’ne katılarak solcu ve Arap milliyetçisi partilerle ittifak yapabileceğini göstermiştir. Bu süreçte Filistin Kurtuluş Örgütü ve Libya ile temas kuran partinin içinde Suriyecilik ideolojisinin yanında Marksist ve Arap milliyetçisi eğilimler güçlenmiştir.²⁴ Aslında 1960’lı yıllar Suriye’deki Ba’as Partisi’nin de ideolojik yenileme yaşadığı bir dönemdir. 1961’de Mısır ile kurulan birliğin dağılması Ba’as’ın içinde Arap milliyetçiliğinin sorgulanmaya başlamasını getirmiştir. Salah Cedid ve Hafız Esad gibi Neo-Ba’asçı subayların 1966’da askeri darbeye iktidarı kontrol etmesi Suriyecilik fikrinin daha fazla tartışılması için uygun bir ortam yaratmıştır 1970’de Hafız Esad’ın askeri bir darbeye iktidarı ele geçirmesi ise Arap milliyetçiliğinin yanında Suriyeciliğin de bir devlet politikası olarak açıkça sergilenmeye başlanmasına yol açmıştır. Kuşkusuz hem SSMP’nin hem de Ba’as’ın ideolojik yenilenmesi iki taraf arasındaki sert rekabetin yumuşamasına, hatta 1975’te başlayan Lübnan İç Savaşı’nın yarattığı yeni koşullarla birlikte iki taraf arasında bir çıkar ittifakının doğmasına imkân tanımıştır.²⁵

Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad’ın Arap milliyetçiliğinin yanında Suriyecilik fikrini Lübnan ve Filistin gibi çatışma alanlarındaki nüfuzunu arttırmak için kullandığı aşikârdır. Diğer yandan Suriyecilik fikri ülke içindeki etnik azınlıklar da dâhil tüm toplumsal grupların devlete olan bağlılık ve sadaka-

22 Adel Beshera, *Lebanon: The Politics of Frustration-The Failed Coup of 1961* (New York: Routledge, 2005), 59-69.

23 Michael Hudson, *The Precarious Republic: Modernization in Lebanon* (New York: Random House, 1968), 174; Yitzhak Oron, Der., *Middle East Record 1961* (Kudüs, Tel Aviv University The Reuven Shiloah Resercher Centre, 1962), 398-403.

24 Zisser, “The Syrian Phoenix”, 198-199; Farid el-Khazen, *The Breakdown of the State in Lebanon 1967-1976* (Londra: I.B. Tauris, 2000), 74.

25 Pipes, “Radical Politics and the Syrian Social Nationalist Party”, 317.

tini arttırmak için etkili bir işlev görmüştür. 1970'lerin başında kendi içinde farklı ideolojik eğilimlere sahip fraksiyonları barındıran SSMP ise Abdullah Sa'ade'nin liderliğinde Suriye ile işbirliğine yatkın bir görüntü sergilemeye başlamıştır. 1975'te başlayan içi savaşa birlikte iki taraf arasındaki yakınlaşma daha belirgin hale gelmiştir. 1976'da Lübnan'ı işgal eden Suriye Ordusu SSMP milislerine sağladığı silah ve mühimmat desteğini arttırmıştır. Sa'ade'nin ardından partinin lideri olan Grek Katolik İn'am Ra'd, -başlangıçta Suriye yönetimiyle sorunlar yaşasa da- 1978'te Lübnan'a yönelik İsrail tehdidinin belirmesiyle parti milislerinin Suriye'nin himayesinde faaliyet göstermesine büyük ölçüde razı olmuştur. İç savaşın ilk yıllarında SSMP milislerinin sayıca az olmalarına rağmen emir-komuta zincirine bağlılıkları ve disiplinleri sayesinde sahada oldukça etkili savaşmaları dikkat çekicidir. Tabii ki 1982 yazında İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesi SSMP milislerinin savaş motivasyonlarını arttırmalarına büyük katkı yapmıştır.²⁶

İsrail'e karşı ortak savaş Suriye ile SSMP arasındaki ittifakı daha da güçlendirmiştir. Esad'ın Lübnan topraklarında İsrail'e karşı silahlı mücadeleyi öngören dış politika stratejisi ile SSMP'nin "Büyük Suriye" topraklarını İsrail'e karşı savunma ideali birbiriyle örtüşmüştür. Ayrıca Esad, yaptığı açıklamalarda Filistin ve Lübnan'ı Suriye'nin bir parçası olarak nitelendirerek ve daha 1976-1977'de SSMP eski üyesi Şevki Khayrallah'a Suriye devlet medyasında "Büyük Suriye" ideolojisinin propagandasını yapma izni vererek bu ideolojiye yakınlığını açıkça göstermiştir. Ba'as yönetimi de 1970'ler boyunca Suriye'nin tarihsel ve kültürel mirası olarak sadece İslam sonrası dönemi değil İslam öncesi (hatta Araplardan önceki) dönemi dikkate aldığını ve ilgi gösterdiğini açıkça sergilemeye başlamıştır. 1980'lerin başında Suriye Savunma Bakanı Mustafa Talas'ın kurduğu yayınevi tarafından Antun Sa'ade'nin *Nuşû' el-Umam* adlı eserinin yeni baskısının yayınlanması iki taraf arasındaki ideolojik rekabetin azaldığının en açık göstergesi olmuştur.²⁷ Temmuz 1984'te SSMP liderliğine Şamlı bir Müslüman olan İssam el-Mahayri'nin seçilmesiyle Suriye ile SSMP arasındaki bağlar daha da güçlenmiştir. Mahayri başkan seçildikten sonra "Esad rejimi milliyetçidir ve rejim ile bizim ideolojimiz arasında bir çelişki söz konusu değildir" diyerek iki taraf arasındaki ideolojik bariyerleri ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Ayrıca Mahayri'nin partinin iç savaşta faaliyetlerini çoğu zaman Lübnan'daki Suriye istihbaratının başı olan Ghazi Kenan'ın bazen de doğrudan Devlet Başkanı Esad'ın direktifleriyle belirlediği sıkça dile getirilen iddialar arasındadır.²⁸

SSMP'nin 1980'lerde İsrail'e karşı sergilediği silahlı mücadelenin hem parti üyeleri arasındaki duygusal bağlılığı ve dayanışma duygusunu arttıran hem de partinin adının Lübnan dışında da duyulmasını sağlayan bir işlev gördüğü

26 Pipes, "Radical Politics and the Syrian Social Nationalist Party", 318.

27 Amatzia Baram, "Territorial Nationalism in the Middle East", *Middle East Studies* 26, No.4 (1990), 433-439; Pipes, "Radical Politics and the Syrian Social Nationalist Party", 318.

28 Pipes, "Radical Politics and the Syrian Social Nationalist Party", 318.

aşikârdır. İsrail ile ittifak yaparak Lübnan Devlet Başkanlığı koltuğuna oturan Marunî Beşir Cemayel’in 14 Eylül 1982’de Beyrut’ta bombalı bir suikast düzenlenerek öldürülmesi SSMP’nin en fazla ses getiren eylemlerinden biridir. Cemayel’e bağlı Lübnan Kuvvetleri suikasttan iki gün sonra SSMP üyesi Marunî Habib Tanyus eş-Şartûni’yi suikastın faili olarak tutuklamıştır.²⁹ Cemayel suikastı Lübnan’daki İsrail işgaline karşı direnişte bir başlangıçtır. Suikasttan 10 gün sonra 24 Eylül’de SSMP üyesi 19 yaşındaki bir tıp fakültesi öğrencisi olan Khalid Alvan, Hamra Caddesi’nde bir cafede oturan bir İsrail askerini öldürerek ve ikisini yaralayarak parti tarihindeki en büyük kahramanlardan biri haline gelmiştir. “Wimpy Operasyonu” adıyla anılan bu saldırı parti tarafından İsrail Ordusu’na karşı işgalden sonra ilk bireysel silahlı direniş eylemi olarak kabul edilmektedir.³⁰ Kuşkusuz SSMP’nin Lübnan’daki İsrail Ordusu’na karşı en fazla ses getiren saldırılar zinciri 1985 yılı içinde gerçekleşmiştir. 1985 yılının Mart-Kasım ayları arasında Lübnan’ın güneyinde İsrail askerlerine yönelik 18 intihar saldırısının 8 tanesini SSMP üyelerinin gerçekleştirdiği iddia edilmektedir.³¹ Bunlar arasında en dikkat çekici olanı 9 Nisan 1985’te 16 yaşındaki Sana Muhaydalî tarafından Lübnan’ın güneyinde İsrail askerlerine yönelik bomba yüklü bir araçla düzenlenen saldırıdır. İki İsrail askerinin öldüğü saldırıyı gerçekleştiren Muhaydalî tarihe ilk kadın intihar bombacısı olarak geçmiştir.³²

Beşşar Esad’ın İktidarı ve SSMP

2000 yılında babasının yerine iktidara gelen Beşşar Esad SSMP’nin tekrar ülke siyasetine dönmesi için iyi bir fırsat olmuştur. Esad’ın iktidarının ilk yıllarında başlattığı siyasi ve iktisadi reform girişimleri SSMP üyelerine ülkede var olduklarını gösterme imkânı tanımıştır. Ayrıca yeni devlet başkanının babası gibi Arap milliyetçiliğini yanında Suriyeciliğe vurgu yapması SSMP’nin ideolojik söylemini rahatça ifade etmesi kolaylaştırmıştır. Esad, iktidarının ilk yıllarında bir yandan kamuoyuna yaptığı açıklamalarda Arap ulusuna sadakatini her fırsatta dile getirirken diğer yandan da bölgesel ve uluslararası siyasette etkin olarak kullanabileceği karasal milliyetçiliğe dayalı bir Suriye-Arap ideolojisini ifade etmekten geri durmamıştır. Papa II. John Paul’un 2001’de Suriye’ye yaptığı ziyaret sırasında Esad, Suriye topraklarını “en eski medeniyetlerin doğum yeri ve insanlık tarihinin beşiği” olarak tanımlayarak Arap tarihinin de ötesine giderek Suriye’nin coğrafyası ve tarihiyle eşsiz bir ülke olduğunu açıkça ifade etmiştir. Esad Şubat 2002’de yaptığı İtalya ziyareti sırasında Roma İmparatorluğu’na, aynı yılın sonunda İngiltere’ye yaptığı zi-

29 Seale, *Assad of Syria*, 391.

30 Ranwa Yehia, “Alwan’s one-man war remembered”, *Daily Star*, 30 Eylül 2000, <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2000/Sep-30/12717-alwans-one-man-war-remembered.ashx> (Erişim Tarihi: 20 Ocak 2017).

31 Joseph Elie Alagha, *Hizbullah’s Identity Construction* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011), 251-252.

32 Tanya Narozhna ve W. Andy Knight, *Female Suicide Bombings: A Critical Gender Approach* (Toronto: University of Toronto Press, 2016), 51-53.

yaret sırasında ise Fenikelilere vurgu yaparak ülkesinin Avrupa medeniyetiyle bağlarına dikkat çekmiştir.³³

Beşşar Esad'ın SSMP'ye yönelik ılımlı bir siyaset izleyeceğinin ilk işareti 8 Temmuz 2002'de Antun Sa'ade'nin ölüm yıldönümü için parti üyelerinin toplu anma yapmalarına izin verilmesi olmuştur. Mart 2004'te ise bu kez Antun Sa'ade'nin 100'üncü doğum günü SSMP yöneticileriyle birlikte üst düzey devlet görevlilerinin ve Ba'as Partisi üyelerinin katılımıyla ülkenin birçok yerinde kutlanmıştır. 5 Mart 2003'te yapılan parlamento seçimleri ise partinin siyasi alana dönüşü açısından bir başlangıç olarak görülebilir. SSMP'nin desteklediği 20 aday Ba'as Partisi liderliğindeki Ulusal İlerici Cephe'nin çatısı altında ve SSMP üyesi Basil Dahdûh bağımsız aday olarak seçimlere katılmıştır. Suveyd ve Dahdûh'un içinde bulunduğu SSMP ile bağlantılı 4 aday milletvekili seçilmiştir. Bu gelişme, pek çok kişiye SSMP'nin yakında tekrar yasal bir siyasi parti olacağını, hatta yasal bir parti olarak Ulusal İlerici Cephe'ye katılacağını düşündürmüştür.³⁴ Partinin yasallaşmasını yolunu açan ise İssam el-Mahayri başkanlığındaki bir SSMP heyetinin Mayıs 2005'te Şam'da Devlet Başkanı Esad ile yaptığı görüşmedir.³⁵ Bu görüşmenin sembolik anlamı oldukça büyüktür. Esad ilk kez Ba'as liderliğindeki Ulusal İlerici Cephe dışından bir partinin liderini kabul etmiştir. Toplantıya katılan SSMP üyesi Joseph Suveyd bu görüşmeyi Suriye'deki siyasi liderliğin tüm önemli partilerin ülkedeki dönüşüme katılma konusundaki ciddiyeti ve samimiyeti olarak yorumlamıştır.³⁶ Nitekim Haziran 2005'teki Ba'as Kongresi'nin ardından SSMP'ye devlet tarafından Suriye'de tekrar siyasi faaliyet izini verilmiştir. Devlet Başkanı Esad, partinin tekrar yasal statüye kavuşmasıyla yetinmemiş ve Şubat 2006'da kurduğu yeni hükümette SSMP üyesi Joseph Suveyd'i bakanlık vererek ödüllendirmiştir.³⁷ Ardından SSMP Ulusal İlerici Cephe'ye katılıp 2007 seçimlerinde parlamentoda 2 milletvekili koltuğu elde etmiştir.

SSMP Suriye siyasetine dönmesine rağmen 2000'li yıllar boyunca partinin Şam teşkilatının büyük ölçüde Lübnan'daki parti liderliğinin kontrolünde kaldığı aşikârdır. Lübnan'daki SSMP'nin başkanlığına Temmuz 2008'de seçilen Grek Ortodoks Esad Hardan'ın partinin Şam teşkilatı üzerindeki ağırlığı oldukça fazladır. Hardan'ın halefleri Şi'î Ali Kansu (1996-2000 ve 2005-2008) ve Marunî Cibran Arajji (2000-2005) gibi Suriye yanlısı bir siyasetçi olduğuna ve Şam'daki parti teşkilatını bu çerçevede yönlendirdiğine kuşku

33 Eyal Zisser, "Who's Afraid of Syrian Nationalism? National and State Identity in Syria", *Middle East Studies* 42, No.2 (2006), 179-186.

34 Zisser, "The Syrian Phoenix", 202-203; "Syria's Elections-One Small Step", *Middle East Intelligence Bulletin* 5, No.2 (2003), https://www.meforum.org/meib/articles/0302_sb.htm (Erişim Tarihi: 20 Ocak 2017).

35 Sami Moubayed, "Soft de-Baathification in Syria", *Al-Ahram Weekly*, No.742 (12-18 Mayıs 2005), <http://weekly.ahram.org.eg/Archive/2005/742/re6.htm> (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2017).

36 "Al Assad first as Syrian leader opens talks with local party leader", *Saudi Press Agency*, 20 Nisan 2005, <http://spa.gov.sa/256710> (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2017).

37 Zisser, "The Syrian Phoenix", 203.

yoktur. Hardan’ın başkan seçilmesinin arifesinde Lübnan’da ortaya çıkan siyasi kriz ise SSMP’nin ülkedeki gücünü arttırdığını açıkça göstermektedir. Öyle ki kriz 8 Mayıs 2008’de Beyrut’ta sıcak çatışmaya dönüştüğünde Saad Hariri’nin Müstakbel Hareketi’nin silahlandığı gruplarla Hizbullah militanları arasında sokak çatışmalarında SSMP milisleri de yer almıştır. Bilhassa 9 Mayıs’ta Beyrut’taki Müstakbel televizyonu ve gazetesinin binalarının yakılması sırasında SSMP milislerini ön plana çıkmıştır. Bu olayın ardından Müstakbel taraftarları Akkar bölgesindeki Halba’da bir SSMP bürosuna silahlı saldırı düzenlemiş ve 11 parti üyesini öldürmüştür.³⁸ Mayıs çatışmalarının ardından Doha Antlaşması ile Lübnan’da normalleşmenin başladığı süreçte Ali Kansu yeni hükümette bakan olurken Hardan da parti başkanlığını devralmıştır. Kansu, parti başkanlığını devrederken düzenlediği basın toplantısında partisinin Suriye’ye ve Devlet Başkanı Esad’a bağlılığının sürdüğünü tekrarlamış ve Arap milliyetçiliğinin koruması konusunda Suriye’nin oynadığı yapıcı rolün tüm Lübnanlılar tarafından farkına varılması gerektiğini vurgulamıştır.³⁹ Bu gelişmeler sırasında Şam’daki parti teşkilatı ise Lübnan’daki SSMP başkanının talimatları doğrultusunda hareket etmiştir. Bu bağlamda 2011 öncesinde Suriye’deki SSMP’nin bağımsız bir parti teşkilatlanmasından yoksun olduğunu ve 2012’ye kadar Lübnan’daki SSMP’nin Şam kolu olmanın ötesine geçemediğini söylemek mümkündür.

Suriye Ayaklanması’nda SSMP’nin Tutumu

Suriye’de Mart 2011’de patlak veren yönetim karşıtı ayaklanma, SSMP’ye -belki de parti tarihinde hiç olmadığı kadar- geniş bir hareket alanı ve popülarite sağlayacak bir sürecin başlangıcı olacaktır. Krizin ilk günlerinden itibaren SSMP üyeleri *zavba* ‘alı parti bayraklarıyla Suriye yönetimine destek vermek için Suriye ve Lübnan sokaklarında görünmeye başlamıştır. Aynı günlerde Beyrut’taki Suriye Büyükelçiliği çevresinde muhaliflerin düzenlediği Suriye yönetimi karşıtı gösterilere SSMP üyelerinin müdahalesi ise Lübnan’daki gerilimi bir anda arttırmıştır. SSMP sokakta terör yaratmak ve muhalifleri şiddet kullanarak susturmaya çalışmakla suçlanırken SSMP taraftarları ise Lübnan’da Suriye yönetimine destek verenlerin büyük bir baskı altında tutulduğunu iddia ederek kendilerini savunmuştur. 2011 yazı boyunca SSMP’nin Beyrut’un Hamra Caddesi’ni bir karargâh haline getirdiği ve sokaklarda parti propagandası yaptığını dair birçok haber yayınlanmıştır. Beyrut’ta yaşayan Batılı gazeteci Alex Rowell, Suriye yönetimine desteğini her fırsatta gösteren partinin faşist militanlarının Hamra Caddesi’ni tam anlamıyla işgal ettiğini söylemektedir.⁴⁰ Jadaliyya’da yayınlanan isimsiz bir yazıda da SSMP üyeleri

38 Chris Zambelis, “Assad’s Hurricane: A Profile of the Paramilitary Wing of the Syrian Social Nationalist Party”, *Terrorism Monitor* 12, No.6 (2014), 5.

39 “Asaad Hardan assumes SSNP’s reins”, *Daily Star*, 4 Temmuz 2008, <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2008/Jul-04/52731-asaad-hardan-assumes-ssnps-reins.ashx> (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2017).

40 Alex Rowell, “From Bacchus to the bomb: Disquiet and disagreement in Hizbullah’s Lebanon”, 1 Ağustos 2011, <http://thedisgraceofgod.blogspot.com.tr/2011/08/from-bacchus-to-bomb-disquiet-and->

Hamra Caddesi'nde terör yaratmak, kadınları taciz etmek ve Suriye yönetiminin bir uzantısı olarak muhaliflere karşı şiddet kullanmakla itham etmiştir.⁴¹

SSMP'nin kriz karşısında Suriye yönetimine destek verdiğine yönelik genel bir kanı olsa da parti içinden farklı seslerin yükseldiğini de belirtmek gerekiyor. SSMP eski üyesi Ghadi Francis, yönetim karşıtı protesto gösterilerini canlı izleme imkânını yakalayan gazetecilerden biridir. Francis, protesto gösterilerinin ülkedeki korku duvarlarını yıktığını ve geri dönülemez bir değişimin yolunu açtığını ifade etmektedir. Bununla birlikte Francis, protesto gösterilerine katılanları ekonomik nedenlerle katılanlar, siyasal haklar elde etmek isteyenler ve dini nedenlerle katılanlar olarak üç gruba ayırmakta ve üçüncü gruba dâhil olanların Lübnan'daki seküler grupları kaygılandırıldığını söylemektedir. Francis'e göre protesto gösterilerinin algılanışındaki farklılık SSMP'ye destek veren kitle arasında da kısmi bir bölünme yaratmıştır. Suriye'deki bazı kentlerde SSMP üyeleri parti bayraklarıyla protesto gösterilerine katılırken partiyi destekleyen geniş bir kesim ise her iki tarafa destek vermek yerine sessiz kalmayı tercih etmiş ve krizin Suriye'nin istikrarına zarar vermeden barışçıl yoldan çözülmesini beklemiştir. Francis, partiye destek veren kitledeki bu kafa karışıklığının partinin lider kadrosuna pek yansımadığını ve lider kadronun Suriye yönetime destek vermeyi sürdürdüğünü belirtmektedir. Hatta Francis'e göre SSMP liderliği tüm ideolojik partiler de olduğu gibi iç bölünmelere izin vermemek için sıkı tedbirler uygulamaya koymuş ve Suriye yönetimine muhalif tavır takınan üyelerini partiden ihraç etmiştir.⁴²

Suriye'deki krizin ilk aylarında SSMP liderlerinin kamuoyuna yaptığı açıklamalar Francis'in iddialarını doğrular niteliktedir. Lübnan'daki SSMP liderlerinden Ali Kansu Ağustos 2011'de yaptığı açıklamada "Suriye'de olanlar Suriye'nin iç meselesidir, Suriye rejimi ülkesini güvenliğini ve istikrarını teröristlere karşı koruyor" diyerek Suriye yönetimine desteğini göstermiştir. Kansu, ayrıca BM Güvenlik Konseyi sivillere karşı uygulanan şiddetten dolayı Suriye yönetimine yönelik bir kınama kararı aldığında konseyin geçici üyesi olan Lübnan'ın açıklamaya taraf olmamasının akıllıca bir tavır olduğunu belirtmiştir.⁴³ Lübnan'daki SSMP başkanı Esad Hardan da Ekim 2011'de yanındaki parti heyetiyle Şam'da Devlet Başkanı Beşşar Esad'ı ziyaret etmiş ve ziyaretin ardından Tartus'a geçen Hardan gençlerle yaptığı bir toplantıda Devlet Başkanı Esad'ın hazırladığı reformları uygulamaya koyarak ve ulusal düzeyde bir diyalog başlatarak bu krizin üstesinden geleceğine inandıklarını

[html](#) ,(Erişim Tarihi: 22 Ocak 2017).

41 "One Night in Hamra", *Jadaliyya*, 4 Ağustos 2011, <http://www.jadaliyya.com/pages/index/2305/one-night-in-hamra> (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2017).

42 Ghadi Francis, "The Syrian Social Nationalists: In the Hurricane of Revolt", *Al-Akhbar*, 26 Ağustos 2011, <http://english.al-akhbar.com/content/syrian-social-nationalists-hurricane-revolt> (Erişim Tarihi: 23 Ocak 2017).

43 "Ali Qanso praises Lebanon's UN stance on Syria", *NOW*, 5 Ağustos 2011, https://now.mmedia.me/lb/en/nownews/ali_qanso_praises_lebanons_un_stance_on_syria (Erişim Tarihi: 23 Ocak 2017).

söylemiştir.⁴⁴ Aynı ay içinde Ali Kansu, Suriye’nin Teşrin gazetesine Suriye karşıtı kışkırtmalar yapmaya devam eden Lübnan’daki bazı çevreleri kınadığını belirtip Suriye-Lübnan ilişkilerinin tarihsel, coğrafi ve kader birliğine dayalı olduğunu ifade etmiştir.⁴⁵

Lübnan’daki SSMP liderleri kriz karşısında Suriye yönetimine tereddütsüz destek vermekle birlikte krizin partinin Suriye içindeki teşkilatlanmasının zayıflığını açık bir biçimde ortaya çıkardığı aşikârdır. Suriye’de olaylar başladığında Lübnan’daki SSMP liderliğinin kontrolündeki partinin Şam kolu Suriye yönetiminin yanında yer aldığını ve protesto gösterilerine hiçbir şekilde müdahil olmadığını göstermiştir. SSMP Yüksek Konsey başkan yardımcısı Safvan Salman Suriye’nin ulusal ve bölgesel olarak siyasi ve coğrafi pozisyonunun önemini dikkate alarak hareket ettiklerini ve Suriye toplumunun bütünlüğünün her şeyden önce geldiğini söyleyerek partinin Şam kolunun tavrını açıkça ortaya koymuştur. Fakat büyük ölçüde tecrübeli lider İssam el-Mahayri’nin emirleri doğrultusunda faaliyet gösteren partinin Şam kolunun iç koordinasyonun oldukça zayıf olduğu da aşikârdır. Başlangıçta bu zafiyeti gidermek için eski sosyal milliyetçilerden Abdülkerim Abdürrahman ve Hassan Sallûm gibi isimler kendi evlerinde parti üyeleriyle toplantılar yapmış ve Nabil Matûk, Omar Karkûr gibi işadamları finansal güçleriyle bu girişimlere destek vermiştir.⁴⁶ Bu çabaların yanı sıra Suriye’deki kriz ortamı ülkede diğerlerinden bağımsız yeni bir SSMP fraksiyonunun var olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ali Haydar liderliğindeki SSMP yasal izni olmadan ülkede faaliyet göstermekte ve kendini muhalefet hareketi olarak tanımlamaktadır. Lübnanlı akademisyen Esad Ebu Khalil’in ifadesiyle Ali Haydar’ın örgütü parti içi bölünmüş bir fraksiyonun ötesinde SSMP’nin gerçek temsilci olma iddiası taşımaktadır.⁴⁷ Ali Haydar da 2012’de yazdığı bir yazıda partisinin 2005 yılında bazı konularda ters düştüğü Ulusal İlerici Cephe’ye katılmayı reddettiğini söyleyerek kendi örgütü ile Lübnan’daki SSMP arasında kalın bir çizgi çizmeye özen göstermiştir.⁴⁸ Haydar diğer SSMP liderleri gibi Suriye yönetimiyle bağlara sahip olsa da krizin başından itibaren ülkede reform yapılması ve geniş katımlı bir hükümetin kurulması gibi talepleri dile getirerek daha eleştirel bir siyasi tavır takınmıştır.

Devlet Başkanı Esad’ın krizin ilk yılı içinde “ulusal diyalog”, “siyasi parti-

44 “Hardan: Assad has comprehensive vision”, *Daily Star*, 14 Ekim 2011, <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2011/Oct-14/151282-hardan-assad-has-comprehensive-vision.ashx> (Erişim Tarihi: 23 Ocak 2017).

45 “Qansu: Stability in Syria will positively reflect situation in Lebanon”, *Tishreen*, 20 Ekim 2011, <http://archive.tishreen.news.sy/tishreen/public/read/242759> (Erişim Tarihi: 24 Ocak 2017).

46 Francis, “The Syrian Social Nationalists”.

47 As’ad Abu Khalil, “Syrian Social National Party-the Ali Haydar branch”, *Angry Arab*, 4 Mayıs 2012, <http://angryarab.blogspot.com.tr/2012/05/syrian-social-national-party-ali-haydar.html> (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2017).

48 Ali Haidar, “The Syrian Social Nationalist Party (SSNP) in a Glance”, *Al-Qawmi*, 24 Nisan 2012, http://www.alqawmi.info/index.php?option=com_content&view=article&id=1607:the-syrian-social-nationalist-party-ssnp-in-a-glance&catid=34:2009-01-20-21-15-51&Itemid=84 (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2017).

ler yasası” ve “yeni anayasası” gibi bazı reformları uygulamaya geçirmesi SSMP’nin Suriye içindeki teşkilatlanması açısından yeni bir dönemin kapılarını açmıştır. 2012’de yapılan anayasa referandumu Ba’as liderliğindeki Ulusal İlerici Cephe dışında siyasi partilerin de kurulmasına imkân sağlamıştır. Fakat referandum öncesi anayasa taslağı üzerine yapılan tartışmalar SSMP fraksiyonları arasındaki görüş ayrılığını açıkça ortaya koymaktadır. Haydar liderliğindeki SSMP’nin sözcüsü Milad Sebaali, anayasa referandumunu boykot etmeyeceklerini, fakat anayasa taslağına bazı itirazlarının olduğu için hayır oyu kullanacaklarını açıklamıştır. Sebaali, partisinin ülkenin farklı sosyal ve dini parçalarını temsil eden siyasi partiler ve halk arasında anayasa taslağının daha fazla tartışılması yoluyla bir ulusal uzlaşmanın sağlanması eğiliminde olduğunu söylemiştir. Sebaali’nin anayasa taslağında en fazla itiraz ettiği nokta ise 3’üncü maddede ifade edilen “Suriye devlet başkanının Müslüman olması” ifadesidir. Suriye’nin farklı toplumsal gruplardan oluşan bir bütün olduğunu söyleyen Sebaali, devlet başkanının dinin anayasada belirtilmesine veya bu görev için sadece İslam dinine dayalı bir meşruiyetin aranmasına ihtiyaç olmadığını altını çizmiştir. Esad Hadran’ın kontrolündeki SSMP’nin Şam kolu ise anayasa taslağının 3’üncü maddesine yönelik çekincesine rağmen anayasa referandumunda evet oyu kullanacaklarını açıklamıştır.⁴⁹

Ba’as yönetiminin kriz şartları altında kendisine destek veren tüm SSMP fraksiyonlarına eşit yaklaşıma gayret gösterdiği aşikârdır. Nitekim anayasa referandumunun ardından Ali Haydar’ın SSMP’si de yasal statüye kavuşmuş ve parti 7 Mayıs 2012’deki parlamento seçimlerine komünist lider Kadri Cemil’in başkanlığında kurulan Değişim ve Özgürlük için Halk Cephesi adlı milliyetçi-sol bir koalisyonun çatısı altında girmiştir. Parlamentoya milletvekili olarak seçilen Ali Haydar, yeni kurulan hükümette de Ulusal Uzlaşma Bakanlığı görevini üstlenmiştir. Kuşkusuz SSMP’nin diğer kolundan Joseph Suveyd’in de aynı hükümette bakan olarak yer alması Suriye Ba’as yönetiminin partinin iki kolu arasında bir denge kurma arayışını göstermektedir. Bununla birlikte anayasa referandumu sonrası süreç Hardan’ın kontrolündeki SSMP’nin Şam kolunun bağımsız bir örgüt olmasının yolunu açmıştır. İssam el-Mahayri, yeni dönemde Suriye içindeki SSMP’yi Suriyeli isimlere öncelik vererek yeniden teşkilatlandırmak ve Lübnan’daki liderlikten bağımsız hale getirmek için önemli adımlar atmıştır. Mahayri’nin kendisi başkanlık görevini üstlenirken partinin Yüksek Konsey Başkanlığı’na Züheyr Katalan’ı ve Siyasi Büro Başkanlığı’na Joseph Suveyd’i getirmiştir. Mahayri, partinin Şam, Halep, Lazkiye, Tartus, Haseke ve Hama’da, bilhassa üniversitelerde ve gençler arasında daha etkili olması için faaliyetlere girmiştir. Halep’te Muhammed Muhiddin Sultan, Tartus’ta Heyyam Ghanem ve Hama’da Nevres Mirza parti faaliyetlerini yürütmekle görevlendirilmiştir. Tabii bu girişimler Lübnan’daki SSMP lideri Esad Hardan ile partinin Şam kolu arasında gerilimi yükseltmiştir. Bu süreçte Ba’as yönetimi, Mahayri ile Hardan arasındaki gerilimi parti-

49 “Disputes grow over new Syria constitution ahead of vote”, *Al-Akhbar*, 22 Şubat 2012, <http://english.al-akhbar.com/node/4440> (Erişim Tarihi: 25 Oak 2017).

nin bir iç meselesi olarak görse de Hardan ile olan ilişkilerini kesmeden onu sadece partinin Lübnan teşkilatının lideri olarak tanıdığını vurgulamayı ihmal etmemiştir. Fakat Hardan’ın Suriye’de parti teşkilatına müdahale etmeye devam etmesi üzerine Suriye İçişleri Bakanlığı gerilime doğrudan müdahil olmuş ve Mahayri’ye parti faaliyetleri konusunda ülke dışından talimat alınmaması gerektiğini bildirmiştir. Mahayri ise bu kararı Hardan’a iletip partinin Suriye’deki teşkilatına müdahale etmesinin Suriye yasalarına aykırı olduğunu ve partiyi zarar vereceğini söylemiştir.⁵⁰

2012 yılından beri Suriye içinde faaliyet gösteren ve kendi aralarında oldukça karmaşık ilişkiler ağına sahip olan üç farklı SSMP’den bahsetmek mümkündür. Partinin üç fraksiyonun birbirinden bağımsız biçimde kendi internet siteleri, sosyal medya hesapları ve gazeteleri üzerinden propaganda yapıp ülkedeki üye sayılarını arttırmaya çalıştığı ve iç savaşın başlamasından sonra üniversite öğrencileri ve gençlerin partinin hedef kitlesi olarak seçildiği aşikârdır. Şam başta olmak üzere büyük kentlerin yanı sıra yerel düzeyde -bilhassa dini azınlıkların yoğun yaşadığı bölgelerde- parti geniş bir örgütlenme ağı kurmaya çalışmıştır. Parti ayrıca ideolojik ve silahlı eğitim verdiği kamp- lar teşkil etmiştir.⁵¹ Fraksiyonlar arası çekişmelere rağmen parti liderleri ve üyelerinin dışarıya karşı birlik görüntüsü vermek için bu durumu fazla dile getirmekten kaçındığını ve sorunu kendi aralarında çözümlenecek bir mesele olarak gördüklerini söylemek mümkündür. SSMP liderlerine göre Suriye’nin bir ölüm kalım savaşını sürdürdüğü bu dönemde öncelikli amaç ülkenin içinde bulunduğu kötü şartlardan kurtulması ve yeniden istikrara kavuşması olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda SSMP’nin tüm fraksiyonları Devlet Başkanı Beşşar Esad’a olan desteklerini her geçen gün daha da arttırmıştır. 2014’te yapılan devlet başkanlığı referandumu bu desteğin belki de zirveye ulaştığı noktadır. Referandum öncesi partinin yayın organları, internet siteleri ve sosyal medya hesapları, Beşşar Esad fotoğraflarıyla partinin kurucu lideri Antun Sa’ade fotoğraflarını yan yana yayımlayarak milli birliğe vurgu yapmaya çalışmış, aynı zamanda Ba’as ile SSMP arasındaki ideolojik farklılıkların tamamen ortadan kalktığını göstermek istemiştir. Tabii bu girişimin parti tabanında ne düzeyde destek bulduğunu görmek için kriz şartlarının ortadan kalkmasını beklemek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Son olarak 2016 yılı içinde SSMP’nin iki fraksiyonundaki lider değişimlerinin (Suriye’deki SSMP’nin başkanlığına görevi bırakan İssam el-Mahayri’nin yerine Joseph Suveyd, Lübnan’daki SSMP’nin başkanlığına Esad Hardan’ın yerine Ali Kansu seçilmiştir) de SSMP’nin Suriye krizine bakışında her hangi bir değişiklik yaratmadığını belirtmek gerekiyor.⁵²

50 “Meşâkil el-Hizb es-Sûri el-Kavmî fi Lübnan ve Suriyye”, *Ad-Diyar*, 10 Mart 2014, <http://www.addiyar.com/article/612192> (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2017).

51 Esad Hardan/Alı Kansu liderliğindeki Lübnan’daki fraksiyonun internet siteleri, <http://www.ssnp.com/> ve <http://ssnp.net/>’tir. Lübnan fraksiyonun resmi gazetesi ise <http://www.al-binaa.com/>’dur. İssam el-Mahayri/Joseph Suveyd liderliğindeki fraksiyonun resmi internet sitesi: <http://ssnp-sy.com/> ve resmi gazetesi <http://www.alnhdah.com/>’dur. Alı Haydar liderliğindeki fraksiyonun resmi internet sitesi <http://www.alqawmi.info/>’dur.

52 “El-Mahayri kaddama istikalatahu ve Suveyd reisen lil Suri el-Kavmî el-İştima’i fi Suriyye”,

Suriye İç Savaşı'nda SSMP Milislerinin Rolü

2012 yazında Suriye'deki yönetim karşıtı ayaklanmanın geniş çaplı bir iç savaşa dönüşmesi, SSMP'nin siyasi mücadelenin yanında silahlı mücadeleyi de bir yöntem olarak benimsediğini açıkça göstermiştir. Bu süreçte parti silahlı milis gücünü yeniden oluşturmaya girişmiş ve parti milisleri savaş sahasında daha fazla görünür aktörler haline gelmiştir. Kuşkusuz SSMP'nin silahlı muhalif grupları etnik ve dini farklılıkları kullanarak ülkeyi bölmeye çalışan dış destekli örgütler olarak görmesi parti üyelerinin silahlı mücadeledeki en önemli motivasyon kaynağını oluşturmaktadır. Ayrıca Lübnan İç Savaşı'ndan savaş deneyimine sahip olan SSMP'nin silahlı mücadeleyi kriz şartları altında partinin ülkedeki nüfuzunu ve destek kitlesini genişletmek için bir fırsat olarak gördüklerini söylemek mümkündür.⁵³ Bununla birlikte SSMP'nin silahlı mücadeleye başlamasını tetikleyen/kolaylaştıran üç faktörden bahsedilebilir. Bunlardan ilki SSMP üyelerine yönelik silahlı saldırılardır. SSMP yetkililerinin medyaya verdiği beyanatlara bakılırsa partiye yönelik ilk silahlı saldırı partinin İdlib'teki genel koordinatörü Samir Kanatri'nin Ağustos 2011'de öldürülmesidir. SSMP yetkililerine göre bu suikastın ardından partiye yönelik saldırılar sistematik hale gelmiş ve İdlib, Hama ve Şam bölgelerinde parti üyeleri silahlı muhaliflerce hedef alınmıştır.⁵⁴ Mayıs 2012'de bu kez partinin lider kadrosu hedef alınmış, SSMP başkanı Ali Haydar'ın oğlu İsmail ve SSMP üyesi Fadi Atavne Humus-Masyaf karayolunda seyahat ederken araca açılan ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.⁵⁵

SSMP'nin silahlı mücadeleye başlamasını tetikleyen/kolaylaştıran ikinci faktör, iç savaşın ilk aşaması olarak kabul edebileceğimiz Ağustos 2012-Haziran 2013 tarihleri arasında Suriye Ordusu'nun personel eksikliği gidermek ve kent merkezlerinde yapılan gerilla savaşına uyum sağlamak için gönüllü milis kuvvetleri kurmaya yönelmesidir. 2012 yılı sonundan itibaren İranlı askeri danışmaların yardımıyla eğitime başlanan milisler birkaç ay sonra Ulusal Savunma Güçleri-USG (*Kuvvât ed-Difâ' el-Vatani*) adı altında sahaya sürülmüştür. Yerel unsurlardan oluşturulan USG, Haziran 2012'den itibaren ülkedeki küçük köy ve kasabaların silahlı muhaliflere karşı korunmasında etkin rol oynayarak Suriye Ordusu'nun sahadaki hareket alanını genişletmiş ve personel eksikliğine kısmen bir çözüm sağlamıştır. USG'nin kurulması SSMP'yi

Al-Watan, 28 Şubat 2016, <http://alwatan.sy/archives/43043> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017); "Elected SSNP head, Qanso reiterates support for Assad", *The Daily Star*, 6 Ağustos 2016, <http://www.daily-star.com.lb/News/Lebanon-News/2016/Aug-06/365841-elected-ssnp-head-qanso-reiterates-support-for-assad.ashx> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

53 Jesse Mcdonald, "Syrian Social Nationalist Party (SSNP) and the War in Syria", *Syria Comment*, 11 Mayıs 2016, <http://www.joshualandis.com/blog/syrian-social-nationalist-party-ssnp-war-syria/> (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2017).

54 Firas Choufi, "The SSNP 'Hurricane' in the Syrian Conflict: Syria and South Lebanon Are the Same Battlefield", *Al-Akhbar*, 3 Şubat 2014, <http://english.al-akhbar.com/node/18502> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

55 "Son of SSNP leader slain in Syria", *Al-Akhbar*, 3 Mayıs 2012, <http://english.al-akhbar.com/node/6914> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

sahada savaşan düzensiz milislerini bir çatı altında toplanmaya teşvik etmiştir. Nitekim SSMP’nin silahlı kanadı olan *Nusur ez-Zavba’a*’nın 2013 yılı içerisinde kurulduğu tahmin edilmektedir. *Nusur ez-Zavba’a*’nın kurulmasından sonra SSMP milisleri, Suriye yönetiminden düzenli silah ve para desteği alma-ya başlamış ve Lübnan’dan müttefiki olan Hizbullah’ın militanları ve Suriye Ordusu ile yan yana savaş sahasında görünür hale gelmiştir.

SSMP’nin silahlı mücadeleye başlamasını tetikleyen/kolaylaştıran üçüncü faktör ise 2013 yılı içinde el-Kaide ile bağlantılı radikal silahlı grupların doğrudan Hıristiyanları hedef alan saldırılara başlamasıdır. Aslında bu saldırılar SSMP milislerinin iç savaştaki misyonu ve nüfuz alanlarını belirginleştirmesini de sağlamıştır. Bu süreçte Hıristiyanları hedef alan saldırılar arasında Antakya Ortodoks Patrikhanesi Halep Metropoliti Bulus Yazıcı ve Halep Süryani Ortodoks Metropoliti Yuhanna İbrahim’in kaçırılması, tarihi Hıristiyan köyü Malula’ya düzenlenen saldırı, Humus yakınlarındaki Hıristiyan ağırlıklı Sadad köyüne düzenlenen saldırı ve Malula yakınlarında 12 Hıristiyan rahibenin kaçırılması gibi olayları sıralamak mümkündür. Bu saldırıların neredeyse tümü el-Kaide ile bağlantılı Nusra Cephesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Nusra Cephesi’nin saldırıları sırasında kiliselerin tahrip edilmesi, Hıristiyan köylülerin öldürülmesi veya göçe zorlanması ülkedeki Hıristiyanların güvenlik kaygılarını had safhaya ulaştırmıştır. Malula ve Sadad’ta Suriye Ordusu’nun yürüttüğü askeri operasyonlarda SSMP milisleri de etkin rol oynamıştır. Bilhassa Sadad’daki çatışmalar SSMP’nin iç savaşta popüler bir silahlı grup haline gelmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. SSMP Humus sorumlusu Nouhad Samaan, Sadad’ın kurtarılmasından sonra köyün güvenliğinin Suriye yönetimi tarafından SSMP’ye bırakıldığını söylemektedir.⁵⁶ Sadad’ın SSMP milislerinin kontrolüne bırakılması partinin ülkedeki Hıristiyanları koruma gibi bir misyon üstlendiğini de açık bir biçimde göstermiştir.

SSMP milislerinin 2014 yılı başından itibaren Tartus vilayetindeki Safita’dan – Lübnan sınırı boyunca- Şam’ın kuzeybatısındaki Sednaya’ya kadar uzanan ve Hıristiyan yerleşimlerinin yoğun olduğu bölgelerde yerel unsurlarla ve Suriye Ordusu ile işbirliği halinde kendine bir nüfuz alanı yaratmaya başladığı aşikârdır.⁵⁷ SSMP’nin krizin başından beri Humus’un batısındaki Hıristiyan yerleşimlerinin yoğun olduğu Vadi en-Nasara bölgesinde örgütlendiği ve silahlı muhaliflere karşı halkı silahlandığı bilinmektedir. 2012’de Vadi en-Nasara’daki Haçlı Kalesi *Hısn el-Ekrad*’da üstlenen *Cund eş-Şam* militanlarının Havaş, en-Nasara, Marmarita, Bahzina gibi Grek Ortodoks yoğunluklu yerleşim birimlerini tehdit etmeye başlaması SSMP milislerinin bölgede faaliyetlerini yoğunlaştırmasına yol açmıştır. 2014 yılı başında bölgede şiddetle-

56 John Eibner, “Footnotes on the SSNP-Comments from Nouhad Samaan, Head of SSNP in Homs”, *Syria Comment*, 2 Ocak 2015, <http://www.joshualandis.com/blog/footnotes-on-the-ssnp-comments-from-nouhad-samaan-head-of-ssnp-in-homs/> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

57 Jihad El-Zein, “Christians taking up fight in Syria”, *Al-Monitor*, 10 Mart 2014, <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/security/2014/03/syria-conflict-threat-to-christians-take-up-arms.html> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

nen çatışmalarda çok sayıda SSMP milisi hayatını kaybetmiştir.⁵⁸ Mart 2014'te Suriye Ordusu'nun *Hısn el-Ekrad*'ı ele geçirmesiyle bölgenin güvenliği büyük ölçüde sağlansa da SSMP milislerinin bölgedeki varlığı devam etmiştir. 2014 yılının ilk yarısında SSMP milislerinin nüfuzunu arttırdığı diğer bir yer de Humus kent merkezidir. Mayıs ayında Eski Humus semtindeki silahlı muhaliflerin kentten çıkarılmasından sonra semtin güvenliği ve idaresi sorumluluğunu Suriye yönetiminin izniyle SSMP üstlenmiştir.⁵⁹ 2015 yılı içinde SSMP askeri gücünü Ghab Düzlüğü'ndeki iki Hıristiyan köyü Maharde ve es-Sukaylabiye ile Lazkiye'nin kuzeyindeki Keseb, Cebel Türkmen, Cebel Ekrad, Selma, Ghanem ve Deyr Hanna'ya kadar yaymayı başarmıştır.

2015 yılı sonbaharında Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) militanlarının Humus yakınlarındaki Sadad köyünü tehdit etmesi SSMP milislerinin köydeki varlığının yeniden gündeme gelmesine yol açmıştır. İŞİD saldırısı Suriye Ordusu'nun desteklediği SSMP ve Kamışlı'dan bir Rus kargo uçağıyla getirilen Sootoro üyelerinden oluşan yerel milis tarafından geri püskürtülmüştür. Saldırının ardından Sadad'ı ziyaret eden Süryani Ortodoks Patrik Mor Ignatius Aphrem Kerim (II), köyün savunulmasının sadece Süryani Hıristiyan savaşçılar tarafından değil, onlarla işbirliği yapan Suriye Ordusu içindeki Müslüman ve Hıristiyan askerler ve Müslüman üyesi de olan SSMP milislerinden oluşan bir ittifak tarafından sağlandığını vurgulamıştır.⁶⁰ SSMP yetkilileri de patriğin sözlerini onaylar şekilde Hıristiyan köylerine yönelik saldırılarda mezhepçi bir bakış açısına sahip olmadıklarını partinin Müslüman ve Hıristiyan milislerinin birlikte savaştığını belirtmektedir. Kuşkusuz SSMP milisleri Hıristiyan nüfusun az olduğu veya hiç olmadığı bölgelerde de Suriye Ordusu'nun yanında savaştaktadır. Suriye'nin güneyindeki Dürzî ağırlıklı es-Süveyde ve Sünnî ağırlıklı Deraa bu savaş bölgelerine örnek olarak verilebilir. Ayrıca Halep, Haseke ve Deyr ez-Zor vilayetlerinde de SSMP'nin askeri varlığından bahsetmek mümkündür.

Son olarak SSMP'nin silahlı kanadı olarak bilinen *Nusur ez-Zavba*'a'nın partinin hangi fraksiyonunu ile ilişkili olduğu konusunun oldukça karmaşık bir mesele olduğunu belirtmek gerekiyor. Eymen el-Tamimi, SSMP fraksiyonlarının sosyal medya hesaplarına dayanarak *Nusur ez-Zavba*'a milislerinin büyük ölçüde Esad Hardan'ın (Ağustos 2016'dan beri Ali Kansu'nun) liderliğindeki Lübnan'daki SSMP ile ilişkili olduğunu iddia etmektedir. Tamimi, bu iddiasına kanıt olarak *Nusur ez-Zavba*'a'nın Facebook hesabı *SSNPMediawars*'da 8 Haziran 2016'da paylaşılan bir fotoğrafı göstermektedir. Fotoğrafta Esad Hardan bir *Nusur* kampında silahlı milislere konuşma yaparken görülmektedir. Aynı Facebook hesabı *Nusur ez-Zavba*'a'nın faaliyetleri konusunda da ilginç bilgiler sağlamaktadır. Hesapta paylaşılan fotoğraflar arasında ölen SSMP mi-

58 Firas Choufi, "Syria's Valley of the Christians Under Fire", *Al-Akhbar*, 5 Şubat 2014, <http://english.al-akhbar.com/node/18531> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

59 Eibner, "Footnotes on the SSNP".

60 Medonald, "Syrian Social Nationalist Party (SSNP) and the War in Syria".

lisleri, onların cenaze törenleri ve yetişkinlerin yanında küçük yaşta erkek ve kız çocuklarının da silahlı eğitim aldığı *Nusur* kampları görmek mümkündür. İssam el-Mahayri'nin (Ocak 2016'dan beri Joseph Suveyd'in) liderliğindeki Suriye'deki SSMP'nin Facebook hesabı *wssnpsy* ise daha çok Suriye içindeki parti çalışmaları ve gençlik kampları ile ilgili fotoğraf paylaşımlarına yer vermektedir. Tamimi'nin iddiası doğru olabileceği gibi ülkenin farklı bölgelerinde askeri üniformalarında *Nusur ez-Zavba*'a logosu olmayıp sadece parti logosu taşıyan milislerin de savaştığını belirtmek gerekiyor.⁶¹

Sonuç Yerine

Günümüzdeki SSMP Antun Sa'ade'nin partiyi kurduğu dönemden oldukça farklı siyasi koşullarda varlığını sürdürmektedir. **İdeolojik olarak Suriyecilik ve mezhepçiliği dışlayan sekülerizm gibi ilkelere sadakatini sürdüren parti, yeni siyasi şartlara uyum sağlama adına hem Lübnan'da hem de Suriye'de pragmatik davranışlar sergilemekten kaçınmamış** ve bu pragmatik davranışlar parti içinde yeni ideolojik eğilimlerin tartışılmaya başlanmasına yol açmıştır. Pragmatik davranışlar ve yeni ideolojik eğilimler parti içinde farklı fraksiyonların ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir. 1970'lerde SSMP ile Suriye Ba'as'ı arasında başlayan yakınlaşma 2011'de partinin ülkenin birliğini ve istikrarını koruma adına Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad'a destek vermesiyle nihai noktasına ulaşmıştır. SSMP, hem Suriyecilik ideolojisini savunan hem de mezhepçiliğe ve dış müdahalecilığe karşı bir parti olma iddiasını hala sürdürmektedir. Bu bağlamda SSMP'nin kriz şartları altında siyasi ve askeri örgütlenmesini güçlendirmesi savaş sonrası dönemde partinin Ba'as'ın en ciddi rakip olabileceği tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Son zamanlarda Suriye içinde ve dışında ülkenin birliğini ve sınırlarını muhafaza etmek için etnik ve mezhepsel kökenleri dışlayan Suriyelilik kimliğinin iyi bir seçenek görülmesinin partiyeye olan ilgiyi arttırdığı da aşikârdır.

Kuşkusuz SSMP'nin Suriyecilik ideolojisi ve sekülerizm ilkesine bağlılığı Suriye'nin yeniden inşası sürecinde partiye avantajlı bir pozisyon sağlayabilir. Ba'as'ın da 2011'den beri Suriyelilik kimliğini ön plana çıkaran siyasi anlayış benimsediği düşünüldüğünde SSMP'nin parti içi disiplin ve propaganda gücü ile savaş sonrası dönemde ülke siyasetinde önemli bir rol oynaması beklenebilir. SSMP'nin Suriye'nin yeniden inşasında **ülkeyi dini, mezhepçi ve etnik çizgilere dayalı olarak bölmeye yönelik her türlü girişimi reddedeceği ve federalizm gibi yönetim biçimlerine şüpheyle baktığı** aşikârdır. Hatta partinin Rusya ve İran gibi aktörlerin iç savaş boyunca Suriye'ye verdiği destekten memnun görünmekle birlikte Suriye'nin kaderinin belirlenmesinde her türlü dış müdahalecilığe karşı **tepki göstermesi** muhtemeldir. Tüm bunlarla birlikte Suriye'nin yeniden inşasında SSMP'nin rolünü sınırlandıracak parti içi ve dışından kaynaklanan zafiyetler de söz konusudur. İlk olarak savaş sonrası dö-

61 Aymenn Jawad Al-Tamimi, "Quwat al-Ghadab: A Pro-Assad Christian Militia in Suqaylabiyah", *Syria Comment*, 3 Temmuz 2016, <http://www.joshualandis.com/blog/quwat-al-ghadab-pro-assad-christian-militia-suqaylabiyah/> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

nemde iktidarda Ba'as'ın kalması durumunda SSMP'nin siyasetteki gücünün sınırları büyük ölçüde Ba'as ile kurduğu ittifakı sürdürmesine bağlı olacaktır. Savaş sonrası Suriye'de **çoğulcu bir demokratik yapının ortaya çıkması durumunda** bile SSMP'nin geniş kesimlere hitap eden bir kitle partisi olmasının önünde birçok engel olduğu aşikârdır. Her şeyden önce SSMP'nin kendi içinde farklı fraksiyonlara bölünmüş yapısı ve tek bir liderlikten yoksun olması büyük bir zafiyet olarak karşısına çıkacaktır. Ayrıca SSMP bir ideoloji partisi olma görünümünden kurtulup siyasette merkeze kaymadığı müddetçe geniş kitlelerin desteğinden yoksun kalacaktır. Son olarak SSMP'nin geçmişinde yasal siyaset yapma imkânı bulduğunda bile çoğu zaman radikalleşme **eğilimi sergilemesi** ve askeri darbe, suikast gibi gayri meşru **yöntemleri** kullanma alışkanlığı birçok kişinin hafızasında partiye yönelik kalan şüphelerin tekrar canlanmasına yol açacağını söylemek mümkündür.

Kaynakça

“Al Assad first as Syrian leader opens talks with local party leader”, *Saudi Press Agency*, 20 Nisan 2005, <http://spa.gov.sa/256710> (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2017).

“Ali Qanso praises Lebanon’s UN stance on Syria”, *NOW*, 5 Ağustos 2011, https://now.mmedia.me/lb/en/nownews/ali_qanso_praises_lebanons_un_stance_on_syria (Erişim Tarihi: 23 Ocak 2017).

“Asaad Hardan assumes SSNP’s reins”, *Daily Star*, 4 Temmuz 2008, <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2008/Jul-04/52731-asaad-hardan-assumes-ssnps-reins.ashx> (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2017).

“Disputes grow over new Syria constitution ahead of vote”, *Al-Akhbar*, 22 Şubat 2012, <http://english.al-akhbar.com/node/4440> (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2017).

“Elected SSNP head, Qanso reiterates support for Assad”, *The Daily Star*, 6 Ağustos 2016, <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2016/Aug-06/365841-elected-ssnp-head-qanso-reiterates-support-for-assad.ashx> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

“El-Mahayri kaddama istikalatahu ve Suveyd reisen lil Surî el-Kavmî el-İştima’i fi Suriyye”, *Al-Watan*, 28 Şubat 2016, <http://alwatan.sy/archives/43043> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

“Hardan: Assad has comprehensive vision”, *Daily Star*, 14 Ekim 2011, <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2011/Oct-14/151282-hardan-assad-has-comprehensive-vision.ashx> (Erişim Tarihi: 23 Ocak 2017).

“Meşâkil el-Hizb es-Sûrî el-Kavmî fi Lübnan ve Suriyye”, *Ad-Diyar*, 10 Mart 2014, <http://www.addiyar.com/article/612192> (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2017).

“One Night in Hamra”, *Jadaliyya*, 4 Ağustos 2011, <http://www.jadaliyya.com/pages/index/2305/one-night-in-hamra> (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2017).

“Qansu: Stability in Syria will positively reflect situation in Lebanon”, *Tishreen*, 20 Ekim 2011, <http://archive.tishreen.news.sy/tishreen/public/read/242759> (Erişim Tarihi: 24 Ocak 2017).

“Son of SSNP leader slain in Syria”, *Al-Akhbar*, 3 Mayıs 2012, <http://english.al-akhbar.com/node/6914> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

“Syria’s Elections-One Small Step”, *Middle East Intelligence Bulletin* 5, No.2 (2003), https://www.meforum.org/meib/articles/0302_sb.htm (Erişim Tarihi: 20 Ocak 2017).

ABU KHALIL, As'ad. "Syrian Social National Party-the Ali Haydar branch", *Angry Arab*, 4 Mayıs 2012, <http://angryarab.blogspot.com.tr/2012/05/syrian-social-national-party-ali-haydar.html> (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2017).

ALAGHA, Joseph Elie. *Hizbullah's Identity Construction*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011.

AL-TAMIMI, Aymenn Jawad. "Quwat al-Ghadab: A Pro-Assad Christian Militia in Suqaylabiyah", *Syria Comment*, 3 Temmuz 2016, <http://www.joshualandis.com/blog/quwat-al-ghadab-pro-assad-christian-militia-suqaylabiyah/> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

BARAM, Amatzia. "Territorial Nationalism in the Middle East", *Middle East Studies* 26, No.4 (1990), 425-448.

BESHARA, Adel. "Gotz Nordbruch's Porftayal of Antun Sa'adeh Political Ideas", *Al-Mashriq* 8, No.31 (2009), 63-74.

BESHARA, Adel. Der., *Antun Sa'adeh: The Man, His Thought and Anthology*. Reading, UK: Ithaca Press, 2007.

BESHARA, Adel. *Lebanon: The Politics of Frustration-The Failed Coup of 1961*. New York: Routledge, 2005.

BESHARA, Adel. *Outright Assassination: The Trial and Execution of Antun Sa'adeh, 1949*. Ithaca Press, 2010.

CHOUFI, Firas. "The SSNP 'Hurricane' in the Syrian Conflict: Syria and South Lebanon Are the Same Battlefield", *Al-Akhbar*, 3 Şubat 2014, <http://english.al-akhbar.com/node/18502> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

EIBNER, John. "Footnotes on the SSNP-Comments from Nouhad Samaan, Head of SSNP in Homs", *Syria Comment*, 2 Ocak 2015, <http://www.joshualandis.com/blog/footnotes-on-the-ssnp-comments-from-nouhad-samaan-head-of-ssnp-in-homs/> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

EL-KHAZEN, Farid, *The Breakdown of the State in Lebanon 1967-1976* (Londra: I.B. Tauris, 2000).

EL-ZEIN, Jihad. "Christians taking up fight in Syria", *Al-Monitor*, 10 Mart 2014, <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/security/2014/03/syria-conflict-threat-to-christians-take-up-arms.html> (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2017).

FRANCIS, Ghadi. "The Syrian Social Nationalists: In the Hurricane of Revolt", *Al-Akhbar*, 26 Ağustos 2011, <http://english.al-akhbar.com/content/syrian-social-nationalists-hurricane-revolt> (Erişim Tarihi: 23 Ocak 2017).

Haidar, Ali. "The Syrian Social Nationalist Party (SSNP) in a Glance", *Al-Qawmi*, 24 Nisan 2012, http://www.alqawmi.info/index.php?option=com_content&view=article&id=1607:the-syrian-social-nationalist-party-ssnp-in-a-glance&catid=34:2009-01-20-21-15-51&Itemid=84 (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2017).

Hudson, Michael. *The Precarious Republic: Modernization in Lebanon*. New York: Random House, 1968.

Johnson, Michael, *All Honourable Men: The Social Origins of War in Lebanon*. Londra: I.B. Tauris, 2001.

Kaylani, Nabil. "The Rise of the Syrian Ba'th, 1940-1958: Political Success, Party Failure", *International Journal of Middle East Studies* 3, No.1 (1972), 3-23.

McDonald, Jesse. "Syrian Social Nationalist Party (SSNP) and the War in Syria", *Syria Comment*, 11 Mayıs 2016, <http://www.joshualandis.com/blog/syrian-social-nationalist-party-ssnp-war-syria/> (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2017).

Melhem, Edmond. "Sa'adeh and Lebanon: A Historical Perspective", *Antun Sa'adeh: The Man, His Thought and Anthology* içinde (Der.) Adel Beshara. Reading UK: Ithaca Press, 2007.

Moubayed, Sami. "Soft de-Baathification in Syria", *Al-Ahram Weekly*, No.742 (12-18 Mayıs 2005), <http://weekly.ahram.org.eg/Archive/2005/742/re6.htm> (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2017).

Moubayed, Sami. *Damascus Between Democracy and Dictatorship*. Lanham: University Press of America, 2000.

Moubayed, Sami. *Steel & Silk: Men and Women who Shaped Syria 1900-2000*. Seattle: Cune Press, 2006.

Narozhna, Tanya ve W. Andy Knight, *Female Suicide Bombings: A Critical Gender Approach*. Toronto: University of Toronto Press, 2016.

Nassar, Nassif. "Sa'adeh and the Concept of Regional Nationalism", *Antun Sa'adeh: The Man, His Thought and Anthology* içinde (Der.) Adel Beshara, Reading, UK: Ithaca Press, 2007.

Nordbruch, Götz. *Nazism in Syria and Lebanon: The Ambivalence of the German Option, 1933-1945*. Londra: Routledge, 2009.

Oron, Yitzhak. Der., *Middle East Record 1961*. Kudüs, Tel Aviv University The Reuven Shiloah Resercher Centre, 1962.

PIPES, Daniel. "Radical Politics and the Syrian Social Nationalist Party", *International Journal of Middle East Studies* 20, No.8 (1988), 303-324.

PIPES, Daniel. *Greater Syria: The History of an Ambition*. New York: Oxford University Press, 1990.

ROWELL, Alex. "From Bacchus to the bomb: Disquiet and disagreement in Hizbullah's Lebanon", 1 Ağustos 2011, <http://thedisgraceofgod.blogspot.com.tr/2011/08/from-bacchus-to-bomb-disquiet-and.html> ,(Erişim Tarihi: 22 Ocak 2017).

SAADEH, Antoun "Speech of June 1, 1935", http://www.ssnp.org/new/library/saadeh/misc/en/june_1_35.htm (Erişim Tarihi: 17 Ocak 2017).

SAADEH, Antoun. "What Motivated me to Establish the Syrian Social Nationalist Party", <http://www.ssnp.com/new/library/saadeh/misc/en/motivated.htm> (Erişim Tarihi: 24 Ocak 2017).

SCHUMANN, Christoph. "Nationalism, diaspora and 'civilizational misson': The case of Syrian nationalism in Latin America between World War I and World War II", *Nations and Nationalism* 10, No.4 (2004), 559-617.

SEALE, Patrick. *Assad of Syria: The Struggle for the Middle East*. Londra: I.B. Tauris, 1988.

SEALE, Patrick. *The Struggle for Syria: A Study of Post-War Arab Politics, 1945-1958*. Londra: I.B. Tauris, 1986.

SHARABI, Hisham Bashir. *Governments And Politics Of The Middle East In The Twentieth Century*. New York: D. Van Nostrand, 1962.

SULEIMAN, Michael W. *Political Parties in Lebanon: The Challenge of a Fragmented Political Culture*. New York: Cornell University Press, 1967.

TIBI, Bassam. *Arab Nationalism: A Critical Enquiry*, Çev: M. Farouk-Sluglett ve P. Sluglett (Almancadan İngilizceye), Londra: Macmillan Press, 1981.

YAMAK, Labib Zuwiyya. *The Syrian Social Nationalist Party: An Ideological Analysis*. Cambridge: Harvard University Press, 1966.

YEHIA, Ranwa. "Alwan's one-man war remembered", *Daily Star*, 30 Eylül 2000, <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2000/Sep-30/12717-alwans-one-man-war-remembered.ashx> (Erişim Tarihi: 20 Ocak 2017).

ZAMBELIS, Chris. "Assad's Hurricane: A Profile of the Paramilitary Wing of the Syrian Social Nationalist Party", *Terrorism Monitor* 12, No.6 (2014), 5-6.

ZEIDAN, Joseph. “Myth and Symbol in the Poetry of Adunis and Yusuf al-Khal”, *Journal of Arabic Literature* 10 (1979), 70-94.

ZISSER, Eyal. “The Syrian Phoenix: The Revival of the Syrian Social National Party in Syria”, *Die Welt des Islams* 47, No.2 (2007), 188-206.

ZISSER, Eyal. “Who’s Afraid of Syrian Nationalism? National and State Identity in Syria”, *Middle East Studies* 42, No.2 (2006), 179-199.

İsrail'in Devlet İmajının Şekillenmesi Shapening of the Israel State Image

Teslim: 8 Kasım 2016
Onay: 20 Mart 2017

Çağla Gül YESEVİ*

Öz

Çalışma kapsamında, İmaj teorisi açısından İsrail'in devlet imajını oluşturan unsurlar açıklanmıştır. İsrail'in negatif öz imajını şekillendiren tehdit, sürgün, Antisemitizm ve soykırım konularına değinilmiştir. İsrail'in negatif öz imajını dönüştüren bir kurum olarak İsrail ordusunun imajı ve askeri doktrini açıklanmıştır. İsrail'in pozitif milli öz imajını belirleyen İsrail devletinin Bağımsızlık Bildirgesi, İsrail Milli Marşı, devlet amblemi, Siyonizm, toprağın kutsallığı ve imaja katkıda bulunan bir kurum olarak dış istihbarat servisi Mossad anlatılmıştır.

Anahtar kelimeler: *İsrail, İmaj Teorisi, pozitif öz imaj, negatif öz imaj*

Abstract

This article examines Israel's image referring to Image theory. Image theory has been considered as a significant tool to study international relations and foreign policy. Elements of Israel's negative self-image has been presented as threat, exile, antisemitism, and genocide. Moreover, image of Israel Defense Forces and military doctrine have been analysed. Main parts of positive self-image of Israel have been Declaration of Establishment of State of Israel, National Anthem, Israeli flag, state emblem, zionism, status of holy lands and Mossad.

Keywords: *Israel, Image Theory, positive self-image, negative self-image*

* Yrd. Doç. Dr., Çağla Gül Yesevi, Kültür Üniversitesi

Giriş

Bu çalışmada, İmaj teorisi açısından İsrail'in imajı anlatılacaktır. Kişilerin ve siyasal elitlerin karar alma süreçlerini ve aldıkları kararları açıklamaya çalışan İmaj teorisi, dış politikada, devlet imajlarının açıklanmasında da kullanılabilir. Siyasal yaklaşım, yönelim ve kararların psikolojik değişkenlerle yakın ilişkisi, çalışılması gereken bir konudur. Uluslararası ilişkilerde karşılaştığımız psikolojik ve siyasal unsurların açıklanmasında, İmaj teorisi yararlı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma kapsamında, öncelikle İmaj teorisi açıklanacak; öz imaj, düşman imajı ve ayna imajı kavramlarına değinilecek, imaj kuramı ile ilgili çalışmalar kısaca örneklendirilecektir. İsrail'in negatif öz imajını şekillendiren tehdit, sürgün, Antisemitizm ve soykırım üzerinde durulacaktır. İsrail'in negatif öz imajını dönüştüren bir kurum olarak İsrail ordusunun imajı ve askeri doktrini analiz edilecektir. İsrail'in pozitif milli öz imajını belirleyen İsrail devletinin Bağımsızlık Bildirgesi, İsrail Milli Marşı, devlet amblemi, Siyonizm, toprağın kutsallığı ve imaja katkıda bulunan bir kurum olarak dış istihbarat servisi Mossad anlatılacaktır.

1. İmaj Teorisinin Açıklanması

Siyasal psikoloji konusunda çalışan araştırmacıların kullandığı yöntemlerden biri içerik analizidir. Liderlerin, karar alıcıların nitelikleri ve tarzları incelenmektedir. Bunun yanında, devlet kurumlarının dokümanları, internet siteleri, söylevleri, inceleme konusu olmaktadır. Hedef kitlenin üretilen mesajları benimsemesi için kitle iletişim araçlarından yararlanılmaktadır. Bu konuda kitaplar, filmler, parti programları, günlükler, mektuplar, söylevler ve konuşmalar, veri olarak kullanılmaktadır. Bu analiz, niteliksel ve niceliksel olarak yapılabilmektedir. Niceliksel yöntemde, bir konuşmada, bir sözcüğün sıklığına bakılmaktadır. Niteliksel içerik analizinde, bazı kelime ve sembollerin anlamı ve kullanım amacı üzerinde durulmaktadır.¹ Nitel yöntemde, düşünüm-sellik ön planda yer almaktadır; tek tek değişkenler ölçülmemektedir. Nitel araştırma yöntemlerinden biri tema analizidir. Tema analizi yönteminde, nitel veride bulunan içerik ve anlam örüntüleri araştırılıp, temalar halinde ifade edilmektedir.²

İmaj teorisi, siyasal psikolojik bir yaklaşımdır; politika-yapıcıların, karar alıcıların, diğer ülkeler hakkındaki izlenimlerini, algılarını ve bunların davranışsal sonuçlarını analiz etmek için kullanılmaktadır. İmajlar, ülkelerin kabiliyetlerini, kültürlerini, amaçlarını, tehdit ve fırsat algılamalarını açıklayan bilgileri sunmaktadırlar. Bir ülkenin kabiliyetleri, yetkinlikleri ve kültürel gelişmişliği, karşılaştırmalı olarak incelenerek, aşağı, eşit ya da üstün bir devlet olup olmadığına karar verilmektedir. Bunun yanında, saldırgan devlet imajı

1 Cengiz Erişen, Elif Erişen, Binnur Özkeçeci-Taner, "Siyasal Psikolojide Araştırma Yöntemleri", *Siyaset Psikolojisi*, (Der.) Özlem Dirilen Gümüş, (Ankara: Nobel, 2015), 61-66.

2 Nagehan Taşdemir, "Siyaset Psikolojisinde Nitel ve Karma Yöntem Araştırmaları", *Siyaset Psikolojisi*, (Der.) Özlem Dirilen Gümüş,(Ankara: Nobel, 2015),75-82.

ya da savunmacı devlet imajının belirlenmesi ikinci bir değerlendirme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.³

İmaj teorisi, kararların, kişiler tarafından, öz imajları sayesinde oluşturulan ilkeler, amaçlar ve planlar doğrultusunda nasıl alındığını inceleyen, açıklayıcı ve tanımlayıcı bir teoridir. Şema kuramı olarak da tanımlanan İmaj teorisi, şemalar, taslaklar, şablonlardan, stereotiplerden ve imajlardan faydalanmaktadır.⁴ Robert Jervis'in belirttiği gibi, karar alıcıların dünya hakkındaki inançları ve diğer aktörlerin imajı bilinmeden, önemli kararların nasıl, neden ve hangi koşullar altında alındığının açıklanabilmesi, mümkün değildir.⁵

Bilişsel süreçlerde, kalıplaşmış imajlar ve önyargıları (stereotipler) destekleme eğilimi görülmektedir. İnsanlar, diğerlerinin karakterlerini ve davranışlarını tahmin etmek için sosyal kalıpları yoğun olarak kullanmaktadırlar.⁶ Devletlerin imajları, karar alma mekanizmalarını belirlediği gibi, diğer devletlerle ilişkilerini ve sistemdeki yerlerini şekillendirmektedir. Bilişsel yaklaşımda, özellikle siyasal elitlerin sahip oldukları imajlar üzerinde, odaklanılmaktadır. Bu imaj odaklanmasında, iki kavram öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi “öz imaj” (*self-image*), diğeri de “ötekinin imajı”dır. İmaj konusu, karar alıcıların, karar-alma süreçlerini, etkileyen önemli bir veri olarak, ortaya konulmaktadır. Bu konudaki en güçlü ve etkili çalışma, Ole Holsti'nin “düşmanın imajı” ile ilgili çalışmasıdır. Holsti, bu çalışmasıyla, ABD-SB arasındaki çatışmayı ve Soğuk Savaş'ın gelişme sürecini açıklamaya çalışmıştır. Holsti çalışmasında, ABD eski Devlet Bakanı John Foster Dulles'in, Sovyetler Birliği hakkında sahip olduğu “düşman imajını” analiz etmiştir.⁷

Bu teoriyi, uluslararası ilişkiler çalışmalarında kullanmanın en kolay yolu, politikacıların en yoğun olarak yaptıkları faaliyetlerin, özellikle konuşmalarının içerik analizinin yapılmasıdır. Bunun dışındaki yöntem ise, Holsti'nin (1967) de uyguladığı gibi, karar alıcılar ve çalışma arkadaşlarına anketler uygulamaktır. Ancak, dış politika konusunda çalışanlara, anket uygulanması ve doğru cevapların alınabilmesinin önünde ciddi engeller bulunmaktadır.⁸ Devletlerin öz imajının anlaşılmasında, devlet kurumlarının resmi sitelerinde kullandıkları tanımlamalar, bu sitelerde örnek olaylara yaklaşımları, açıklamaları ve yetkili

3 Hayrettin Özler, *Siyaset Psikolojisi*, (Bursa: Etkin Yayınları, 2014), 77.

4 Lee Roy Beach ve Terence R. Mitchell, “Image Theory: Principles, Goals, and Plans in Decision-Making”, *Acta Psychologica* 66 (1987), 201-202.

5 Robert Jervis, “Perception and Misperception in International Relations”, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism* içinde (Der.) Viotti, Paul R. & Kauppi, Mark V., (Boston: Allyn and Bacon, 1993), 298.

6 Janice Gross Stein, “Psychological Explanations of International Conflict”. *Handbook of International Relations* (CA: Sage,2002), 294-295.

7 Jerel A. Rosati, “A cognitive approach to the study of foreign policy”, *Foreign policy analysis: Continuity and change in its second generation* içinde (Der.), Neack, Laura & Hey, Jeanne A. K & Haney, Patrick Jude, (N.J.: Prentice Hall, 1995), 55.

8 *A.g.m.*, 55

organlarda görevli olanların demeçleri, önemli veriler olarak değerlendirilmektedir. Ayna imajı, hasmane bir ortamda, iki tarafın birbirleri hakkındaki “düşman imajının” çalışılmasıdır. Ayna imajında, her iki taraf da kendi öz imajını “olumlu ve iyi niyetli ” olarak tanımlarken, karşı tarafı “olumsuz ve kötü niyetli” olarak tanımlamaktadır.⁹

1.1. Öz İmajın Unsurları

Kişilerin ve siyasal elitlerin karar alma süreçlerini ve aldıkları kararları açıklamaya çalışan İmaj teorisi, öncelikle, teorinin alt-katmanlarından biri olan öz-ııaj kavramı üzerinde durmaktadır. Buna göre bireylerin inançları, değerler sistemi, etik ve moral değerleri, öz imajı oluşturmaktadır. Öz imajın ana bileşenleri, ilkeler olarak adlandırılmaktadır. Bu ilkeler, bireyin bir amaca doğru yönelmesi veya bir amacı sürdürmekten vazgeçmesi sonucunu doğurabilmektedir.¹⁰

Yörünge imajı (*trajectory image*), bir karar alıcının gelecekteki ideal ajandasıdır. Öz imajın ışığında, yörünge imajının ana bileşenleri, amaçlar olarak tanımlanmaktadır. Bu amaçlar, soyut ve somut olarak ikiye ayrılmaktadır.¹¹ Bir kişinin ya da bizim çalışmamızda devletin kendini güvende ve başarılı hissetmesi, soyut bir amaç olarak tanımlanabilmektedir. Soyut amaçların gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda bir yargıya varmak daha zordur. Aksiyon imajı, amaca ulaşmak için tasarlanan planları içermektedir. Planlar, soyut programlar olarak tanımlanırken, somut davranışsal göstergeler, taktikler olarak nitelendirilmektedir. Öngörülen imaj (*projected image*), olması tahmin edilen olaylar ve durumları açıklamaktadır.¹²

Bu teori, topluluklar ve grupların, çatışma davranışını, doğrudan, dolaylı, bilinçli ve bilinçsiz yollardan etkilediklerini varsaymaktır. Milli öz imajlar, siyasal kültürün önemli bir boyutudur. Milli öz imaj, kültürün temsilcileri tarafından yayılmaktadır.¹³ Öz imaj kavramı, dış politikada öncelikli olarak yer almamaktadır. Ötekinin algıları, daha büyük bir önem taşımaktadır.¹⁴ Siyasetçiler, devlet kurumlarının yöneticileri, liderler ve karar-alıcılar, öz imajı yansıttığında, bu imaj, çatışma stratejilerinde işlevsel hale gelmektedir. Milli öz imajlar, kimi zaman, öteki devletlerin algıları neticesinde güçlenebilmektedir.

Milli öz imajlarının belirlenmesinde, liderlerin, güvenlik kurumlarının başındaki yöneticilerin konuşmaları, belirleyicidir. Bu durum, özellikle, genç nesillerin, yaratılan imajı benimsemeleri ve aynı doğrultuda yeniden yara-

9 Rosati, a.g.m., 55

10 Beach ve Mitchell, *Image Theory...*, 202.

11 A.g.m. 202.

12 A.g.m., 203-204

13 Noel Kaplowitz, “National Self- Images, Perception of Enemies, and Conflict Strategies: Psychological Dimensions of International Relations”, *Political Psychology* 11, No.1(1990), 47

14 Kaplowitz, *National self-images...*, 48

tılmasına katkıda bulunmaları sonucunu doğurmaktadır. Piaget'nin 1930 yılında yayımladığı makalesinde belirttiği gibi, yetişkinlerin, öğretmenlerin ve ebeveynlerin hareketleri, beyan edilmiş amaçları, açıkça ilan edilmiş değerleri, genç nesillerin öz-ımaj ve yürünge imajlarının oluşturulmasını sağlamaktadır.¹⁵

Milli öz imaj konusunda, diğer önemli boyut, tarihsel algılamadır. Sürekli yenilgi yaşayan milletler, çatışma konusunda daha istekli davranabilmektedirler. Bu milletler, yeniden milli onurlarını, elde etmeyi amaç edinmişlerdir.¹⁶ Benzer şekilde, topyekün yok edilme ve topraklarından çıkarılma korkusu yaşayan İsrail'in, İsrail'i, Yahudilerin vatanı olarak nitelendirmesi ve bu amacın gerçekleştirilmesi ve sürdürülmesi için güvenlikçi siyasalar uygulaması, tarihsel algısının neticesidir. Milli öz imaj kavramı incelenirken, üzerinde durulan diğer boyut, milli çıkar kavramıdır. Farklı devletler ve liderler, benzer durumlarda farklı amaçlara yönelebilmektedirler.¹⁷

Mitchell ve arkadaşlarının, 1986 yılındaki çalışmaları ile Beach ve arkadaşlarının, 1987 yılında yayımladıkları, "*Image Theory: Descriptive Sufficiency of a simple rule for the compatibility test*" adlı makalelerinde, imaj teorisi ve örgütsel teori ilişkisi üzerinde durulmuştur. Bu iki çalışmanın üzerinde durduğu konu, örgüt kültürünün, örgüt üyeleri tarafından özümsemiştir. Öz imaj ile benimsenilen örgüt kültürü arasında benzer bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Örgütsel teorideki örgüt kültürü, İmaj teorisinde öz imajın karşılığı haline gelmiştir.¹⁸

1.3. İmaj Kuramının Örneklendirilmesi ve İsrail

Parkhurst, imaj konusundaki doktora tezi çalışmasında, ABD'de, 10 Ekim 2002 tarihinde, Irak operasyonu ile ilgili olarak yapılan görüşmede, Saddam Hüseyin'in imajının üzerinde, özellikle durulduğunu, belirtmektedir. Saddam Hüseyin, kendi halkını öldüren, terörist aktiviteleri destekleyen, kitle imha silahlarını elinde tutan ve bunları medeni dünya üzerinde kullanmayı arzulayan bir "terör makinesi" olarak nitelendirilmiştir. Görüşmede, Saddam Hüseyin'in nükleer silah elde etmesi durumunda, bunu Orta Doğu'da kullanacağı konu edilmiştir. Saddam Hüseyin'in lider imajıyla özdeşleşen bir devlet imajı ortaya konmuştur. Buna göre, Irak, "haydut devlet" (*rogue state*) olarak tanımlanmıştır.¹⁹ Benzer şekilde, İsrail'in Filistin konusundaki politikaları, Türkiye'de "terör devleti" olarak tanımlanması sonucunu doğurmuştur. Başbakan Erdoğan, Temmuz 2014'te "İsrail barışa yaklaşıyor ve ölüm kusuyor. İsrail bir terör

15 Beach ve Mitchell, *Image Theory*..., 210.

16 Kaplowitz, *a.g.m.*, 51-52.

17 *A.g.m.*, 52-53.

18 Beach ve Mitchell, *Image Theory*..., 217.

19 Jocelyn Mary Parkhurst, *The Continuity of Images from the dependent of the enemy to the Rogue State: Iraq and North Korea's Acquisition of Deterrence Capabilities*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Washington State University, 2004), 11.

devletidir. Dünya suskun, ama biz sessiz kalmayacağız” demiştir.²⁰ Devletlerin imajları, başka devletler tarafından da yeniden üretilmektedir.

Parkhurst'un tezinin dayandığı, Irak ve Kuzey Kore örneğinde, liderlerin kişiliğiyle gelişen imaj tanımlaması söz konusudur. Lider imajları, devletin genel imajını da çizmektedir. Parkhurst, haydut devletlerin imajı üzerinde durmaktadır. Irak ve Kuzey Kore krizleri bağlamında, algıların dış politika yapım sürecini nasıl etkilediği ve siyasal sonuçları konusunu ele almıştır. Parkhurst'e göre, siyasi karar alıcılar, önce devletlerin imajlarını tanımlarlar ve sonra bu imajlara dayanarak yeni bilgileri yönlendirirler. Unutulmaması gereken nokta, imaj kuramının, devletler arasındaki güç politikaları incelenerek yapıldığıdır. Buna göre, devletlerin askeri yetenekleri, kültürleri, ekonomik güçleri ve bir devletin tehdit algısı, imajları yaratmaktadır.²¹ Buna göre; İmaj teorisi, çatışma analizine yol açtığından, Realizmin öğelerinden yararlanmakta ve bu alana katkı sunmaktadır.

Parkhurst tarafından aktarıldığı gibi, Richard Hermann (1985), *Perceptions and Behavior in Soviet Foreign Policy* adlı kitabında, imajların, yazılı ve sözlü dil kullanılırken ortaya çıktığını ve imajın, diğer ülkeler hakkında zihinsel resimler aktardığını, ileri sürmektedir. Hermann, algı ve imaj kavramları arasında bir ayırım yapmaktadır. Buna göre, imaj, algılamının dolaylı göstergesidir ve belli bir dış politika davranışının altında yatan unsurları belirlemektedir.²²

2. İsrail'in Milli Öz İmajını Şekillendiren Ana Kavramların Değerlendirilmesi

Milli öz imaj, ülke kültürünün temsilcileri tarafından aktarılan siyasal kültürün çok önemli bir boyutudur. Milli öz imaj, uyruklar tarafından paylaşılan psikolojik öneme sahip bir kavram olmasının yanında, Uluslararası İlişkiler çalışmaları açısından siyasal kültürün tamamlayıcısı olarak değerlendirilmektedir.²³

Psikolojide olduğu gibi Uluslararası İlişkiler bilim dalında da “tehdit” kavramı ve bunun yarattığı korku, alınan kararları etkilemektedir. İsrail, “Neden bu şekilde davranmaktadır? Neden dış politikasını ve güvenlik politikalarını bu şekilde oluşturmaktadır?” sorularının cevabı, İmaj teorisinin unsurlarından olan “öz imaj” kavramı ile açıklanabilmektedir. Öz imaj, devletlerin tarihleriyle ilgili algıları, milli amaçları, güçleri ve güçlerinin sınırlarına bakarak, kendilerini nasıl gördüklerini, kendileri ile ilgili en çok neyi sevdiklerini, hangi yönlerden kendilerini değiştirmek istediklerini, açıklamaktadır. Devletlerin

20 Sabah , “Erdoğan: İsrail bir terör devleti”, <http://www.sabah.com.tr/dunya/2014/07/26/erdogan-israil-bir-teror-devleti> (Erişim: 18.11.2016).

21 Parkhurst, J. M., *The Continuity of Images...*, 12

22 A.g.e., 33-43

23 Noel Kaplowitz, “National Self Images, Perception of Enemies and Conflict Strategies: Psychopolitical Dimensions of International Relations”, *Political Psychology* 11, No. 1, (March 1990), 47

seçtikleri stratejiler, düşmanlarıyla ilgili algıları neticesinde belirlenmektedir.²⁴ Soyuttan somuta değişik nitelikteki pek çok simge ve ortaklık, örneklendirmek gerekirse, dil, bayrak, yiyecek, hikayeler, mitler ve kıyafetler, büyük grup kimliğini oluşturmaktadır.²⁵ Tüm soyut ve somut simge ve ortak özellikler, negatif ve pozitif öz imajı şekillendiren unsurlardır. Bu kısımda, İsrail'in negatif öz imajı ve pozitif öz imajı açıklanacaktır.

2.1. Negatif Milli Öz İmaj

Negatif öz imaj, çatışma davranışını doğurma konusunda önemli bir etkiye sahiptir. Genellikle savunmacı bir davranış kalıbına neden olduğu belirtilse de, pek çok durumda, devlet kendi değerini, statüsünü arttırmak için daha saldırgan önlemler alma yolunu da seçebilmektedir.²⁶

İsrail'in negatif öz imajı açısından, tehdit kavramı, sürgün, Antisemitizm ve soykırım ele alınacaktır. Bu noktada özellikle üzerinde durulması gereken konu, bu unsurların söylemsel bazda yeniden yaratımı ile pozitif milli öz imajı destekleyebilecek sonuçlar doğurabileceğidir. Bir devletin kendisiyle ilgili algısının şekillenmesinde, tarih algısı başat göstergedir. Halkların tarihlerindeki en rahatsız edici konular, devletlerin özellikle değiştirmek istedikleri unsurlardır ve çatışmacı davranış biçimine neden olmaktadır. Bu tür utanç, üzüntü duyulan olaylar, devletlerin kendilerini zayıf ve aşağı olmadıkları yönünde ispat etme ihtiyacı duymaları ve bu yönde amaç ve davranışlar geliştirmeleri sonucunu doğurmaktadır. Uzun süre zulüm altında yaşayan ülkeler, öz saygılarını yeniden elde etmek isteyeceklerdir. Geçmişin kötü tecrübelerinden ve sahip olunan negatif imajdan kurtulmak için uğraşacaklardır. Bu durumda olan bir halkın ve devletin ana amacı, uluslararası toplumun saygısını her koşulda talep etme olarak belirginleşecektir. Negatif öz-imajın düzeltilmesi için bir devlet teknolojik olarak güçlenme, güçlü ordu²⁷ ve güçlü istihbarata sahip olma yolunu seçebilecektir. Benzer şekilde, İsrail de geçmişinden kaynaklanan aşağı görülme, topraklarından çıkarılma, vatansız kalma, sürgünde yaşama, sevilme, istenme ve soykırım neticesinde, güçlü bir devlet olma yolunu seçmiştir. İsrail halkı, kadim, seçilmiş ve İsrail toprağının antik sahibi olduğunu benimsemiş ve bu imajın dış dünyada kabullenilmesi için uğraş vermiştir. Bu bağlamda, güçlü ordu, güçlü istihbarat ağı, teknolojik üstünlük, pozitif imaj unsurları olarak görülmektedir. Ek olarak, İsrail, kendisini Ortadoğu coğrafyasında benzersiz bir demokratik devlet ve Yahudilerin devleti olarak tanımlamaktadır.

İsrail, bu bağlamda negatif öz imajın düzeltilmesi için savunmaya kaynak ayırmış, güçlü bir ordu ve istihbarat örgütü kurmayı başarmıştır. İsrail

24 A.g.m., s.39.

25 Vamık Volan, "Büyük Grup Kimliği ve Barışı Sağlama", *Siyaset Psikolojisi*, (Der.) Özlem Dirilen Gümüş, (Ankara: Nobel, 2015), 97.

26 Kaplowitz, 1990, 51.

27 A.g.m., 51-52

ordusunun, bölgedeki diğer ordularla karşılaştırıldığında daha üstün askeri özelliklere sahip olduğu konusunda yayınlar ve analizler yapılmaktadır. İsrail ordusu, üstün teknolojik yeteneklere sahip, gelişmiş silah sanayi, erken uyarı sistemi ve güçlü istihbarata ile desteklenen, savaşa hazırlıklı, seçilmiş insan gücünü en iyi şekilde kullanan güçlü ordu imajına sahiptir.²⁸

İsrail, 1960'lerden başlayarak, teknolojik olarak güçlü ülke imajını yaratmak için maddi kaynak ayırmıştır. Bu bağlamda, araştırma geliştirme faaliyetleri sübvansede edilmiş, HP, IBM, Motorola, Intel gibi teknoloji devleri ülkeye davet edilmiş, bu şirketlerle ortak yatırımlar yapılmıştır. Ayrıca, yetmişmiş İsraili mühendis ve araştırmacıların da beyin göçü ile ülkeyi terk etmeleri önlenmeye çalışılmıştır. Önce devlet tarafından açılan bu ileri teknoloji üreten İsrail firmaları daha sonra özelleştirilmiştir.²⁹ Netanyahu, İsrail'in teknolojisinin ve anti-terör kabiliyetlerinin, barış getireceğini söylemiştir. İsrail'in barışa hazır olduğunu, barışa engel olan tarafın kendileri olmadığını yinelemiştir.³⁰ Güçlü devlet imajı, teknolojik gelişmeler ve anti-terör yetenekleri, yerli üretim silahları ve taktik gücü ile parlatılmaktadır.

2.1.1. Tarihsel Algı, Tehdit kavramı: Negatif Öz İmajdan Pozitif Öz İmaj İsrail Ordusu

Negatif Öz İmajın oluşmasında düşmanın imajı önem taşımaktadır. Buna göre, düşmanın imgesi (imajı), algılanan tehdit, korku ve negatif duygularla, bezenmiştir. Algılanan bu düşmanın varlığı, güçlü bir savunmayı ve saldırıya hazırlıklı olmayı gerektirmektedir. Ana strateji, düşmanı önlemek ve amaçlarına ulaşmasını engellemek, olarak belirlenmiştir. Düşman ülkelerin halkları ve liderleri, saldırıya uğradıklarını ve gelecekte de saldırıya uğrayabileceklerini düşündükleri için, düşman imajı oluşturmaktadırlar. Buna ayna imajı adı verilmektedir. Her iki ülke de diğerini, "düşman" olarak nitelendirmektedir. Bu durum, Arap devletleri ve İsrail arasındaki öz imaj ve ayna imajının belirlenmesinde açıkça görülmektedir. Arap devletleri, İsrail tarafından, kültürel olarak aşağı, zayıf ordulara sahip ve organizasyon yetenekleri yetersiz olarak nitelendirilmektedirler. Ancak, nüfus, asker sayısı ve konvansiyonel silah sayısı bakımından üstünlükleri, tehdittin devamlılığını sağlamıştır.³¹

İsrail devleti kurulmadan önce, Yahudi halkının yaşadığı zulümler ve devlet kurulduktan sonra karşılaşılan savaşlar, İsrail'in tarihsel algısında ve toplumsal psikolojisinde sürgün, topraklarından çıkarılma, sürekli tehdit ve yok

28 Çağla Gül Yesevi, "İsrail Silahlı Kuvvetleri", *Milli Güvenlik ve Askeri Bilimler Dergisi* 1, No.2. 123-168.

29 Israel D. Nebenzahl, "National Image and Competitive Advantage", IV. Administration Congress ESPM, 25-27 July 2007, 13.

30 Jerusalem Post, "Netanyahu: Israeli Technology and anti-terror capabilities can bring peace", 23.11.2016, <http://m.jpost.com/Arab-Israeli-Conflict/Netanyahu-Israeli-technology-and-anti-terror-capabilities-can-bring-peace-473427#article=6024RDNFQ0EyNDYyM0Y1QUFCNzMO0EVDmKJCQkJEQjNCNTA=> (Erişim:23.11.2016).

31 Özler, H., a.g.e., 80-82.

edilme gibi konuların canlı kalmasına yol açmıştır. Anarşik ortamda, İsrail'in güvenliği ve devletin bekası tehlikedir. Kaplowitz'in belirttiği gibi Psikoloji ve Uluslararası İlişkiler bilim dallarında "düşmanın varlığı ve düşman algısı" önemli bir odak noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Tehdit, İsrail'in yaşadığı savaşlarla zihinlerde canlıdır. Ancak bunun yanında, Hamas ve İran'ın söylemlerinde devam etmektedir. Bu bölümde, tarihsel algı ve devletin devamına karşı tehdit ele alınacaktır. Negatif öz imajın, pozitif öz imaja evrilmesinde İsrail askeri doktrini ve İsrail ordusunun etkisi üzerinde durulacaktır.

İsrail uzun ve dar topraklara sahiptir ve arazi derinliği bulunmamaktadır. Bu durum, askeri doktrinini de şekillendirmiştir. İsrail, saldırıya uğradığı takdirde, hızlı bir şekilde, savaşı düşman topraklarına çekmeye çalışmaktadır.³² İsrail, düşman bir Arap devletinden, İran'dan ya da terörist gruplardan gelebilecek güvenlik tehditleri ile ilgilenmek zorunda kalan bir devlettir. İsrail-Filistin barış görüşmelerinin sonuçsuz kalması, küçük bir coğrafya yüksek bir nüfusun barınması ve çok sayıda sınır geçişinin varlığı, İran, Hizbullah ve Hamas'ın İsrail'in varlığını tehdit eden söylemleri, ülkenin güvenliğini olumsuz yönde etkileyen unsurlar olarak gözükmektedir.³³ Vamık Volkan, büyük grup kimliğini oluşturan "seçilmiş travmalar" ve "seçilmiş zaferler" den bahsetmektedir.³⁴ Devletin bekasına tehditler ve halkın yaşamsal kaygıları, seçilmiş travmalarıdır; İsrail halkının kimliğini ve böylelikle imajını şekillendirilmektedir. Benzer şekilde, 1948, 1967 ve 1973 savaşlarında elde edilen askeri başarılar ve toprakların genişlemesi, pozitif öz imajı oluşturmuştur.

Jost ve arkadaşlarının, 2004 yılında yaptıkları deneysel çalışmaların kuramsal sonucu tehdit algısında artış olduğunda, kişilerin daha muhafazakâr yönelimlere kayacaklarını göstermektedir. Ölümlülük algısı ve yaşam hakkına tehdit, bireylerin, istikrarlı bir yönetim arzusunu arttırmakta³⁵ ve devletin uyguladığı güvenlikçi politikaları desteklenmesi sonucunu doğurmaktadır. Ortak bir gelecek tasavvuru için kenetlenen İsrail halkının birbirine bağlılığında, dışarıdan gelen tehditlerin fazlalığı, önemli rol oynamaktadır. Negatif öz imajın tehditlerle şekillendirildiği coğrafyada, İsrail halkı, toplumsal bağlılıklarını pekiştirmektedirler.

İsrail bu tehditleri bertaraf etmek için, Arap dünyasındaki "düşman devlet" imajını "müttefik devlet imajına" çevirme yoluna gitmektedir. Netanyahu, son dönemde yaptığı açıklamalarda, İsrail'in Arap devletleri için bir tehdit olmadığını anlaşıldığını, İsrail'in radikal İslami teröre karşı, savaş alanında vazgeçilmez bir müttefik olarak görülmeye başlandığını, ifade etmektedir. Arap dünyasında, 70 yıldır kendilerine karşı sürdürülen geleneksel karalama-

32 İsrail Enformasyon Merkezi, İsrail Hakkında Gerçekler, (Kudüs: Keter Pres, 2008), 89.

33 Israel Defense and Security Report Q4, *Business Monitor International*, 2013, 10-11.

34 Volkan, Vamık, a.g.m., 98-99.

35 Adil Sarıbay, İrmak Olcaysoy Ökten, Onurcan Yılmaz, "İdeolojik Yönelimler ve Psikolojik Değişkenler", *Siyaset Psikolojisi*, (Der.) Özlem Dirilen Gümüş, (Ankara: Nobel, 2015), 26-28.

ların değişebileceğini ve Arapların, Yahudi halkı ve Yahudi devletine karşı tutumlarını yeniden değerlendirdiklerini, belirtmiştir.³⁶

Negatif milli öz imajın bertaraf edilebilmesi için İsrail güçlü orduya sahip olma amacını gütmüş ve bu konuda başarılı olmuştur. “tehdit altındaki, düşmanlarla çevrili küçük ülke imajı”, “güçlü orduya sahip ülke imajına” dönüştürülmüştür. Askeri harcamaları, ABD’den aldığı askeri yardımlar, teknolojik üstünlüğü, askeri istihbarat yeteneği, sürekli savaşa hazır, erken uyarı kabiliyetine sahip ordusu, “güçlü İsrail” öz imajını pekiştirmiştir. Negatif öz imaj, pozitif öz imajın gelişimine katkıda bulunmuştur. İsrail; Hamas, Hizbullah ve İran’ı başlıca tehditler olarak görmektedir. İsrail ordusunun askeri istihbaratının başında bulunan Herzl Halevi, İsrail’in Batı Şeria’dan gelebilecek terör saldırılarına karşı hazırlıklı olması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun nedenini, Filistin yönetiminin gücünü kaybetmesi ve Hamas’ın güç kazanması ile açıklamaktadır.³⁷ İsrail ordusunun sözcüsü Moti Almoz ise Hamas ve İŞİD tehditlerinden bahsetmektedir. İran’ın, nükleer anlaşma ardından değişmediğini, eski amaçlarının devam ettiğini, bölgede etkili olmaya çalıştığını ve terörizmin ateşini körüklediğini ifade etmektedir. Şii İran’ın bölge ülkeleri için ana tehdit olduğunu, bunun Suudi Arabistan tarafından da görüldüğünü belirtmektedir. Herzl Halevi ve Moti Almoz İran’a karşı, Suudi Arabistan başta olmak üzere diğer Sünni devletlerle işbirliği sürecinin önemine değinmektedirler. Moti Almoz, Hamas’ı kastederek, geçtiğimiz 5 yıllık sürede 3 askeri operasyon neticesinde, herkesin İsrail’in askeri kapasitesini gördüğünü, vurgulamaktadır.³⁸ Ordu, pozitif öz imajın ana unsurlarındandır.

İsrail silahlı kuvvetleri (*Zahal*), bölgedeki en yetenekli ordu olarak gösterilmektedir. Askeri malzemelerinin ve araçlarının kalitesi, askerlerin eğitimi ve diğer bölge ülkeleriyle karşılaştırıldığında, üstün niteliktedir. İsrail ordusu, gelişmiş erken uyarı kabiliyetine ve ileri teknoloji ürünü savaş araçlarına sahiptir. İsrail’in, küçük ve sürekli bir kara ordusu, düzenli hava kuvvetleri ve donanması, bulunmaktadır.³⁹ Ordunun, eğitim ve hizmet için düzenli olarak çağırılması, savaş ve kriz anında yedeklerin, ülkenin her yerinden, hızlı bir şekilde birliklerine intikal etmesi, İsrail ordusunun ve dolayısıyla İsrail devletinin öz imajını pozitif yönde geliştirmektedir.

Sipri’nin 2012 yılında yayımladığı rapora göre, İsrail dünya silah ihracatında %2’lik bir paya sahiptir. İsrail’in devam eden güvenlik sorunları, savunma sanayinde garantili istihdam imkanı doğurmaktadır. Israel Defense & Security

36 “Jerusalem Post, “Netanyahu: Israeli Technology and anti-terror capabilities can...”

37 Haaretz, “Israel’s Military Intel Chief: 2017 Will Be Unstable for Palestinians, We Should Prepare for Terror Waves”, 28.11.2016, http://www.haaretz.com/israel-news/premium-1.755686?utm_content=%24sections%2F1.755686&utm_medium=email&utm_source=smartfocus&utm_campaign=%24segmentId&utm_term=20161128-02%3A11 (Erişim: 30.11.2016)

38 Times of Israel, “IDF general gives exclusive interview to Saudi paper”, 28.11.2016 http://www.timesofisrael.com/idf-spokesperson-tells-saudi-paper-iran-should-beware/?utm_source=divr.it&utm_medium=twitter, (Erişim: 30.11.2016)

39 Yesevi, Çağla Gül, “İsrail Silahlı Kuvvetleri”, 150-151.

Report'un, 2013 yılındaki yayınına göre, İsrail'in en önemli savunma sanayi şirketleri, Israel Aerospace Industries (IAI), Israel Military Industries (IMI), Elbit Systems ve Rafael Advanced Defense Systems'dir. İsrail savunma şirketleri, tüm sistemi değil, genellikle yardımcı parçaları, elektronik ürünleri ve küçük silahları üretmektedirler. Davut'un Sapanı (David's Sling) adlı sistem, İsrail'in Rafael firması ve Amerikan Raytheon firmasının ortaklığında üretilmektedir. MMR Radar sistemi, IAI (Israel Aerospace Industries) firmasının yan şirketi olan Elta firması tarafından yapılmaktadır; komuta-kontrol sistemleri ise Elbit Systems şirketinin yan şirketi olan Elisra tarafından üretilmektedir.⁴⁰

The Military Balance'te, Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerini karşılaştırdığı raporda, İsrail ordusunun konvansiyonel yetenekleri, motivasyonu, malzemeleri ve eğitimi, diğer bölge ülkelerinin ordularından daha yetenekli bulunmuştur.⁴¹ İsrail ordusu, savunma endüstrisinin kurulmasına öncülük etmiştir. Geliştirilen askeri teknoloji, ordunun ihtiyaçlarını sağlamakta ve silah ihracatıyla ülke ekonomisini, güçlendirmektedir. Yaşanan krizler neticesinde, İsrail'in komşularının ordularını güçlendiremeyecek olmaları, İsrail için bir avantaja dönüşmüştür. İsrail ve komşularının savaş araçlarının karşılaştırılması sonucunda, özellikle üzerinde durmamız gereken konu, bilimsel yayınlar ve medyada yer alan haberlerde, İsrail'in askeri üstünlüğünün çok öne çıkarıldığıdır. Bu sadece kabul edilebilir teknolojik üstünlükle desteklenmemekte, sayısal üstünlük olarak da karşımıza çıkmaktadır. Sayısal farklılıklar, askeri bilgilerin gizliliğinden kaynaklanabileceği gibi, İsrail ülke imajının parlatılarak, caydırıcılığını artırmanın yöntemlerinden biri olarak kullanılabilir. İsrail'in öz imajında, düşmanları karşısında güvensizliği, açıktır. İsrail'in bu güvensizliğini, ülke içinde ve dışında "güçlü ordu", algısıyla çözmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle İsrail, komşularından kat kat fazla bir savunma bütçesine sahiptir.⁴² Savunma bütçesinin yekunu ve devlet bütçesindeki payı, güvenliğe verilen önemi göstermektedir. Sık sık medyada yayınlanan araştırmalar, hazırlanan tablolar⁴³, İsrail'in güçlü ordu sahibi güçlü devlet imajına katkıda bulunmaktadır.

İsrail'in, düşmanlarının kendisine saldırması sonucunda yenilgi yaşamak değil, "topyekün imha" edilme kaygısı taşıdığı, anlaşılmaktadır.⁴⁴ İsrail, küçük coğrafyasıyla, toprak kaybını kaldıramayacak, bunu İsrail halkına açıklayamayacak bir devlettir. Geçmişte yaşanan savaşlar ve düşmanlarının saldırgan söylemleri, bu algıyı, kültürel bir koda dönüştürmüş ve büyük grup kimliğinin parçası haline getirmiştir.⁴⁵

40 Çağla Gül Yesevi, İsrail Ordusu ve İsrail İstihbarat Örgütleri, (Ankara: Kripto, 2015), 101,117.

41 The *Military Balance*, Chapter Seven: Middle East and North Africa", 112, No.1, 2012, 328.

42 Yesevi, Ç.G., a.g.m., 151

43 Bkz. The *Military Balance*, 2016 ve SIPRI, 2016.

44 Roth, A. I., "Reassurance: A Strategic Basis of Support for Israel", *International Studies Perspectives* 10, 2009, 378-393.

45 Volkan, V., *Kimlik Adına Öldürmek*. (İstanbul: Everest Yayınları), 2009

Düşman güçlerden gelecek şiddet eylemlerine, imha edilme korkusunun da etkisiyle, misliyle karşılık verme politikası, geleneksel bir hal almıştır. Bu durum, Arap devletleri arasında, düşmanın sivil kayıplarına karşı hassas olmayan “saldırgan ve kötücül düşman devlet imajı” ortaya çıkmıştır. Ancak, bu inşa edilen “düşman imajı”, ülkenin caydırıcılığını kuvvetlendirmiştir. İsrail ordusunun ardında, ABD desteği olduğu, bilinen bir gerçektir. Medyanın üzerine basarak ilettiği bu mesaj, İsrail ordusunun imajını güçlendirmektedir. İsrail ordusu, finansal ve siyasal olarak, ABD'nin büyük güç imajını, arkasına almakta bunu geçmiş tecrübelerinden kaynaklanan saldırgan imajıyla desteklemektedir. İsrail'in, komşuları arasında, bölgesel algısı, “aşırı güçlü orduya” sahip ülke olarak, şekillendirilmiştir.⁴⁶

İsrail ordusunun resmi bir web sitesi bulunmaktadır. Bu web sitesinde geçmiş tecrübeler ve ordunun yapısı hakkında geniş bilgiler yer almaktadır. Sitede, İsrail ordusunun askeri doktrini, açıklanmıştır. Buna doktrin, İsrail'in tek bir savaş bile kaybetmemesi üzerine inşa edilmiştir. İsrail askeri doktrinine göre, savaş düşman topraklarında sürdürülmeli ve en kısa sürede savaş amaçlarına ulaşılmalıdır.⁴⁷

Bu resmi sitede üzerinde durulan İsrail ordusunun askerlerinin, ordunun değerlerine ve emirlerine uymaları gerektiğidir. İsrail ordusunun ilke ve değerlerinin, İsrail devletinin kurallarına ve insan onurunu koruyan normlara sadık olduğu açıklanmaktadır. İsrail Devleti'nin kural ve değerlerinin ise Yahudilik ve demokrasi olduğu, açık olarak belirtilmiştir, Belirtilen sitede, ordunun ruhandan bahsedilmiştir. İsrail ordusunun ruhunun, İsrail ordusunun askeri mirasına, devletin demokratik prensip ve kanunlarına, geçmişten gelen Yahudi geleneğine ve evrensel ahlaki değerlere bağlı olduğu vurgulanmaktadır. İsrail ordusunun, temel değerleri açısından, dikkate değer bir nokta, İsrail askerlerinin, verilen görev gerekli kılmadıkça, kendilerini, arkadaşlarını ve komutanlarını tehlikeye atmamaları gerektiğidir.⁴⁸

İsrail ordusu ayrıca, dünyanın farklı yerlerinden göç eden Yahudilerin sosyalleşmesini ve toplumun uyumunu sağlayan, önemli bir eğitim yeridir.⁴⁹ Farklı yerlerden gelen göçmenlerin toplumla bütünleşmelerini sağlamak için, İsrail ordusu, öncelikle onlara İbranice öğretmeye çalışmıştır. Diğer taraftan, toplumun kurucu gücü ve inşacıları olan İsrail ordusu, toplumdaki etnik algıların, etnik kodların şekillenmesini, yapılandırılmasını ve yerleşmesini sağlamıştır.⁵⁰

46 A.g.m.

47 Israel Defense Forces, “Doctrine”. <http://www.idf.il/1497-en/Dover.aspx>, (Erişim tarihi:19.11.2013)

48 A.g.e.

49 Ufuk Ulutaş, vd., İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu, (Ankara: SETAV, 2012), 25

50 Yesevi, Ç.G., İsrail Ordusu ve İsrail İstihbarat Örgütleri, (Ankara: Kripto, 2015), 86

İsrail Ordusunun Etik Kodları ve Milli Öz İmaj⁵¹

Negatif Öz İmaj Unsurları	İsrail askeri kaynakları Hamas'ın söylemleri Hizbullah'ın Söylemleri İran'ın Söylemleri	İsrail'in toprak bütünlüğü, egemenliği ve İsrail devletinin varlığına tehditler
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ordunun Ruhü	İsrail askerleri, İsrail devletini ve vatandaşlarını canları pahasına korurlar
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ordunun Ruhü	Demokratik değerle bağlı bir ordu
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ordunun Ruhü	Hukuk kurallarına bağlı bir ordu
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ordunun Ruhü	Yahudi geleneklerine bağlı ordu
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ordunun Ruhü	Evrensel ahlaki değerlere bağlı ordu
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ordunun Ana Değerleri	Ordu mensuplarının, İsrail'i tüm Yahudilerin vatani oluşunun benimsemesi
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ana (Askeri) Doktrin	İsrail, tek bir savaş bile kaybedemez
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ana (Askeri) Doktrin	Stratejik olarak savunmacı ordu
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ana (Askeri) Doktrin	Terörizmle mücadele eden ordu
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ana (Askeri) Doktrin	Savaşı sonucunu en kısa zamanda sonlandırma
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Ana (Askeri) Doktrin	En az yaralı sayısı
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Savunmaya Hazırlık	Erken uyarı sistemine sahip küçük bir ordu
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Savunmaya Hazırlık	Düzenli hava gücü ve donanma
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Savunmaya Hazırlık	Yeterli Yedek askeri güç ve bu gücün sevkياتının sağlanması
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Karşı Saldırı	Çoklu-silah koordinasyonu
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Karşı Saldırı	Çatışmayı en kısa sürede düşman toprağına taşıma
Pozitif Öz İmaj Unsurları	Karşı Saldırı	Savaş amaçlarına en kısa zamanda ulaşılması
Pozitif Öz İmaj Unsurları	İsrail ordusunun gücü	The Military Balance, internet ve haber yayınları
Pozitif Öz İmaj Unsurları	İsrail Karşılaştırmalı Savunma Bütçesi	SIPRI

51 Israel Defense Forces, "Code of Ethics", <https://www.idfblog.com/about-the-idf/idf-code-of-ethics/> (Erişim:29.11.2016)

2.1.2. Sürgün, Antisemitizm, Soykırım

Antisemitizmin kelime anlamına baktığımızda Sami ırkından gelenlere karşı olma durumu olarak nitelendirilmektedir. Sami ırkı mensuplarının, Nuh peygamberin soyundan geldikleri belirtilmektedir; Araplar ve Yahudilerin bu soydan geldikleri iddia edilmektedir. Yahudiliğin başlangıcı, Hz. İbrahim'e dayanmaktadır. Hz. İbrahim'den sonra Hz. İshak kabileyi yönetmiştir. Hz. Yakup'un başa geçmesiyle, "İsrail" terimi kullanılmaya başlamıştır. M.Ö. 17. yüzyılda kuraklık nedeniyle Filistin'den ayrılan ve Mısır'a yerleşen İsrailoğulları, Hz. Musa'nın komutanlarından Yeşu sayesinde, Filistin'e geri dönmüşler ve İsrailoğulları, M.Ö. 10. yüzyılda, Hz. Davut liderliğinde, Filistin'de devlet kurmuşlardır. Hz. Davut'un ardından başa geçen Hz. Süleyman'ın ölümünden sonra, M.Ö. 930 yılında, ilk Yahudi devleti, başkenti Nablus olan İsrail Krallığı ve başkenti Kudüs olan Yahuda Krallığı olarak ikiye bölünmüştür. İsrail krallığı, M.Ö. 722'de Asurlular tarafından yıkılmış, Yahudiler topraklarından sürülmüşlerdir. Yahuda krallığı ise M.Ö. 587 yılında, Babilliler tarafından, yıkılmıştır. Kudüs, M.S. 70 yılında, Romalılar tarafından işgal edilmiştir. Yahudilerin büyük bölümü topraklarından çıkarılmışlardır⁵²

Antisemitizm, en basit anlamıyla Yahudi karşıtlığı ve Yahudilere karşı duyulan nefret olarak tanımlanmaktadır. Tarihinin, binlerce yıl öncesine dayandığına dair görüşler bulunmaktadır. Öte yandan, 19.yüzyılda Orta Avrupa'da ortaya çıkan ve Yahudi soykırımına neden olan modern siyasal hareket ve ideoloji olduğunu belirten tanımlamalar da bulunmaktadır. Ayrıca, Hristiyanlığın kendi Yahudi kökenleriyle çatışması sonucu ortaya çıkan ve soykırımı neden olan etnosentrik ve dini-merkeziyetçi Yahudilik karşıtlığının mantıksız, patolojik bir versiyonu olarak da tanımlanmaktadır. Antisemitizm, bu tanımlamaların hepsini kapsamaktadır.⁵³ Antisemitizm nedeniyle, Yahudiler, farklı zamanlarda, Avrupa'da yaşadıkları yerlerde zulme uğramışlar ve göç etmek zorunda bırakılmışlardır.

Yaşanan sıkıntı ve acılar, geçmişten gelen güvensizlik algısının son derece güçlü olduğunu göstermektedir. "Tüm dünyaya karşı Yahudiler ve tüm dünyaya karşı İsrail" kavramı zaman içerisinde gelişme göstermiş, paylaşılmış ve içselleştirilmiştir; kültürel, sosyal ve psikolojik algının temeli haline gelmiştir. Bu durum özellikle Rus topraklarındaki pogromlarla pekişmiş ve 2. Dünya Savaşı sırasında yaşanan ve altı milyon Yahudinin ölümüyle sonuçlanan Yahudi Soykırımı ile doruğa ulaşmıştır. Soykırım, belirli bir ulusal, etnik veya ırksal gurubun tamamını yok etmeye yönelik kitlesel şiddet olarak nitelendirilmektedir. Soykırımın, sosyal gruplar üzerindeki etkisi, nesilden nesile aktarılan derin, ağır ve travmatiktir. Soykırım, ortak hatıraların yeniden yapılandırılmasıyla oluşan kolektif bellek içerisinde inşa edilmekte ve sosyal kimliklerin oluşumunu sağlamaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar, soykırımın beraberinde getirdiği travmaların sosyal olarak inşa edildiğini ve kolektif bellek

52 Ali Burhan, *Filistin-İsrail Çatışması ve Hamas*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Isparta, 2008), 10-17

53 Steven Beller, *Antisemitism: A very short history*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), 1.

olarak kavramsallaştırıldığını ortaya koymuştur.⁵⁴ Soykırım neticesinde, Yahudi kolektif kimliği şekillenmiştir. Bu bağlamda, tehdit algısı, aşağılanma ve korku, negatif öz imaj içerisinde yer almıştır.

Sonuç olarak, Yahudilerin kültürel kodlarından yurtlarından çıkarılma, sürülme çok belirgindir. Bu durum, toprağın değeri ve kutsallığını pekiştirmiştir. Topraklarından, yerleşimlerinden çıkmak zorunda kalışları, kültürel ve siyasal bir koda dönmüştür. Bu durum, yerleşik bir korku, utanç, güçsüzlük, aşağılanma, ezilmişlik duygusuyla birleşmiş ve negatif öz imajı şekillendirmiştir. Yahudi halkı, güçlü olmazsa, topraklarından çıkarılacağını, anlamıştır. Yaşanan pogromlar ve özellikle soykırım, negatif öz imajın ana ögesi olan tehdit edilme, sürülme, zulme uğrama ve güçsüzlüğü temellendirmiştir.

2.2. İsrail'in Pozitif Öz İmaj Unsurları

İsrail'in pozitif öz imaj unsurları, Dışişleri Bakanlığı'nın resmi sitesinde açıklanan İsrail devletinin Bağımsızlık Bildirgesi, milli marşın sözleri, İsrail bayrağı, devlet amblemi, gibi unsurlarda açıkça analiz edilebilmektedir. İsrail devletinin dini, Siyonizm, toprağın kutsallığı, İsrail milli öz-imajını şekillendirmektedir. İsrail devletinin imajını etkileyen bir kurum olarak Mossad da uluslararası toplumdaki imajı ile İsrail'in milli imajını güçlendiren bir unsur olarak değerlendirmede yer alacaktır.

Öz imajın yaratımında, bir ülkenin başlangıçta kendini nasıl tanımladığını anlamak, önem taşımaktadır. Bu bağlamda, İsrail'in öz imajını tanımladığı öncül metinlerden biri, İsrail devletinin Bağımsızlık bildirgesini incelemek yerinde olacaktır.⁵⁵Bu bildirme siyasal kültürün temellerini atmaktadır. İsrail'in bağımsızlığını ilan eden Ulusal Konsey'in üyelerinin, Filistin'deki Yahudi halkının ve Dünya Siyonist hareketinin temsilcileri olduğu belirtilmektedir. Bildirgeyi yayımlayanlar, Yahudi halkın, doğal ve tarihsel hakları ve BM'nin taksim kararının verdiği yetkiyle toplantı yaptıklarını ve İsrail devletinin, Filistin'de bir Yahudi devleti olarak kurulduğunu ilan etmişlerdir. Bildirgede, İsrail toprağının, Yahudilerin doğum yeri olduğu, bu topraklarda, Yahudilerin ruhani, dini ve siyasal kimliğinin şekillendiği anlatılmaktadır. Bu topraklarda, Yahudiler devlet kurmuşlar, milli ve evrensel siyasal değerler belirlenmiştir.

Bunun yanında, bildirgede, Yahudilerin antik vatanlarını yeniden kurmak için uğraştıkları, çölleri ekilebilir hale getirdikleri, İbraniceyi geliştirdikleri, köyler ve kasabalar inşa ettikleri, kendi ekonomi ve kültürlerini idare ettikleri, barışı sevdiklerini ama kendilerini savunmayı bildikleri anlatılmıştır.⁵⁶ Buna göre, İsrail devleti, Filistin'de kurulan bir Yahudi devletidir ve bu devletin kurulma-

54 Elif Sandal-Önal, "Etnik Çatışma, Irkçılık ve Soykırım", *Siyaset Psikolojisi*, (Der.) Özlem Dirilen Gümüş, (Ankara: Nobel, 2015),153-160.

55 Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*. (İstanbul: Alfa Yayınları, 2004), 235; İsrail Dışişleri Bakanlığı, "About Israel: State", <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Pages/The%20State.aspx> (Erişim: 23.11.2016)

56 İsrail Dışişleri Bakanlığı, "Declaration of Establishment of State of Israel", <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Peace/Guide/Pages/Declaration%20of%20Establishment%20of%20State%20of%20Israel>, (Erişim: 23.11.2016)

sı doğal ve tarihsel bir haktır. Bildirgede, ayrıca İsrail devletinin bütün Yahudilerin göçüne açık olduğu vurgulanmaktadır. İsrail devleti sadece İsrail devletinin sınırlarında yaşayanlara karşı değil, tüm Yahudilere karşı sorumluluk taşımaktadır. İsrail devleti, güçlü dini özelliklere sahiptir. İsraililer, düşmana karşı kendilerini savunmayı bilmektedirler.

İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın resmi sitesinde, İsrail milli marşının notaları ve sözleri yer almaktadır. Milli marşlar, siyasal kültürün şekillenmesi açısından son derece önemlidir. 1897 yılında, 1. Siyonist Kongre'de Siyonizmin marşı olarak kabul edilen Hatikva, 1948 yılında İsrail devletinin milli marşı olarak kabul edilmiştir. Sözlerinde hüznün, sürekli Siyon'a ulaşma arzusu bulunmaktadır. Marş, Siyon'a, Kudüs'e ulaşmak ve özgür bir halk olmak için iki bin yıllık bir umudun varlığını, vurgulamaktadır. Milli marş, Yahudilerin umutlarını, kendilerine ait, özlemlerini, yerleşmeyi bekledikleri bir vatanın varlığını ve tarihsel algılarında zulme uğradıklarını açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda İsrail milli öz imajında "umudunu koruyan, zulme uğrayan ve vaat edilmiş topraklara dönen, zafere ulaşan halk ve devlet" bulunmaktadır.⁵⁷

Yahudi siyasal kültürünün önemli sembolü, İsrail bayrağı da 1. Siyonist Kongre'de kabul edilen bayraktır. Bu simgesel kabul ediliş, Siyonist ideolojinin sürekliliğinin ve kabulünün göstergesidir. Alec Mishory, İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın sitesinde, İsrail bayrağı ile ilgili makalesinde, bu bayrağın seçilmesinin nedenini açıklamıştır. Ona göre, Siyonist hareketin ruhunun sembolünün benimsenmesinin nedeni, Siyonizmin, İsrail devletinin ana gücü olarak görülmesi ve gösterilmesidir. Mishory makalesinde, Sholem'in 1949 yılındaki çalışmasına atıfta bulunmuş ve 6 köşeli Davut yıldızının, yeni bir sembol olduğunu ve Hristiyanların haçı gibi, Yahudileri tanımlamak için seçildiğini belirtmiştir. Özellikle, 19.yüzyılda, Rusya ve Polonya'da kullanılmaya başlandığını vurgulamıştır. İsrail bayrağındaki mavi şeritlerin, dini öğeler taşıdığı belirtilmektedir.⁵⁸ İsrail devlet amblemi ise iki büyük gücün temsilidir; amblemdaki iki zeytin dalının iki güçlü ögeyi, devlet ve dini sembolize ettiği ve Siyonist hayali gerçekleştiren yeni bir devleti ifade ettiği belirtilmiştir. İsrail devletinin kurulması, Siyon'a geri dönülmesi ve Kudüs'teki Tapınak'ın yeniden inşa edilmesini anlatmaktadır. Bu amblem, İsrail'in Yahudi geçmişine vurgu yapmaktadır.⁵⁹ Anlaşıldığı gibi, İsrail öz imajını oluşturan kavramlar; Yahudilik, Siyonizm, toprağın kutsallığı ve devletin kurum ve siyasalarına verilen destek ve güçlü meşruiyettir.

İsrail Dışişleri Bakanlığı Sitesinde Milli Pozitif Öz İmaj Unsurlarının Değerlendirilmesi

57 İsrail Dışişleri Bakanlığı, "The Flag and the emblem", <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/IsraelAt50/Pages/The%20Flag%20and%20the%20Emblem.aspx>,

(Erişim: 23.11.2016); İsrail Milli Marşı Sözleri : Kalbin en derinliğinde / Bir Yahudi'nin ruhu hala hasret çeker / İleriye, Doğu'nun sonuna kadar bakan/ Bir göz sürekli Siyon'u gözler; Umudumuz henüz kaybolmadı / İki bin yıllık umut,/ Topraklarımızda özgür bir halk olmak için/ Siyon topraklarında ve Kudüs'te.

58 A.g.e.

59 A.g.e.

İsrail Dışişleri Bakanlığı Sitesi	Negatif Öz İmaj	Pozitif Öz İmaj	Metin, sembol
İsrail devletinin Bağımsızlık Bildirgesi	Onaylanma ihtiyacı	Uluslararası Tanınma: Özellikle iki süper güç tarafından hemen tanınma	İsrail devletinin, ABD tarafından hemen, SSCB tarafından 3 gün sonra tanınması
Bağımsızlık Bildirgesi	Sürgün, toprak kaybı	İsrail toprağının, Yahudi devletin kutsallığı, doğum yeri oluşu	Eretz İsrail (İsrail toprağı, Filistin),Yahudi halkının doğum yeri
Bağımsızlık Bildirgesi	-	Toprağın kutsallığı Kimliğin, kültürün şekillenmesi	Bu topraklarda siyasi, dini kimliğin şekillenmesi
Bağımsızlık Bildirgesi	Sürgün	Umut, dua	Sürgünden sonra hep topraklara dönme umudu ve bunun için dua edilmesi
Bağımsızlık Bildirgesi	Zor koşullar	Başarılı nesiller, yeni yaşamın yaratılması	Başarılı nesillerin, toprağı işlemeleri, yeni bir yaşam yaratmaları
Bağımsızlık Bildirgesi	Tehditler	Barışı seven ama koruması gerektiğinde bunu bilen halk, savunmayı öğrenmiş halk	Barışı seven ama kendini korumayı bilen halk
Bağımsızlık Bildirgesi	Topraksız olma, zulüm	Siyonizm	Theodor Herzl, Siyonist Kongre, Yahudiler ve Eretz İsrail bağlantısı ve İsrail toprağının milli vatan olarak yeniden kurulması
Bağımsızlık Bildirgesi	Holokost, soykırım	Topraklara dönüş	Nazi holokostu, topraklara dönüş
Bağımsızlık Bildirgesi	Onay ihtiyacı, toprakların bahşedilmesi	Yahudiler ve İsrail toprağı arasındaki ilişkinin uluslararası onayı	Balfour Deklarasyonu ile onaylanan Yahudi vatani
Bağımsızlık Bildirgesi	Onay ihtiyacı	Bir uluslararası örgütün onayı ile kurulan devlet	1947 yılı bir BM kararı ile onaylanan devlet
Bağımsızlık Bildirgesi	Vatansız Yahudiler	Tüm Yahudilerin devleti, tüm Yahudilerin vatani, güçlü dini vurgu	İsrail devletinin, Yahudi göçüne açık olması
Bağımsızlık Bildirgesi	Dini hoşgörü sahibi oluşun uluslararası toplum tarafından onayı, saygı talebi	Dini hoşgörü sahibi, evrensel etik değerlere saygılı devlet	Tüm din mensuplarına ve ibadethanelere özgürlük, BM ilkelerine inanç
İsrail Milli Marşı	Sürgün, topraklarından çıkarılma	Siyon'a ulaşma, Kudüs'e ulaşma, özgür bir halk olma, 2000 yıllık umut	/ Bir Yahudi'nin ruhu hala hasret çeker / İleriye, Doğu'nun sonuna kadar bakan/ Bir göz sürekli Siyon'u gözler; Umudumuz henüz kaybolmadı / İki bin yıllık umut,/ Topraklarımızda özgür bir halk olmak için/ Siyon topraklarında ve Kudüs'te.
İsrail Bayrağı	6 köşeli Davut yıldızı Diğer insanlardan ayırma amacıyla kullanılan sembol (soykırım)	6 Köşeli Davut yıldızı (Siyonizmin sembolü)	-
İsrail devlet amblemi	Bir zamanlar bizim olan toprak ve yıkılan tapınak	Devlet ve Tapınak'ın inşası Kadim topraklar ve yeni kurulan devlet ilişkisinin kurulması	-

2.2.1. Yahudilik

Antik çağda Yahudiler, kendilerini “seçilmiş halk” olarak tanımlamışlardır; diğer insanlardan farklı özelliklere sahip olduklarına dair yüksek bir bilince sahip olmuşlardır. Milliyetçiliği modern bir kavram olarak tanımlayan uzmanlar bile, milliyetçiliğin geleneksel köklerinin Yahudilikte bulunduğunu kabul etmişlerdir. Buna göre, Yahudi milliyetçiliğinin üç ana özelliği bulunmaktadır. Bunlar; seçilmiş halk olma, geçmiş anılara ve geleceğe dair ümitlere sahip olma ve milli Mesih inancıdır.⁶⁰

Yahudi milliyetçiliğine göre, Filistin toprakları, Yahudilere aittir. Diğer halklar sadece bu topraklarda yaşamışlardır, ancak topraklarda hakları bulunmamaktadır. Toprakların geleceğinin belirlenmesi, Yahudilerin takdirindedir, ötekilerin bu konuda söz hakkı bulunmamaktadır. Tüm Yahudilerin, aynı bölgede toplanması, topraklarda yayılmayı kaçınılmaz hale getirmektedir.⁶¹ Yahudiler, dualarında “Gelecek sene Kudüs’te olayım, duamı orada yapayım”, demektedirler.

Yahudi kimliğinin dayandığı iki temel bulunmaktadır; bunlar din ve etnik aidiyettir. Tanrı, Tevrat’ta Yahudileri seçilmiş halk olarak görmüştür. Yahudilikte, etnik ve dini aidiyet bir bütün olarak görülmektedir. Yahudiler din temelinde ortak bir etnik kökenle birbirlerine bağlanmışlardır. Bu bağlamda, Yahudi kimliğini oluşturan seçilmiş halk olma, diğerlerinin ötekileştirilmesi ve vaat edilmiş topraklara erişme konuları değişmeden nesilden nesile aktarılmaktadır.⁶² Yahudi dininden kaynaklanan ve değişmeyen kültürel ve siyasi öğreti varlığını sürdürmektedir.

Shloma Shpiro’ya göre, Eski Ahit’in ilk beş kitabı olarak da adlandırılan Tevrat’ta bahsedilen 4 dini kural, İsrail siyasi kültürünü belirlemiştir. Bunlardan ilki; yaşamının sürdürülmesi, ölümün engellenmesidir. Bir Yahudi’nin yaşamının devam etmesi, insan hakkı olmasının yanında dini bir buyruktur. İkinci önemli kural, önleyici savunma ile ilgilidir. Bu kural, “Öldürmeye geleni, önce sen öldür” denilerek de açıklanmaktadır. Sürekli tehdit altında yaşayan İsraililer, buldukları coğrafyada sayıca az durumdadırlar. Üçüncü kural, her bireyin, toplumu için sorumluluk almasıyla ilgilidir. Dördüncü kural, savaşta hile yapabilmekle ilgilidir. Buna göre, ülkenin güvenliği için gizli faaliyetler yapmak ve hileye başvurmak, dinen uygun görülmüştür.⁶³

60 Hans Kohn, *Nationalism: Its Meaning and History*, (New York: Van Nostrand Company, 1971), 11.

61 Zafer Balpınar, “Yahudi Milliyetçiliğinin Güç kullanımı Üzerinden İsrail’in Güvenlik Anlayışına olan etkisi”, *Akademik Ortadoğu* 7, No.1, 85.

62 A.g.m., 81.

63 Shlomo Shpiro, “Speak No Evil: Intelligence Ethics in Israel”, Paper presented at 2007 USA Annual Conference, (Chicago, 2007).

2.2.2. Siyonizm

Siyonizm, Theodor Herzl'in liderliğinde, 19. yüzyılın sonlarında siyasi bir hareket halini almıştır. Siyonizm, Yahudilere, Filistin topraklarında bir yurt sağlanmasını amaçlayan milliyetçi ve yayılcı bir akım olarak nitelendirilmektedir.⁶⁴ İsrail toprakları ve Kudüs'e, Kutsal Kitap'ta verilen isim Siyon'dur; Siyon'a dönmek, Yahudilerin başlıca amacı olmuştur. Bu durum, Yahudi ritüellerine ve dualarına yansımıştır. Modern Siyonizm ise, bu yer değişiminin yanında, Yahudilerin Doğu Avrupa'da öldürülmeleri ve Batı Avrupa'da yayılan Antisemitizme tepki olarak gelişmiştir.⁶⁵

Yahudilerin 20. yüzyılın başında Filistin topraklarına başlattıkları göçün ana nedeni vaat edilmiş topraklara geri dönmektir. Yahudilere vaat edilen topraklar, Nil nehri ile Fırat nehri arasında kalan topraklardır. Yahudilerdeki Arz-ı Mevduat anlayışına göre, Yahudiler eğer Tanrı'nın buyruklarına uyarlarsa, ödüllendirileceklerdir⁶⁶

Siyonizm anlayışına göre, Yahudiler, Siyon'a dönecekler, Hz. Davud'un altı köşeli yıldızı altında kutsal mabetleri Beyt-i Makdis'i inşa edeceklerdir. Tevrat'a göre bu topraklar, Tanrı tarafından İsrailoğullarına bahşedilmiştir. Mesih önderliğinde kutsal topraklara dönülmesini savunanlar da bulunmaktadır. Buna dini Siyonizm anlayışı adı verilmektedir. Siyasi Siyonizmin temellerini, Theodor Herzl oluşturmuştur. Önceleri Herzl, Uganda, Kıbrıs ve hatta Arjantin'de kurulacak İsrail devletine olumlu yaklaşmış ancak sonunda Filistin'de devlet kurulması gerekliliğini savunmuştur. Siyonizmin, Antisemitizm nedeniyle güçlendiği açıktır.⁶⁷

Yahudilerin kendilerinden başka güvenecekleri kimse olmadığı, Siyonizmin amaçlarına uygun olarak, birlikte hareket ederlerse, başarılı olacakları, İsrail devletinin kurulmasıyla anlaşılmalı ve pozitif öz imajlarını şekillendiren bir öge olmuştur. Yahudilerin, negatif öz imajlarının bir parçası olan güvensizliğin sürmesinde, 2. Dünya Savaşı sırasında Almanların gerçekleştirdiği soykırım ve bundan kurtulanların etkisi bulunmaktadır. Yahudiler, vaat edilmiş topraklarına, 2000 yıl sonra dönebilmiş bir toplum olma kültürel kodunu taşımaktadırlar.⁶⁸

2.2.3. Toprağın Kutsallığı İnancı

İsrail'in pozitif öz imajını şekillendiren bir diğer unsur da toprağın kutsallığı inancıdır. Filistin topraklarında bulunan Kudüs, El Halil ve buna benzer yer-

64 Salime Leyla Gürkan, "Yahudilik'te İhtida Meselesi", İslam Araştırmaları Dergisi 7, 2002, 33

65 Selin Çağlayan, İsrail Sözlüğü, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2010), 369-370

66 Burhan, Ali, a.g.e., 11.

67 A.g.e., 22-23

68 Viktor Ostrovsky and Claire Hoy, *By the Way of Deception: The Making and unmaking of a Mossad Officer*, (New York: St. Martin's Press, 1990)

lerin Yahudilerin kontrolü altında bulunması önem arz etmektedir. Yahudiler arasında barış anlayışında toprağın kutsallığını ön planda tutanlar bulunmaktadır. İsrail, Yahudi halkının bu toprakların en eski ve en meşru sahibi olarak nitelendirmektedir. Öz milli imajını bu ana düşünce üzerine kurmaktadır. Gelen en eski halk Yahudi halkıdır, bu nedenle meşru hak sahibidirler. Kudüs, tarihte iki defa, aynı halk tarafından başkent ilan edilmiştir. Filistinliler ise ayrı bir halk değil oraya yerleşmiş Araplar olarak nitelendirilmişlerdir. Düşman imajının oluşumunda, düşmanın bu topraklardaki meşruluğu, yok sayılmaktadır. Filistinli Arapların, özellikle bu topraklardaki yaşama, edebiyata, bilime katkılarının bulunmadığı varsayılmaktadır.⁶⁹

Yahudi Yerleşimleri Konseyi, Yehuda ve Samiriye (Batı Şeria) ve Gazze'den çekilmenin, Yahudi devletin yıkılmasına yol açabileceğini savunmuştur. Ayrıca yine aynı görüşü dini referanslarla savunan Haham Shlomo Goren, Yahudilerin bu topraklardaki yerleşimleri boşaltmalarını, dinen yasak olduğunu duyurmuş ve askerlerin bu yöndeki emirlere uymamalarını önermiştir.⁷⁰ Askerlik görevini yerine getiren dindar askerler ve orduda görevli Batı Şeria'daki yerleşimciler, hükümetin aldığı kararların uygulanmasında zorluk çıkarmaktadırlar. Bu durum İsrail-Filistin barışının tesis edilmesini, zorlaştırmaktadır.⁷¹

Toprağın kutsallığı, siyasal ve kültürel bir kod olarak, İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın resmi sitesinde, "Kudüs'ün Statüsü başlığı" altında da yer almaktadır. Kudüs, Yahudi halkının kalbi ve ruhu olarak nitelendirilmektedir ve Yahudi kültürü, tarihi ve dini açısından merkezi bir rol oynadığı belirtilmektedir. Yahudi müziğinde ve edebiyatında, Kudüs'e ve dini kitaptaki ismi olan Siyon'a atıfta bulunulduğu anlatılmaktadır. Kudüs'ün, M.Ö. 1004'te, Kral Davud tarafından, Yahudi milletinin başkenti olarak kurulduğu ve her zaman şehirde bir Yahudi varlığı olduğu vurgulanmaktadır. Bunun yanında, şehrin diğer dinler için önemi üzerinde durulmakta ve 1967'den beri İsrail'in egemenliğinde olduğu, diğer dinlerin ibadethanelerinin onarıldığı ve tarihte olmadığı ölçüde kendi kontrolleri altında, tüm inananların dini özgürlüklerden faydalandığı anlatılmaktadır. Bu bağlamda, diğer bir ifadeyle, Kudüs, Yahudilerin tarihsel toprağıdır, Yahudilik açısından kutsaldır, İsrail egemenliğindedir ve bunun diğer dinlere zararı yoktur, bilakis bu tarihte olmadığı ölçüde dinsel özgürlük getirmiştir. Ayrıca belirtilen web sayfasında, Kudüs'le ilgili Yahudi iddialarının 3000 yıllık olduğu ve Yahudilerin kutsal kitabında 800 kez Kudüs veya Siyon'dan bahsedildiği belirtilmiştir. M.S. 70 yılında son bulan Yahudi egemenliğinin, 1948'de yenilendiğini ve tarihteki en uzun hükümlerliliğini kendilerine ait olduğunu iddia etmektedirler. Kudüs'ün statüsü hakkında milli bir mutabakat olduğu, tarihte de sadece kendileri tarafından başkent yapıldığını vurgulanmaktadır.⁷²

69 Kaplowitz, N., a.ge., 57.

70 Bora Bayraktar, "Barış Çalışmaları Perspektifinden İsrail-Filistin Sorunu", *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*. (Der.) Atilla Sandıklı (İstanbul: Bilgesam, 2012),251-252.

71 Yagil Levy, "The Israeli Military: Impriosoned by the Religious Community", *Middle East Policy* 18, No.(2), 2011, 67-83.

72 İsrail Dışişleri Bakanlığı, "The Status of Jerusalem", <http://mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/1999/>

İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın resmi sitesinde, 30 Kasım 2015 tarihli "İsrail Yerleşimleri ve Uluslararası Hukuk" başlığı altında, Batı Şeria'daki yerleşimlerin, kanunsuz ve sömürgeci bir doğası olduğuna dair söylemlerin konunun karmaşık yapısını, toprağın tarihselliğini ve konunun hukuki kendine mahsus yönlerini göz ardı ettiği belirtilmektedir. Buna göre, İsrail'in 2005 yılında, Gazze Şeridi ve Batı Şeria'nın bazı bölgelerinden çekilmesi, hukuki bir zorunluluk değil, iyi niyet işareti olarak nitelendirilmektedir. Batı Şeria'daki yerleşimlerin gönüllü olduğu ve meşru olarak sahip olunan ve daha önceden başka bir egemen tarafından sahip olunmayan yerlere yapıldığı belirtilmiştir. Bu yerleşilen toprakların, Milletler Cemiyeti mandasında, Yahudi devletinin toprağı olarak belirlendiği eklenmektedir. İsrail, yeni yerleşimlere rağmen belirtilen web sayfasından, ön koşulsuz olarak barış görüşmelerine davet etmek istediklerini de diplomatik bir dille anlatmaktadır. İsrail- Filistin anlaşmalarına göre, yerleşimlerin İsrail'in yetkisinde olduğu belirtilmiştir.⁷³ Bir ülkenin halk desteğine sahip olması, öz imajını güçlendirmekte, uluslararası toplumda "güçlü ve meşru devlet olarak algılanmasını" sağlamaktadır.

2.2.4. Mossad'ın İsrail Devlet İmajına Etkisi

Mossad, İsrail'in ilk Başbakanı Ben Gurion'un, talimatıyla, kurulmuştur. Mossad'ın resmi sitesinde kuruluş tarihi 13 Aralık 1949 olarak kabul edilmektedir.⁷⁴ Isser Harel, Mossad'ın kuruluşundan itibaren, İsrail'in sorunlarının tüm dünyayı kapsadığını, belirtmiştir. Görevlerinin, sadece Arapları izlemek olmadığını, Arapların dostlarını da izlemek olduğunu öne sürmüştür. Harel'e göre, Arapların dostları her yeredir; Latin Amerika'dan Rusya'ya kadar pek çok ülke Araplarla iyi ilişkiler içinde olmuştur.⁷⁵ Bu nedenle, Mossad, pek çok ülkede ve farklı coğrafyada yapılmış ve başka istihbarat örgütleri yanında, muhalif gruplar ve liderlerle ilişki kurmuştur. İsrail için tüm dış dünya tehdit olarak algılanmıştır. Mossad'ın faaliyet alanları, küresel terörle mücadele, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, İran ve Hizbullah'tan gelebilecek olan tehditlerin ve saldırıların ortadan kaldırılması olarak belirlenmiştir. Mossad, İsrail devleti tarafından, bilgi toplama, analiz etme ve İsrail sınırları dışında gizli operasyonlar yürütmekle görevlendirilmiştir. Diğer yabancı istihbarat örgütlerinin aksine, Mossad, askeri yönü son derece güçlü bir örgüttür. 1979 yılında hazırlanan CIA raporuna göre, Mossad, üst düzey yönetici ve hükümet yetkililerinden bilgi toplamaktadır. Dünyanın her yerindeki Yahudi topluluklarında Siyonistlerden yardım almaktadır.⁷⁶

Mossad'ın resmi internet sitesi, bu istihbarat servisinin anlaşılabilmesi açısın-

Pages/The%20Status%20of%20Jerusalem.aspx , (Erişim: 23.11.2016).

73 İsrail Dışişleri Bakanlığı, "Israeli Settlements and International Law", <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Law/Pages/Israeli%20Settlements%20and%20International%20Law.aspx> , (Erişim:23.11.2016)

74 Mossad, "About us", <https://www.mossad.gov.il/eng/about/Pages/default.aspx>, (Erişim: 23.11.2016)

75 Richard Deacon, İsrail Gizli Servisi, (İstanbul: Anahtar Yayınevi,1999), 67

76 Ali Kuzu, *Mossad*, (İstanbul: Kariyer Yayıncılık,2010):43

dan son derece önemlidir. Site sayesinde, Mossad'ın kendisini nasıl tanımladığı sorusunun cevabı anlaşılabilir. Mossad için, bir istihbarat servisine uygun olacak şekilde sitedeki tanımlayıcı ilk cümle, “Bu her zaman ve ebediyen benim sırrımdır”, cümlesidir. Ardından 4 temel söylem ve resim gözükmektedir. İlk tanımlama cümlesi bir Mossad uzmanına aittir ve “Görünmeyeni görmek ve imkânsızı yapmak için bize katıl”dır. Mossad, görünmeyeni görünür kılan ve imkânsızı başaran bir örgütlenme olarak öz imajını kurgulamıştır. İkinci söylem ise İsrail'in ilk başbakanı olan David Ben Gurion'a aittir, “Tarih yazılmaz, yaratılır”. Mossad'ın kurulma talimatını veren Gurion, bu söylemiyle, Mossad'ın, İsrail'in geleceğini yaratacak bir örgütlenme olarak şekillenmesini sağlamıştır. Üçüncü tanımlama, “Hayat senin oluşturduğun bir şeydir”, cümlesidir. Mossad, işe alınacak elemanlarına, bu kurumda, amaçların gerçekleştirildiğini, ülke çıkar ve amaçları için, var olan ortam ve koşulların kabul edilmediği, insanın tasarladığı, örgütlediği ve düzenlediği yeni gerçeklerin somutlaştırıldığını açıklamaktadır. Bu cümle, kişisel gelişim koçlarının kullandıkları, cümlelere benzemektedir. Mossad, hayallerin gerçeğe dönüştürüldüğü bir örgütlenmedir. Dördüncü söylem ise Şimon Peres'e aittir; Peres, “Düşleri olmayanlar, harikulade şeyler yaratamazlar” demiştir. Bu söylemi analiz ettiğimizde, örgütün mensuplarının, ülkelerinin bekası, bugünü ve yarını için düşleri olduğu ve kurumun tarihi boyunca olağanüstü işler başardığı ve başarmaya devam edeceği anlaşılmaktadır.⁷⁷

Mossad'ın ambleminin anlamı sitede şu şekilde açıklanmıştır. Atasözleri kitabına göre, örgütün başarısının sırrı, en akıllı insanların sözlerinde saklıdır. Atasözü (11, 14), eğer akıllı bir yönlendirme yoksa insanlar başarısız olurlar; ancak çok sayıda rehber varsa, orada emniyet vardır. Ayrıca inançlı bir ruhun, sır tutabileceği belirtilmektedir; Mossad personeli için sır tutabilmek en önemli gerekliliktir.⁷⁸

Kazanılmış toprakların elde tutulması ve İsrail devletinin bekasının korunması için örgütlü bir çalışmanın gerekliliği anlaşılmış ve özellikle ordu ve istihbarat örgütleri güçlendirilmiştir. Bu bağlamda, Mossad, Yemen, Irak, Etiyopya, Suriye, Latin Amerika, ABD, Avrupa ülkeleri yanında⁷⁹ Yahudilerin yaşadığı eski Sovyet coğrafyasında da yapılanmıştır. Sovyet bloku ülkelerinde ezilme gören Yahudilerin, İsrail'e kaçmalarını, sağlamıştır.⁸⁰ 1951 yılından itibaren, göçmenlerin İsrail'e getirilmeleri, Mossad'ın en önemli görevlerinden biri olmuştur. Fas'tan yüzbinlerce Yahudi getirilmiştir. 1973 yılında, Etiyopyalı Yahudilerin “gerçek Yahudi” oldukları, açıklanmıştır. Etiyopya Başkanı Mengistu, silah dolu her İsrail uçağı ülkesine indiğinde, Etiyopyalı Yahudilerle havalanabileceği konusunda söz vermiştir.⁸¹

77 Mossad, “About us”, <https://www.mossad.gov.il/eng/Pages/default.>, (Erişim: 23.11.2016)

78 Mossad, “Logo”, <https://www.mossad.gov.il/eng/about/Pages/logo.aspx>, (Erişim:23.11.2016).

79 Bar- Zohar , Michael ve Mishal, Nissim, a.g.e., 52

80 Ostrovsky, V. ve Hoy, C., a.g.e., 130-131

81 Bar-Zohar ve Mishal, a.g.e., 407-424

İsrail devletinin kurulması ve devletin kurulmasından günümüze kadar devam eden Arap tehdidi, devletin yapı ve kurumlarını etkilemiş ve İsrail istihbarat servislerinin temel özelliklerini belirlemiştir. Mossad'ın misyonunun İsrail topraklarıyla sınırlı olmaması, tüm Yahudileri kapsamaması, İmaj teorisi açısından son derece önemlidir. İsrail dış istihbarat servisinin, İsrail devletinin güvenliği dışında, Yahudilerin güvenliği gibi daha büyük bir amaca hizmet etmesi, İsrail'in devlet misyonunun da genişlemesi, amaçlarının büyümesi anlamına gelmektedir. Mossad, İsrail devletinin milli öz imajını şekillendiren önemli bir kurumdur. Mossad, İsrail milli öz imajındaki amaçların genişlemesini sağlayan, uluslararası toplumda imajını güçlendiren bir örgütlenme olarak değerlendirilmektedir

Mossad, kurulmasından itibaren bağımsız, güçlü ve etkin olma imajına sahip olmuştur. Ostrovsky'nin iddiasına göre, Mossad, başbakana karşı sorumlu bir örgüt olarak kurulmasına rağmen, ilerleyen dönemlerde, üzerinde denetim kalmamıştır. Örneğin; 1962 yılının Temmuz ayında, Mısır, 4 tip füze yaptığını açıklamıştır. Mossad'ın başındaki Isser Nadel'e göre, füzeler, Alman bilim adamları tarafından üretilmiştir. Ancak, Ben Gurion, Almanya ile ilişkilerini bozmak istememiştir. Bunun üzerine, Mossad, füze üreten Fabrika 333'te çalışanlara yönelik operasyonlarda bulunmuş, Mısır'ın füze programını durdurmak için İsrail basınına, bilgilendirmiş ve olayın büyümesini sağlamıştır.⁸² Gizli operasyonlar gerçekleşmeden önce, başbakana bile konuyla ilgili bilgi verilmemesi ise "güçler üstü" olarak zımnî değerlendirilmesine neden olmuş ve Mossad'ın imajının İsrail içinde ve uluslararası toplumda daha da güçlenmesine neden olmuştur.

İsrail, Arap coğrafyasında, çift taraflı çalışan ajanlarla çalışmıştır. Eli Cohen, Suriye hükümetinden bilgi sızdırmış, benzer şekilde, Wolfgang Lutz da Mısır polisi ve ordusundan bilgi sızdırmayı başarmış ve Mısır'ın füze programı hakkında bilgi toplamıştır.⁸³ Ancak Mossad'ın Arap dünyasındaki faaliyetleri sadece Arap ülkeleri aleyhine olan faaliyetler değildir. Mossad'ın Arap dünyasında düşünülenin ötesinde yaygın bir işbirliği ağı bulunmaktadır. Mossad, terörizmle mücadele için İsrail'in yakın müttefikleriyle istihbarat konusunda işbirliğinde bulunmaktadır; Arap ülkelerindeki istihbarat servisleri ve özellikle Ürdün ve Suudi Arabistan istihbarat servisiyle işbirliğinde bulunduğu, bilinmektedir.⁸⁴ *East Monitor'un*, İsrail ordusunun yayımladığı belirtilen rapora dayandırdığı habere göre, Mossad, birçok Arap ve Müslüman ülke ile güvenlik, istihbarat ve askeri işbirliğinde bulunmaktadır. Bahsi geçen ülkelerin, Bahreyn, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Afganistan, Azerbaycan, Fas ve Cezayir olduğu belirtilmektedir. İsrail, Birleşik Arap Emirlikleri'ne hava ve kara radarları, insansız hava aracı (İHA) teçhizatı, havada yakıt ikmali

82 A.g.e., 155-178

83 Ostrovsky, V. ve Hoy, C. a.g.e., 130-131

84 Sephane Lefebvre, "The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* 16, No.4,(2003) 533; Yeni Şafak, "Riyad'da Mossad Krizi", 06.11.2013

sağlayan cihazlar gibi çeşitli askeri malzemeler satmıştır. Fas ve İsrail arasındaki istihbarata dayalı işbirliğinin, Fas'ın askerlerini savaşmak için İsrail'e gönderdiği 1973 yılında başladığı vurgulanmaktadır. İsrail'in, Cezayir'e yaptığı yardımlar, ileri teknoloji hava kontrol sistemleri, uçuş kaskı, radar, iletişim sistemleri ve askeri hava trafiği sistemlerini içermiştir. Bahreyn'in, İran ve Filistin örgütleri hakkında İsrail'e bilgi sağladığı belirtilmektedir.⁸⁵ Mossad'ın Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılanması bulunmaktadır. Bunun en önemli sebebi, Arap ülkelerinin, bu ülkelere silah temin etmeleri olarak gösterilmektedir. Bunun yanında, Arap ülkelerinin diplomatları, liderleri, üst düzey yöneticileri, İngiltere ve ABD'de eğitim almaktadırlar. Bu ülkelere gerekli olan tüm teknolojik ürünler de yine Batılı devletlerden satın alınmaktadır.⁸⁶ Mossad, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin politikalarını, İsrail'in menfaatleri doğrultusunda şekillendirmek için uğraşmaktadır. Anılan ülkelerde siyasal sisteme etki yapmak amacı ile derin duhul operasyonları gibi çok etkili çalışmalar yapmaktadır. İsrail, kendisine yönelik tehditleri bertaraf etmek amacıyla, yabancı istihbarat örgütleri ile işbirliğinde, bulunmaktadır. CIA ve Mossad arasındaki istihbarat ilişkisinin geçmişi uzun yıllara dayanmaktadır.

Mossad, İsrail'in coğrafi ve nüfus büyüklüğü ile karşılaştırılınca bu büyüklüklerin çok ötesinde önem taşıyan, sadece bölgesel değil, küresel nitelikte stratejik istihbarat gerçekleştiren ve istihbarat operasyonları yapan bir istihbarat örgütüdür. İsrail istihbaratı, dünyanın çok farklı coğrafyalarındaki çatışmalarda da etkili olmaktadır. Tamil gerillalarını, Hintlileri ve Tayvanlıları askeri olarak eğitime görevini de üstlenmiştir.⁸⁷

Mossad, klasik istihbarat yöntemleri dışında yöntemler de kullanmış, korkulan örgüt imajını güçlendirmiştir. Soykırım suçuna karışmış Nazi liderlerinin yakalanarak yargılanması, Münih Olimpiyatları'nda İsraili sporcuları katleden Filistinli militanların tespit edilerek öldürülmeleri veya Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Tunus'daki genel karargahının deniz aşırı bir operasyon ile basılması gibi eylemler Mossad'ın yaratıcı ve cüretkar operasyonları olarak dünya kamuoyunda korkutucu bir imaj kazanmasını sağlamıştır. Mossad, iyi organize olmuş, pek çok ülkede gizlilik içinde çalışabilen bir istihbarat örgütüdür. Farklı ülkelerde zulüm gören Yahudilerin İsrail'e getirilmeleri, Ürdün Nehri operasyonu, Mig-21'in kaçırılması, Adolf Eichmann'ın yakalanması, Mısır'ın füze geliştirmesinin engellenmesi, Mısır'la barış antlaşmasının imzalanması, İran'ın nükleer programının geciktirilmesi, Kürtlerle işbirliğinin sağlanması gibi, Mossad'ın pek çok başarısı bulunmaktadır.⁸⁸

85 Haber10. "Mossad'ın Gizli Arap Ortakları: İşte O ülkeler", 08.02.2014, <http://www.haber10.com/haber/474466/>, (Erişim tarihi: 14.11.2016).

86 Ostrovsky ve Hoy, ag.e.; Marcau Flavius-Christian, Ciorei Mihaela Andrea, "The Role of Intelligence in the Fight Against Terror". *European Scientific Journal* 9, No.3, 2013

87 Ostrovsky, Hoy,A.g.e.,130-131

88 Çağla Gül Yesevi, "İsrail İstihbarat Örgütleri ve Mossad", İstihbarat Örgütleri , (Der.) Ümit Özdağ, (Ankara: Kripto Yayınları, 2014)

Mossad'ın operasyonları her zaman başarılı olmamış ve gizlilik içinde yürütülememiştir. Ami Pedahzur, İsrail'in gizli servisleri ve Teröre Karşı Savaş (*The Israeli Secret Services and The Struggle Against Terrorism*) adlı kitabında, İsrail'in, terör ve aşırılığı önleme yöntemlerini eleştirmektedir. Buna göre, İsrail özellikle Kara Eylül Örgütü üyelerini cezalandırma yani infaz kararlarıyla, "sıfır tutuklu" prensibini gözetmiştir. Mossad'a verilen bu cezalandırma görevi, ülkenin terörle savaş yöntemini belirlemiş ve genel güvenlik anlayışını şekillendirmiştir. Ancak, bilindiği gibi, bu yöntem, terörü sonlandıramamış, şiddetin artarak devam etmesine yol açmıştır.⁸⁹ Sıfır tutuklu prensibi ve İsrail devletine ya da Yahudilere karşı suç işleyenlerin misliyle cezalandırılması bir gelenek halini almış ve Mossad'ın "korkulan güç imajına" katkıda bulunmuştur.

Mossad, Ortadoğu coğrafyasının şekillendirilmesinde de etkindir. Mossad ve Kürtler arasındaki işbirliği uzun yıllara dayanmaktadır; bu işbirliği, 1958 yılında başlamıştır. İsrail'in askeri danışmanlar, cephane ve silahları kapsayan yardımı, 1963 yılında, başlamıştır. 1963 yılında, Kürtler için eğitim kampları düzenlenmiştir. Barzani, 1967 ve 1978 yıllarında, İsrail'e ziyarette bulunmuştur. 1967'de, Arap-İsrail Savaşı'nda ele geçirilen silahların Kürdistan Demokrat Partisi'ne (KDP) verildiği, belirtilmektedir. Mossad, İran Haber Alma Teşkilatı Savak'la görüşerek, İranlı ve İsrailli müsteşarlar, teknik personel ve subaylardan oluşan dinamik bir yapı kurulmasını sağlamıştır. Bu yapı, Barzani için çalışmıştır. Mossad ve Savak, Kürtlere düzenli silah ve mühimmat sağlanması konusunda tam bir işbirliğinde bulunmuşlardır. Barzani, Irak'taki Yahudilerin, İsrail'e kaçmalarına yardımcı olmuştur. Iraklı bir pilotun uçak kaçırarak İsrail'e götürmesi, Kürtlerin yardımıyla gerçekleştirilen bir Mossad eylemidir.⁹⁰

Mossad, İran'ın nükleer enerji programını, İsrail'in birlik ve bütünlüğü açısından önemli bir tehdit olarak görmüştür. Bu programda görevli pek çok İranlı bilim adamının, Mossad tarafından suikasta uğradığı iddia edilmektedir. İran'ın nükleer programının yavaşlatılması ve durdurulması amacıyla, İran'ın tesislerine pek çok sabotajda bulunulmuştur. Kullanılan malzemelerin değiştirilip, farklı malzemelerin kullanılmasıyla, tesisler zarar görmüştür. Obama'nın İran'la ilişkilerin yapısını değiştirme arzusuna rağmen, Mossad, İran'ın nükleer programını yürüten görevlilere yönelik suikastlarını ve programa gerekli materyallere ve tesislere yönelik sabotajlarını sürdürmektedir. Barack Obama ve Binyamin Netanyahu'nun güvenlik kaygıları, ciddi farklılıklar göstermektedir.⁹¹

Mossad'ın faaliyet alanlarından biri, Lübnan'da faaliyet gösteren Şii örgüt Hizbullah'la mücadeledir. Özellikle 2006 Savaşı'nda, insan istihbaratı konu-

89 Allen Newton, "The 'Talking Cure': Intelligence, Counter-Terrorism Doctrine and Social Movements", *Intelligence and National Security* 26, No.1, 2011, 123

90 Kuzu, Ali, a.g.e.; Şalom Nakdimon *Irak ve Ortadoğu'da Mossad*, (Ankara: Elips Kitap, 2004).

91 Yesevi, Çağla Gül, a.g.m.

sunda başarısız olan İsrail istihbarat örgütleri bu sorunu çözmeye çalışmaktadırlar. Son dönemde, Mossad'ın, Hizbullah'ın İsrail'i hedef alan Ünite 910 adlı birliğine sızması, bu konuda çalışmalarının sürdüğünün belirgin bir kanıtıdır. Çift taraflı ajan olan kişinin, Hasan Nasrallah'ın güvenliğinden sorumlu olması, Mossad'ın ciddi bir başarısı olarak nitelendirilmelidir.

İstihbarat örgütlerinin görüşlerinin aksine, Netanyahu, İran'a karşı askerî bir müdahalenin gerekliliğini pek çok kez ifade etmiştir. Ancak, Mossad başkanları Meir Dagan ve Tamir Pardo İran'ın, İsrail'in varlığına ciddi bir tehdit sayılamayabileceğini, belirtmişlerdir. Bu durum, Mossad'ın devlet kurumları içerisindeki gücünü göstermektedir. Mossad'ın İsrail halkı tarafından güvenilir örgüt olarak görülmesi ve Mossad'ın inşa edilen uluslararası imajının etkisiyle, karar alma mekanizmasındaki etkinliğini sürdüreceği görülmektedir.

İsrail halkı, etnik ve kültürel farklılıklar içeren bir topluluk olmasına rağmen, Yahudilik inancıyla birbirine bağlanmış, ortak bir gelecek tasavvuru için kenetlenmiştir. Mossad'ın görev alanı, İsrail'in bekasının korunmasıyla sınırlanmamıştır. Mossad, sadece İsrail halkını değil, bütün Yahudileri korumayı amaçlamaktadır.

Mossad'ın İsrail'in dünya çapında iş yapan telekomünikasyon firmaları Comverse ve Amdocs'tan önemli istihbari bilgiler edindiği belirtilmektedir. Bu şirketler, 100'den fazla ülkede 250 GSM şirketine yazılım ve donanım hizmeti vermektedir. ABD'deki 25 telefon şirketi ve 200'den fazla şirketin faturalama işlemlerini bu firmalar gerçekleştirmektedir. Şirketlerin, Mossad adına telefon dinlediği iddia edilmektedir.⁹² Böyle bir iletişim ağını kontrol edebilme potansiyeline sahip olmak, Mossad'ın ve İsrail'in uluslararası sistemdeki konumunu güçlendirecektir.

İsrail'in istihbarat kültürünün oluşmasında, iki kavram belirleyicidir. Bu kavramlardan birisi İsrail halkındaki "güvensizlik duygusu" diğeri de Mossad'ın "güvenilir kurum" imajıdır. Yahudi soykırımı ve topraksız bir millet olma durumu, önem taşımaktadır. Zulme uğramış din kardeşlerinin oluşturduğu topluluk olma duygusu, belirleyicidir. Vamik Volkan'ın (2012) belirttiği gibi büyük grup kimliğindeki bu güvensizlik, yeni nesillere aktarılmaktadır. Bu güvensizlik duygusu, Araplarla yaşanan savaşlarla pekişmiştir. İsrail için sınırlarının korunması, elzemdir. İsrail'de istihbarat örgütlerine, güven duyulmaktadır. İsrail halkı, istihbarat servislerini, devletin ve halkın güvenliğinin temsilcisi olarak görmektedirler. Mossad'ın, İsrail halkı tarafından kaydedilen imajı gelecekteki yapılanmasını etkileyecektir. Mossad, yıllar içinde elde ettiği "güvenilir kurum" olma imajını sürdürecektir. Güvenilirlik özelliği, devletin diğer kurumları arasındaki yerini sağlamlaştıracak bir olgudur.

Siyasi karar alıcılar, önce devletlerin imajlarını tanımlarlar ve sonra bu imaj-

92 Radikal, "Dinlemeler, CIA ve Akbaba'nın üç günü", 23.03.2014, <http://blog.radikal.com.tr/Sayfa/dinlemeler-cia-ve-akbabanin-uc-gunu-54314> (Erişim tarihi: 28.03.2014).

lara dayanarak yeni bilgileri yönlendirirler. Devletlerin askeri yetenekleri, kültürleri, ekonomik güçleri ve istihbarat örgütleri, devletlerin imajlarını şekillendirmektedir. Mossad'ın, İsrail içinde güvenilir bir kurum olma imajı yanında, diğer önemli yönü uluslararası imajı olarak karşımıza çıkmaktadır. İstihbarat örgütlerinin genel özelliği olan belirsiz, gizli yapıları, Mossad için de belirgin özelliklerdir. Mossad'ın belirsiz, gizli güç olma durumu, İsrail dışındaki karar alıcıların ve siyasal seçkinlerin isteyerek veya istemeyerek yeniden inşa ettikleri, güçlendirdikleri bir imajdır. Mossad'ın elde etmiş olduğu başarıları kadar çözümlenemeyen, nedenleri tam olarak açıklanamayan pek çok olayla ilgili adres gösteriliyor olması önemlidir. "Mossad parmağı" olarak nitelendirilen bu olgu, Mossad'ın imajını ve böylelikle İsrail devletinin imajını güçlendirmektedir. Mossad'ın başarıları kadar "belirsiz, gizli güç" olarak tanıtılması ve algılanması önemlidir. Mossad, pek çok ülkede ajanları olan, ülkelerin iç politikalarını değiştirebilecek bir güç olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda, Mossad'ın gücü, medyanın ve İsrail dışındaki karar alıcıların, Mossad'ın imajına yaptıkları katkıdan ileri gelmektedir. Mısır darbesi, bunun bir örneğidir. Erdoğan'ın işaret ettiği bu olay, potansiyel İsrail tehdidini gösterdiği gibi, Mossad'ın ve İsrail'in onaylanan gücünün de altını çizmektedir. Bunun dışında, Mossad ile ilgili bazı komplo teorilerinden de bahsedilmektedir. Mossad'ın, John. F. Kennedy, Marilyn Monroe ve Turgut Özal'ın ölümleri gibi pek çok olayla ilgisi olduğu ileri sürülmektedir. Bu iddiaların son halkası ise, Yaser Arafat'ın, Mossad tarafından zehirlendiği iddialarıdır.

Uluslararası toplumda, karar alıcılar tarafından inşa edilen Mossad'ın imajı, uluslararası medya tarafından da güçlendirilmektedir. Uluslararası medya, bu şekillendiren imajı desteklemekte ve imajın yeniden yaratım sürecine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, popüler söylemde, İsrail'in ve Mossad'ın gücünün ardında, Yahudi ağırlıklı uluslararası medya, Yahudi lobisi, Yahudi Diasporası ve Yahudi sermayesi bulunmaktadır. Aslında, bu iddia bile, Mossad'ın ülkelerin iç işlerini yöneten, gizli-kapaklı operasyonlarla, genel amacı olan İsrail halkını ve Yahudileri koruma misyonunu sürdüren, "belirsiz, korkulan, gizli güç" olma imajını, pekiştirmektedir. Mossad'ın imajı uluslararası toplumda yeniden yaratılmış ve inşa edilmiştir. Bu durumun ilk sonucu, ülke içinde, karar alma süreçlerinde etkinliğinin artmasıdır. İkinci sonucu ise, İsrail devletinin imajını şekillendiren önemli bir unsur olarak Mossad'ın öne çıkmasıdır. Mossad'ın şekillendirilen imajı, İsrail'den gelebilecek askeri tehditler dışında, "başlı başına tehdit" olarak algılanmasına yol açmaktadır.

Sonuç

Çalışma kapsamında, İmaj teorisi ışığında, İsrail devletinin imajı incelenmiştir. İsrail'in milli öz imaj unsurları açıklanmıştır. İsrail'in negatif öz imajının oluşumunu sağlayan tehdit, sürgün, Antisemitizm ve soykırım konuları açıklanmıştır. İsrail'in negatif öz imajında tehdit-korku, topraklarından sürülme, yurtsuz kalma, sevilmemeye, küçük görülme, aşağılanma ve güçsüzlük bulunmaktadır. İsrail, Yahudi toplumunu korumak ve uluslararası toplumda

saygınlık kazanmak için, “güçlü devlet” olma ve bu imajı elde etme yönünde çaba harcamıştır. İsrail, kendini, güçlü orduya, üstün teknolojiye, gelişmiş savunma sanayiine, başarılı istihbarat örgütlerine sahip, demokratik ve toprakları Yahudi göçüne açık, tüm Yahudilerin haklarını savunan bir devlet olarak tanımlamaktadır. Düşmandan gelecek şiddete misliyle karşılık verme, böylelikle caydırıcı olma, yolunu seçmiştir. İsrail devletinin ve Yahudi halkının topyekûn ortadan kaldırılma korkusunu, var olan tehditleri bertaraf ederek ve güçlü devlet imajını pekiştirerek çözüme yönünde hareket etmiştir. Bu bağlamda, İsrail negatif öz imajını, pozitif öz imaja dönüştüren bir kurum olarak İsrail ordusu ve İsrail askeri doktrini incelenmiştir. İsrail pozitif milli imaj unsurlarını oluşturan Bağımsızlık bildirgesi, İsrail milli marşı, İsrail bayrağı ve devlet amblemi niteliksel içerik açısından analiz edilmiştir. Pozitif öz imajı unsuru olan Siyonizm ve toprağın kutsallığı, resmi belgelere atıfta bulunularak açıklanmıştır. Ayrıca, Mossad'ın imajının, İsrail devlet imajına olumlu yöndeki katkıları belirtilmiştir. İmaj teorisi sayesinde, İsrail'in kabiliyetleri, kültürel kodları, amaçları, algıladığı tehdit ve fırsatlar daha iyi ortaya konulabilmiştir. İsrail'in negatif öz imajı ve pozitif öz imajı, karar alma mekanizmasını, yürüttüğü iç ve dış politika hedeflerini ve uluslararası toplumdaki algılanışını şekillendirmektedir. İsrail'in devlet olarak varlığının sorgulandığı, yok edilmesinden söz edilen coğrafyada, İsrail ordusunun karşılaştırmalı güçlü konumu, farklı ülkelerde Mossad ajanlarının etkinliği, istihbarat ve savunma teknolojisinin üstünlüğü, İsrail devletinin de etkin, aktif ve uluslararası toplumu yönlendirebilecek bir devlet olarak algılanmasına yol açmaktadır.

Kaynakça

- Arı, Tayyar, *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004.
- Balpınar, Zafer, “Yahudi Milliyetçiliğinin Güç kullanımı Üzerinden İsrail’in Güvenlik Anlayışına olan etkisi”, *Akademik Ortadoğu* 7, No.1, 2012.
- Bar- Zohar, Michael ve Mishal, Nissim, *Mossad*, İstanbul: Koton Kitap, 2012.
- Bayraktar, Bora, “Barış Çalışmaları Perspektifinden İsrail-Filistin Sorunu”, *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*. (Der.) Atilla Sandıklı, İstanbul: Bilgesam, 2012.
- Beach, Lee Roy ve Mitchell, Terence R., “Image Theory: Principles, Goals, and Plans in Decision-Making”, *Acta Psychologica* 66 (1987):201-20.
- Beller, Steve, *Antisemitism: A very short history*, Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Bilali, Rezarta, “Assessing the Internal Validity of Image Theory in the Context of Turkey-US Relations”, *Political Psychology* 31, No.2, (2010):275-300.
- Burhan, Ali, *Filistin-İsrail Çatışması ve Hamas*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı) Isparta: 2008.
- Cengiz Erişen, Elif Erişen, Binnur Özkeçeci-Taner, “Siyasal Psikolojide Araştırma Yöntemleri”, *Siyaset Psikolojisi*, (Der.) Özlem Dirilen Gümüş, Ankara: Nobel, 2015.
- Cottom, Martha, “The Impact Of Psychological Images on International Bargaining: The Case of Mexican Natural Gas”, *Political Psychology* 6, No.3, (1985): 413-440.
- Cottom, Martha, “The Carter Administration’s Policy Toward Nicaragua: Images, Goals and Tactics”, *Political Science Quarterly* 107, No.1, (1992): 123-146.
- Çağlayan, Selin, *İsrail Sözlüğü*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.
- Deacon, Richard, *İsrail Gizli Servisi*, İstanbul: Anahtar Yayınevi, 1999.
- Elif Sandal-Önal, “Etnik Çatışma, Irkçılık ve Soykırım”, *Siyaset Psikolojisi*, (Der.) Özlem Dirilen Gümüş, Ankara: Nobel, 2015

Flavius-Christian, Marceau ve Andrea, Ciorei Michaela, "The Role of Intelligence in the Fight Against Terror". *European Scientific Journal* 9, No.3, 2013.

Gürkan, Salime Leyla, "Yahudilik'te İhtida Meselesi", *İslam Araştırmaları Dergisi* 7, 2002.

Haaretz, "Israel's Military Intel Chief: 2017 Will Be Unstable for Palestinians, We Should Prepare for Terror Waves", 28.11.2016, http://www.haaretz.com/israel-news/.premium-1.755686?utm_content=%24section%2F1.755686&utm_medium=email&utm_source=smartfocus&utm_campaign=%24segmentId&utm_term=20161128-02%3A11 (Erişim: 30.11.2016)

Hayrettin Özler, *Siyaset Psikolojisi*, Bursa: Etkin Yayınları, 2014.

Hermann, Richard and Fischerkeller Michael, "Beyond the enemy image and spiral model: Cognitive-strategic research after the Cold War", *International Organization* 4, No.3, (1995):415-450.

Hermann, Richard, James Voss, Tonya Schooler, Ciarrochi Joseph, "Images in International Relations: An Experimental Test of Cognitive Schemata". *International Studies Quarterly* 41.(1997): 403-433.

Hermann, Richard. "The Power of Perceptions in Foreign-Policy Decision Making: Do Views of the Soviet Union Determine the Policy Choices of American Leaders?" *American Journal of Political Science* 30, No.4, (1986):841-875.

Israel Defense Forces, "Code of Ethics", <https://www.idfblog.com/about-the-idf/idf-code-of-ethics/> (Erişim: 29.11.2016)

Israel Defense and Security Report Q4, *Business Monitor International*, 2013.

Israel Defense Forces, "Doctrine". <http://www.idf.il/1497-en/Dover.aspx>, (Erişim tarihi:19.11.2013)

İsrail Dışişleri Bakanlığı, "About Israel: State", <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Pages/The%20State.aspx> (Erişim: 23.11.2016)

İsrail Dışişleri Bakanlığı, "Declaration of Establishment of State of Israel", <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Peace/Guide/Pages/Declaration%20of%20Establishment%20of%20State%20of%20Israel>, (Erişim: 23.11.2016)

İsrail Dışişleri Bakanlığı, "Israeli Settlements and International Law", <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Law/Pages/Israeli%20Settlements%20and%20International%20Law.aspx>, (Erişim:23.11.2016)

İsrail Dışişleri Bakanlığı, “The Flag and the emblem”, <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/IsraelAt50/Pages/The%20Flag%20and%20the%20Emblem.aspx>,(Erişim: 23.11.2016)

İsrail Dışişleri Bakanlığı, “The Status of Jerusalem”, <http://mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/1999/Pages/The%20Status%20of%20Jerusalem.aspx> , (Erişim: 23.11.2016).

İsrail Enformasyon Merkezi, İsrail Hakkında Gerçekler, Kudüs: Keter Pres, 2008.

Jerusalem Post, “Netanyahu: Israeli Technology and anti-terror capabilities can bring peace”, 23.11.2016, <http://m.jpost.com/Arab-Israeli-Conflict/Netanyahu-Israeli-technology-and-anti-terror-capabilities-can-bring-peace-473427#article=6024RDNFQ0EyNDYyM0Y1QUFCNzM0OEVDmKJCQkJEQjNCNTA=> (Erişim:23.11.2016).

Jervis, “Robert, “Perception and Misperception in International Relations”, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism* içinde (Der.) Viotti, Paul R. & Kauppi, Mark V., (Boston: Allyn and Bacon, 1993), 286-304.

Kaplowitz,Noel, “National Self- Images, Perception of Enemies, and Conflict Strategies: Psychopolitical Dimensions of International Relations”, *Political Psychology* 11, No.1(1990): 39-82.

Kohn, Hans, *Nationalism: Its Meaning and History*, New York: Van Nost-rand Company, 1971.

Kuzu, Ali, *Mossad*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık,2010.

Lefebvre,Stephane “The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* 16, No.4,(2003).

Levy, Yagil, “The Israeli Military: Imprisoned by the Religious Community” *Middle East Policy* 18, No.(2), 2011, 67-83.

Mossad, “About us”, <https://www.mossad.gov.il/eng/about/Pages/default.aspx>, (Erişim: 23.11.2016)

Mossad, “Logo”, <https://www.mossad.gov.il/eng/about/Pages/logo.aspx>, (Erişim:23.11.2016).

Nagehan Taşdemir, “Siyaset Psikolojisinde Nitel ve Karma Yöntem Araştırmaları”, *Siyaset Psikolojisi*, (Der.) Özlem Dirilen Gümüş, Ankara: Nobel, 2015.

Nebenzahl, Israel, "National Image and Competitive Advantage", IV. Administration Congress ESPM, 25-27 July 2007.

Newton, Allen, "The 'Talking Cure': Intelligence, Counter-Terrorism Doctrine and Social Movements", *Intelligence and National Security* 26, No.1, 2011.

Ostrovsky, Viktor and Hoy, Claire, *By the Way of Deception: The Making and unmaking of a Mossad Officer*, New York: St. Martin's Press, 1990.

Özkeçeci Taner, Binnur. "From Allies to Frenemies and Inconvenient Partners: Image Theory and Turkish-Israeli Relations, *Perceptions* 17, No.3, (2012): 105-129.

Pakhurst, Jocelyn Mary,: *The Continuity of Images from the dependent of the enemy to the Rogue State: Iraq and North Korea's Acquisition of Deterrence Capabilities*, Yayınlanmamış Doktora Tezi ,Washington State University, 2004.

Rosati, Jerel "A cognitive approach to the study of foreign policy", *Foreign policy analysis: Continuity and change in its second generation* içinde (Der.), Neack, Laura & Hey, Jeanne A. K & Haney, Patrick Jude, N.J.: Prentice Hall, 1995.

Roth, A. I., "Reassurance: A Strategic Basis of Support for Israel", *International Studies Perspectives* 10, 2009, 378-393.

Sabah , "Erdoğan: İsrail bir terör devleti", <http://www.sabah.com.tr/dunya/2014/07/26/erdogan-israil-bir-teror-devleti> (Erişim: 18.11.2016).

Sarıbay,Adil, Olcaysoy Ökten, Irmak, Yılmaz, "İdeolojik Yönelimler ve Psikolojik Değişkenler", *Siyaset Psikolojisi*, (Der.) Özlem Dirilen Gümüş, Ankara: Nobel, 2015.

Shapiro,Shlomo, "Speak No Evil: Intelligence Ethics in Israel", Paper presented at 2007 USA Annual Conference, Chicago, 2007.

Stein, Janice Gross, "Psychological Explanations of International Conflict". *Handbook of International Relations*, CA: Sage, (2002):292-308

Stein, Jocelyn, "Psychological Explanations of International Conflict. *Handbook of international relations*, (2002): 292-308.

The Military Balance, "Chapter Seven: Middle East and North Africa", 112, No.1, 2012.

Times of Israel, "IDF general gives exclusive interview to Saudi paper",28.11.2016 . <http://www.timesofisrael.com/idf-spokesperson-tells-saudi->

paper-iran-should-beware/?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter, (Erişim: 30.11.2016).

Ulutaş, Ufuk ve vd. İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu, Ankara: SETAV, 2012.

Volkan, Vamık, “Büyük Grup Kimliği ve Barışı Sağlama”, *Siyaset Psikolojisi*, (Der.) Özlem Dirilen Gümüş, Ankara: Nobel, 2015.

Volkan, Vamık, *Kimlik Adına Öldürmek*, İstanbul: Everest Yayınları, 2009.

Yesevi, Çağla Gül, İsrail Ordusu ve İsrail İstihbarat Örgütleri, Ankara: Kripto, 2015.

Yesevi, Çağla Gül, “İsrail Silahlı Kuvvetleri”, *Millî Güvenlik ve Askerî Bilimler Dergisi* 1, No.2 (2014):123-168.

Yesevi, Çağla Gül, “İsrail İstihbarat Örgütleri ve Mossad”, İstihbarat Örgütleri , (Der.) Ümit Özdağ, Ankara: Kripto Yayınları, 2014.

Rapprochement between America and China during the Nixon Era: A Product of Timing or the Leadership?

Nixon Dönemi Amerika ve Çin Arasındaki Uzlaşma:
Zamanın bir Ürünü mü yoksa Liderlik mi?

Teslim: 31 Mayıs 2016

Onay: 23 Mart 2017

Ali Onur ÖZÇELİK*

Abstract

This article explores the rapprochement between America and China in the 1970s. By ending two-decade old antagonism and realizing the most important strategic shift of the Cold War era, both states have changed the course of the world politics since the middle of the Cold War. In elaborating one of the historical events in American foreign policy, the article seeks to find an answer for one big question: Was Nixon a unique leader to initiate the U.S. opening to China or was it purely a product of timing? The findings suggest that although timing provided important motivation for rapprochement, this had not been possible if Nixon did not show his determination.

Keywords: : *Rapprochement between America and China, Leadership, Realpolitik, American Foreign Policy.*

Öz

Bu makale, Amerika ve Çin arasında 1970'lerdeki uzlaşmayı incelemektedir. Yirmi yıllık düşmanlığı sonlandıran ve Soğuk Savaş'ın en önemli stratejik kayışını gerçekleştiren iki devlet, Soğuk Savaş'ın ortasından itibaren dünya politikasının gidişatını değiştirmiştir. Amerikan dış politikasındaki en önemli tarihi olaylardan bir tanesini ele alan bu makele, büyük bir soruya: Amerikanın Çin'e açılması için Nixon eşsiz bir lider miydi yoksa bu süreç tamamen zamanın bir ürünü müydü? cevap aramaktadır. Bulgular, zamanlama uzlaşma için önemli bir motivasyon sağlamasına rağmen, Nixon'ın kararlılığı olmasa bu uzlaşmanın imkansız olduğunu önermektedir.

Anahtar kelimeler: *Amerika ve Çin Arasında Uzlaşma, Liderlik, Realpolitika, Amerikan Dış Politikası.*

* Yrd. Doç. Dr., Ali Onur Özçelik

Introduction

The People's Republic of China (PRC) appeared on the international stage in 1949, when the PRC encountered bitter opposition from the United States. The emerging communist China in East Asia led to America's interests over the Asia-Pacific being harmed considerably and the equilibrium obtained by the Soviet Union and America being changed in favor of the Communist Block. Communism developed gradually into the major ideological approach in the Far East and East Asia. Consequently, differences between Washington and Beijing in terms of ideology, identity, worldview and values created tremendous antagonism.

The deep antagonism between both states was fuelled by a series of military and political conflicts and crises on China's periphery. The Korean War and the Vietnam War exacerbated the relations between the U.S. and the PRC. The former war set the framework for the U.S. – China confrontation which was experienced throughout the 1950s and 1960s due to the American support for the Chinese Nationalist regime in Taiwan. It was crucial in discouraging both countries to take a step for normalization for more than two decades.

The Vietnam War, particularly, led the U.S. and the PRC to perceive each other as posing a serious threat to their basic security interests in the region. To prevent this emerging condition in East Asia resulting from Communist China, America followed certain strategies such as the PRC was tried to be isolated from international society, like the U.N and several states close to American foreign policy were inhibited to recognize the PRC. Washington's policy toward the PRC caused them to see America as the biggest enemy. Inasmuch as that one of the main conflicts between the PRC and the Soviets occurred when Khrushchev wanted to reach a compromise with the U.S. Some Chinese leaders assumed that collaboration among the U.S., the Soviet Union and possibly Japan could target the PRC. However, in the 1960s America and the PRC faced the new conditions both at home and abroad. The perceptions of both American and Chinese leaders of the international situation in general and of each other's threat in particular began to change in the 1960s¹. These changes coincided with the beginning of Richard Nixon's presidency and Henry Kissinger's diplomacy.

Under the lights of the historical background given above, this article seeks to elaborate certain conditions which helped both countries to shift their old policy to a new rapprochement derived from 'Realpolitik'. In so doing, the article aims at observing whether the available conditions and timing affected both states to establish new relations, or if Nixon was purely placed to initiate the American opening to China. To scrutinize this question, the article consists of three parts, in turn, the first part shows the background of the normalization, the second part examines Nixon's role over the rapprochement and the final part illustrates the road to normalization.

¹ Martha, J. Barnett, *China Policy: Old Problems and New Challenges*, p. 2

New Conditions and Opportunities

In the late 1960s the perceptions of U.S. and PRC changed gradually due to certain factors, affecting the U.S. and the PRC to discover a new foreign policy strategy both on the regional and global levels. As a result of these factors, both states were under pressure to adjust their foreign policy by taking national interests into consideration rather than ideological views. To begin with, in China, the ‘Cultural Revolution’² had a great impact on the management of Chinese foreign policy. Mao did consider China ‘the key to Asia’s future’ and he did adopt, for the most part, a “you come to us” attitude to all foreign countries except Russia³. The Cultural Revolution, indeed, preceded a tough policy and efforts to spread the ‘revolution’ to every area which as a consequence produced fear for some states willing to establish relations with China. Such exposition supported by the Cultural Revolution caused PRC to become an isolated power in world politics. As a result of this China decided to establish a multidimensional foreign policy strategy. According to the new strategy, China had embraced a much softer policy which was called relations from “state to state” instead of relations from “people to people”. The new strategy gave an opportunity to China to establish multidimensional foreign policy vis-à-vis the Soviet Union by extending its foreign policy hinterland⁴.

The Cultural Revolution encouraged Chinese leaders to embark on new relations with the U.S. from that time onwards. Part of the reason for this is that with the Cultural Revolution, it was realized that Japan became an economic giant in East Asia with American support. On the other hand, China was an overwhelmingly agricultural land for which a basic self-sufficiency was not a mere ideological but an economic necessity⁵. The advocacy of the Communism caused China to fall behind from Japan and to remain a backward region. From the rational point of view, Beijing considered that normalization with Washington would also serve Chinese economic development and technological advancements.

Another point is that by 1967, relations with the Soviet Union became severely strained⁶. Afterwards the Soviet Union followed several expansionist policies such as the invasion of Czechoslovakia in August 1968. These policies set

2 The Cultural Revolution was a socio-political movement that took place in the People’s Republic of China from 1966 until 1976. It was set into motion by Mao Zedong, then Chairman of the Communist Party of China, to preserve ‘true’ Communist ideology in the country by purging remnants of capitalist and traditional elements from Chinese society, and to re-impose Maoist thought as the dominant ideology within the Party. The Revolution marked the return of Mao Zedong to a position of power after the Great Leap Forward. The movement paralyzed China politically and significantly negatively affected the country’s economy and society.

3 Ross Terril, ‘U.S. - China Relations’

4 Fahir Armaoğlu, 20. yy *Dunya Siyasi Tarihi*, pgs. 582-4

5 Terril, *ibid*

6 Amos Yoder, *The Conduct Of American Foreign Policy Since World War I*, p.24

by the ‘Brezhnev Doctrine’⁷ proved that the Soviet Union had justified its action, forced the Chinese to look outward, to face the danger on their borders. Moreover, the Soviet Union had increased its military capability in East and Central Asia. ‘The warning was clear enough: might China be next?’⁸. One may assert that China might be considered as a nuclear power with thermonuclear warheads and missiles that could deliver them, but Chinese leaders did not wish to confront with Russia at the time. Mao feared that China would become the next victim of the Brezhnev doctrine. While Mao condemned the invasion, and accused Brezhnev of behaving like a Russian czar, Moscow intended to involve Japan in the creation of a new Asian security system aimed at the containment of China⁹. China thought that the relations between the Soviet Union and Japan would restrict Chinese interests on the region and China would become isolated. It is clear enough to consider that by depending on the international atmosphere, China had one option which was the policy of rapprochement with the U.S.. This was considered to provide a chance to avert this new regional structure formed by the Soviet Union and Japan and to prevent it from becoming isolated in the region.

As Warner noted¹⁰, the escalation of the existing Sino-Soviet dispute turned into a series of armed clashes on the Russian and Chinese border during the spring and summer of 1969. This was the principal catalyst in promoting the PRC to transform itself for new conditions. While Moscow demanded negotiations to settle the disagreements, China’s response was to embark on a massive military buildup and prepare for war with the Soviet Union. The Moscow’s potential broader attack on China caused the Chinese leaders to divide into two camps. Some Chinese leaders, with the exception of Lin Biao, were not seemed to be interested in seeking reconciliation with the Soviet Union¹¹. Needless to say, Lin was the most ardent opponent of any opening to the U.S.. This opposition was almost discredited after his death¹².

Some Chinese leaders claimed that the Americans were not such a threat to China as the Soviets were. Small countries near to China and the Soviet Union posed a bigger threat than the U.S.¹³. Some in China thought that the Soviet threat could only be balanced on the ground of relations with the U.S.. For instance, Mao and Premier Chou En-lai concluded that they should explore the tie to the U.S., which might create a new balance to restrain Moscow. In fact, this tie would have helped them to provide new symmetry in the region

7 The Doctrine suggests use of force and intervention in Eastern bloc if any states within the bloc try to leave the Soviet sphere of influence or even moderate its policies.

8 Warren, I. Cohen, *America’s Response to China: A History of Sino-American Relations*, p. 195

9 Robert Garson, *The United States and China Since 1949: A Troubled Affair*, pgs. 120-1.

10 Geoffrey Warner, ‘Nixon, Kissinger and the Rapprochement with China 1969-1972’

11 Cohen, *ibid*, p.196

12 Garson, *ibid*, p. 129

13 Terril, *ibid*

among the four powers which were the U.S., the Soviet Union, Japan and the PRC there.

For Americans certain conditions coincided with China pushing the U.S. toward a rapprochement with the PRC. The anti-war movement, which climaxed with scenes of public turmoil in Chicago in August 1968 during the democratic convention, highlighted the bitter divisions that the war had created within the U.S.¹⁴. The Vietnam War forced the American leadership to find a new solution instead of war. The impact of this on the American economy was substantial. U.S. troop strength stood at 543,000 and its cost to Americans leaped to \$30 billion annually¹⁵. Moreover both the American public and its European allies were discontent because of America's tough policy toward Vietnam. Nixon scrutinized this situation correctly. During the election campaign, he guaranteed that he would wind down the war in Vietnam and look for new solutions. He also indicated that he would not feel bound by his predecessors' policies towards the PRC¹⁶. This is clear that Nixon signaled the new foreign policy approach during his election campaign.

Throughout the 1960s, while America tried hard to end the Vietnam War, the Soviets ascended in East Asia, and extended its effectiveness towards other issues of containment such as Europe and the Middle East. Moreover the Sino-Soviet rivalry which occasionally moved to the brink of major fighting posed a dilemma for America and its democratic allies. As Seabury noted¹⁷, China was inadequately prepared in arms, and war would be likely to change the global balance of power greatly in favor of the Russians. America's neutrality would cause her to concede the Soviet dominance in East Asia: then the full force of Soviet power could focus on the West. One may consider this as America might have lost the maneuverability inducing the Soviet Union for detenté process.

The Sino-Soviet rivalry seemed to be the only one alternative serving the American interests. America, for instance, could contain both states simultaneously by using two powers against each other. Besides, America had a chance to put pressure on North Vietnam for ending the war honorably without losing either its troops or additional military expenditure. Consequently, the Soviet Union could have evaluated that the U.S. did not only have one strategy in the region as America could extend her strategy over the PRC.

In a nutshell, during the late 1960s the weakness of both countries is undoubtedly clear-cut. The international atmosphere proved that both states shared the same interests within the context of domestic policy and foreign policy. Yet there was no parallelism between both states in terms of identity, world

14 Garson, *ibid*, p. 122

15 Walter LaFeber, *The American Age*, p.638

16 Garson, *ibid*, p.122

17 Paul Seabury, *America's Stake in the Pacific*, p. 23

view and values. The most challenging issue is that both state's people saw each other as the biggest enemy. For example, as indicated by Garrison, public opinion polls from the late 1960s reflected the perception that China was the greatest threat to the U.S.¹⁸. In 1967, China was chosen by 70 percent of respondents compared to Russia's 20 percent. Also, the Taiwan issue was the biggest obstacle causing both states to take a step towards normalization. However, during this borderline case, the alternative policy with China was stated by Richard Nixon. Writing in *Foreign Affairs* in October 1967, Nixon argued that 'the U.S. should reassess the Chinese threat and instead embrace the opportunity China represented for U.S. policy'¹⁹. The next section takes the issues from the available timing facilitating the rapprochement between U.S. and PRC to the leadership of Nixon.

Shifting from Old Asia Policy to *Realpolitik*

In the period of the multi-faceted international atmosphere, Nixon, was the best known of the Republican Party's candidates. He came to power in the U.S. on January 20th, 1969. The new president believed that 'the vehicle for making the turn had to be foreign policy. Foreign relations, unlike internal affairs also allowed the President much freedom of action'²⁰. Nixon, with his wide experiences and contacts, wanted the management of international affairs to be conducted with greater ease and efficiency. He strongly believed that international stability could best be achieved through the personal direction of policy²¹. Centralizing decision making was Nixon's way to maximize the control of policy-making²². One thing is obvious that Nixon did not want to get the bureaucratic structures involved in his foreign policy decisions in order to establish a pragmatist foreign policy combination.

During his first term as president in Washington, Henry Kissinger was appointed as a National Security adviser, and William P. Rogers, Nixon's old friend, was appointed as the Secretary of State. According to Melanson and Sharpe²³, Nixon might have thought that Rogers would keep the State Department pre-occupied with minor matters while Nixon and Kissinger conducted major political matters. As Kissinger articulated the policy strategy, the President made himself dependent on Kissinger for information and advice. Namely, 'Nixon supplied power and will; Kissinger presented an intellectual framework and negotiating skills'²⁴. This system worked well for several years because Nixon

18 Jean, A. Garrison, *Making China Policy: From Nixon to G.W.Bush*, pgs. 21-28

19 Richard M. Nixon, *Asia After Viet Nam*, (erişim: <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/1967-10-01/asia-after-viet-nam>, 29.04.2016).

20 LaFeber, *ibid*, p. 634

21 Garson, *ibid*, p. 123

22 Garrison, *ibid*, p. 22

23 Richard A. Melanson and M.E. Sharpe, *American Foreign Policy Since The Vietnam War*, p.635

24 Times, "Nixon and Kissinger: Triumph and Trial", Men Of The Year/Cover Story, Monday, Jan. 01, 1973, (<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,903628-1,00.html> accessed 22 April 2016)

and Kissinger were kindred spirits who shared the same approach to politics and foreign policy²⁵. Nixon and Kissinger considered certain situations resulting from the international atmosphere and domestic affairs which compelled them to build up America's new stance over the world.

The common idea for both Nixon and Kissinger was to launch a new policy toward the PRC. As Steiner²⁶ remarked, a meaningful new policy toward the PRC would serve such objectives as 'halting the proliferation of nuclear weapons, reducing the challenge to U.S. security interests posed by the Soviet Union, and minimizing the costs and risks of fulfilling our defense commitments in South East and North East Asia' which form more compelling reasons for looking hard at America's ability to develop a long-term policy toward China'. What is more is that 'this new policy could provide America, to screw the Russians, help for Vietnam quagmire, keep the Japanese in line, get another ball in play and lastly way down the road to have some relations with China'²⁷. In fact, this radical transformation within the context of the China rapprochement divided up American domestic policy into two parts. As Garrison stated²⁸, while many conservatives saw rapprochement as a compromise that betrayed old allies like Taiwan, liberals pushed the administration to move more rapidly toward rapprochement with China because of the opportunity for peace it offered.

Apparently, the Taiwan question mostly restricted Nixon's hand over his position regarding China. Seeing public opinion polls in the U.S indicated that any actions which appear to abandon Taiwan would not be politically acceptable, or at least would encounter great political opposition. Common belief among Americans was that Taiwan could continue to attract commercial investment and maintain its access to world markets²⁹. Kissinger and Nixon, accordingly, tried to persuade Taiwan's supporters at home. Initially their position for Taiwan was: 'That it is not going to just stand by and let Taiwan go down the drain, we are trying to hold their position as best we can'³⁰. However, there were many factors which led Kissinger and Nixon to think about the realpolitik of East Asia.

Firstly, the Vietnam nightmare mostly affected Nixon's vision towards Asia. Nixon and Kissinger were in a position to reassess assumptions about the communist world that had governed American policy for over twenty years. As

25 Garrison, *ibid*, p.22

26 Artur, H. Steiner, 'Re-Thinking U.S. China Policy'

27 Warner, *ibid*

28 Garrison, *ibid*, p. 21

29 Victor Li and John W. Lewis, 'Resolving the China Dilemma:Advancing Normalization, Preserving Security'

30 Steven, I. Levine, 'China and the Super Powers: Policies Toward the United States and the Soviet Union',

nicely said by Garson³¹, Nixon did not wish to be seen to be caught in the web of the past or to be ensnared by his earlier reputation for intransigence. Before being a president, Nixon implied that the new international atmosphere requires more stability and balance of power. Since being a president, Nixon's main aim was to end the Vietnam War honorably with the utmost dispatch because increasing public opposition toward the Vietnam War helped him to be elected and he wanted to keep his promise which was given during his election campaign. According to Nixon's Vietnam Address on 14th May, 1969, his plan would 'end this war in a way that will bring us closer to that great goal to which Woodrow Wilson and every American President in our history has been dedicated the goal of a just and lasting peace'³². Later on Nixon's doctrine and the idea of Vietnamization proved that Nixon wanted to abandon the old American policy.

Nixon was expecting that it would enhance both his personal reputation and the standing of the U.S. in the world by means of considering a new approach towards North Vietnam. Besides, had Nixon been able to end the war without fighting, it would ensure that America's withdrawal would not look like a defeat. Alternatively, Nixon wanted to use both China and the Soviet Union to compel Hanoi for accepting peace terms. His expectation about Vietnam, however, eventuated easily. Especially after the secret bombing of Cambodia and expanded bombing campaign in South Vietnam in 1971, Nixon faced some difficulties in terms of normalization with China and anti-war demonstrations in America.

Equally or more importantly, Nixon and Kissinger wished to achieve greater leverage in dealing with Moscow, which they viewed as Washington's primary adversary. Thus, they believed that improved U.S.-China relations could oblige new constraints on the Russians and might push them toward greater compromise and détente³³. China, having more than one fifth of the world's population, had great importance for the détente process.

The major objective of Nixon's foreign policy was to use the China card in order to deter the Soviet threat. The Sino-Soviet conflict gave him an opportunity to use the China card against the Soviet Union. Nixon later noted in his memories³⁴:

Our relationship with China is a key element of our strategy vis-à-vis the Soviet Union. Our mutual interest in deterring the Soviet threat, both China and U.S. should increase their military strength to deter Soviet aggression in Asia. Such a relationship, based on the prospects for long-term benefit rather than the dictates of short-term expediency, will require careful tending.

31 Garson, *ibid*, p.123

32 Melanson, *ibid*, p.56

33

34 Richard Nixon, *Real Peace*, pgs. 69-70

Almost simultaneously with this Soviet officials seemed constantly persuaded that the U.S. and the Soviet Union might jointly act against China³⁵. Thereby, America held two vital cards in its hand to change the progress of the Cold War. Goh asserted³⁶ that ‘Kissinger’s objective was to increase American maneuverability, and to carve out a prominent position for Washington as the ‘balancer’ at the pivot of the new triangle by maintaining better relations with each side than they did with each other’. In fact, Nixon and Kissinger skillfully played Russian and Chinese desires and fears off against one another to establish a non-ideological basis for relations among the three great powers. As a consequence, the Soviet Union as a common threat mostly fuelled the new Sino-American relations.

The end of the ‘Cultural Revolution’ also coincided with the beginnings of Nixon and Kissinger Diplomacy³⁷. With the Cultural Revolution in China, Nixon and Kissinger realized that the PRC was desired to enhance its political and economic power in the world by setting aside advocacy of the communist enthusiasm. This transformation provided a unique opportunity for economic growth. Most experts, on the other hand, agreed that trade would not increase to any substantial level until the U.S. and China sorted out their political differences. Furthermore some sinologists in America issued various articles about China and the Cold War. Those believed that American foreign policy had to make adjustments in the light of this historical revision. These provided the Nixon administration with a ready-made image of new China, stamped with the scholars’ seal of approval³⁸.

Garson believed that ‘there was one other motive for the move towards normalization which was probably shared by Nixon and Mao. Both of them inflated senses of their own political grandeur and were convinced of the uniqueness of their contributions to the unfolding of history’³⁹. Despite the strong support of Taiwan, the changing atmosphere abroad convinced Nixon and Kissinger that the isolation of China no longer served America’s interests. Normalization seemed to be one way to create new political dimensions in accordance with realpolitik. Table 1 illustrates ‘the Component of the Nixon’s China Policy Frame’⁴⁰.

35 Jonathan, D. Pollock, ‘The Implications of Sino-American Normalization’

36 Evelyn Goh, ‘Nixon, Kissinger and the “Soviet Card” in the U.S. Opening to China, 1971-1974’

37 Martha Jeanne Barnett, *China Policy: Old Problems and New Challenges*, p. 4

38 Garson, *ibid*, pgs. 130-3

39 *Ibid*, p. 130

40 Garrison, *ibid*, p. 37

Table 1: Components of Richard Nixon’s China Policy Frame

<i>Problem diagnosis</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Need to redefine China from threat to essential ally in struggle with the Soviet Union
<i>Themes that resonated with president and public presidential beliefs</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PRC a priority and seen as useful counter to USSR ▪ Personal confidence in his foreign policy expertise solidified his efforts
<i>Policy themes</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ China as a strategic opportunity and anti-Soviet
<i>Political considerations</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Peace and stability in East Asia ▪ Need to move carefully between opposition from political left (critics of Vietnam policy) and right (original China lobby or Taiwan lobby) ▪ Spring ‘opening’ to China to undercut opposition
<i>Supporting conditions/tactics</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Back-channel negotiations essential ‘spring’ the surprise ▪ Incremental change to prepare domestic ground

Road to the Normalization

The breakthrough towards China can be described as one of the most important events in both States’ history. Even if Nixon mentioned about normalization with China, in Foreign Affairs in 1967 and during his election campaign in 1968, it would not have been eventually as easy as it had been expected due to issues resulting from both country’s history and their domestic affairs. The Taiwan issue and America’s approach to Vietnam were the most complicated problems. Each country’s public particularly did not seem to be ready for relations between the U.S. and the PRC. For instance, in the late 1960s, while the American public saw China as one of the biggest threats⁴¹; on the other hand the possibility of normalization with the U.S. aroused stronger opposition from the revolutionary people in China⁴². For America, the Republic of China caused the public to become more opposed to the PRC. For China, the America’s stance against the Communist world and the Vietnam War fuelled anti-

41 Garrison, *ibid*, p. 28

42 Garson, *ibid*, p. 129

American sentiment at home. Many in China, in particular, considered Nixon as one of the most ardent anti-communists among all American presidents. In such a case, the leader must act carefully in order not to be confronted with strong opposition. For this reason, it is noticeably clear that on both sides the leaders' roles were extremely important in order to establish rapprochement.

The effort for breaking away from the old China policy began in 1969. By that time while 'the Soviet Union was seriously considering a pre-emptive strike against China to forestall its further production of nuclear weapons'⁴³, Nixon expressed the conviction that 'we could not allow China to be smashed' by Soviet attack⁴⁴. The first positive message was welcomed by the Chinese leader. Subsequently, the U.S. took a concrete step to convince the PRC of its readiness to reduce the tension by suspending the regular patrol of two destroyers from the 7th Fleet through the Taiwan straits⁴⁵.

On the China side, some important developments accelerated the negotiations. For example, Lin Biao, known as one of the biggest challengers of any relations with America, died after a plane crash. Subsequently the official imaginary of the U.S. in the Chinese press incrementally changed. American power in the Pacific was ebbing that there was no longer a threat to China⁴⁶. Therefore Mao persuaded Zhou to take new initiatives for normalization with America before the end of the 1970s. Beijing believed that the tide of American expansionism in Asia was turned because American's promethean spirit weakened, and the dollar and the Marines could not quite do what they had been able to do 25 years ago⁴⁷. Thus the new realism in America under Nixon was appreciated by Beijing.

This positive climate continued mutually with some motion. For example the American table-tennis team suddenly received an invitation to play in China. The team was very welcomed by Zhou himself. Similarly Nixon responded by personally announcing the lifting of a host of remaining trade restrictions and signaling his interest in going to China⁴⁸. The normalization process was begun with ambassador level dialogue in 1970. Nixon and Kissinger in fact wanted to conduct relations secretly by using the backdoor channels via France, Romania and Pakistan due to the domestic policy constraints.

Three important factors caused Nixon to use backdoor channels. First, Nixon wanted to sideline the State Department from the negotiations. Second, he did not want to inform some opposition groups in America which thought

43 LaFeber, *ibid*, p. 647

44 Yoder, *ibid*, p. 124

45 Warner, *ibid*,

46 Cohen, *ibid*, p. 197

47 Terril, *ibid*

48 Cohen, *ibid*, p. 198

that Nixon sacrificed Taiwan for the rapprochement. Thirdly, Nixon wanted to persuade Moscow for détente. He did not want the Soviet to be prepared itself for the potential U.S-China rapprochement. In addition to backdoor channels, Nixon ordered Kissinger to conduct this breakthrough by himself.

Throughout the normalization, Kissinger's secret visits to China deserved critical importance. Kissinger's secret mission was to arrange a visit for President Nixon to China in general and to compromise about the controversial subject in particular. Kissinger made considerable efforts to convince both Mao and Zhou En Lai. First of all, Kissinger tried to assure that "we do not deal with communism in the abstract but we collaborated with specific communist states on the basis of their specific action toward us as an abstract crusade"⁴⁹. This proves the distinction between ideology and realpolitik. In addition Kissinger expressed that "we had to distinguish between what could be done immediately and what had to be left to historical evolution"⁵⁰. Kissinger and the Chinese leader debated about the Taiwan issue which had been the most controversial issue between both countries. In short, the Taiwan issue was handled in three different ways: 'the German Solution of one nation – two states' policy, 'one China, one Taiwan' policy and 'one China but not now policy'⁵¹. Also the seat of rivals of the Chinese government in the U.N, China's seat as one of the five permanent members of the U.N., Taiwan, and the Taiwan straits are an alienable part of China and was discussed during Kissinger's secret visit. Yet Kissinger highly insisted on the Chinese leader not to be limited only to the Taiwan question but would encompass other steps to improve relations and reduce tensions⁵². The secret visit of Kissinger to China disconcerted people in the U.S. because few people in the U.S. administration knew about Kissinger's visit to Beijing until it was over.

Meanwhile the secret bombing of Cambodia affected America's China policy in two ways. First, Nixon underestimated the extent and intensity of the domestic reaction. Second, China cancelled the ambassadorial talks scheduled. Furthermore Mao issued a statement calling on all people of the world to unite together against the aggressors of American imperialism and its running dogs⁵³. Yet Nixon and Kissinger was able to continue the normalization process because the cancellation of the Warsaw Talks provided an opportunity for the White House to end the State Department's involvement in the tortuous negotiation process to focus on a 'back door channel' which could be closely controlled and monitored⁵⁴. In this case, one can argue that Nixon's determination towards the rapprochement was clear-cut. Regardless of Mao's statement

49 Cited in Warner, *ibid*

50 *ibid*

51 Steiner, *ibid*

52 Warner, *ibid*

53 *ibid*

54 Garson, *ibid*, p. 128

and China's withdrawal from the Warsaw Talks, Nixon did not give up on the normalization process.

The breakthrough was eventually occurred in December 1970, when the Pakistani ambassador in Washington informed Kissinger of the Chinese Prime Minister Zhou Enlai's reply to a message from Nixon which had been given to him by President Yahya Khan during the latter's visit to China⁵⁵. The year 1971 was perhaps the brightest spot in the blighted career of Richard Nixon. In his 'State of the World' message to Congress in February, the President spoke of the need to establish a dialogue with Beijing. He called for a place for the People's Republic in the United Nations without sacrificing the position of the Republic of China. However Nixon avoided giving any detail about the normalization process due to the Taiwan issue. Nixon did not wish to deteriorate the normalization process by explaining what they had. On July 15th 1971, Nixon announced that Kissinger met with Zhou and that Nixon accepted an invitation to visit China within the next year⁵⁶. Needless to say that the meeting date was arranged before May 1972 because it was dictated by America's wish not to have the visit involved in the run-up to the presidential election in November⁵⁷.

In February 1972, Nixon became the first U.S. president to step on Chinese soil. He seemed awestruck by what he was doing⁵⁸. Shanghai communiqué was issued at the end of Nixon's trip. The Shanghai communiqué was a skilful diplomatic combination of agreement and disagreement of the "two sides". Despite their essential differences, however, the two sides agreed that they should conduct their relations on the basis of respect for sovereignty and territorial integrity of all states with non- interference in the internal affairs of other states⁵⁹. In a thinly veiled reference to Soviet power, they declared that they would oppose anyone trying "to establish hegemony" in "the Asia-Pacific region"⁶⁰. They also agreed to broaden their relations through scientific, cultural, and economic exchanges as well as some political ties.

On the critical Taiwan issue, this had been the most crucial issue blocking U.S-China ties. Both sides reaffirmed their basic position that for China; "the Government of the People's Republic of China is the sole legal government of China", "Taiwan is a province of China." "The liberation of Taiwan is China's internal affair." "U.S. forces and military installations must be withdrawn from Taiwan." Of course America did not accept Beijing's sweeping claims. For

55 Warner, *ibid*

56 Cohen, *ibid*, pgs. 197-8

57 Warner, *ibid*

58 LaFeber, *ibid*, p. 648

59 Yoder, *ibid*, p.126

60 LaFeber, *ibid*, p. 649

America; “All Chinese on either side of the Taiwan strait maintain that there is but one China and that Taiwan is part of China.” “The U.S. Government does not challenge that position” but “reaffirms its interest in a peaceful settlement of the Taiwan issue by the Chinese themselves” and will “progressively reduce its forces and military installations on Taiwan as the tension in the area diminishes”⁶¹.

By completing the rapprochement, both states had changed the shape of the world since the beginning of the Cold War. Two countries ended their antagonism which lasted more than two decades. It was the most important strategic shift of the Cold War era. Although the reactions of America’s allies generally were favorable, Soviets, Asian and Pacific countries varied from cautious approval through surprise to concern and dismay. Understandably, the reaction from Taiwan was the most hostile⁶².

This rapprochement produced immediately some major results, such as the danger of Sino-American war was eliminated. Moscow lost the luxury of seeing its two main adversaries out of touch with each other, America legitimized its presence in the region, Japan and many other allies of the U.S. followed Washington’s lead and themselves established diplomatic relations with the PRC, the international position of the Nationalist government on Taiwan began to steadily erode, and trade, cultural exchanges, and tourism resumed between China and the U.S.⁶³. Economic indicators showed that unofficial U.S.-China exchanges developed fairly rapidly and trade sky-rocketed, rising to a peak of almost \$1 billion in 1972⁶⁴. Moreover, Nixon was able to be elected for the second time by taking 60 percent of the total votes, helping him to continue further relations with China.

Conclusion

This article is based on understanding the dynamics of rapprochement between the U.S. and the PRC by asking one important question of whether it’s a matter of time or the importance of leadership. To find a proper answer for this question, the domestic and international atmosphere for both countries have been chronologically examined. One thing has become noticeable that the Sino-American relations came about due to the weakness of both states. Before reaching the rapprochement, both states had already begun to explore new possibilities to transform their foreign policy into pragmatist policy combinations. Especially the end of the Cultural Revolution and a bitter Sino-Soviet rivalry promoted the Nixon-Kissinger diplomacy and it produced a new fluidity toward the new Chinese policy.

61 Seabury, *ibid*, pgs. 67-70

62 Warner, *ibid*

63 Terril, *ibid*

64 Barnett, *ibid*, p. 6

Nixon's objective was therefore to shift the focus of revolutionary regimes around the world from ideology to issues of national interests depending on the dynamics of realpolitik. Such an objective led Nixon abandoned the moralistic consideration dominating American foreign policy since Woodrow Wilson. Following the realpolitik position, which "interests are constant, alliances are not", Kissinger and Nixon reassessed U.S. relationships, abandoning some ties as out-of-date Taiwan and forging new ties with old enemies Russia and China to expand the field of play⁶⁵.

Nixon's determination for maintaining his policy toward China is evidently clear-cut. Although domestic constraints at home and his bad reputation in China made the normalization process difficult, he never gave up on his policy. Nixon's determination made him become the first president of America who landed in Beijing. That is to some extent true to hand over lion's share to Nixon. But, neglecting the positive timing and the other player's efforts such as Kissinger, Zhou En Lai and Mao, one can miss the big picture. They also deserve the credit to produce the rapprochement. Even if the timing was in favor of Nixon's policy, he deserved the greatest credit for the rapprochement. He was able to shift American policy and change America's stance over the region by using his wide experience.

65 Times, *ibid*

References

- Armaoglu, Fahir (2001) *20. yy Dunya Siyasi Tarihi (20 Century The History of World Politic)*, 12th edition, Istanbul:Alkim Kitabevi.
- Barnett, Martha Jeanne (1977) *China Policy: Old Problems and New Challenges*, Washington: The Brookings Institution.
- Cohen, Warren I. (1990) *America's Response to China: A History of Sino-American Relations*, 3rd edition New York: Colombia Universty Press.
- Garson, Robert (1994) *The United States and China Since 1949: A Troubled Affair*, London:Pinter Publishers.
- Garrison, Jean A. (2005) *Making China Policy: From Nixon to G.W.Bush*, London:Lynne Rienner Publishers.
- Goh, Evelyn (2005) 'Nixon, Kissinger and the "Soviet Card" in the U.S. Opening to China, 1971-1974' *Diplomatic History* 29(3): 475-502.
- LaFeber, Walter (1994) *The American Age*, New York,London: W.W Norton&Company.
- Li, Victor H. and Lewis, John W (1977) 'Resolving the China Dilemma:Advancing Normalization, Preserving Security', *International Security* 2(1):11-23.
- Levine, Steven I. (1975) 'China and the Super Powers: Policies Toward the United States and the Soviet Union', *Political Science Quarterly* 90(4):637-58.
- Melanson, Richard A. Sharpe, M.E (2000) *American Foreign Policy Since The VietnamWar*, Newyork, London:Armonk Press.
- Nixon, Richard (1984) *Real Peace*, London: Sidgwick&Jackson.
- "Nixon and Kissinger: Triumph and Trial", Men Of The Year/Cover Story,Monday, Jan. 01,1973,(<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,903628-1,00.html> accessed 22 october 2007)
- Pollock, Jonathan D. (1979) 'The Implications of Sino-American Normalization' *International Security* 3(4):37-57.
- Seabury, Paul. (1981) *America's Stake in the Pacific*, Washington:Ethics and Public Policy Center.
- Steiner, H. Artur (1972) 'Re-Thinking U.S. China Policy', *Pasific Affairs* 45 (2): 255-68.

Terril, Ross (1980) 'U.S. - China Relations', *The Australian Journal of Chinese Affairs* No:3 pp:99-111.

Warner, Geoffrey (2007) 'Nixon, Kissinger and the Rapprochement with China 1969-1972', *International Affairs* 83(4) : 763-81.

Yoder, Amos (1986) *The Conduct Of American Foreign Policy Since World War II*. Newyork,Oxford,Toronto,Sydney,Frankfurt:Pegamon Press

Alexandros Petersen, Integration in Energy and Transport: Azerbaijan, Georgia, and Turkey (Enerji ve Ulaşımında Bütünleşme: Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye), Lexington Books-Rowman & Littlefield, 2016, 246 sayfa, ISBN: 978-1-4985-2553-4

Ülviyye AYDIN*

Özellikle enerji çalışmaları ile gelecek vadeden jeopolitik uzmanlardan, 17 Ocak 2014'de Taliban'ın Kabil'de bir restorana düzenlediği silahlı saldırıda genç yaşta hayatını kaybeden Alexandros Petersen London School of Economics'te uluslararası ilişkiler üzerine doktora yapmıştır. Ölümünden sonra Petersen'in "Enerji ve Ulaşımında Bütünleşme: Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye" başlıklı doktora bitirme tezi aynı isimle kitap olarak yayınlanmıştır. Kitap sözü edilen ülkeler arasında bütünleşme süreçleri üzerine çığır açan bir çalışmadır. Yazar Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye enerji ve ulaşım işbirliğini kuramsal bir temele dayandırarak, bölgesel bütünleşmenin başarılarını ve bu üç ülke arasındaki bütünleşmenin sınırlamalarını değerlendirmiştir. Alexandros Petersen, enerji ve ulaştırma ağlarının katılımcı devletler arasındaki kurumsal uyumlaştırmaya katkıda bulunma şansını da ele almıştır.

Kitabın temel argümanı, 1990'ların ortalarından 2008'e kadar Azerbaycan, Türkiye ve Gürcistan arasında enerji ve ulaşım sektörlerini kapsayan sınırlı bir bütünleşme sürecinin meydana geldiği ve bu bütünleşmenin enerji ve ulaşımın ötesinde güvenlik, siyaset veya ticaret gibi diğer alanlara yayılmadığı yönündedir. Yazara göre, bu çerçevede üç ülke arasında enerji sektöründeki bütünleşme neo-liberal kurumsalcı teori ile açıklanabilir. Oysa ulaşım sektöründeki bütünleşme neo-liberal kurumsalcı, güvenlik toplulukları ve neo-ışlevsel bütünleşme teorilerinin unsurlarının bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Her iki sektörde de ulusötesi bölge dışı aktörler (TERA) bütünleşme sürecinde açıklayıcı değişkenlerdir.

* Dr., Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
e-posta: ulaydin91@hotmail.com

Petersen kitabın giriş kısmında bütünleşme kavramı ve bölge dışı aktörlerin tanımlanmasına yer vermiştir. Bütünleşmenin ilgili ülkeler arasında en az ilkel kurumsal yapılar, politika oluşturma ve uygulanmasında bazı karşılıklı bağımlılıklar ve ortak kimlik ve yükümlülüğe ilişkin bazı kolektif algı içerdiğini belirten yazar Azerbaycan, Türkiye ve Gürcistan arasındaki bütünleşmenin bu tanıma uygun bir vaka çalışması olduğunu altını çizmiştir. Petersen sözkonusu ülkeler arasındaki bütünleşme sürecinde yer alan uluslararası kurumların bölgede bulunmadıkları için bölge dışı özelliğe sahip olduğunu belirterek, Avrupa Birliği, Dünya Bankası gibi bölge dışı aktörlerin, üç ülkenin bir-birlerinin davranışlarını öngörebilecek, bir-birlerine kurumsal normlarla uyumluluk konusunda güvenebilecek ve sürekli onları bir-birine bağlayan işlemsel maliyetlerin düşürülmesi için bir çerçeve oluşturduğunu savunmuştur. Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'nin en azından enerji ve ulaşım sektörlerinde mütemedi olarak Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı, güncellenmiş demiryolu ağları ve gümrük vergilerinin uyumlaştırılması gibi yüksek maliyetli projelerin gerçekleşmesini sağlayan politika oluşumunu müzakere ettiğini hatırlatan yazar, son olarak, özellikle taşımacılık alanı olmak üzere bahsi geçen alanlarda siyasi çevrelerle sınırlı olmayan, nüfusun geniş bir kesiminin tutum ve beklentilerinin değiştiğini vurgulamıştır.

Kitabın ilk bölümünde Petersen klasik güvenlik toplulukları teorisi, bu kapsamda Soğuk Savaş sonrası belirginleşen görüşler, güvenlik toplulukları ile inşacılık teorisi arasındaki bağlantı, işlevsel ve neo-işlevsel teoriler, neo-liberal kurumsalcı yaklaşımlar üzerinde durarak bütünleşme teorilerinin genel çerçevesini çizmiştir.

Kitabın ikinci bölümünde Petersen Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye arasındaki bütünleşmeyi değerlendirmiştir. Üç ülke arasındaki bütünleşmeyi güvenlik, siyaset, sosyal ve kültürel, ekonomik ve ticari, enerji, ulaşım, uluslararası bölge dışı aktörler başlıkları altında inceleyen yazar her başlık için farklı sonuca varmıştır. Üçlü arasında Rusya gibi dış tehditlere karşı realist tarzı bir müttefiklik oluşsa da, Petersen bunun paylaşılan değerlere, katılımcı siyasi birimlerin bir-birlerinin krizlerine tepki verme kapasitesine ve karşılıklı davranış öngörülebilirliğine dayalı tam bir güvenlik topluluğu oluşturulmasının çok uzağında kaldığını vurgulamıştır. Güvenlik alanında olduğu gibi, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye arasındaki bütünleşme siyasi boyuttan yoksundur. Gürcistan ve Türkiye ağırlıklı olarak Avrupa yanlısı bir bakış açısı paylaşırken, Azerbaycan'ın daha karmaşık siyasi motivasyonları bulunmaktadır. Bununla birlikte, Petersen, siyasi işbirliğinin potansiyelini yüksek ortak değerlendirmiştir. Yazar Karadeniz ve Hazar Denizi bölgesinde kaynak paylaşımı, çevre, terör, uyuşturucu ticareti, yabancı güçlerin tehdidi gibi mevcut ortak güçlükleri gelecekte Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye arasında siyasi işbirliğine yönelik teşvikler olarak görmüştür. Petersen sosyokültürel açıdan Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'nin tarihsel bazı önemli benzerlikler paylaşımlarına rağmen, kendi aralarında tek bir bölgesel birim çatısı altında olmadıklarının altını çizmiştir. Yazar bu çerçevede Türkiye'nin sıkça

eleştirilen üniter ve egemen ulusal kimlik ve kültürüne dikkat çekerek, Azerbaycan ve Gürcistan'ın bu yönde bir geçiş sürecinde olduğunu vurgulamıştır. Yazar tarafından üçlünün farklı dini gelenekleri sosyokültürel bütünleşmelerinin önemli nedenlerinden biri olarak gösterilmiştir. Güvenlik, siyasi ve sosyokültürel boyutlarda Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye bütünleşmesinin yetersiz olduğunu savunan Petersen buna rağmen üç ülke arasındaki ekonomik ve ticari bütünleşmeyi daha başarılı bulmuştur. Bölgesel ticaretin Rusya'dan Türkiye ve Avrupa Birliği'ne kaydığını belirten yazara göre, 2008 Rusya-Gürcistan savaşı üçlü bütünleşmenin enerji ve ulaşım boyutunun Rus tehdidine karşı ciddi hassasiyet taşıdığını ortaya koymuştur. Siyasi, jeopolitik, ekonomik, sosyokültürel sınırlamalara rağmen Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye arasında ekonomik bütünleşme çabalarının devam ettiğine dikkat çeken yazar bütünleşme sürecinin henüz tamamlanmadığını belirtmiştir. Yazar üç ülkenin uluslararası örgütlerdeki çelişkili üyeliklerine dikkat çekerek, özellikle Rusya ile olan ilişkiyi nasıl yönetecekleri konusunda aynı ekonomik bütünleşme stratejilerini paylaşmadıklarını vurgulamıştır.

Yazara göre, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye enerji alanında uyumlaştırma sağlamakla en azından bu alanda aralarında kendine özgü bir topluluk oluşturarak komşularının dışına çıkmıştır. Yalnız bu topluluk neo-işlevsel yaklaşımın ileri sürmüş olduğu “yayılma” ya yol açmamıştır. Petersen her üç ülkedeki enerji politikalarının, diğer düzenleyici politikalardan ayrı olarak sui generis vakalar olarak ele alınabileceğini savunmuştur. Üçlü arasında enerji ve ulaşım bütünleşmesinin uluslararası bölge dışı aktörler tarafından desteklendiğini ve kolaylaştırıldığını belirten yazar enerji ve ulaşım arasında organik bir bağ olduğu görüşünü ileri sürmüştür. Bir diğer taraftan, Petersen'e göre, enerji alanında bütünleşme daha çok devlet ve siyasi elitlerin karar ve müdahaleleri ile şekillenen bir süreç iken, ulaşım alanındaki bütünleşme daha geniş kitleleri ilgilendirmekte ve üç ülkedeki enerji çıkarlarının aksine, ulaştırma politikası, çevresel konular, vergilendirme ve tarife yapıları, vize ve göç politikalarından daha fazla etkileniyor gibi görünmektedir. Oysa enerji sektöründeki bütünleşme yukarıdan aşağıya kolaylıkla gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, bölgedeki bütünleşmeyi ileri safhalara taşıyan enerji ve ulaşım sektörlerindeki bütünleşmenin güvenlik, siyasi ve sosyokültürel bütünleşmenin çok daha önüne geçmesinin bir tesadüf olmadığını belirten Petersen, bu süreçte çok uluslu şirketlerle devletlerin ve uluslararası bölge dışı aktörlerin rolüne vurgu yapmıştır.

Petersen kitabın son bölümünü Çin-Orta Asya boru hattına ayırarak, uluslararası bölge dışı aktörlerin rolü üzerine karşıt bir mantık ortaya koymuştur. Yazar bu bölümde Güney Kafkasya ve Orta Asya enerji sektörlerinin benzerliklerinin altını çizerek, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'den farklı olarak, kişiselleştirilmiş karar alma yetkilerinin öne çıktığı Çin-Orta Asya boru hattı ülkelerinin kendi aralarında bir bütünleşmeden yoksun olduklarına dikkat çekmiştir. Petersen Orta Asya ülkeleri ile doğrudan işbirliği yapmayı tercih eden Çin ile Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'nin bütünleşme sürecinde faal

olan uluslararası bölge dışı aktörlerin önceliklerinin örtüşmediğini, ayrıca, bu aktörlerin Güney Kafkasya'ya kıyasla sadece Orta Asya'daki Çin-Orta Asya boru hattıyla değil, genel olarak Orta Asya'daki enerji sektörü gelişimine çok daha az dahil olduklarını belirtmiştir.

Sonuç olarak, Petersen'in Güney Kafkasya bölgesinde Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye arasında oluşan bütünleşme eylemlerini kuramsal açılardan açıklayan söz konusu kitabı özellikle bu alandaki teorik boşluğu doldurarak literatüre katkı sağlama ve devam eden bütünleşme sürecini anlamak açısından takdir edilecek bir çalışmadır.

BİLGE ADAMLAR STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Türk tarihi incelendiğinde geçmişteki başarıların arkasında iyi yetişmiş bilge adamların bulunduğu görülmektedir. Ancak günümüzde olayların çok boyutlu olarak gelişmesi ve sorunların karmaşıklaşması, birkaç bilge kişinin veya aydının gelişmeleri zamanında ve doğru olarak algılamasını ve alternatif politikalar üretebilmesini zorlaştırmaktadır. Gelişmelerin yakından takip edilmesi, gelecekle ilgili gerçekçi öngörülerin yapılabilmesi ve doğru politikalar üretilmesi için farklı disiplinlere ve görüşlere sahip bilge adamlar ile genç ve dinamik araştırmacıların, esnek organizasyonlar içinde sinerji sağlayacak şekilde bir araya getirilmesi gerekmektedir.

Dünya'daki ve yurt içindeki gelişmeleri takip ederek geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak; Türkiye'nin ikili ve çok taraflı uluslararası ilişkilerine ve güvenlik stratejilerine, yurt içindeki siyasi, ekonomik, teknolojik, çevresel ve sosyo-kültürel problemlerine yönelik bilimsel araştırmalar yapmak; karar alıcılara milli menfaatler doğrultusunda gerçekçi, dinamik çözüm önerileri, karar seçenekleri ve politikalar sunmak amacıyla Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) kurulmuştur. BİLGESAM'ın vizyonu, amacı, hedefleri, çalışma yöntemi, temel nitelikleri, teşkilatı ve yayınları <http://www.bilgesam.org/tr> web sitesinde sunulmaktadır.

BİLGE STRATEJİ DERGİSİ

Bilge Strateji; hakemli ve bağımsız bir dergidir. Bilge Strateji, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) tarafından yayınlanmaktadır. Yayın politikası ve bilimsel kriterler, bağımsız editörler ve Yayın Kurulu'na tespit edilmektedir.

Alanında Türkçe ve İngilizce makaleleri yayınlar. Güz ve Bahar dönemlerinde olmak üzere yılda iki kez yayınlanmaktadır. Bilge Strateji, uluslararası ilişkiler başta olmak üzere tüm sosyal bilimler konularında makaleler içerir.

Bilge Strateji'nin temel amacı sosyal bilimler alanlarındaki farklı düşünen yazarların fikirlerinden oluşan sinerji ile yurt içi ve yurt dışında sosyal bilimler literatürüne katkıda bulunabilmektir. Özellikle, sunacağı farklı bilimsel düşüncelerle Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel problemlerine çözüm üretebilmektir.

YAZARLARA BİLGİ NOTU

1. Bilge Strateji Dergisi ulusal hakemli bir dergidir. Bilge Strateji Dergisi'nde yayınlanmak üzere gönderilen makale daha önce herhangi bir yerde yayınlanmamış olmalıdır.
2. Yazarlardan gelen makaleler alanında yetkin iki hakeme gönderilir. Hakemlerden rapor alınır ve rapora göre yazarlara geri dönüş yapılır. Yazarın hakemlerin raporları doğrultusunda ilgili düzeltme, değişiklik ve eklemeleri yapması durumunda makaleler yayınlanır. Makalenin yayınlanması konusunda hakemlerden biri olumsuz diğeri olumlu değerlendirme verirse, makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Üçünü hakemin verdiği değerlendirmeye göre makalenin yayınlanmasına karar verilir.
3. Makale dili Türkçe veya İngilizce olmalıdır.
4. Makale; yazım stili, anlatımda akışkanlık, dilin doğru kullanımı, yazının planlaması, dipnotlar ile yazı arasındaki uyum, dipnotlardaki bilgilerin eksiksiz ve doğru olması, dipnotların yeterliliği, yazı ile ilgili yeterli kaynağın kullanılıp kullanılmadığı, çalışmanın bilim dünyasına katkısı, orijinalliği, yazarın iddialarını savunmadaki yeterliliği, yazının derinliği ve kalitesi gibi noktalarda tutarlı olmalıdır.
5. Makalelerin uzunluğunda alt sınırın 4000 kelime, üst sınırın ise 15000 kelimeden uzun olmaması tavsiye edilir. Kitap inceleme çalışmaları ise 1500-2000 kelime arasında olmalıdır.
6. Makale ile birlikte 80-110 kelimeyi aşmayan özeti (Türkçe ve İngilizce olarak) ve yazar hakkında 5-6 satırlık bilgi notu da gönderilmelidir.
7. Makale, Times New Roman formatında 11 puntoda ve 1,15 satır aralığında yazılmalıdır. Dipnotlar için Times New Roman formatında 10 punto kullanılmalıdır.
8. Makalenin başlığı Türkçe ve İngilizce olarak metne uygun kısa ve açık ifadeli olmalı; başlık ve alt başlıklar kalın harflerle yazılmalıdır.
9. Ana başlıklar ve alt başlıklar rakamlarla numaralandırılmalıdır. Ana başlıklar büyük harflerle yazılmalıdır. Takip eden alt başlıklar ise, kelimelerin ilk harfleri büyük diğerküçük olacak şekilde düzenlenmelidir.

1. ANA BAŞLIK

1.1. Alt Başlık

1.1.1. Alt Başlığın Bölümü

10. Alıntılama da Chicago Manual of Style sistemi kullanılmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız. http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html.

Örnek:

- Kitabın dipnot olarak gösterimi;

Michael Pollan, *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals* (New York: Penguin, 2006), 99–100.

Pollan, *Omnivore's Dilemma*, 89.

- Kitap içindeki bölümün dipnot olarak gösterimi;

John D. Kelly, "Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War," in *Anthropology and Global Counterinsurgency*, ed. John D. Kelly et al. (Chicago: University of Chicago Press, 2010), 77.

Kelly, "Seeing Red," 81–82.

- Akademik dergi makalesinin dipnot olarak gösterimi;

Joshua I. Weinstein, "The Market in Plato's Republic," *Classical Philology* 104 (2009): 440.

Weinstein, "Plato's Republic," 452–53.

- İnternette alın an dipnotun gösterimi;

Fatih Özbay, "Türkiye-Rusya İlişkilerinde Üçüncü Dönem," 11.05.2010, erişim tarihi 08.11.2010, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=677:turkiye-rusya-iliskilerinde-ucuncu-donem&catid=104:analizler-rusya&Itemid=136.

- Kaynakça gösterimi;

Pollan, Michael. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals*. New York: Penguin, 2006.

Weinstein, Joshua I. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104 (2009): 439–58.

McDonald's Corporation. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." Accessed July 19, 2008. <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

11. Makale Teslim Şekli: Makaleler bilgesam@bilgesam.org adresine Bilge

Strateji dergisinde yayınlanmak üzere gönderildiği belirtilerek yazar iletişim bilgileriyle birlikte gönderilmelidir. Bu süreçte, makalelerle ilgili yapılması gereken değişiklik ve düzeltmeler yazarlara bildirilecektir. Makalenin değişiklik yapılmış hali, bildirim tarihinden en geç iki hafta sonra yukarıda belirtilen e-posta adresine tekrar gönderilmelidir.

12. Daha fazla bilgi edinmek için www.bilgestrateji.com adresine bakınız.

SUBMISSION GUIDELINES

1. The Wise Strategy Journal is a nationally refereed journal. Articles submitted for publication in the Wise Strategy Journal must not ever have been previously published in any other publication.
2. Articles must be written in Turkish or English.
3. Submitted articles are viewed by two competent referees, who are renowned experts in their field. The authors are then given feedback according to the reviews given by these selected referees. Articles are published pending that the author makes the required corrections, changes, and additions to the article per the suggestions of the referees' review. In the case that referees submit contradicting reviews about the article, the article in question is then sent for review to a third referee. The ultimate publication of the article is lastly determined by the review given by the third referee.
4. Meticulous attention should be paid to the following criteria: writing style, academic accuracy, correct language usage, organized and cohesive writing, appropriate and adequate use of footnotes, and relevant and sufficient use of resources. Studies should exhibit originality, depth, and quality in their contribution to the science world.
5. Articles should not be less than 4,000 words. Although the number of words at maximum is not limited, it is recommended not to exceed 15,000 words. The number of words for book reviews should be between 1500-2000 words.
6. A summary of the article and a short biography of the writer (both not exceeding 100 words, in either Turkish or English) ought to be sent with the article.
7. The article must be written in 11-point Times New Roman font and 1.5 line spacing. Footnotes must also be written in Times New Roman font, size 10.
8. The article's title must be short, appropriate, and clearly expressed; headings and sub-headings should be marked in bold.
9. Headings and sub-headings ought to be numbered, as exhibited in the example below. Headings must be written in all capital letters. For the subsequent sub-headings, the first letter of the first word must be capitalized while the following letters are lower-cased.

1. MAIN HEADING

1.1. Sub Heading

1.1.1. A Brief Chapter Under Sub-Heading

10. For the use of citations, the system of the Chicago Manual of Style ought to be used. For further details, please see http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html.

- For a book;

Michael Pollan, *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals* (New York: Penguin, 2006), 99–100.

Pollan, *Omnivore's Dilemma*, 89.

Pollan, Michael. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals*. New York: Penguin, 2006.

- For a chapter or other part of a book;

John D. Kelly, "Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War," in *Anthropology and Global Counterinsurgency*, ed. John D. Kelly et al. (Chicago: University of Chicago Press, 2010), 77.

Kelly, "Seeing Red," 81–82.

Kelly, John D. "Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War." In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press, 2010.

- For a journal article;

Joshua I. Weinstein, "The Market in Plato's Republic," *Classical Philology* 104 (2009): 440.

Weinstein, "Plato's Republic," 452–53.

Weinstein, Joshua I. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104 (2009): 439–58.

- For a website;

"McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts," McDonald's Corporation, accessed July 19, 2008, <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

“McDonald’s Happy.”

“McDonald’s Happy Meal Toy Safety Facts.” McDonald’s Corporation. Accessed July 19, 2008. <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

11. Article Submission: Articles to be published in the Wise Strategy Journal must be sent to editor@bilgestrateji.com. Within the e-mail, the proposed article should be attached, together with a brief statement requesting the article’s inclusion in the Wise Strategy Journal. Brief (100 words) biographical information about the writer should also be included.

The submission process will include notifying the writer of changes and corrections to the article that have been suggested by the selected referees. Authors must then re-send the final amendments to the article to the above email address no later than two (2) weeks, or 15 days, after the date when they were given the appropriate feedback.

12. For further information, please see <http://www.bilgestrateji.com/eng>

20. yüzyılın son çeyreği ve 21. yüzyıl uluslararası sisteminin, gerek siyasal gerek sosyo-kültürel ve teknolojik alanlarda geçirdiği dönüşümler uluslararası ilişkiler terminolojisinde farklı tanımlamalara yer açmıştır. Devletler arası ilişkilerin, küresel ve bölgesel dengelerin önceki dönemlere kıyasla daha esnek ve dinamik olarak kavramsallaştırıldığı bu yeni düzen, aynı zamanda riskler ve tehditler açısından öngörülmesi nispeten güç bir hal almıştır. Bu bağlamda yeni uluslararası sistem, küresel ve bölgesel düzlemde farklı tehdit algılarını ve risk potansiyellerini barındırmaktadır.

Küresel ve bölgesel gelişmelerin uluslararası sisteme etkileri incelenirken, küreselleşmenin bir zank görevi görüp güvenlik algılarını da dönüştürdüğü bilinmektedir. Dolayısıyla, devlet ve devlet-dışı aktörlerin karşı karşıya kaldığı yeni güvenlik tehditleri; terörizm, çevresel sorunlar, siber güvenlik ve kitlesel göç gibi çok boyutlu ve çok yönlü olarak ortaya çıkmaktadır.

BİLGE ADAMLAR STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Mecidiyeköy Yolu Caddesi, Celil Ağa İş Merkezi, No: 10, Kat: 9, Daire: 36-38

Mecidiyeköy ŞİŞLİ / İSTANBUL

www.bilgesam.org e-posta: bilgesam@bilgesam.org

Tel: 0 212 217 65 91 Faks: 0 212 217 65 93